

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การศึกษาความเป็นไปได้ของการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
สำหรับการศึกษาระดับพื้นฐาน 12 ปี จากสถาบันศาสนาและท้องถิ่น

เสนอต่อ

คณะกรรมการวิจัยสาขาการศึกษา
สภาวิจัยแห่งชาติ

โดย

ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย

พันธเสน

รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย

สุขสิริเสรีกุล

อรอุมา

แววศรี

ชนารัตน์

พฤทธิอานันท์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2545

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การศึกษาความเป็นไปได้ของการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี จากสถาบันศาสนาและท้องถิ่น

เสนอต่อ

คณะกรรมการวิจัยสาขาการศึกษา
สภาวิจัยแห่งชาติ

โดย

ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย

พันธเสน

รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย

สุขศิริเสรีกุล

อรอุมา

แวงศรี

ชนารัญช์

พฤทธิอานันท์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2545

บทคัดย่อสำหรับผู้บริหาร

การศึกษานี้มีจุดประสงค์หลักในการแสดงภาพรวมของการใช้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวเงินและมีใช้ตัวเงินของการจัดการศึกษาในสถาบันศาสนาและองค์กรท้องถิ่น และประเมินความสามารถในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาของสถาบันศาสนาและองค์กรท้องถิ่นเหล่านี้ด้วย โดยทำงานนี้มีได้เน้นความแม่นยำของการคำนวณค่าใช้จ่ายตัวหัวเป็นหลัก เพราะจะทำให้ปริมาณงานเพิ่มมากกว่าเวลาและงบประมาณที่ได้กำหนดไว้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะแสดงให้เห็นภาพรวมตลอดจนแนวทางในการระดมและใช้ทรัพยากรการศึกษาให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมได้เพิ่มมากขึ้น

องค์กรทางศาสนาพุทธได้มีการระดมทรัพยากรทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อใช้ในการจัดการศึกษา ทรัพยากรทางตรงได้แก่ การบริจาคที่อยู่ในรูปตัวเงินและวัตถุต่างๆ ทรัพยากรทางอ้อมได้แก่ พระภิกษุสามารถช่วยสอนด้วยค่าตอบแทนที่ต่ำมาก เนื่องจากสังคมได้สนับสนุนพระภิกษุหลายด้าน เช่น อาหารจากการบิณฑบาต การรักษาโรค การเดินทาง ฯลฯ นอกจากนี้ถาวรวัตถุที่ได้สร้างขึ้น เช่น ศาลาการเปรียญสามารถนำมาใช้ในการศึกษาได้ จึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับต่ำมาก องค์กรทางศาสนาอิสลามก็มีความสามารถในการระดมทรัพยากรที่สนับสนุนการจัดการศึกษาจนทำให้มีค่าใช้จ่ายต่อหัวที่ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนในโรงเรียนของรัฐ โดยที่เงินบริจาคส่วนหนึ่งมาจากต่างประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม ความสามารถในการระดมทรัพยากรขององค์กรทางศาสนาคริสต์ที่มีน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบ เนื่องจากขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนที่มีฐานะทางการเงินที่ดีและความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ปกครองที่มีฐานะทางการเงินดี

เงินบริจาคสำหรับสถานศึกษาขององค์กรทางศาสนาทั้งสามรวมกันเป็น 4,665 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2545 โดยที่องค์กรทางศาสนาพุทธมีสัดส่วนของเงินบริจาคสูงถึงร้อยละ 81 รองลงมาเป็นองค์กรทางศาสนาอิสลามร้อยละ 15 และองค์กรทางศาสนาคริสต์ร้อยละ 4

ผลประโยชน์อีกประการหนึ่งที่ไม่สามารถประเมินค่าออกมาเป็นตัวเงินได้จากการที่ให้องค์กรทางศาสนาพุทธได้จัดการศึกษาคือ เป็นการสร้างความแข็งแกร่งทางด้านปัญญาให้แก่สถาบันสงฆ์ ซึ่งจะทำให้พระสงฆ์ส่วนหนึ่งซึ่งในปัจจุบันทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ประกอบพิธีกรรมเท่านั้น ได้กลับมาเป็น ผู้นำทางปัญญาจะช่วยยกระดับศีลธรรมและจริยธรรมในสังคมเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีแก่สังคมตามความหมายในการกำเนิดของพุทธศาสนา ดังนั้นหากนับรวมผลประโยชน์ดังกล่าวเข้าไปกับผลประโยชน์ในรูปของตัวเงินแล้ว ก็ยิ่งทำให้เห็นผลได้จากการจัดการศึกษาขององค์กรทางศาสนาพุทธอย่างชัดเจน การส่งเสริมให้องค์กรศาสนาอิสลามและคริสต์ศาสนาจัดการศึกษาเพิ่มขึ้นก็ได้รับผลทางอ้อมในลักษณะเดียวกันแต่อาจจะไม่เด่นชัดเท่ากับองค์กรพุทธศาสนาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

การจัดการศึกษาของเทศบาลและกรุงเทพมหานครมีค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนต่ำกว่าของกระทรวงศึกษาธิการ หากเทศบาลและกรุงเทพมหานครได้จัดการศึกษาให้กับโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการแล้ว จะทำให้มีการประหยัดสูงสุดถึง 2,455 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2545 และเพิ่มขึ้นเป็น 5,988 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2549

รายได้ที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาของเทศบาลส่วนใหญ่มาจากภาษีที่เก็บได้ในสัดส่วนที่สูง ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นต้น ขณะที่กรุงเทพมหานครก็ได้มาจากภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีสรรพสามิต ดังนั้นความสามารถของการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาของเทศบาลและกรุงเทพมหานครจึงขึ้นอยู่กับว่าจะสามารถเก็บภาษีได้มากขึ้นหรือไม่ นอกจากนี้ ปัญหาที่เทศบาลต้องเผชิญอยู่คือ การขาดแคลนบุคลากรที่จะช่วยให้สามารถรับนักเรียนเพิ่มขึ้นได้ ซึ่งจะเป็นสาเหตุให้ต้นทุนต่อหน่วยยังคงสูงอยู่เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยในระดับประเทศ

การถ่ายโอนอำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่องค์การบริหารส่วนตำบลจะทำให้สามารถประหยัดในงบประมาณจากส่วนกลางได้ระหว่าง 500 – 2,200 ล้านบาท สำหรับระดับก่อนประถมศึกษาและในประถมศึกษา จะอยู่ในช่วงระหว่าง 1,200 – 4,900 ล้านบาท ระหว่างปี พ.ศ. 2542-2545 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการแบกรับภาระค่าใช้จ่ายแล้ว ปรากฏว่าองค์การบริหารส่วนตำบลชั้นที่ 1 จำนวน 39 แห่งจาก 74 แห่งที่มีความสามารถในการจัดการศึกษาได้ ทั้งนี้เพราะว่าองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญในการใช้จ่ายไปในด้านเศรษฐกิจ เช่น การสร้างโครงสร้างพื้นฐานและโครงการ ที่เกี่ยวกับอาชีพมากกว่าด้านการศึกษา

การถ่ายโอนควรกระทำเป็นขั้นตอนตามศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้วยการเริ่มต้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลชั้นที่ 1 ที่มีรายได้จำนวนมาก ซึ่งมีเงินเหลือสะสมอยู่มากพอที่จะทำการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นอันดับแรก แล้วจึงค่อยขยายการจัดการศึกษาระดับดังกล่าวให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลชั้น 2-5 เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่านี้มีความพร้อมทางการเงินมากขึ้น

โดยสรุปการศึกษาในครั้งนี้มีข้อเสนอแนะว่า สถาบันทางศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธและอิสลาม ควรได้รับการสนับสนุนโดยรัฐให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยที่ทรัพยากรที่นำมาใช้ในการสนับสนุนจะได้มาจากเงินที่รัฐจะประหยัดได้แทนที่จะจัดการศึกษาเอง การกระจายอำนาจทางการคลังให้กับเทศบาลสามารถหารายได้จากภาษีเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับความสามารถในการลดต้นทุนในการจัดการศึกษา โดยจ้างครูในอัตราที่แข่งขันกับโรงเรียนเอกชนและสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติได้ สำหรับเทศบาลจะทำให้เทศบาลสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการศึกษาได้มากกว่าในปัจจุบัน โดยมีต้นทุนต่อหัวในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาลดลง เป็นการช่วยประหยัดเงินงบประมาณในการจัดการศึกษาโดยรัฐบาลกลางและลดเงินอุดหนุนต่อหัวที่ให้กับเทศบาลได้มาก การช่วยเหลือองค์การบริหารส่วนตำบลจัดการเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนตามแบบของกรมพัฒนาชุมชนและการเพิ่มเงินอุดหนุนจากส่วนกลางให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้ได้น้อย จะช่วยเพิ่มศักยภาพให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลให้สามารถรับถ่ายโอนการจัดการศึกษาได้เร็วยิ่งขึ้น ซึ่งในที่สุดจะทำให้ค่าใช้จ่ายโดยรวมลดลง อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอทั้งหมดนี้ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่เหมาะสมเพื่อให้มีการถ่ายโอนเงินที่ประหยัดได้จากการจัดการศึกษาที่มีต้นทุนสูงไปสู่การจัดการศึกษาที่มีต้นทุนที่ต่ำลง เช่น ในกรณีขององค์กรทางศาสนาและองค์กรท้องถิ่นและช่วยสนับสนุนให้องค์กรเหล่านั้นได้ใช้เงินดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพตามที่ได้วิเคราะห์มาข้างต้น ประเด็นดังกล่าวอาจจะพิจารณาได้ว่าเป็นเรื่องไม่ยากแต่ในทางปฏิบัติจะกลับเป็นเรื่องที่ทำทายเป็นมากภายใต้โครงสร้างทางการเมืองและระบอบราชการที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยการสนับสนุนจาก ศาสตราจารย์ ดร. พจน์ สะเพียรชัย ประธานคณะกรรมการวิจัย ฝ่ายการศึกษา เจ้าหน้าที่ทุกคนที่เกี่ยวข้องของสภาวิจัยแห่งชาติที่ช่วยให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาในเรื่องนี้อย่างเป็นระบบและช่วยให้คณะผู้วิจัยได้ความรู้ในประเด็นเหล่านี้ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีในด้านข้อมูลจากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ กองราชการส่วนตำบล กระทรวงมหาดไทย และจากเทศบาลทั้งสี่แห่งคือ นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม และสมุทรปราการ และตัวแทนจากองค์กรศาสนาทั้งพุทธ อิสลามและคริสต์

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ช่วยวิจัยซึ่งประกอบด้วย กนกกานต์ เทวาพิทักษ์ และน้ำผึ้ง มีสิด ที่ช่วยรวบรวมข้อมูล ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ส่วนข้อผิดพลาดที่คาดว่ายังคงมีอีกมา คณะผู้วิจัยขอน้อมรับไว้ทั้งหมด

คณะผู้วิจัย

สารบัญเรื่อง

	หน้า
บทคัดย่อสำหรับผู้บริหาร	i
กิตติกรรมประกาศ	iii
สารบัญเรื่อง	iv
สารบัญตาราง	vii
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญของการให้สถาบันศาสนาและองค์กรปกครองท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ประเด็นที่จะพิจารณาในบทต่อไป	3
บทที่ 2 การใช้ทรัพยากรของพุทธศาสนาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ข้อมูลพื้นฐานของสถาบันพุทธศาสนาในประเทศไทย	7
การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรของสถาบันศาสนาในการจัดการศึกษา	10
การจัดการศึกษาโดยสถาบันพระพุทธศาสนา	12
ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	13
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	19
การศึกษาพระปริยัติธรรม	25
การศึกษาระดับอุดมศึกษา	39
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	40
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	46
สถาบันพุทธศาสนาที่ให้การศึกษาโดยคณะสงฆ์อื่น ๆ ที่มีไม่แพร่หลาย	50
คณะสงฆ์จีนนิกาย	50
คณะสงฆ์จีนอนันตนิคาย	51
สรุปการใช้ทรัพยากรของสถาบันในพุทธศาสนาในการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	52

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 การใช้ทรัพยากรของศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ข้อมูลพื้นฐานของสถาบันศาสนาอิสลามในประเทศไทย	56
การจัดการศึกษาของศาสนาอิสลาม	57
ข้อมูลพื้นฐานของสถาบันศาสนาคริสต์ในประเทศไทย	65
การจัดการศึกษาของศาสนาคริสต์ในนิกายต่างๆ	66
บทที่ 4 การใช้ทรัพยากรของเทศบาลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	78
การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรของเทศบาลในการจัดการศึกษา	81
ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลและกรุงเทพมหานคร	85
เทศบาล	85
กรุงเทพมหานคร	90
บทบาทของเทศบาลและกรุงเทพมหานครด้านการศึกษา	91
เทศบาล	91
กรุงเทพมหานคร	98
การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายต่อหัวสำหรับการจัดการศึกษาในเทศบาลและกทม.	100
เงินอุดหนุนจากรัฐและทรัพยากรจากภายในท้องถิ่นจากเงินรายได้ของเทศบาล	
ที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา	100
การระดมทรัพยากรจากภายในท้องถิ่นในรูปแบบอื่นๆ	107
สรุปการใช้ทรัพยากรของเทศบาลและกรุงเทพมหานครในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	112
บทที่ 5 การใช้ทรัพยากรขององค์กรบริหารส่วนตำบลในการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
พัฒนาการขององค์กรการปกครองท้องถิ่นของไทย	116
สภาตำบล	117
องค์กรบริหารส่วนตำบล	118
การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรขององค์กรบริหารส่วนตำบล	120
การจัดแบ่งและถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรบริหารส่วนตำบล	126

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

หน้า

รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล	130
รายจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบล	133
การจัดชั้นองค์การบริหารส่วนตำบล	134
วิธีการคาดประมาณค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี	137
การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยองค์การบริหารส่วนตำบล	140
สรุปการใช้ทรัพยากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	143

บทที่ 6 การสรุปผลการศึกษา

ความสามารถในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาขององค์กรทางศาสนา	147
ความสามารถในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาของเทศบาลและกรุงเทพมหานคร	149
ความสามารถในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)	150

บรรณานุกรม	152
------------	-----

ภาคผนวก ก. ข้อมูลเกี่ยวกับเทศบาลและกรุงเทพมหานคร	162
--	-----

ภาคผนวก ข. ข้อมูลเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล	185
---	-----

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1	จำนวนและร้อยละของศาสนสถาน บุคลากรทางศาสนา ศาสนิกชน ของศาสนาพุทธ ปี 2540-2543	7
ตารางที่ 2.2	หน่วยเผยแพร่พระพุทธศาสนา ปี 2540-2542	8
ตารางที่ 2.3	จำนวนงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากงบประมาณแผ่นดินของกรมการศาสนาประจำปีงบประมาณ 2541-2543	10
ตารางที่ 2.4	ศูนย์ฝึกอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ปี 2540-2543	16
ตารางที่ 2.5	จำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 0-4 ปี ระหว่างปี 2537-2543 (หน่วย : พันคน)	16
ตารางที่ 2.6	ดัชนีราคาผู้บริโภคในประเทศไทยระหว่างปี 2534-2544	17
ตารางที่ 2.7	เงินที่ประหยัดได้(มูลค่าปี 2544)เมื่อให้มีการขยายตัวตามปกติของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และโรงเรียนอนุบาลของรัฐเทียบกับกรณีที่ให้เด็กก่อนเกณฑ์ทั้งหมดเข้าโรงเรียนอนุบาลของรัฐ	18
ตารางที่ 2.8	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ ปี 2540-2543	21
ตารางที่ 2.9	จำนวนศูนย์ศึกษา จำนวนครู และจำนวนนักเรียน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จำแนกตามภูมิภาค	22
ตารางที่ 2.11	เป้าหมายที่จะดำเนินการอุดหนุนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปี 2543	23
ตารางที่ 2.12	ค่าใช้จ่ายต่อหัว(มูลค่าปี 2544)ของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และการศึกษานอกโรงเรียน	24
ตารางที่ 2.13	สถิตินักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม - บาลี ปีการศึกษา 2537-2543	26
ตารางที่ 2.14	สถิตินักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2537-2543	26
ตารางที่ 2.15	จำนวนนักเรียน นิสิต นักศึกษา จำแนกตามระดับและประเภทการศึกษา ปีการศึกษา 2537 – 2542	27
ตารางที่ 2.16	สถิตินักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมจำแนกตามภูมิภาค ปีการศึกษา 2542	28
ตารางที่ 2.17	สถิตินักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จำแนกตามภูมิภาค ปีการศึกษา	28
ตารางที่ 2.18	สถิติจำนวนครู การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี จำแนกตามภูมิภาค ปีการศึกษา 2542	29
ตารางที่ 2.19	สถิติจำนวนครู การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจำแนกตามภูมิภาค ปีการศึกษา 2542	30
ตารางที่ 2.20	สถิติจำนวนครูประจำและครูพิเศษ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาศึกษา จำแนกตามภูมิภาค ปีการศึกษา 2543	30
ตารางที่ 2.21	สถิติวุฒิการศึกษาของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2543	31
ตารางที่ 2.22	งบประมาณของเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม	31
ตารางที่ 2.23	เป้าหมายดำเนินการตามงบประมาณของเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมประจำปี 2543	33
ตารางที่ 2.24	ค่าใช้จ่ายต่อหัวระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย (มูลค่าปัจจุบันของแต่ละปี) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในปีงบประมาณ 2539-2543	34
ตารางที่ 2.25	ส่วนต่างของค่าใช้จ่ายต่อหัว(มูลค่าปี 2544)ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายระหว่างกรมสามัญศึกษา และกรมการศาสนาในปีงบประมาณ(หน่วยเป็นบาท)	34
ตารางที่ 2.26	จำนวนประชากรที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ศึกษาระดับชั้นมัธยมต้นและปลาย(หน่วย : พันคน)	35
ตารางที่ 2.27	เงินที่ประหยัดได้ของรัฐ (มูลค่าปี 2544) เมื่อให้การศึกษาสงฆ์แผนกสามัญขยายตัวในอัตราปกติเทียบกับ กรณีที่ให้นักเรียนในภาคของสงฆ์ทั้งหมดเรียนในภาคสามัญของกรมสามัญศึกษา	36
ตารางที่ 2.28	ปริมาณเงินที่ประหยัดได้หากรับนักเรียนเพิ่มจนอัตราส่วนนี้เพิ่มเป็น 20 : 1	37

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 2.29	เงินที่ประหยัดได้ของรัฐเมื่อให้แผนกบาลีขยายตัวในอัตราปกติเทียบกับกรณีที่ให้นักเรียน ในภาคของสงฆ์ทั้งหมดเรียนในภาคสามัญของกรมสามัญศึกษา	39
ตารางที่ 2.30	จำนวนนักศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ จำแนกตามสถาบันและวิทยาประจำปีการศึกษา 2542	44
ตารางที่ 2.31	สถิติจำนวนผู้สำเร็จการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ทั้งส่วนกลางและวิทยาเขต) ประจำปีการศึกษา 2538-2542	45
ตารางที่ 2.32	งบประมาณอุดหนุนจากรัฐบาลของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ 2537-2541	46
ตารางที่ 2.33	ค่าใช้จ่ายต่อหัวของบัณฑิตจากสถาบันราชภัฏ	49
ตารางที่ 2.34	ค่าใช้จ่ายต่อหัวของบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยสงฆ์(มูลค่าปี 2544)	50
ตารางที่ 2.35	จำนวนครูต่อนักเรียนในสถานศึกษาในสังกัดของกรมการศาสนา	52
ตารางที่ 2.36	เงินที่ประหยัดได้โดยการจัดการศึกษาของสงฆ์ (ล้านบาท)	52
ตารางที่ 3.1	จำนวนและร้อยละของศาสนสถาน บุคลากรทางศาสนา ศาสนิกชนของศาสนาอิสลาม ปี 2540-2543	56
ตารางที่ 3.2	เงินที่ประหยัดได้(มูลค่าปี 2544)เมื่อให้มีการขยายตัวความปกติกของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในมัชยิด และโรงเรียนอนุบาลของรัฐเทียบกับกรณีที่ทำให้เด็กก่อนเกณฑ์ทั้งหมดเข้าโรงเรียนอนุบาลของรัฐ	58
ตารางที่ 3.3	จำนวนนักเรียนวิชาสามัญ ในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542	60
ตารางที่ 3.4	ตัวอย่างของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม(มูลค่าปี 2532)	61
ตารางที่ 3.5	จำนวนโรงเรียน นักเรียน และครู ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม นอกระบบโรงเรียน ทั่วประเทศปีการศึกษา 2538-2543	63
ตารางที่ 3.6	จำนวนและร้อยละของศาสนสถาน บุคลากรทางศาสนา ศาสนิกชน ของศาสนาคริสต์ ปี 2540-2543	65
ตารางที่ 3.7	สถิติดักเรียนนักศึกษา-ครูอาจารย์ของ โรงเรียนคาทอลิก ปีการศึกษาปี 2543	67
ตารางที่ 3.8	สถิติจำนวนนักเรียนครู และบุคลากรปีการศึกษา2544(รวมเจ้าหน้าที่ พนักงานและคนงาน)	73
ตารางที่ 4.1	การคาดคะเนเป้าหมายนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษาในปีการศึกษา 2541-2545	81
ตารางที่ 4.2	ประมาณจำนวนนักเรียน จำแนกตามกลุ่มอายุวัยเรียนปี พ.ศ. 2541 – 2545	81
ตารางที่ 4.3	หน้าที่บังคับหรือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติของเทศบาล	86
ตารางที่ 4.4	อำนาจหน้าที่ที่จะเลือกปฏิบัติของเทศบาล	86
ตารางที่ 4.5	ค่าใช้จ่ายต่อหัวนักเรียน ในสังกัด กทม.และสพข. (มูลค่าปี 2544)	100
ตารางที่ 4.6	ค่าใช้จ่ายต่อหัว 4 เทศบาลตัวอย่าง(มูลค่าปี 2544)	102
ตารางที่ 4.7	ค่าใช้จ่ายต่อหัวของสี่เทศบาลหลังจากรับให้สอดคล้องกับของทั่วประเทศ(มูลค่าปี 2544)	103
ตารางที่ 4.8	ผลต่างของเงินอุดหนุน(ค่าใช้จ่าย)ต่อหัวในปี 2545-2549(มูลค่าปี 2544)	104
ตารางที่ 4.9	จำนวนนักเรียนของเทศบาลระหว่างปี 2545-2549 และเงินที่รัฐประหยัดได้เทียบกับกรณีที่ให้ นักเรียนทั้งหมดเรียนใน โรงเรียนของรัฐ(มูลค่าปี 2544 และหน่วยเป็นบาท)	104
ตารางที่ 4.10	เงินรายได้จากการประมาณที่เทศบาลจะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาระหว่างปี 2545-2549 (มูลค่าปี 2544และหน่วยเป็นบาท)	105

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.11 ผลต่างของเงินอุดหนุน(ค่าใช้จ่าย)ต่อหัวของโรงเรียนของกรุงเทพมหานครกับโรงเรียนของรัฐ ในปี 2545-2549(มูลค่าปี 2544)	106
ตารางที่ 4.12 จำนวนนักเรียนของกรุงเทพมหานครระหว่างปี 2545-2549 และเงินที่รัฐประหยัดได้เทียบกับ กรณีที่ให้นักเรียนทั้งหมดเรียนในโรงเรียนของรัฐ(มูลค่าปี 2544 และหน่วยเป็นบาท)	106
ตารางที่ 4.13 เงินรายได้จากการประเมินที่กรุงเทพมหานครจะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาระหว่างปี 2545-2549 (มูลค่าปี 2544และหน่วยเป็นบาท)	106
ตารางที่ 4.14 การประมาณการจำนวนนักเรียนที่เทศบาลทั้งสิ้นแห่งสามารถรับนักเรียนได้เพิ่มขึ้นจากความสามารถ ในการระดมทรัพยากรได้เพิ่มขึ้น	111
ตารางที่ 4.15 เงินที่ประหยัดได้เมื่อให้โรงเรียนในสังกัดเทศบาลและกทม.ขยายตัวในอัตราปกติเทียบกับ กรณีที่ให้นักเรียนทั้งหมดเรียน โรงเรียนของรัฐ	114
ตารางที่ 4.16 เงินรายได้จากการประเมินที่เทศบาลและกรุงเทพมหานครจะนำมาใช้ในการจัดการศึกษา ระหว่างปี 2545-2549(มูลค่าปี 2544)	114
ตารางที่ 5.1 แสดงรายได้ อบต.ชั้น 1 จำนวน 74 แห่งในปี พ.ศ. 2542 (มูลค่าปัจจุบัน ณ ปี 2542)	131
ตารางที่ 5.2 การจัดชั้น องค์การบริหารส่วนตำบลโดยรายได้	134
ตารางที่ 5.3 จำนวน องค์การบริหารส่วนตำบล ที่จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538-2542	136
ตารางที่ 5.4 การเปลี่ยนแปลงการจัดชั้น องค์การบริหารส่วนตำบล ในปี พ.ศ. 2538-2542	137
ตารางที่ 5.5 การประมาณการงบประมาณที่จะใช้จ่าย จำแนกเป็นระดับการศึกษา 2542-2545 (มูลค่าปัจจุบัน ณ ปีนั้นๆ)	138
ตารางที่ 5.6 การประมาณการงบประมาณที่จะใช้จ่าย จำแนกเป็นระดับการศึกษาและ ปีการศึกษา 2542 – 2545 (มูลค่าปัจจุบัน ณ ปีนั้นๆ)	139
ตารางที่ 5.7 จำนวนเงินงบประมาณที่สามารถประหยัดได้หากมีการถ่ายโอนการจัดการศึกษาและอบต. สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายได้(มูลค่าปัจจุบัน ณ ปีนั้นๆ)	140
ตารางที่ 5.8 จำนวนผู้ดูแลเด็กและจำนวนเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กของกรมพัฒนาชุมชน ปี พ.ศ. 2543 (มูลค่าปัจจุบัน ณ ปี 2543)	141
ตารางที่ 5.9 รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในระหว่างปีงบประมาณ 2540-2545	144
ตารางที่ 6.1 เงินบริจาคขั้นต้นที่นำมาใช้ในการศึกษาของสถานศึกษาที่จัดโดยองค์กรทางศาสนาพุทธ อิสลาม และคริสต์ในปี 2545 (หน่วย : ล้านบาท)	148
ตารางที่ 1 ก. สัดส่วนรายได้จริงของเทศบาล จำแนกตามประเภท ปีงบประมาณ 2536-2542	163
ตารางที่ 2 ก. ร้อยละรายจ่ายจริงของเทศบาล จำแนกตามประเภทของแผนงาน ปี พ.ศ. 2536 – 2542	165
ตารางที่ 3 ก. งบประมาณการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2540-2543 จำแนกตามแผนงานงบประมาณ (ไม่รวมเงินบริหารการศึกษาในส่วนของเงินอุดหนุน)	166
ตารางที่ 4 ก. งบประมาณรายจ่ายแยกตามแผนงาน เทศบาลเมืองปทุมธานี ปีงบประมาณ 2540-2543	167

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

<p>ตารางที่ 5 ก. รายละเอียดงบประมาณแผนการศึกษา เทศบาลเมืองปทุมธานี จำแนกตามงานและแหล่งรายได้ ปีงบประมาณ 2540-2543</p>	168
<p>ตารางที่ 6 ก. งบประมาณรายจ่ายแยกตามแผนงาน เทศบาลนครนนทบุรี ปีงบประมาณ 2540-2543</p>	169
<p>ตารางที่ 7 ก. รายละเอียดงบประมาณแผนการศึกษา เทศบาลนครนนทบุรี จำแนกตามงานและแหล่งรายได้ ปีงบประมาณ 2540-2543</p>	170
<p>ตารางที่ 8 ก. งบประมาณรายจ่ายแยกตามแผนงาน เทศบาลนครสมุทรปราการ ปีงบประมาณ 2541-2543</p>	171
<p>ตารางที่ 9 ก. งบประมาณแผนการศึกษา เทศบาลนครสมุทรปราการ จำแนกตามงานและแหล่งรายได้ ปีงบประมาณ 2540-2543</p>	172
<p>ตารางที่ 10 ก. งบประมาณรายจ่ายแยกตามแผนงาน เทศบาลนครนครปฐม ปีงบประมาณ 2540-2543</p>	173
<p>ตารางที่ 11 ก. งบประมาณแผนการศึกษา เทศบาลนครนครปฐม จำแนกตามงานและแหล่งรายได้ ปีงบประมาณ 2540-2543</p>	174
<p>ตารางที่ 12 ก. สัดส่วนที่มาของงบประมาณเพื่อการศึกษาของเทศบาล 4 แห่ง ปีงบประมาณ 2540-2543 (ไม่รวมบำเหน็จบำนาญ)</p>	175
<p>ตารางที่ 13 ก. รายได้ปี 2540-2542 และประมาณการรายได้ปี 2543-2548 กรุงเทพมหานคร</p>	176
<p>ตารางที่ 14 ก. รายได้จริง ปี 2540-2542 และประมาณการรายได้ปี 2543-2548 ของเทศบาล</p>	177
<p>ตารางที่ 15 ก. รายได้จริงกรุงเทพมหานคร ปีงบประมาณ 2540-2543</p>	180
<p>ตารางที่ 16 ก. งบประมาณรายจ่าย แยกตามแผนงานของกรุงเทพมหานครปีงบประมาณ 2536-2543</p>	181
<p>ตารางที่ 17 ก. รายจ่ายจริงด้านแผนงานการศึกษาของเทศบาลจำแนกตามงานและหมวดรายจ่าย</p>	183
<p>ตารางที่ 1ข. แบบตรวจสอบข้อมูลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของกรมพัฒนาชุมชน ปี พ. ศ. 2543</p>	185

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการให้สถาบันศาสนาและองค์กรปกครองท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

บริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพทั่วถึงและเป็นธรรมในระดับที่จะช่วยนำการพัฒนาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีคนเป็นศูนย์กลาง เป็นบริการที่รัฐได้รับการเรียกร้องจากประชาสังคมให้สนองตอบ โดยไม่ขาดตกบกพร่องอย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำก็คือ รัฐไม่สามารถจะตอบสนองต่อการเรียกร้องดังกล่าวได้ตามความคาดหวังมาโดยตลอด ปัญหาที่มักจะถูกกล่าวอ้างกันอยู่เสมอก็คือ รัฐไม่สามารถจัดสรรงบประมาณให้การศึกษอย่างพอเพียง ซึ่งเป็นความจริงที่ชัดเจนในยุคที่ประเทศถูกปกครองโดยระบอบอำนาจนิยม ที่งบประมาณส่วนสำคัญของประเทศถูกใช้ไปเพื่อการป้องกันประเทศและความมั่นคงภายในประเทศ แต่ปัจจุบันสถานะการณ์ได้เปลี่ยนไปแล้ว รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมีแนวโน้มที่จะจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาในสัดส่วนสูงที่สุดอยู่แล้ว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหันกลับมาทบทวนในด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการระดมทรัพยากรและการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาในปัจจุบันว่าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ โดยในยุคของการปฏิรูปการศึกษา สิ่งที่ทำหายคือจะสามารถระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่มีอยู่ทั้งหมดมาใช้ในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับแนวทางปฏิรูปการศึกษาของประเทศได้หรือไม่

ข้อเท็จจริงที่มักจะมีได้รับการพิจารณาอย่างจริงจังทุกครั้งที่มีการกล่าวถึงการใช้ทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาก็คือ การศึกษาที่มีรูปแบบหลากหลายจะมีต้นทุนในการจัดการแตกต่างกัน มีความเป็นไปได้มากที่รูปแบบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวทางปฏิรูปการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีรูปแบบที่หลากหลายอาจไม่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก หรือถ้ามีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรในระดับเดียวกับที่รัฐเคยเป็นผู้จัดสรรให้ในรูปของงบประมาณจากส่วนกลางทั้งหมด เนื่องจากสามารถระดมทรัพยากรเพิ่มเติมจากท้องถิ่นหรือตัดแปลงจากทรัพยากรที่มีได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่เพื่อการศึกษาในท้องถิ่นได้มาใช้เพิ่มเติมได้ นอกจากนี้ในปัจจุบันที่มีแนวโน้มที่ประเทศไทยจะมีการปกครองในลักษณะที่เป็นการกระจายอำนาจเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระจายอำนาจทางด้านการคลัง ซึ่งก็หมายความว่าท้องถิ่นมีความสามารถจัดหารายได้เองได้เพิ่มมากขึ้น และส่วนหนึ่งของรายได้เหล่านี้ก็ควรจะนำมาใช้เพื่อจัดการศึกษา

ขณะเดียวกันจำเป็นที่จะต้องมีการจัดระดับความสำคัญในการใช้ทรัพยากรด้วยเช่นกัน โดยรัฐจำเป็นต้องให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาพื้นฐาน 12 ปี ตามที่ได้มีการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 เป็นหลัก เน้นการจัดการศึกษาให้แก่ ผู้พิการทางร่างกาย จิตใจ

ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนผู้ด้อยโอกาสเพราะเชื้อชาติ เป็นต้น โดยจะต้องพิจารณาว่าการเพิ่มโอกาสให้แก่บุคคลเหล่านี้มิใช่เป็นการช่วยเหลือสงเคราะห์ แต่เป็นการลงทุนของรัฐ นั่นคือเป็นการลงทุนเพื่อให้บุคคลเหล่านี้มีขีดความสามารถในการช่วยเหลือตนเองได้เพิ่มมากขึ้น เป็นการลดค่าใช้จ่ายของรัฐในการดูแลด้านสวัสดิการ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้มีโอกาสใช้ชีวิตได้ใกล้เคียงกับผู้ที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างเต็มที่และมีชีวิตใกล้เคียงกับการมีชีวิตที่เป็นปกติสุขในระยะยาว

การจัดการศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเน้นการให้การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีแก่ประชาชนทุกคนในทุกพื้นที่ที่อยู่ในวัยเรียนเป็นอันดับแรก แต่จำเป็นจะต้องพิจารณาประกอบกับฐานะของผู้ปกครอง โดยเฉพาะผู้ปกครองที่มีฐานะดีอยู่แล้ว เพื่อเพิ่มโอกาสให้แก่ผู้ด้อยโอกาสที่จะมีการศึกษาที่มีคุณภาพดีกว่า ถ้าหากทุกคนได้รับจัดสรรทรัพยากรของรัฐเท่าเทียมกัน ซึ่งทำให้ผู้ที่มีโอกาสดีอยู่แล้วได้รับการอุดหนุนจากรัฐโดยไม่จำเป็น

การจัดการศึกษาต้องยึดหลักการในเรื่อง คุณภาพ ความทั่วถึง และความเป็นธรรมอย่างเคร่งครัด โดยที่คุณภาพจะต้องสอดคล้องกับรูปแบบของการจัดการศึกษาและสภาพของผู้รับการศึกษา ในแง่ประโยชน์ที่ผู้รับการศึกษาได้รับโดยตรงจากบริการการศึกษา ต้องสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลเหล่านั้น จะต้องเน้นความทั่วถึง นั่นคือ ไม่ว่าผู้รับบริการจะมีที่พำนักอยู่แห่งใดในประเทศไทย การจัดการศึกษาจะต้องไม่เป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้รับบริการจะต้องอพยพย้ายถิ่น โดยไม่จำเป็น ส่วนความเป็นธรรมนั้นจะต้องคำนึงถึงต้นทุนในการเสียโอกาสสูงเมื่อเทียบกับรายได้ของครอบครัวของผู้ที่ขอรับโอกาสทางการศึกษาที่มีรายได้ต่ำด้วย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลัก 5 ประการ คือ

1. แสดงภาพรวมของการใช้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวเงินและมิใช่ตัวเงินของการจัดการศึกษาในสถาบันศาสนาและองค์กรท้องถิ่น ตลอดจนแนวทางการระดมทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ ที่มีอยู่และที่เป็นไปได้ในอนาคตอย่างเหมาะสม
2. เปรียบเทียบการใช้ทรัพยากรในการจัดการศึกษาระหว่างสถาบันทางศาสนาและสถาบันของรัฐโดยทั่วไป ซึ่งสามารถบ่งชี้ถึงช่องว่างของการจัดการศึกษาของทั้งสองประเภทและแนวทางในการลดช่องว่างที่มีอยู่
3. ประเมินผลของการกระจายอำนาจการบริหารและการคลังสู่องค์กรท้องถิ่นที่มีต่อการระดมทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการศึกษาจากแหล่งต่างๆ
4. เสนอวิธีการที่เป็นไปได้ในการระดมทรัพยากรเพิ่มเติมในท้องถิ่น และทรัพยากรจากสถาบันศาสนาทั้งในรูปแบบที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน โดยเฉพาะจากภาคประชาชนเพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพและทั่วถึง

5. ศึกษาผลกระทบทางด้านสังคมและสังคมวิทยาจากการที่องค์กรศาสนาและองค์กรท้องถิ่นและภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษาการจัดการศึกษาโดยการสนับสนุนทางศาสนาจะเน้นเฉพาะที่มีการจัดโดย 3 ศาสนาหลักคือ พุทธ คริสต์ และอิสลาม ขอบเขตของการจัดการศึกษาโดยการสนับสนุนจากท้องถิ่นจะมุ่งไปสู่องค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ กรุงเทพมหานคร เทศบาลและองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) เนื่องจากในอนาคตศูชาภิบาลทั้งหมดจะต้องเลื่อนขั้นเป็นเทศบาล จึงไม่จำเป็นที่จะต้องศึกษาศูชาภิบาลอย่างละเอียดเหมือนองค์กรท้องถิ่นอื่นๆ นอกจากนี้เพื่อให้สะท้อนภาพของความแตกต่างจากขนาดและความสามารถในการระดมทรัพยากรขององค์กรท้องถิ่นประเภทต่างๆ ในการจัดการศึกษา การศึกษา จะจำแนกองค์กรท้องถิ่นตามตัวแปรที่สำคัญในการวิเคราะห์ตามความเหมาะสมของวิธีการระดมทรัพยากร ขนาดของทรัพยากรและสัดส่วนทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ ด้วย

ประเด็นที่จะพิจารณาในบทต่อไป

รายงานการวิจัยฉบับนี้ประกอบด้วย 6 บทด้วยกัน บทแรกเป็นบทนำ บทที่สองศึกษาการใช้ทรัพยากรในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยพุทธศาสนา บทที่สามศึกษาการใช้ทรัพยากรในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ บทที่สี่วิเคราะห์การใช้ทรัพยากรของกรุงเทพมหานครและเทศบาลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน บทที่ห้าประเมินขีดความสามารถขององค์กรบริหารส่วนตำบลในการใช้ทรัพยากรที่ระดมได้ในท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน บทสุดท้ายเป็นการสรุปผลการศึกษา

บทที่สองได้คำนวณค่าใช้จ่ายของการศึกษาระดับก่อนเกณฑ์และประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและปลาย (ทั้งแผนกสามัญและแผนกธรรมและบาลี) ที่จัดการโดยสถาบันสงฆ์ รวมทั้งได้เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายของการศึกษาระดับเดียวกับที่จัดการโดยกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อแสดงถึงจำนวนเงินที่สามารถประหยัดได้ในกรณีที่มีการจัดการศึกษาโดยสถาบันสงฆ์ อย่างไรก็ตามการคำนวณค่าใช้จ่ายต่อหัวในงานวิจัยนี้ไม่ประสงค์จะเน้นความถูกต้องแม่นยำของค่าใช้จ่ายต่อหัวเป็นสำคัญ แต่มุ่งเน้นการเสนอภาพรวมตลอดจนแนวทางในการระดมและใช้ทรัพยากรการศึกษาให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมได้เพิ่มมากขึ้น

ผลการศึกษาได้พบว่า องค์กรทางศาสนาพุทธได้มีการระดมทรัพยากรทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อใช้ในการจัดการศึกษา โดยในทางตรงนั้น ได้แก่ สิ่งที่ได้รับจากการบริจาคต่างๆ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปตัวเงินหรือวัตถุ ส่วนทางอ้อมมีหลายทาง เช่น พระภิกษุสามารถจะช่วยสอนด้วยค่าตอบแทนที่ต่ำมาก เนื่องจากสังคมได้สนับสนุนพระภิกษุในหลายด้าน ได้แก่ อาหารจากการบิณฑบาต การรักษาโรค การเดินทาง และบริการทางสังคมอื่นๆที่ไม่คิดค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังรวมถึงการสร้างถาวรวัตถุ เช่น ศาลาการเปรียญให้แก่วัด ซึ่งถาวรวัตถุเหล่านี้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในทางการศึกษาได้ ค่าใช้จ่ายต่อหัวที่ต่ำมากของการศึกษาที่จัดโดยสถาบันพุทธศาสนาได้สะท้อนถึงปริมาณทรัพยากรที่สถาบันดังกล่าวสามารถระดมมาเพื่อจัดการศึกษาได้

ผลประโยชน์ทางอ้อมที่สำคัญที่สุดคือ เป็นการสร้างความแข็งแกร่งทางด้านปัญญาให้แก่สถาบันตนเอง ช่วยให้พระสงฆ์ได้กลับมาเป็นผู้นำทางปัญญาได้อีกเหมือนเช่นในอดีต ซึ่งปัจจุบันพระสงฆ์ได้กลายเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก การที่พระสงฆ์ได้กลับมามีบทบาทเป็นผู้นำทางปัญญาจะช่วยให้การยกระดับศีลธรรมและจริยธรรมในสังคมเพิ่มขึ้น และเป็นการช่วยขจัดอะเร้งร้ายในพระพุทธศาสนาจากการประกอบอาชีพด้วยการกระตุ้นความ โลกและขายสวรรค์ของพระสงฆ์จำนวนหนึ่งพร้อมกันไปด้วย ทำให้สถาบันสงฆ์กลับมาเป็นสถาบันที่ช่วยยกระดับปัญญาและช่วยพัฒนามนุษย์ในความหมายของพุทธธรรมตามความหมายที่แท้จริง

บทที่สามได้คำนวณค่าใช้จ่ายของการศึกษาระดับต่างๆ ที่จัดการ โดยองค์กรในศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ ตลอดจนทำการเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายของการศึกษาที่จัดการ โดยกระทรวงศึกษาธิการเพื่อประมาณการจำนวนเงินที่สามารถประหยัดได้ เช่นเดียวกับที่ทำในบทที่สอง

องค์กรศาสนาอิสลามแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการระดมทรัพยากร ซึ่งเกิดจากค่าใช้จ่ายต่อหัวที่ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายต่อหัวเฉลี่ยของนักเรียนในโรงเรียนของรัฐ นอกจากนี้องค์กรที่จัดการศึกษาของศาสนาอิสลามยังมีโอกาสที่จะระดมทรัพยากรในรูปของการรับบริจาคจากต่างประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเช่นประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นต้น มาช่วยในการจัดการศึกษา เป็นลักษณะการระดมทรัพยากรทางการศึกษาที่แตกต่างจากสถาบันศาสนาอื่นอย่างชัดเจน

ส่วนองค์กรทางศาสนาคริสต์นั้นมีความสามารถระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาเช่นกัน แต่จะมีขนาดเล็กกว่า ขนาดของทรัพยากรที่ระดมได้ขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนที่มีฐานะทางการเงินดีและความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ปกครอง ซึ่งโรงเรียนเอกชนที่จัดการ โดยองค์กรศาสนาคริสต์มักจะมีลักษณะเหมือน โรงเรียนเอกชนที่แสวงหากำไรทั่วไป โรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่มีชื่อเสียง บางส่วนก็เน้นเป้าหมายนักเรียนที่มีฐานะทางการเงินที่ดีเป็นหลักและก็ได้แบ่ง ไปจุมนเจ้า โรงเรียนในเครือในถิ่นทุรกันดาร

บทที่สี่ได้พิจารณาแหล่งรายได้ของกรุงเทพมหานครและเทศบาลที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา ตลอดจนการระดมทรัพยากรประเภทอื่นที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา การคำนวณค่าใช้จ่ายของการศึกษาแต่ละระดับของกรุงเทพมหานครและเทศบาล สามารถระบุถึงศักยภาพขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่สามารถจัดการศึกษาได้ด้วยตนเองหรือไม่ นอกจากนี้ ยังได้วิเคราะห์แบบเจาะลึกกรณีศึกษาเทศบาล 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองปทุมธานี เทศบาลนนทบุรี เทศบาลนครสมุทรปราการ และเทศบาลนครปฐม

ผลการวิเคราะห์ระบุว่ากรุงเทพมหานครมีรายจ่ายส่วนใหญ่ทางด้านการศึกษา มาจากเงินอุดหนุน โดยมีแนวโน้มว่าจะได้รับเงินอุดหนุนดังกล่าวลดลง ถ้าหากว่ากรุงเทพมหานครต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เพิ่มขึ้น รายได้จากภาษีโดยเฉพาะภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีโรงเรือนและที่ดินและภาษีสรรพสามิต น่าจะเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญสำหรับกรุงเทพมหานครที่จะสามารถนำมาใช้จ่ายเพิ่มในการจัดการศึกษาได้

ในการดำเนินการจัดการศึกษาของเทศบาลนั้น มีแหล่งรายได้สำคัญจากสองแหล่งคือ เงินงบประมาณที่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาลซึ่งมีแนวโน้มลดลงในช่วงที่ทำการศึกษาและเงินรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเอง งบประมาณในส่วนที่เป็นเงินรายได้นั้นไม่สามารถจำแนกได้ว่ามาจากแหล่งใด ดังนั้นในการวิเคราะห์นี้มีข้อสมมติว่ารายได้ที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาของเทศบาลนั้นส่วนใหญ่ได้จากภาษีที่เก็บได้ในสัดส่วนที่สูง ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีมูลค่าเพิ่ม ดังนั้นถ้าหากภาษีทั้งสองประเภทนี้เพิ่มขึ้นก็ทำให้เทศบาลสามารถระดมทรัพยากรจากส่วนนี้มาเพื่อจัดการศึกษาเพิ่มขึ้นได้

ประเด็นสำคัญที่จะทำให้ท้องถิ่นสามารถระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ด้วยตนเองคือ ต้องให้ท้องถิ่น (เทศบาลและกรุงเทพมหานคร) สามารถเก็บภาษีได้เพิ่มขึ้น โดยไม่มีข้อจำกัดด้านกฎหมาย ด้านการบริหารจัดการ และด้านอื่นๆ เทศบาลอาจจะหารายได้เพิ่มเติมจากการพัฒนาการจัดเก็บภาษีและพัฒนาแหล่งรายได้ใหม่

บทที่ห้าได้เน้นการคำนวณค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาที่จะเกิดขึ้นกับองค์การบริหารส่วนตำบล ในกรณีที่มีการโอนการจัดการศึกษาภาคบังคับจากส่วนกลางไปสู่องค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งประเมินขีดความสามารถขององค์การบริหารส่วนตำบลที่จะจัดเก็บภาษีและจัดสรรรายได้จากภาษีที่จัดเก็บได้มาเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาดังกล่าวด้วย

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าหลักการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยกรมพัฒนาชุมชนนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยองค์การบริหารส่วนตำบลได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการถ่ายโอนภาระการจัดการศึกษาของรัฐไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่จัดตั้งขึ้นโดยความคิดริเริ่มของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก ซึ่งเป็นบุคคลในพื้นที่ที่เล็งเห็นถึงปัญหาภาระการเลี้ยงดูบุตรของผู้ปกครองที่ต้องประกอบสัมมาอาชีพ จึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะเลี้ยงดูบุตรได้ตลอดเวลา การรวมตัวกันจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและจัดจ้างผู้ดูแลเด็กขึ้นในพื้นที่ของตนเอง ตลอดจนมีการร่วมระดมทรัพยากรจากผู้ปกครองมาใช้สมทบเป็นเงินค่าสมนาคุณผู้ดูแลเด็กตลอดจนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการในส่วนอื่นและจัดหาสถานที่และสิ่งปลูกสร้างซึ่งอาจเป็นที่ดินสาธารณะของชุมชน เพื่อใช้เป็นสถานที่ในการเลี้ยงดูเด็กดังกล่าว กรมพัฒนาชุมชนมีส่วนช่วยในการสนับสนุนการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็กและแนะนำขั้นตอนตลอดจนกระบวนการในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กให้แก่คณะกรรมการพัฒนาเด็กในชุมชนนั้น อีกทั้งสนับสนุนทรัพยากรในรูปของเงินอุดหนุนเป็นค่าอาหารกลางวัน ค่าจัดซื้อนมและเงินสมนาคุณผู้ดูแลเด็กเป็นบางส่วนด้วย

ภาระกิจในส่วนเงินอุดหนุนที่กรมพัฒนาชุมชนจ่ายให้แก่ศูนย์พัฒนาเด็กนั้นสามารถถ่ายโอนมาให้องค์การบริหารส่วนตำบลได้มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาได้ ซึ่งในขั้นเริ่มต้นของการถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลชั้น 1 ที่มีรายได้จำนวนมากซึ่งมีเงินเหลือเป็นเงินสะสมอยู่เป็นจำนวนมาก ควรช่วยแบ่งเบาภาระในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นอันดับแรก แล้วจึงขยายการจัดการศึกษาระดับดังกล่าวให้แก่องค์การ

บริหารส่วนตำบล ชั้น 2-5 ให้ช่วยจัดการศึกษาแทนรัฐบาลต่อไป เพราะนอกจากจะเป็นการช่วยลดภาระด้านงบประมาณรายจ่ายของประเทศแล้ว ยังเป็นการช่วยกระจายภาระต้นทุนทางการศึกษาไปสู่ผู้มีผลได้จากการศึกษานั้นโดยตรง

จากการวิเคราะห์ด้านข้อมูลในปี 2540-2542 จะพบได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลชั้นที่ 1 จำนวน 39 แห่งจาก 74 แห่ง ที่มีความสามารถช่วยจัดการศึกษาได้ สาเหตุที่องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ยังไม่สามารถจัดการศึกษาได้เนื่องจากการจัดสรรเงินขององค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ (เช่น การสร้างโครงสร้างพื้นฐานและโครงการเกี่ยวกับอาชีพ เป็นต้น) มากกว่าด้านการศึกษา

ส่วนบทสรุปท้ายเป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะที่เน้นว่าควรสนับสนุนให้สถาบันพุทธศาสนามีขีดความสามารถในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้นมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพราะนอกจากจะช่วยลดต้นทุนการศึกษาในภาพรวมแล้วจะช่วยยกระดับความเป็นผู้นำทางปัญญา ของพระสงฆ์ไปพร้อมกันด้วย ส่วนองค์กรศาสนาอิสลามก็สมควรส่งเสริมให้มีบทบาทมากขึ้นเช่นกัน ส่วนในกรณีของสถาบันคริสต์ศาสนานั้นจะต้องส่งเสริมการอุดหนุนไขว้ (cross - subsidy) ให้เป็นจริงและมีปริมาณมากขึ้นเท่านั้น

สำหรับเทศบาลนั้นส่วนกลางควรค่อยๆลดเงินอุดหนุนเพื่อการศึกษาโดยเปิดโอกาสให้องค์กรส่วนท้องถิ่นเหล่านี้มีโอกาสในการหารายได้จากภาษีอากรเพื่อนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้น สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นจควรส่งเสริมให้องค์กรระดับชั้นหนึ่งที่มีความพร้อมจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาและสูงกว่าถ้ามีขีดความสามารถจะทำได้ เพื่อให้เป็นตัวอย่างของการขยายกิจกรรมดังกล่าวไปสู่องค์การบริหารส่วนตำบลในระดับรองลงมาต่อไปในภายหลัง

บทที่ 2

การใช้ทรัพยากรของพุทธศาสนาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 ข้อมูลพื้นฐานของสถาบันพุทธศาสนาในประเทศไทย

ปี 2543 จำนวนศาสนสถานในศาสนาพุทธมีจำนวนทั้งสิ้น 31,892 แห่ง ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.3 ส่วนจำนวนบุคลากรทางศาสนาในปี 2542 มีจำนวนทั้งสิ้น 363,666 รูป ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น พระภิกษุ 265,791 รูป และสามเณร 97,875 รูป ส่วนจำนวนพุทธศาสนิกชนปี 2543 มีจำนวนทั้งสิ้น 57,324,600 คน ซึ่งมีสัดส่วนมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 94.6 (ดูตารางที่ 2.1)

ตารางที่ 2.1 : จำนวนและร้อยละของศาสนสถาน บุคลากรทางศาสนา ศาสนิกชน ของศาสนาพุทธ ปี 2540-2543

ประเภท	2540	2541	2542	2543*
วัดพุทธ	30,377 (86.5)	30,678 (85.3)	31,111 (85.2)	31,892 (85.3)
บุคลากร	353,651 (97.65)	368,416 (97.02)	363,666 (98.85)	
พระภิกษุ	265,956 (73.43)	270,540 (71.25)	265,791 (70.79)	
สามเณร	87,695 (2.42)	97,876 (25.77)	97,875 (26.06)	
ศาสนิกชน	55,642,236 (92.6)	56,290,003 (92.6)	57,357,862 (93.3)	57,324,600 (94.6)

ที่มา : กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานศาสนาสมบัติและกองศาสนูปถัมภ์

: ศูนย์สารสนเทศ กองศาสนูปถัมภ์

: ฝ่ายข้อมูลสถิติและสารสนเทศ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ และสำมะโนประชากร และเคหะ พ.ศ. 2543 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (รายงานผลล่วงหน้า)

หมายเหตุ : 1) ตัวเลขในวงเล็บคือร้อยละเมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวม

2) ข้อมูลบุคลากรทางศาสนาของปี 2543 ยังไม่มีการเผยแพร่

ในปี 2543 มีพระภิกษุทำกิจกรรมพัฒนาสังคมรวมทั้งสิ้น 5,174 รูป เป็นพระนักเผยแผร์ พระพุทธศาสนามากที่สุดจำนวน 3,048 รูป หรือร้อยละ 58.9 รองลงมาคือพระวิปัสณาจารย์ 1,226 รูป หรือร้อยละ 23.6 นอกจากนี้ยังมีหน่วยที่จัดกิจกรรม ในปี 2543 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 5,801 หน่วย โดยเป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลมากที่สุด 5,093 หน่วย หรือร้อยละ 87.8 ของจำนวนหน่วยทั้งหมด รองลงมาเป็นหน่วยพุทธมามกะ 433 หน่วย หรือร้อยละ 7.5 (ดูตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2 : หน่วยเผยแผร์พระพุทธศาสนา ปี 2540-2542

ประเภท	2540	2541	2542	2543
กลุ่มพุทธศาสนาในสถานศึกษา (หน่วย)	112 (2.0)	137 (2.4)	135 (2.3)	129 (2.2)
หน่วยเผยแผร์ศีลธรรม (หน่วย)	146 (2.5)	146 (2.5)	144 (2.5)	146 (2.5)
หน่วยอบรมประชาชน (หน่วย)	5,082 (88.2)	5,096 (87.4)	5,090 (88.1)	5,093 (87.8)
หน่วยพุทธมามกะ (หน่วย)	418 (7.3)	450 (7.7)	411 (7.1)	433 (7.5)
รวม (รูป)	5,758	5,829	5,780	5,801
พระจริยานิเทศก์ (รูป)	100 (2.1)	100 (1.9)	100 (1.8)	100 (1.5)
พระเปรียญอาสาพัฒนา (รูป)	300 (6.2)	300 (5.7)	300 (5.4)	300 (5.8)
พระบัณฑิตอาสาพัฒนา (รูป)	500 (10.4)	500 (9.6)	500 (9.1)	500 (9.7)
พระนักเผยแผร์ (รูป)	2,793 (58.0)	2,968 (56.7)	3,268 (59.1)	3,048 (58.9)
พระวิปัสณาจารย์ (รูป)	1,120 (23.3)	1,364 (26.1)	1,364 (24.7)	1,226 (23.6)
รวม (รูป)	4,813	5,232	5,532	5,174

ที่มา : กองศาสนศึกษา

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บคือร้อยละ

กรมการศาสนาได้รับการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน เพื่อดำเนินงานทางด้านศาสนา โดยงบประมาณส่วนใหญ่จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธซึ่งมีผู้นับถือมากที่สุด อย่างไรก็ตามงบประมาณหลายส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานักซึ่งจะไม่กล่าวถึงในที่นี้

งบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีดังต่อไปนี้

1) งบประมาณสำหรับงานพัฒนาศาสนศึกษา เป็นงบสนับสนุนการศึกษาโดยตรงทั้งทางด้านแผนกสามัญและแผนกธรรม-บาลี งบประมาณส่วนนี้อยู่ในแผนงานทำนุบำรุงและส่งเสริมศาสนา

2) งบประมาณสำหรับงานประสานกิจการศาสนาและอุปถัมภ์ศาสนาอื่น งบประมาณนี้เป็นงบประมาณที่เกี่ยวข้องและควรนำมาวิเคราะห์การพัฒนาศาสนศึกษาของศาสนาอื่น เนื่องจากไม่มีงบประมาณย่อยที่แจกแจงลงไปว่าเป็นงบประมาณพัฒนาศาสนศึกษาศาสนาอื่น งบประมาณส่วนนี้อยู่ในแผนงานทำนุบำรุงและส่งเสริมศาสนาเช่นกัน

3) งบประมาณสำหรับงานพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของประชาชน งบประมาณส่วนนี้ควร นำมาร่วมการวิเคราะห์ด้วยเพราะส่วนใหญ่เป็นงบที่ส่งเสริมการสอนจริยศึกษาและยังรวมไปถึงงบสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ทั้งในวัดและมัชยิด งบประมาณส่วนนี้อยู่ในแผนงานเผยแพร่ศาสนาและส่งเสริมจริยธรรม

ตารางที่ 2.3 แสดงงบประมาณปี 2541-2543 ของแผนทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้น กรมการศาสนาได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณลดลงทุกปี โดยงบประมาณในปี 2543 ลดลงจากปี 2542 ร้อยละ 1.01 นอกจากนี้หากพิจารณางบประมาณในปี 2543 ในสัดส่วนของงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของประชาชนเพื่อใช้ส่งเสริมการสอนจริยธรรมซึ่งรวมถึงโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์มีสัดส่วนสูงที่สุดคือร้อยละ 31.5 รองลงมาคืองานพัฒนาการศาสนศึกษา ร้อยละ 26.9 ส่วนงานประสานกิจการศาสนาและอุปถัมภ์ศาสนาอื่นนั้นมีเพียงร้อยละ 3.8 ดังนั้นจะเห็นได้ว่างบประมาณของกรมการศาสนานั้น ได้พยายามอุดหนุนเพื่อส่งเสริมการศึกษาที่จัดโดยองค์กรทางพุทธศาสนาเป็นสำคัญ

ตารางที่ 23 จำนวนงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากงบประมาณแผ่นดินของกรมการศาสนาประจำปีงบประมาณ 2541-2543

แผนงาน โครงการ	ปีงบประมาณ		
	2541	2542	2543
รวมทั้งหมด	2,235,095,400	2,138,989,100	2,117,354,100
อัตราขยายตัว(ร้อยละ)	-	(4.3)	(1.0)
งานพัฒนาการศึกษา	534,153,300	544,724,100	569,289,200
อัตราขยายตัว(ร้อยละ)	-	1.9	4.51
สัดส่วนในงบประมาณทั้งหมด(ร้อยละ)	23.9	25.5	26.9
งานประสานกิจกรรมทางศาสนาและ อุปถัมภ์ศาสนาอื่น	31,897,900	43,187,700	49,155,000
อัตราขยายตัว(ร้อยละ)	-	35.4	13.8
สัดส่วนในงบประมาณทั้งหมด(ร้อยละ)	1.4	2.0	2.3
งานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ ประชาชน	676,946,200	653,704,800	666,201,300
อัตราขยายตัว(ร้อยละ)	-	(3.4)	1.9
สัดส่วนในงบประมาณทั้งหมด(ร้อยละ)	30.3	30.6	31.5

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

2.2 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรของสถาบันศาสนาในการจัดการศึกษา

ก่อนหน้าที่จะมีแนวคิดขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสิบสองปี รัฐบาลได้มีโครงการที่จะขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือบังคับจาก 6 เป็น 9 ปี ซึ่งงานที่จะนำมากล่าวถึงในที่นี้ก็จะเกี่ยวกับโครงการนี้

จากรายงานผลการศึกษา สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะกรรมการประเมินผล โครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับจากระดับประถมศึกษาปีที่ 6 อีก 3 ปี สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ มีนาคม 2535 และรายงานการประเมินผล โครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับจากระดับประถมศึกษาปีที่ 6 อีก 3 ปี สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ กันยายน 2535 มีประเด็นที่น่าสนใจที่สามารถนำมาประกอบกับงานที่จะศึกษาซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1) ในรายงานการศึกษาดังกล่าวพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่คาดว่าจะมีอาคารไม่เพียงพอที่จะรองรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและการขาดแคลนวัสดุครุภัณฑ์บางประเภทเช่น โต๊ะและเก้าอี้ เครื่องโรตียว รวมถึงอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่ไม่เพียงพอเช่นคู่มือครู แบบเรียน นอกจากนี้ยังมีปัญหา คุณวุฒิครูไม่ตรงกับวิชาที่ต้องสอน โดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ

และวิชาอาชีพ ซึ่งมีผลต่อการเรียนการสอนวิชาดังกล่าว โดยเด็กร้อยละ 36.0 มีปัญหาเรียนแล้วไม่เข้าใจ ข้อมูลส่วนนี้สามารถนำไปใช้ประกอบการศึกษาต่อไป เพราะหากให้องค์กรศาสนามีส่วนในการช่วยจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยไม่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินเพียงพอก็อาจจะประสบปัญหาการขาดแคลน สถานที่ ครูภัณฑ์ และอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนในลักษณะเดียวกันนี้ได้ ทั้งนี้เพราะทรัพยากรขององค์กรศาสนาเช่นวัด ศาลาการเปรียญ ฯลฯ นั้นจำเป็นต้องมีการตัดแปลง และต้องอาศัยการสนับสนุนจาก องค์กรอื่นๆในการที่จะเอามาใช้ในด้านการศึกษา นอกจากนี้หากจะใช้บุคลากรขององค์กรศาสนาเป็นครูในการศึกษาภาคสามัญก็อาจประสบปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของครูดังที่กล่าวไว้ในข้างต้น เนื่องจากพระที่เป็นบุคลากรทางศาสนา ส่วนใหญ่นั้นจะมีการศึกษามาในทางสังคมศาสตร์และศาสนาเป็นการยากที่จะนำมาสอนวิชาอย่างเช่นคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือวิชาชีพ

2) นักเรียนบางส่วน(ร้อยละ 33.78) มีฐานะยากจน และจะไม่สามารถศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษา หากโรงเรียนของสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) ไม่เปิดสอน นอกจากนี้ นักเรียนในโครงการนำร่องฯของ สปช. ประมาณร้อยละ 14 ต้องออกกลางคันซึ่งส่วนใหญ่ไปประกอบอาชีพหารายได้ช่วยครอบครัว ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าในบางท้องถิ่นหรือกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่มีฐานะยากจน จะสามารถได้รับการศึกษาที่ต่อเมื่อรัฐให้การสนับสนุนทางการเงินเพิ่มเติม ดังนั้นจึงเป็นการยากสำหรับองค์กรทางศาสนาหรือองค์กรใดๆในระดับท้องถิ่นนั้นที่จะระดมทรัพยากรจากในท้องถิ่นเหล่านั้นให้เพียงพอสำหรับนำมาจัดการศึกษาด้วยตัวเอง หากมีองค์กรที่จะมีบทบาทในการช่วยจัดการศึกษาในส่วนนี้ องค์กรนั้นต้องเป็นองค์กรที่ใหญ่กว่าระดับท้องถิ่นสามารถระดมทรัพยากรจากท้องถิ่นอื่นที่มีฐานะดีกว่าไปช่วยเหลือในท้องถิ่นที่ยากจน โคที่องค์กรทางศาสนาต่างๆก็ได้ทำหน้าที่ในลักษณะนี้อยู่แล้วในปัจจุบัน

3) ในบางจังหวัดของภาคใต้ จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษาบางโรงเรียน มีแนวโน้มลดลง และเมื่อโรงเรียน ประถมศึกษาเปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นก็มีผู้สนใจมาเรียนไม่มากนัก เนื่องจากผู้ปกครองบางส่วนนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ข้อมูลในส่วนนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษานั้นไม่ใช่ว่าจะสามารถจัดไปในลักษณะเดียวกันทั้งหมด ต้องมีการปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมประเพณีและความเหมาะสมต่อท้องถิ่นนั้นๆด้วย ซึ่งในกรณีตัวอย่างที่ยกมานี้ ต้องมีการวางแผน การประสานงานและการกระจายงบประมาณที่ีระหว่างองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่นในกรณีของจังหวัดภาคใต้ที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างการจัดการศึกษาและงบประมาณบางส่วนแทนจะผ่านทางกรมสามัญศึกษาแต่อย่างเดียว ก็อาจจะผ่านสำนักงานกรรมการศึกษาเอกชนหรือหน่วยงานอื่นๆที่สนับสนุนการศึกษาของอิสลาม เพื่อสนับสนุนให้โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาโดยองค์กรศาสนาอิสลาม(บางแห่งเป็นมูลนิธิ ในขณะที่บางแห่งมีเอกชนเป็นเจ้าของ) สามารถจัดการศึกษาสำหรับชาวไทยมุสลิมได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่น่าสนใจจากรายงานการประชุมสัมมนาเรื่องการขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปีของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งสรุปได้ว่ารัฐควรเป็นผู้จัดหา สนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือภาคบังคับแก่ประชาชนอย่างมีคุณภาพ และทั่วถึง กระจายอำนาจการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่หน่วยงานในภูมิภาค สถานศึกษา และชุมชนให้มากขึ้น เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น นอกจากนี้ยังควรให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษในบางท้องที่ที่ประชาชนยังไม่พร้อมที่จะส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษานี้เนื่องจากข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ จากสรุปผลการประชุมนี้มีบางส่วนที่อาจขัดแย้งกันอยู่ในทางปฏิบัติ ประการแรก เป็นเรื่องยากที่จะช่วยเหลือท้องถิ่นที่ยากจน หากจะกระจายอำนาจการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่หน่วยงานในภูมิภาค สถานศึกษา และชุมชนจริงๆ เพราะถ้าเป็นเช่นนั้น ทรัพยากรของท้องถิ่นใดก็จะต้องนำไปใช้เพื่อท้องถิ่นนั้นเป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถนำทรัพยากรจากท้องถิ่นที่มั่งคั่งกว่าไปสนับสนุนท้องถิ่นที่ยากจนกว่าได้ ในทางกลับกันถ้าจะช่วยท้องถิ่นที่ประชาชนยังไม่พร้อม โดยระดมทรัพยากรจากที่อื่น ก็จะไม่สามารถกระจายอำนาจการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้การรวมศูนย์อำนาจและการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษายังมีข้อดีข้อเสียที่ตรงกันข้ามกัน ประเด็นที่สำคัญที่สุดคือเรื่องการประหยัดต่อขนาดเช่นการจัดซื้อจัดสร้างสถานศึกษาและอุปกรณ์ทางการศึกษาต่างๆจะมีการประหยัดต่อขนาดแต่ก็มีข้อดีจากการกระจายอำนาจในการจัดซื้อจัดจ้างในการที่จะได้อุปกรณ์การศึกษาที่ต้องการในเวลารวดเร็วขึ้น และอาจจะลดการทุจริตจากการจัดซื้อจัดจ้างแบบรวม ได้บ้าง อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาอาจจะทำให้ท้องถิ่นสามารถปรับการศึกษาให้เข้ากับวัฒนธรรม ประเพณีและเหมาะสมของท้องถิ่นได้มากขึ้น แต่ก็อาจจะทำให้ต้นทุนต่อหัวในการจัดการศึกษาสูงเพิ่มขึ้นเช่นกัน เนื่องจากการประหยัดต่อขนาดลดลง

ในส่วนขององค์กรทางศาสนานั้นก็มีทั้งส่วนที่ระดมทรัพยากรจากภายในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการศึกษา ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจตัดสินใจของรัฐว่าจะใช้ประโยชน์จากการระดมทรัพยากรทั้งสองแบบซึ่งมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันนี้อย่างไร

2.3 การจัดการศึกษาโดยสถาบันพระพุทธศาสนา

สถาบันพุทธศาสนานอกจากมีบทบาทในการอบรม สั่งสอนธรรม เผยแพร่และจรจรโลกศาสนาแล้ว ยังมีบทบาทในด้านการจัดการศึกษาที่มีการเรียนการสอน และให้การฝึกอบรมแก่เด็กและเยาวชนหรือประชาชนทั่วไป ให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ซึ่งมีในรูปแบบของการจัดการดังต่อไปนี้

- การศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
- การศึกษาพิเศษ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (การศึกษานอกหลักสูตร โสตถิยะวิทยาลัย) สถาบันวิปัสสนาธุระ

- การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษาได้แก่ สำนักเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรมและ โรงเรียนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (มัธยมศึกษาตอนต้น-มัธยมศึกษาตอนปลาย)
- การศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์ พ.ศ. 2540 เพื่อเปิด โอกาสให้กับพระภิกษุ สามเณร หรือบุคคลทั่วไปได้มีการศึกษาวิชาสามัญควบคู่กับ วิชาพระพุทธศาสนาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งปัจจุบันเปิดสอนระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก การ ศึกษาในส่วนนี้เพื่อใช้เป็นปัจจัยในการประมาณจำนวนครูอาจารย์ที่เป็นพระในอนาคตว่าจะมีเท่าใด

เนื้อหาต่อไปนี้จะกล่าวถึงด้านความเป็นมา ขั้นตอนการจัดตั้ง งบประมาณ บุคลากรและเงิน ของรัฐที่ประหยัด ได้จากการที่การศึกษาที่จัด โดยองค์การศาสนามีต้นทุนถูกกว่า สถาบันพุทธศาสนา ที่ได้จัดการศึกษา 5 ประเภทคือ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ การศึกษาพระปริยัติธรรม การศึกษาระดับอุดมศึกษา และสถาบันทางศาสนาของ คณะสงฆ์ในรูปแบบอื่น

2.3.1 ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

ก. ความเป็นมา

สืบเนื่องจากสมเด็จพระสังฆราชได้ทรงปรารภกับ นายอภัย จันทวิมล รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการเมื่อต้นปี พุทธศักราช 2516 ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราช ประสงค์ที่จะให้ทางคณะสงฆ์พิจารณาหาทางจัดการสอนเด็กและประชาชนให้มีความรู้ อ่านออก เขียนได้ แต่ปัญหาสำคัญในการจัดการศึกษาของรัฐในสมัยนั้นที่ยังแก้ไขไม่ได้ก็คือ เด็กในเกณฑ์ บังคับให้เข้าเรียนใน โรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่ต้องคอยจนถึงอายุย่างเข้าปีที่ 8 จึงจะมีโอกาส ได้เข้าเรียนใน โรงเรียนประถมศึกษา และเมื่อเข้าเรียนแล้วปรากฏว่า มีเด็กจำนวนไม่น้อยที่ต้องเรียน ซ้ำชั้นอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นเวลาถึง 2 ปี จึงจะได้เลื่อนชั้นไปเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ทำให้เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินเป็นจำนวนมากในการจัดสถานที่เรียนและจัดหาครู สำหรับสอนนักเรียนที่ต้องเรียนซ้ำชั้น ถือได้ว่าเป็นการสูญเปล่าทางการศึกษา (รายงานศาสนา ประ จำปี 2536 กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ)

ดังนั้น ในปีนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ริเริ่มโครงการ โรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้น เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยวางแนวอย่างกว้างๆ ในเบื้องต้นว่า ให้ขอความอนุเคราะห์จากคณะสงฆ์ โดยให้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นในวัด ให้พระเป็นครูและทำการสอนเด็กที่มีอายุก่อนเกณฑ์บังคับ เข้าเรียน ในโรงเรียนตามกฎหมายว่าด้วยประถมศึกษา การจัดตั้งโรงเรียนวัดเช่นนี้จะต้องคอยทำค่อยไป โดย ในขั้นต้นเลือกเฉพาะแต่วัดที่มีสถานที่กว้างขวางพอสมควร และมีพระภิกษุที่มากพอที่จะทำการ สอนเด็กก่อนเกณฑ์บังคับ ปรากฏว่าก่อนที่กระทรวงศึกษาธิการจะเริ่มดำเนินการตามนโยบายนี้ มี บางวัดได้จัดดำเนินการในลักษณะเดียวกันอยู่บ้างแล้ว และได้ผลดีพอสมควร

ดังนั้น กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 4 และฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2506) ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของ พระสังฆาธิการหรือพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ อันได้แก่เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไว้ข้อหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินการไปด้วยดี (รายงานศาสนา ประจำปี 2536 กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ)

การจัดการศึกษาเช่นนี้ เป็นการศึกษาสงเคราะห์เด็ก และการสาธารณสงเคราะห์ประการหนึ่ง เพราะเป็นการจัดโดยวัดหรือพระสงฆ์ที่ทำให้เด็กหรือประชาชนได้ใกล้ชิดหรือเข้าวัดมากขึ้น โครงการจัดตั้งโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ดังกล่าวได้รับความสนใจจากวัดและประชาชนอย่างกว้างขวาง กรมการศาสนาจึงได้วางหลักเกณฑ์ตามคำร้องของนายอภิัย จันทวิมล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในปี พ.ศ. 2516 ขึ้นเสนอมหาเถรสมาคม ดังนี้

1. เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการกุศล ไม่เก็บค่าธรรมเนียมการเรียนการสอนแต่อย่างใด
2. ให้ใช้ชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนวัด...”
3. ให้สอนเด็กก่อนเกณฑ์บังคับตามกฎหมายทั้งชาย-หญิง อายุตั้งแต่ห้าปีถึงย่างสามปีทีแปด
4. พยายามสอนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือให้มีความรู้ขั้นอ่านออกเขียนได้ด้วย
5. ครูผู้สอนคือพระภิกษุสามเณร และจะให้ฆราวาสเป็นครูช่วยสอนก็ได้
6. ความมุ่งหมายของโรงเรียน คือเตรียมให้เด็กพร้อมที่จะเข้าเรียนในภาคบังคับกับอบรมในด้านกิริยามารยาทและศีลธรรมตลอดจนสอนผู้ใหญ่ให้มีความรู้ขั้นอ่านออกเขียนได้
7. ในขั้นต้นให้จัดตั้งตามวัด หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) และศาสนศึกษาต่างๆอย่างน้อยอำเภอละ 2 แห่ง

กรมการศาสนาได้นำเรื่องนี้กับเรื่องอื่นๆ ในโครงการสนองนโยบายของคณะสงฆ์รวม 10 เรื่องเสนอมหาเถรสมาคม ซึ่งมหาเถรสมาคมได้ตั้งพระมหาเถระสามรูปคือ พระธรรมวโรดม พระมหาโพธิวงศาจารย์และพระมหาวัชรมังคลาจารย์เป็นผู้แทนมหาเถรสมาคม ไปร่วมประชุมพิจารณากับกรรมการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการตั้งขึ้น เพื่อพิจารณานโยบายของคณะสงฆ์แล้วได้นำเสนอมหาเถรสมาคมในการประชุมครั้งที่ 6-2516 เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2516 ที่ประชุมมหาเถรสมาคมพิจารณาแล้วเห็นด้วย การตั้งโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์จึงได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่นั้นมา

ในปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อจาก “โรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์” เป็น “ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 และได้รับเด็กเล็กทั้งชาย-หญิง ตั้งแต่อายุ 3-6 ปี ดังนั้นการจัดการศึกษาเช่นนี้จัดว่าเป็นการจัดการศึกษาแบบให้เปล่า เพื่อให้เด็กเล็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ รวมทั้งเป็นการสงเคราะห์ให้ผู้ปกครองเงิน

ทางไปประกอบสัมมาอาชีพด้วยความสบายใจและหมดกังวล เด็กก็ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ควบคู่กับการอบรมปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม ประเพณีและ วัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทยและท้องถิ่น ตามสมควรแก่วัย ตลอดจนเตรียม ความพร้อมแก่เด็กให้สามารถพัฒนาตนเอง ในการที่จะศึกษาต่อในระดับประถมศึกษาต่อไป อีกทั้ง ยังเป็นแนวทางนำประชาชนเข้าสู่วัดและศาสนสถานด้วย

ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ที่กรมการศาสนาให้การสนับสนุนมี 2 ประเภทคือศูนย์เด็กก่อน เกณฑ์ในวัดสำหรับศาสนาพุทธ และศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิดสำหรับศาสนาอิสลาม การ ดำเนินงานของศูนย์ฯ บริหารงานโดยเจ้าอาวาสวัดและอิหม่ามประจำมัสยิด โดยจะดูแลในเรื่องการ จัดสร้างหรือจัดหาอาคารเรียน การจัดการเรียนการสอน การจ้างครูพี่เลี้ยงเป็นผู้ดูแลเด็ก โดย กรมการศาสนาสนับสนุนงบประมาณในส่วนของค่าจ้างครูพี่เลี้ยงประมาณ 4,000 บาทต่อเดือนต่อ คน ในขณะที่เงินเดือนข้าราชการครูระดับ 3-4 เฉลี่ยที่ประมาณ 7,000 บาทต่อเดือน ส่วนต่างของ เงินเดือนนี้แสดงให้เห็นถึงการอุทิศตนของบุคลากรในองค์กรศาสนาที่มีในการจัดการศึกษา นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนค่าอาหารเสริม (นม) สำหรับเด็กทุกวัน ค่าอุปกรณ์การเรียนการสอน และสนับสนุนการจัดอบรมเพื่อพัฒนาความรู้เรื่องการสอนเด็กปฐมวัยแก่ครูพี่เลี้ยง และความรู้เรื่อง การจัดการและการบริหารศูนย์ฯ แก่ผู้บริหารศูนย์

หลักเกณฑ์ที่สำคัญในการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดมี 5 ประการคือ

1. สถานที่ตั้ง ต้องอยู่ในวัดหรือสถานที่ของวัด
2. ผู้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ฯ ต้องเป็นเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ
3. ห้ามบุคคลใดๆ ประกอบการจัดตั้งศูนย์ประเภทนี้ขึ้นในวัด
4. ศูนย์ฯ จะต้องมีพี่เลี้ยงเป็นฆราวาสร่วมปฏิบัติงาน เพื่อเป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลเอาใจใส่แก่นักเรียน
5. ศูนย์ฯ อาจจะมีรายได้นอกเหนือจากรัฐบาลที่ให้ความอุดหนุนเป็นประจำอยู่แล้วคือ
 - จากบริจาค
 - จากการจัดเป็นมูลนิธิ สมาคม การกุศลที่พึงมี
 - จากรายได้ด้านอื่นๆของวัด

ตารางที่ 2.4 แสดงจำนวนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดในช่วงปี 2540-2543 จะเห็นได้ว่า ระหว่างช่วงปี 2540-2541 จำนวนศูนย์ฯ และเด็กที่เข้ามาอบรมในศูนย์ลดลง แต่ก็กลับเพิ่มขึ้นในปี 2543 ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลทางด้านประชากร ในตารางที่ 2.5 ที่รายงานว่าจำนวนเด็กเกิดใหม่ ระหว่างปี 2539-2542 ได้ลดลงโดยตลอดโดยมีจำนวนเกิดลดลงมากที่สุดระหว่างปี 2539-2540 ถึง 104,044 คน นอกจากนี้ การลดลงของจำนวนเด็กในศูนย์อาจเป็นผลมาจากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ปี 2540 เนื่องจากบิดามารดาว่างงานจึงมีเวลาเลี้ยงดูบุตรได้เองมากขึ้น หรือมีเงินนั้นต้องกลับ ภูมิลำเนาตามบิดามารดา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จำนวนครูในศูนย์เพิ่มขึ้นในปี 2541 และลดลงในปี

2542 และเพิ่มขึ้นอีกครั้งในปี 2543 เมื่อนำจำนวนเด็กในศูนย์เทียบกับจำนวนประชากรที่มีอายุในเกณฑ์เด็กอ่อนพบว่าสัดส่วนอยู่ที่ประมาณ 1 : 20 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการขยายการศึกษาในระดับนี้ได้อีกมากมายหากมีงบประมาณ บุคลากร และปัจจัยทางการศึกษาอื่นๆเพียงพอ

ตารางที่ 2.4 : ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ปี พ.ศ. 2540- 2543

ประเภท	2540	2541	2542	2543	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ) 2542-2543	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ) 2541-2543
ศูนย์	3,539	3,482	3,554	3,732	5.0	7.2
เด็ก	222,724	211,332	219,285	232,039	5.8	9.8
ครู	9,562	9,892	9,543	10,712	12.2	8.3

ที่มา : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 2.5 : จำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 0-4 ปี ระหว่างปี 2537-2543 (หน่วย : พันคน)

ปี	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543
จำนวน(พันคน)	4,484	4,602	4,584	4,489	4,510	3,550	4,362
อัตราการเกิด (ต่อพันคน)	16.4	15.6	16.4	14.5	14.0	12.6	12.7

ที่มา : กองคลังข้อมูลและสถิติ, สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ข้อมูลเบื้องต้นในตารางที่ 2.4 สามารถนำไปคำนวณเงินค่าใช้จ่ายต่อหัวที่ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเปรียบเทียบกับโรงเรียนอนุบาลของรัฐ โดยมีข้อสมมุติดังต่อไปนี้

- 1) การขยายตัวของงบประมาณเป็นสัดส่วนโดยตรงกับความสามารถในการขยายการศึกษาของสงฆ์
- 2) ให้การขยายตัวของงบประมาณพัฒนาศาสนศึกษา มีอัตราเฉลี่ยคงที่ที่อัตราระหว่างปี 2541-2542 ซึ่งส่งผลให้ความสามารถในการขยายการศึกษา(รับนักเรียนเพิ่ม)เฉลี่ยของสงฆ์คงที่ในอัตราระหว่างปี 2541-2542 เช่นเดียวกัน
- 3) ศาสนาพุทธสามารถสนับสนุนในรูปแบบตัวเงินและในรูปแบบทรัพยากรอื่นขององค์กรศาสนาเช่น สถานที่และบุคลากรในอัตราเดิมเมื่อมีจำนวนผู้เข้ารับการศึกษาในสวนที่องค์กรศาสนาเป็นผู้จัดมากขึ้น
- 4) ให้ดัชนีราคาผู้บริโภค (consumer price index; CPI) ดังแสดงในตารางที่ 2.6 เป็นตัวแทนของอัตราเงินเฟ้อโดยใช้ปี 2544 เป็นปีฐานและตั้งข้อสมมุติว่าอัตราเงินเฟ้อหลังปี 2544 เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 2 ต่อปี ตัวเลขที่คำนวณได้ในการวิเคราะห์ต่อไปนี้จะเป็นมูลค่า ณ ราคาคงที่ปี 2544 (constant price) ที่ได้หักอัตราเงินเฟ้อออกไปแล้ว

ตารางที่ 2.6 :ดัชนีราคาผู้บริโภคในประเทศไทยระหว่างปี 2534-2544

พ.ศ.	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544
CPI	66.27	68.97	71.29	74.92	79.25	83.89	88.59	95.8	96.11	98.1	100

ที่มา : IMF's International Financial Statistic Yearbook for 1974-1997, สำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า
กรมการค้าภายใน (http://www.moc.go.th/thai/dbe/index/cpi_g.htm (19/06/01) for 1998-1999)

ในส่วนของภาครัฐที่สนับสนุนการศึกษาในระดับก่อนประถม ค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียน
อนุบาลของรัฐ เท่ากับ 7,350 บาทในมูลค่าปี 2539 หรือ 8,761.47 บาทในมูลค่าปี 2544 ค่าใช้จ่ายต่อ
หัวในปีการศึกษา 2544 เป็น 9,000 บาท ซึ่งมีอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.54 ต่อปี (ข้อมูลจาก
สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน)

จากตารางที่ 2.4 ซึ่งระบุว่า การขยายตัวของจำนวนเด็กในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดได้
เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.8 ต่อปีในช่วงปี พ.ศ. 2541 - 2542

จากจำนวนเด็กในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งเท่ากับ 219,285 คน

$$\begin{aligned} \text{จำนวนเด็กในปี พ.ศ. 2544} &= 219,285 \times (1.038)^2 \\ &= 236,267 \text{ คน} \end{aligned}$$

สัดส่วนของเด็กก่อนเกณฑ์ในศูนย์ฯของวัดต่อเด็กก่อนเกณฑ์ในศูนย์ฯของกรมศาสนา
ทั้งหมดเป็น $\frac{219,285}{234,483} = 0.94$

งบประมาณสำหรับเด็กก่อนเกณฑ์ในศูนย์ฯของวัดจึงเป็น $0.94 \times 619,013,000 = 581,872,220$ บาท

เมื่อคิดเป็นค่าใช้จ่ายต่อหัวในปี พ.ศ. 2542 จะได้เป็น $\frac{581,872,220}{219,285} = 2,653$ บาท

หากปรับด้วยดัชนีเงินเพื่อ มูลค่าในปี พ.ศ. 2544 ของค่าใช้จ่ายต่อหัวนี้เป็น 2,760 บาท
แต่ในความเป็นจริงแล้ว งบประมาณรวมทั้งจัดสรรให้กับศูนย์ฯของกรมศาสนาในปี พ.ศ. 2544
มีจำนวน 634,895,000 บาท ซึ่งเมื่อนำสัดส่วนของเด็กในศูนย์ฯของวัดมาหาส่วนแบ่งของ
งบประมาณนี้ก็จะได้เป็น = $0.94 \times 634,895,000$

$$= 596,810,300 \text{ บาท}$$

ดังนั้น ค่าใช้จ่ายต่อหัวของเด็กในปี พ.ศ. 2544 ก็จะเป็น $\frac{596,810,300}{236,267} = 2,528$ บาท

การคำนวณที่ได้แสดงไว้ข้างต้นระบุว่าค่าใช้จ่ายต่อหัวของเด็กในศูนย์ฯลดลงร้อยละ 4.2 ต่อปี จึงใช้อัตรานี้เป็นอัตราเฉลี่ยในการเพิ่มขึ้นของต้นทุนต่อหัวของเด็กในศูนย์ฯในการคำนวณค่าใช้จ่ายขั้นต่ำ อัตรานี้เพิ่มขึ้นติดลบนี้แตกต่างจากแนวโน้มทั่วไปที่ค่าใช้จ่ายต่อหัวเด็กระดับก่อนประถมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้อาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ ที่เป็นไปได้ประการหนึ่งคือการที่องค์กรทางศาสนายังมีศักยภาพในการช่วยจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดีจนทำให้รัฐสามารถใช้งบประมาณต่อหัวเด็กในจำนวนที่ต่ำลงได้

นอกจากนี้ยังพบว่าค่าใช้จ่ายต่อหัวของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดถูกกว่าโรงเรียนอนุบาลของภาครัฐถึง 6,472 บาทต่อคนในปี 2544 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรศาสนาในการจัดการศึกษาซึ่งอาจได้มาในรูปแบบเงินเช่น ได้มาจากเงินบริจาค การใช้ทรัพยากรขององค์กรศาสนาเช่นวัดหรือการเสียดลของพระซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลในองค์กรศาสนา หากให้มีการขยายตัวของโรงเรียนอนุบาลและศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดในอัตราดังกล่าวข้างต้นต่อไปจะสามารถประหยัดงบประมาณของรัฐได้ดังแสดงตารางที่ 2.7

ตารางที่ 2.7 เงินที่ประหยัดได้(มูลค่าปี 2544)เมื่อให้มีการขยายตัวตามปกติของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและโรงเรียนอนุบาลของรัฐเทียบกับกรณีที่ให้เด็กก่อนเกณฑ์ทั้งหมดเข้าโรงเรียนอนุบาลของรัฐ(หน่วยเป็นบาท)

	2545	2546	2547	2548	2549
รายจ่ายต่อหัวอนุบาล	8,871	9,170	9,046	8,926	8,811
รายจ่ายต่อหัวศูนย์ฯ	2,374	2,230	2,097	1,971	1,854
ส่วนต่าง	6,497	6,940	6,949	6,955	6,957
จำนวนเด็กในศูนย์ฯ	239,359	248,359	257,699	267,386	277,440
ประหยัดได้ต่อปี(ล้านบาท)	1,555.075	1,723.494	1,790.766	1,859.621	1,930.146

ที่มา : จากการคำนวณ

เงินที่ประหยัดได้แสดงให้เห็นถึงการที่องค์กรทางศาสนามีศักยภาพในการช่วยจัดการศึกษาเนื่องจากมีทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ด้านการศึกษาได้โดยไม่ต้องลงทุนเพิ่มทั้งหมดเหมือนกรณีรัฐเปิดสถานศึกษาใหม่ ทรัพยากรขององค์กรศาสนาเช่นวัดสามารถใช้เป็นสถานศึกษาอาหารมิณฑบาตส่วนเกินอาจนำไปช่วยเรื่องอาหารกลางวันเด็กได้ กรมการศาสนาได้ทราบถึงศักยภาพในข้อนี้จึงมีการจัดสรรงบประมาณถ่ายโอนศูนย์อบรมเด็กระดับก่อนประถมศึกษาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้เงินที่ประหยัดได้ยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพขององค์กรทางศาสนาที่ทำหน้าที่ให้การระดมทรัพยากรของท้องถิ่นผ่านกิจกรรมการกุศล ซึ่งเป็นการแสดงถึงการให้ทรัพยากรของท้องถิ่นในการช่วยจัดการศึกษาอีกด้วย ดังนั้น การให้องค์กรทางศาสนามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้นจึงมีแนวโน้มที่จะคุ้มค่าอย่างแน่นอน รัฐอาจใช้ประโยชน์จกทรัพยากรขององค์กรทาง

ศาสนาโดยการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มขึ้นเช่น จ้างครูเพิ่ม เพิ่มปริมาณเงินอุดหนุนค่านม(โครงการถ่ายโอนอาหารเสริมนม) เพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่แล้วขององค์กรศาสนา(เช่น สถานที่และอุปกรณ์การศึกษา) ให้มากขึ้น นอกเหนือจากนั้นยังจะช่วยให้เด็กได้มีโอกาสใกล้ชิดพระศาสดาตั้งแต่เยาว์วัยซึ่งจะช่วยให้เด็กมีจิตใจที่อ่อนโยนและมีแนวโน้มที่จะเติบโตเป็นคนดีได้มากขึ้นด้วย ผลประโยชน์ประการหลังนี้ถึงแม้จะไม่สามารถประเมินค่าเป็นตัวเงินได้ก็ตมต้องนับว่ามีผลดีอย่างมากต่อสังคมในระยะยาว

2.3.2 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เริ่มจัดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศศรีลังกา เมื่อ พ.ศ. 2429 โดยได้เปิดสอนความรู้ทางพระพุทธศาสนาทุกแขนง รวมทั้งภาษาต่างประเทศและได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นตามลำดับ ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2496-2500 พระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถระ) สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครองคณะสงฆ์ไทยและองค์สภานายก มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งคณะสงฆ์ไทย ได้เดินทางไปดูกิจการพระพุทธศาสนาที่ประเทศศรีลังกา ได้เห็นการอบรมศีลธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีทางพระศาสนาโดยเฉพาะในวันอาทิตย์ ประจักษ์ว่าได้ผลดีมาก จึงได้กลับมาจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นเป็นแห่งแรกในประเทศไทยที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งคณะสงฆ์ไทย วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2503 โดยให้หน่วยงานนี้ขึ้นตรงต่อสำนักธรรมวิจิตร ซึ่งเป็นสถานที่บรรยายธรรม ฟีกสมาธิให้แก่บุคคลทั่วไปในวันอาทิตย์ขึ้นเป็นแผนกหนึ่งต่างหาก เรียกว่า “แผนกโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ต่อมาจึงได้กำหนดฐานะให้โรงเรียนที่มีระบบการบริหารภายในของตนเอง และที่อยู่ภายใต้สังกัดของมหาวิทยาลัยในความรับผิดชอบของสำนักเลขาธิการ เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2512 (รายงานศาสนา ประจำปี 2536 กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ)

หลังจากที่เปิดเรียนสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นเป็นครั้งแรกมีนักเรียนมาสมัครเรียนเพียง 72 คน ต่อมาในปี พ.ศ. 2503 มีนักเรียนมาสมัครเรียนเป็นจำนวนมาก จนทำให้ชื่อเสียงของโรงเรียนเป็นที่ทราบดีของประชาชนพอสมควร สภาพการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งคณะสงฆ์ไทยก็ได้เปิดโรงเรียนขึ้นอีกเป็นแห่งที่ 2 จนถึงปี พ.ศ. 2507 จึงมีวัดต่างๆเปิดขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก เช่น วัดสุวรรณาราม วัดอนงคาราม วัดเบญจมบพิตร วัดปากน้ำ วัดยานนาวา เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2518 อธิบดีกรมการศาสนาในสมัยนั้นคือ นายวัชร เอี่ยม โชติ ได้เล็งเห็นคุณงามความดีและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จึงได้รับโรงเรียนวันอาทิตย์ต่างๆ เข้าอยู่ในความอุปถัมภ์ของกรมการศาสนา โดยทางกรมได้จัดสรรงบประมาณประ

จำปีแต่ละปีอุปถัมภ์โรงเรียนตามจำนวนนักเรียนแต่ก็นับว่าเป็นเงินอุปถัมภ์ที่น้อยมาก เมื่อเทียบกับงบประมาณด้านอื่นๆ หรือเงินของศาสนสมบัติของศาสนาเอง

ขั้นตอนของการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มี 8 ประการคือ

1. วัดหรือหน่วยงานหรือองค์กรใดๆ มีความประสงค์จะเปิดศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้เสนอเรื่องตามแบบฟอร์มที่กรมการศาสนากำหนด ผ่านเจ้าคณะตำบล อำเภอ จังหวัดตามลำดับ จนถึงกรมการศาสนา เพื่อกรมการศาสนาจะได้พิจารณาปรับไว้ในอุปถัมภ์
2. ตามระเบียบของกรมการศาสนาที่ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2534 โครงสร้างของการบริหารศูนย์ต้องประกอบด้วย
 - คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ กรรมการไม่น้อยกว่า 5 คน เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการ เพื่อมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำ และควบคุมดูแลการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในด้านนโยบายและแผนงาน การบริหารงาน บุคลากร และการเงิน
 - มีสถานที่เรียนและครูผู้สอนพอเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน (มีนักเรียนไม่น้อยกว่า 50 คน)
 - มีทุนดำเนินการ หรือสามารถจัดหาทุนนำมาดำเนินการได้
3. การขอจัดตั้งศูนย์ศึกษาดังกล่าวจะต้องเปิดดำเนินการโดยทำการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี
4. เมื่อได้จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นแล้ว จะต้องแจ้งไปยังกรมการศาสนาเพื่อจะได้ขึ้นทะเบียนไว้และพิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุนให้ตามจำนวนนักเรียนในปีที่ 3 ของการเปิดเรียน โดยเสนอผ่านเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด และผู้ว่าราชการจังหวัด
5. จังหวัดจะส่งเรื่องถึงกรมการศาสนาเพื่อพิจารณาประกาศรับไว้ในความอุปถัมภ์
6. ศูนย์ศึกษาจะต้องทำรายงานผลการเรียนการสอนทุกภาคการเรียนไปยังกรมการศาสนา
7. กรมการศาสนาจะประกาศรับโรงเรียนประเภทนี้ ในเดือนตุลาคมและเดือนมกราคมของทุกปี
8. หลังจากประกาศรับไว้ในความอุปถัมภ์แล้ว ศูนย์ศึกษาฯ จะต้องดำเนินการเปิดสอนอย่างน้อย 1 ปี กรมการศาสนาจึงจะพิจารณาจัดสรรเงินให้ตามกำลังงบประมาณและจะอาราธนาผู้บริจาค หรือครูผู้สอนให้เข้ารับการสัมมนาและอบรมเป็นประจำทุกปี

ในปัจจุบันการจัดการศึกษาแบบนี้ เป็นการจัดในรูปแบบของศูนย์ศึกษาเรียกว่า “ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ซึ่งจัดขึ้นภายในวัด โรงเรียน มูลนิธิ หรือองค์กรเอกชน โดยความเห็นชอบของคณะสงฆ์ ซึ่งมีเจ้าอาวาสและบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บริหาร โดยมีครู/อาจารย์ จากวัดและโรงเรียนต่างๆ ในชุมชนมาช่วยทำการสอน โดยไม่รับค่าตอบแทนหรือรับจ้างเล็กน้อย เป็นครั้งคราวจากทางวัดหรือมูลนิธิ ซึ่งเป็นเงินงบประมาณแผ่นดินจากกรมการศาสนา

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาเช่นนี้คือ ต้องการให้เด็กและเยาวชนได้มีความรู้ด้าน พระพุทธศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ควบคู่กับวิชาสามัญ โดยให้จัดชั้นเรียนแบ่งเป็น 4 ชั้นคือ

- ชั้นเตรียม ตรงกับ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
- ชั้นต้น ตรงกับ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6
- ชั้นกลาง ตรงกับ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
- ชั้นสูง ตรงกับ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

โดยให้จัดหลักสูตรการเรียนการสอนแบ่งออกเป็น วิชาบังคับ 3 วิชาคือ ธรรมประวัติ พระพุทธศาสนา และศาสนปฏิบัติ และวิชาเลือก 1 วิชา ตามความเหมาะสมซึ่งได้รับความเห็นชอบ จากกรมการศาสนา

เวลาทำการสอนสำหรับวิชาบังคับสัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง และรวมเวลาตลอดปี การศึกษา ไม่น้อยกว่า 120 ชั่วโมง ศูนย์ฯจะต้องทำการประเมินผลการศึกษาของนักเรียนประจำปี และตัดสินเป็นรายวิชา โดยวิธีสอบทั้งข้อเขียนและปฏิบัติ จากนั้นให้ศูนย์ฯร่วมกับกรมการศาสนา ออกประกาศนียบัตรให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรแต่ละชั้น โดยจัดทำทะเบียนไว้เป็นหลัก ฐานด้วย อย่างไรก็ตามประกาศนียบัตรของผู้สำเร็จการศึกษาไม่สามารถให้นำไปศึกษาต่อได้

จากตารางที่ 2.8 จะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในช่วงปี 2540-2543 ยังคงมีการขยายตัวทั้งด้านจำนวนศูนย์ จำนวนนักเรียน และจำนวนครู โดยเป็นการขยายตัว ร้อยละ 8.9 ร้อยละ 15.6 และร้อยละ 14.1 ตามลำดับ แม้ว่าในปี 2541 จำนวนนักเรียน และจำนวนครู จะลดลงเล็กน้อย คือจำนวนนักเรียนลดลงร้อยละ 3.3 และจำนวนครูลดลงร้อยละ 0.06 ก็ตาม แต่ จำนวนศูนย์ก็ยังคงขยายเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.6 ซึ่งสามารถบ่งชี้แนวโน้มในอนาคตได้ว่า การจัดการ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยังคงมีการขยายตัวต่อไปอีก

ตารางที่ 2.8 : ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 2540 – 2543

จำนวน	2540	2541	2542	2543	อัตราเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ) 2540-2541	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ) 2540-2543
ศูนย์ (แห่ง)	1,138	1,168	1,239	1,239	6.1	8.9
นักเรียน (คน)	206,502	199,702	225,520	238,656	12.9	15.6
ครู (รูป/คน)	8,690	8,685	9,298	9,911	7.1	14.1

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 2.9 รายงานการกระจายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวนครู และ จำนวนนักเรียนในส่วนต่างๆของประเทศพบว่า การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์กระจุกตัวอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหลัก โดยมีจำนวนศูนย์ฯคิดเป็นร้อยละ 45.9 จำนวนครูร้อยละ 41.4 และจำนวนนักเรียนร้อยละ 51.3 ของจำนวนทั้งหมดทั่วประเทศรองลงมาคือ ภาคเหนือ โดยมีจำนวนศูนย์

ร้อยละ 33.8 จำนวนครูร้อยละ 33.5 และจำนวนนักเรียนร้อยละ 26.6 ของจำนวนทั้งหมดทั่วประเทศ ซึ่งหมายความว่าเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ได้ประโยชน์จากการศึกษานี้มากและเป็นการสะท้อนความขาดแคลนของการศึกษาภาคปกติในภูมิภาคดังกล่าวด้วย

ตารางที่ 2.9 : จำนวนศูนย์ศึกษา จำนวนครูและจำนวนนักเรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา
วันอาทิตย์ จำแนกตามภูมิภาค สตรี

ภาคภูมิศาสตร์	จำนวนศูนย์	จำนวนครู			จำนวนนักเรียน			ระดับการศึกษาของนักเรียน			
		บรรพชิต	คฤหัสถ์	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชั้นเตรียม	ชั้นต้น	ชั้นกลาง	ชั้นสูง
รวมทั้งหมดปี 2542	1,239	5,335	3,963	9,298	104,967	120,553	225,520	30,863	107,186	66,538	20,933
กรุงเทพมหานคร	44	498	180	678	3,419	4,842	8,261	1,589	3,909	1,893	870
ภาคกลาง	27	199	145	344	3,197	3,530	6,727	1,364	3,765	1,307	291
ภาคตะวันออก	27	138	104	242	2,860	3,490	6,350	944	2,398	2,173	835
ภาคตะวันตก	48	252	191	443	5,847	5,889	11,736	1,364	5,017	3,118	2,237
ภาคเหนือ	444	1,787	1,329	3,116	28,434	31,434	59,868	7,896	33,860	15,879	2,233
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	569	2,174	1,673	3,847	53,569	62,172	115,741	16,576	49,117	37,737	12,311
ภาคใต้	80	287	341	628	7,641	9,196	16,837	1,130	9,120	4,431	2,156

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

หมายเหตุ : ข้อมูลของปี 2543 ยังไม่มีการเผยแพร่

งบประมาณอุดหนุนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น ได้ลดลงมาตั้งแต่ปี 2541 (ร้อยละ 1.2) และปี 2542 (ร้อยละ 0.5) ขณะที่ระหว่างปี 2542 และ 2543 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในงบประมาณที่ได้รับ (ดูตารางที่ 2.10)

ตารางที่ 2.10 : เงินอุดหนุนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ปีงบประมาณ	2540	2541	2542	2543
เงินอุดหนุน (บาท)	11,469,000	11,328,000	11,272,000	11,272,000
การเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)		-1.23	-0.49	0.0

งานอุดหนุนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นส่วนหนึ่งของงานพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของประชาชน ที่มีสัดส่วนของงบประมาณสูงสุดคือ 666,201,300 บาท แต่จากเงินอุดหนุนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่ได้รับเพียง 11,272,000 บาท หรือคิดเป็นเพียงร้อยละ 1.7 ของงบประมาณคุณธรรมและจริยธรรมของประชาชนเท่านั้น เนื่องจากเงินทุนที่ใช้ดำเนินการเป็นหน้าที่ของศูนย์ฯแต่ละแห่งที่จะต้องจัดหาเองตั้งแต่ต้น (เงินอุดหนุนครูผู้สอนและทุนการศึกษาประมาณห้องละ 1,000 บาทต่อห้องต่อนักเรียน 50 คน และค่าวัสดุอุปกรณ์ศูนย์สำหรับนักเรียนไม่

เกิน 100 คนประมาณ 3,000 บาท เป็นต้น) รายละเอียดของการดำเนินการอุดหนุนศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์แสดงไว้ในตารางที่ 2.11 ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าเป็นสัดส่วนของเงินสมนาคุณครูสูงสุดคือร้อยละ 37.3 รองลงมาคือค่าใช้จ่ายบริหารสำนักงานร้อยละ 24.0

ตารางที่ 2.11 : เป้าหมายที่จะดำเนินการอุดหนุนศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ 2543

กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)	ร้อยละ
1.อุดหนุนการดำเนินงานของศูนย์ทั่วประเทศ โดยจัดสรรเป็น		
ก.ค่าใช้จ่ายบริหารสำนักงาน	2,700,000	23.9
ข.สมนาคุณครู	4,200,000	37.3
ค.ทุนการศึกษานักเรียน	1,000,000	8.9
2.สนับสนุนสำนักงานบริหารศูนย์ฯ วัดอนงคาราม	250,000	2.2
3.สนับสนุนสำนักงานศูนย์ฯ 4 แห่ง	160,000	1.4
4.อุดหนุนและคัดเลือกศูนย์ฯ ดีเด่น 12 แห่ง	132,000	1.2
5.สนับสนุนการจัดอบรมเยาวชนเข้าค่ายพุทธบุตร 4 รุ่น	200,000	1.8
6.สนับสนุนการจัดกิจกรรมประกวดบรรยายธรรม ในเทศกาลวิสาขบูชา และกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธรศาสนาในวันแม่แห่งชาติ รวม 19 แห่ง	1,400,000	12.4
7.จัดพิมพ์สื่อและวัสดุการเรียนเพื่อใช้ในศูนย์ฯ 3 เรื่อง	800,000	7.1
8.อุดหนุนการจัดประชุมสัมมนาผู้บริหารศูนย์และครู 5 รุ่น	350,000	3.1
9.ติดตามนิเทศและประเมินผล 5 ครั้ง	80,000	0.7
รวม	11,272,000	100.0

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนพุทธรศาสนาวันอาทิตย์บางส่วนอาจนำมาเทียบวุฒิการศึกษาได้เช่นภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส จึงอาจนำมาเปรียบเทียบกับการศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) ได้ในลักษณะค่าใช้จ่ายต่อหัวของโรงเรียนพุทธรศาสนาวันอาทิตย์คำนวณจากตารางที่ 12 และ 14 โดยตั้งข้อสมมุติว่าในจำนวนนักเรียนทั้งหมดมีส่วนที่สามารถเทียบวุฒิได้ครึ่งหนึ่งและศึกษาสำเร็จเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของปริมาณที่เทียบวุฒิได้นี้

ค่าใช้จ่ายต่อหัวของโรงเรียนพุทธรศาสนาวันอาทิตย์คำนวณได้โดยนำงบประมาณหารด้วยจำนวนผู้เรียนซึ่งใช้ข้อมูลจากตารางที่ 2.8 และตารางที่ 2.10 ส่วนการศึกษานอกโรงเรียนคิดจากจำนวนงบประมาณของกศน. ในปีนั้นๆ หารด้วยจำนวนนักเรียนของกศน. ทั้งหมด โดยข้อมูลเหล่านี้ได้จากเว็บไซต์ของกระทรวงศึกษาธิการ (<http://www.moc.go.th/main2/stat-thai/stat-edu.htm>)

จากตารางที่ 2.12 จะเห็นได้ว่าค่าใช้จ่ายต่อหัวของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์น้อยกว่าของกรณีศึกษานอกโรงเรียนมาโดยตลอด เงินส่วนต่างจำนวนนี้แสดงถึงการมีส่วนร่วมของศาสนาในการจัดการศึกษา(ทั้งในรูปตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน) ในปี 2542 โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์มีอัตราส่วนนักเรียนต่อครู เท่ากับ 24.5 : 1 ซึ่งอาจเพิ่มอัตราส่วนนี้ได้เช่นเดียวกับระดับก่อนประถม อย่างไรก็ตามโรทีดีโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์มีความแตกต่างกับการศึกษานอกโรงเรียนพอสมควรเนื่องจากการศึกษานอกโรงเรียนไม่มีการเรียนการสอน มีแต่การนัดหมายทำกิจกรรมกลุ่มและสอบ หากสามารถเปลี่ยนลักษณะของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์เป็นแบบการศึกษานอกโรงเรียนก็จะสามารถนำมาเปรียบเทียบกันและคำนวณเงินที่ประหยัดได้ในทำนองเดียวกับตาราง 10 และ 11 ซึ่งอาจสรุปได้ว่าโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์มีแนวโน้มที่จะช่วยประหยัดเงินของรัฐเช่นเดียวกับการศึกษาในระดับก่อนประถมที่กล่าวไว้แล้ว เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายรายหัวที่ต่ำกว่า

ตารางที่ 2.12: ค่าใช้จ่ายต่อหัว(มูลค่าปี 2544)ของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์และการศึกษานอกโรงเรียน(หน่วยเป็นบาท)

ปีงบประมาณ	2540	2541	2542
ค่าใช้จ่ายต่อหัวของ การศึกษานอกโรงเรียน	1,366	1,112	1,129
ค่าใช้จ่ายต่อหัวของ โรงเรียนพุทธศาสนาฯ	251	237	208
ส่วนต่าง	1,115	875	921

หมายเหตุ : 1) ไม่ได้มีการคำนวณว่าจะช่วยรัฐประหยัดได้เท่าไร ถ้าให้นักเรียนมาเรียนที่ศูนย์พุทธศาสนาวินอาทิตย์แทนการศึกษานอกโรงเรียนเพราะการศึกษาทั้งสองแบบยังมีความแตกต่างกันพอสมควร การที่แสดงเปรียบเทียบไว้ในตารางนี้ เนื่องจากไม่มีการศึกษารูปแบบอื่นที่จัดโดยองค์กรศาสนาที่ใกล้เคียงกับการศึกษานอกโรงเรียนเท่ากับศูนย์พุทธศาสนาวินอาทิตย์

2) ข้อมูลของปี 2543 ยังไม่มีการเผยแพร่

2.2.3 การศึกษาพระปริยัติธรรม

การศึกษาของพระภิกษุ สามเณร คือการศาสนศึกษา หมายถึงการศึกษาปริยัติธรรม และการศึกษาอันควรแก่สมณะ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแบ่งเป็น 2 แบบ คือการศึกษาธรรมและการศึกษาบาลี โดยวัดและคณะจังหวัดจัดสอน บางสำนักเรียนจะมีการสอนทั้งการศึกษาธรรมและบาลี บางสำนักเรียนสอนเฉพาะการศึกษาธรรม และบางสำนักเรียนเปิดสอนการศึกษาธรรม

ศึกษาให้กับบุคคล โดยแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการสอบการศึกษาธรรมและแม่กองบาลีสนามหลวงดำเนินการสอบการศึกษาบาลี

การศึกษาพระปริยัติธรรม แบ่งเป็น 3 แผนก จัดโดยสถาบันทางศาสนาที่เรียกว่า “สำนักเรียนการศึกษาพระปริยัติธรรม และโรงเรียนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา” ซึ่งแต่ละแผนกจัดการศึกษาดังนี้

1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก พระภิกษุ สามเณร เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะได้รับประกาศนียบัตร นักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอก ส่วนบุคคล เรียกว่า “ธรรมศึกษา” แบ่งเป็น 3 ชั้น เช่นเดียวกัน แต่จะเรียกว่าได้รับประกาศนียบัตร ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก

2) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แบ่งเป็น 8 ชั้น คือ บาลีประโยค 1-2 (ประโยค 1-2) เปรียญธรรม 3 ประโยค (ป.ธ.3) เปรียญธรรม 4 ประโยค (ป.ธ.4) เปรียญธรรม 5 ประโยค (ป.ธ.5) เปรียญธรรม 6 ประโยค (ป.ธ.6) เปรียญธรรม 7 ประโยค (ป.ธ.7) เปรียญธรรม 8 ประโยค (ป.ธ.8) และเปรียญธรรม 9 ประโยค(ป.ธ.9)

3) การศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 ต่อมาได้มีการปรับปรุงใหม่และมีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2535 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าว เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและจะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ทำให้เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบดำรงตนอยู่ในสมณธรรม สมควรแก่ภาวะเพศของตน สามารถดำรงตนและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือเข้ารับราชการ สร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าแก่ตนเองและบ้านเมืองสืบไป

จากตารางที่ 2.13 แสดงจำนวนนักเรียนและครูในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี จะเห็นได้ว่า ช่วงปี 2542-2543 จำนวนนักเรียนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นแต่ในอัตราที่ลดลง คือในปี 2542 จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นจากปี 2541 ร้อยละ 10.8 แต่ในปี 2543 เพิ่มขึ้นจากปี 2542 เพียงร้อยละ 3.6 ขณะที่สัดส่วนจำนวนครู ในปี 2542 ลดลงจากปี 2541 ร้อยละ 6.0 และกลับเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในปี 2543 คือร้อยละ 2.0 แต่จำนวนสำนักเรียนยังคงขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นในปี 2540 ที่มีข้อน่าสังเกตว่า จำนวนสำนักเรียน จำนวนครู และจำนวนนักเรียน ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ แต่เมื่อมาเปรียบเทียบกับสถิติประเภทเดียวกันในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในช่วงปีการศึกษา 2537-2543 ซึ่งแสดงในตารางที่ 2.14 กลับพบว่า จำนวนครู จำนวนโรงเรียน และจำนวนนักเรียน ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้แต่ในปี

2540 สถิติก็ยังคงเพิ่มขึ้นจากปี 2539 กล่าวคือจำนวนครูก็ยังคงเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.8 จำนวน โรงเรียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.3 และจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.5

ตารางที่ 2.13 : สถิตินักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม - บาลี ปีการศึกษา 2537-2543

ปีการศึกษา	จำนวน สำนักเรียน	จำนวนครู	สัดส่วนที่ เปลี่ยนแปลง	จำนวนนักเรียน			รวม นักเรียน	สัดส่วนที่ เปลี่ยนแปลง
				นักธรรม	ธรรมศึกษา	บาลี		
2537	9,636	24,152		173,210	202,751	33,954	409,915	
2538	7,224	25,079	3.8	169,646	247,345	36,575	453,566	10.6
2539	7,303	27,497	9.6	184,716	275,796	43,433	503,945	11.1
2540	6,407	26,449	-3.8	174,095	270,723	17,567	462,385	-8.3
2541	7,550	32,501	22.9	194,601	312,000	38,443	545,044	17.9
2542	8,058	30,538	-6.0	207,483	350,980	45,642	604,105	10.8
2543	9,192	31,175	2.1	207,963	369,913	48,132	626,008	3.6

ที่มา : ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา

หมายเหตุ : ข้อมูลปีการศึกษา 2543 เป็นข้อมูล ณ วันที่ 19 กรกฎาคม 2543

ตารางที่ 2.14 : สถิตินักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2537-2543

ปี การศึกษา	จำนวน ครู	จำนวน โรงเรียน	จำนวนนักเรียน			สำเร็จการศึกษา		จำนวนนักเรียนแยกตามระดับชั้น						
			ม.ต้น	ม.ปลาย	รวม	ม.ต้น	ม.ปลาย	ม.1	ม.2	ม.3	ม.4	ม.5	ม.6	รวม
2537	4,681	322	37,16	11,95	49,11	4,84	2,10	17,29	11,78	8,08	5,58	3,43	2,93	49,11
2538	5,118	341	40,99	14,00	55,00	6,35	2,11	18,00	13,12	9,86	6,66	4,23	3,11	55,00
2539	5,93	362	44,86	17,57	62,43	6,45	2,37	17,59	14,90	12,37	8,03	5,62	3,91	62,43
2540	6,21	374	48,00	19,70	67,71	9,67	3,67	19,81	15,01	13,17	8,25	6,48	4,96	67,71
2541	6,24	380	50,35	21,11	71,46	12,26	4,96	21,97	15,67	12,70	9,32	6,40	5,38	71,46
2542	6,70	382	56,09	22,45	78,55	n.a.	n.a.	23,75	18,78	13,55	9,74	7,29	5,42	78,55
2543	6,62	392	52,74	19,69	72,44	n.a.	n.a.	19,38	18,99	14,36	8,59	6,51	4,58	72,44

ที่มา : ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม กองศาสนศึกษา

หมายเหตุ : ข้อมูลปีการศึกษาเป็นข้อมูล ณ วันที่ 19 กรกฎาคม 2543

เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาสายสามัญทั่วไปแล้ว (ดูตารางที่ 2.15) พบว่าจำนวนนักเรียนในปี 2540 ก็ยังคงเพิ่มขึ้นจากปีก่อนทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ยกเว้นในปี 2541 ที่จำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นลดลงจากปีก่อนเล็กน้อยคือร้อยละ 1.5

เมื่อพิจารณาการกระจายนักเรียนพระปริยัติธรรมในปีการศึกษา 2542 จะเห็นได้ว่า นักเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกธรรม-บาลีมีสัดส่วนที่สูงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ กล่าวคือ นักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 40.4 ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและร้อยละ 16.7 ที่ภาคเหนือ (ดูตารางที่ 2.16) ส่วนนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนก

บาลีมีสัดส่วนที่มากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 40.71) และภาคเหนือ (ร้อยละ 17.60) (ดูตารางที่ 2.16) ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าการศึกษาของพระพุทธศาสนาเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ด้อยโอกาสโดยตรง เพียงประเด็นนี้ประเด็นเดียวก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ควรจะได้รับการสนับสนุน

ตารางที่ 2.15 : จำนวนนักเรียน นิสิต นักศึกษา จำแนกตามระดับและประเภทการศึกษา
ปีการศึกษา 2537-2542

ประเภทการศึกษา	ปีการศึกษา					
	2537	2538	2539	2540	2541	2542
รวมระดับ ม. ต้น สามัญศึกษา	2,196,594	2,363,447	2,445,261	2,462,556	2,426,931	2,381,707
- ม. 1	825,076	854,705	852,886	852,735	832,775	805,679
- ม. 2	732,037	798,716	821,276	818,188	810,262	798,213
- ม. 3	639,481	710,026	771,099	791,633	783,894	777,815
รวมสามัญศึกษาดอนต้นของสงฆ์	37,162	40,992	44,866	48,006	50,358	56,097
- ม. 1	17,293	18,000	17,590	19,816	21,979	23,755
- ม. 2	11,789	13,125	14,900	15,013	15,679	18,786
- ม. 3	8,080	9,867	12,376	13,177	12,700	13,556
รวมระดับ ม. ปลาย สามัญศึกษา	634,947	1,320,561	1,481,628	1,634,775	1,679,878	1,753,585
- ม.4	260,814	538,638	599,991	652,463	633,422	617,628
- ม.5	211,238	428,824	483,977	534,095	563,809	603,790
- ม.6	162,895	353,099	397,660	448,217	482,647	532,167
รวมสามัญศึกษาดอนปลายของสงฆ์	11,955	14,008	17,573	19,706	21,110	22,458
- ม.4	5,582	6,660	8,037	8,256	9,327	9,748
- ม.5	3,434	4,230	5,623	6,486	6,400	7,290
- ม.6	2,939	3,118	3,913	4,964	5,383	5,420
รวมพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี	409,915	453,566	503,945	462,385	545,044	604,105

หมายเหตุ : ข้อมูลของปี 2543 ยังไม่มีการเผยแพร่

ที่มา : ข้อมูลการศึกษาสายสามัญ ปี 2537 จาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

: ข้อมูลการศึกษาสายสามัญ ปี 2538-2542 จาก สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

: ข้อมูลการศึกษาของสงฆ์ จาก ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา

ตารางที่ 2.16 : สถิตินักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมจำแนกตามภูมิภาคศาสตร์ ปีการศึกษา 254

ภาคภูมิภาคศาสตร์/ จังหวัด	นักธรรม				ธรรมศึกษา				รวม ทั้งหมด	สัดส่วน ร้อยละ
	ตรี	โท	เอก	รวม	ตรี	โท	เอก	รวม		
รวมทั้งหมดปี 2542	131,149	48,334	28,000	207,483	237,769	81,588	31,623	350,980	558,463	100.00
กรุงเทพมหานคร	3,467	1,920	1,386	6,773	12,631	4,542	2,166	19,339	26,112	4.68
ภาคกลาง	12,390	3,414	1,931	17,735	15,432	4,395	1,342	21,169	38,904	6.97
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	12,604	3,441	2,008	18,053	10,945	4,194	2,101	17,240	35,293	6.32
ภาคตะวันออก	14,527	3,688	3,001	21,216	55,953	10,275	5,551	71,779	92,995	16.65
ภาคเหนือ	24,206	10,859	5,533	40,598	31,547	11,880	4,699	48,126	88,724	15.89
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	55,484	23,096	12,885	91,465	84,563	37,584	11,909	134,056	225,521	40.38
ภาคใต้	8,471	1,916	1,256	11,643	26,698	8,718	3,855	39,271	50,914	9.12

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

หมายเหตุ : ข้อมูลปี 2543 ยังไม่มีการเผยแพร่

ตารางที่ 2.17 : สถิตินักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จำแนกตามภูมิภาคศาสตร์ ปีการศึกษา

ภาคภูมิภาคศาสตร์/ จังหวัด	บาลี ระดับ 1-2	เปรียญธรรม - ประโยค							รวม	สัดส่วน ร้อยละ
		3	4	5	6	7	8	9		
รวมทั้งหมดปี 2542	32,029	5,456	2,454	1,977	1,314	1,166	937	259	45,642	100.00
กรุงเทพมหานคร	2,885	945	697	636	465	500	425	89	6,642	14.55
ภาคกลาง	2,032	562	341	345	233	215	232	103	4,063	8.90
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1,614	273	129	89	58	41	26	4	2,234	4.89
ภาคตะวันออก	2,105	1,048	199	138	94	83	63	14	3,744	8.20
ภาคเหนือ	6,589	649	280	208	147	89	47	24	8,033	17.60
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	14,854	1,814	716	503	292	208	171	22	18,580	40.71
ภาคใต้	1,950	165	92	58	25	30	23	3	2,346	5.14

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

หมายเหตุ : ข้อมูลปี 2543 ยังไม่มีการเผยแพร่

การกระจายของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ปีการศึกษา 2542 มีลักษณะเช่นเดียวกับการกระจายของจำนวนสำนักเรียนและจำนวนครูของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี โดยที่ครูมีสัดส่วนที่สูงพบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 34.2) และภาคเหนือ (ร้อยละ 16.9) (ดูตารางที่ 22.18) ดังนั้น อาจสรุปจากข้อมูลข้างต้นได้ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีหรือในความเป็นจริงก็คือการจัดการศึกษาของพระสงฆ์ในทุกๆระดับได้ให้โอกาสทางการศึกษาอย่างมากแก่กุลบุตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ

ตารางที่ 2.18 : สถิติจำนวนครู การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี

จำแนกตามภูมิภาค ปีการศึกษา 2542

ภาคภูมิศาสตร์	จำนวน สำนักเรียน	จำนวนครู			สัดส่วน จำนวนครู (ร้อยละ)
		แผนกธรรม	แผนกบาลี	รวม	
รวมทั้งหมดปี 2542	8,058	26,248	4,290	30,538	100.00
กรุงเทพมหานคร	86	1,331	950	2,281	7.47
ภาคกลาง	1,292	3,302	620	3,922	12.84
ภาคตะวันออก	826	2,717	240	2,957	9.68
ภาคตะวันตก	1,315	3,803	305	4,108	13.45
ภาคเหนือ	1,595	4,565	592	5,157	16.89
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2,539	9,100	1,356	10,456	34.24
ภาคใต้	405	1,430	227	1,657	5.43

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

หมายเหตุ : สำหรับข้อมูลปี 2543 ในขณะที่ศึกษามีเพียงข้อมูลรวมทั้งหมด ไม่มีแยกรายภาคโดยมีจำนวนครูในสำนักเรียนทั้งหมด 9,192 คน แผนกธรรม 26,933 คน และแผนกบาลี 9,223 คน รวมเป็น 45,348 คน

การกระจายของจำนวนครูและนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการกระจายที่พบในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี กล่าวคือ เน้นการให้โอกาสทางการศึกษาที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือเป็นหลัก สัดส่วนของจำนวนครูที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปีการศึกษา 2542 มีถึงร้อยละ 52.5 ของสัดส่วนครูพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศ รองลงมาคือภาคเหนือร้อยละ 25.8 ทั้งนี้จากจำนวนครู/อาจารย์ทั้งหมด จะเป็นสัดส่วนของครู/อาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์ถึงร้อยละ 59.5 รองลงมาคือเป็นพระภิกษุร้อยละ 39.8 (ดูตารางที่ 2.19) โดยมีสัดส่วนครูประจำมากกว่าครูพิเศษ จำแนกเป็นครูประจำที่เป็นพระภิกษุร้อยละ 55.7 ขณะที่ เป็นคฤหัสถ์ร้อยละ 42.9 ซึ่งตรงข้ามกับครูพิเศษที่มีจำนวนครูที่เป็นคฤหัสถ์มากกว่า คือมีสัดส่วนร้อยละ 80.0 ขณะที่ เป็นภิกษุร้อยละ 20.0 (ตารางที่ 2.20)

นอกจากนี้ วุฒิการศึกษาของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2543 ระบุว่า ทั้งครูประจำและครูพิเศษ (ไม่ว่าจะเป็นภิกษุหรือคฤหัสถ์) มีสัดส่วนที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด รองลงมาคืออนักรรรมเอก และอนุปริญญาตามลำดับ (ตารางที่ 2.21)

ตารางที่ 2.19 : สถิติจำนวนครู การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

จำแนกตามภูมิภาค ปีการศึกษา 2542

ภาคภูมิศาสตร์	จำนวน ครู/อาจารย์				สัดส่วน จำนวนครู (ร้อยละ)
	พระภิกษุ	สามเณร	คฤหัสถ์	รวม	
รวมทั้งหมดปี 2542	2,667	50	3,983	6,700	100.0
กรุงเทพมหานคร	159	4	142	305	4.6
ภาคกลาง	135	4	233	372	5.6
ภาคตะวันออก	120	0	132	252	3.8
ภาคตะวันตก	68	1	131	200	3.0
ภาคเหนือ	736	5	990	1,731	25.8
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1,302	36	2,177	3,515	52.5
ภาคใต้	147	0	178	325	4.9

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

หมายเหตุ : สำหรับข้อมูลปี 2543 ในขณะที่ศึกษามีเพียงข้อมูลรวมทั้งหมด ไม่มีแยกรายภาค โดยมีจำนวนครู/อาจารย์ทั้งหมด 3,937 คน แยกเป็นพระภิกษุ 2,192 คน สามเณร 56 คนและคฤหัสถ์ 1,689 คน

ตารางที่ 2.20 : สถิติจำนวนครูประจำและครูพิเศษ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

จำแนกตามภูมิภาค ปีการศึกษา 2543

ภาคภูมิศาสตร์	จำนวนครูประจำ				จำนวนครูพิเศษ			
	ภิกษุ	สามเณร	คฤหัสถ์	รวม	ภิกษุ	สามเณร	คฤหัสถ์	รวม
รวมทั้งหมดปี 2543	2,192	56	1,689	3,937	538	0	2,145	2,683
กรุงเทพมหานคร	98	2	44	144	37	0	105	142
ภาคกลาง	114	10	107	231	24	0	93	117
ภาคตะวันออก	116	0	32	148	12	0	103	115
ภาคตะวันตก	60	4	30	94	12	0	84	96
ภาคเหนือ	636	13	549	1,198	121	0	403	524
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1,064	26	854	1,944	289	0	1,236	1,525
ภาคใต้	104	1	73	178	43	0	121	164

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 2.21 : สถิติวุฒิการศึกษาของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
ปีการศึกษา 2543

ระดับการศึกษา	วุฒิการศึกษาของครูประจำ		วุฒิการศึกษา ของครูพิเศษ
	บรรพชิต	คฤหัสถ์	
นักธรรมเอก	926	150	261
อนุปริญา	110	175	115
ปริญาตรี	1,122	1,319	2,140
ปริญาโท	65	51	145
ปริญาเอก	2	0	11
รวม	2,225	1,695	2,672

ที่มา : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

งบประมาณของแผนงานทำนุบำรุงและส่งเสริมศาสนาที่มีสัดส่วนสูงที่สุดของงบประมาณแผ่นดินของกรมการศาสนาประจำปีงบประมาณ 2543 นั้นคือร้อยละ 61.6 โดยจำแนกเป็นงบประมาณของงานพัฒนาการศาสนศึกษาสูงสุด คือร้อยละ 43.6 ของงบประมาณสำหรับแผนงานทำนุบำรุงและส่งเสริมศาสนาตั้งได้กล่าวมาก่อนแล้ว เมื่อพิจารณาในตารางที่ 2.22 แล้วจะเห็นว่างบประมาณของเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นงบประมาณในงานพัฒนาการศาสนศึกษาในปี 2543 มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 98.0 ของงบประมาณงานพัฒนาการศาสนศึกษา โดยเป็นสัดส่วนสนับสนุนแผนกสามัญศึกษาถึงร้อยละ 73.3 ขณะที่เงินอุดหนุนการศึกษาแผนกธรรม-บาลีเพียงร้อยละ 26.7 รายละเอียดของเป้าหมายการดำเนินงานตามงบประมาณของเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม ประจำปี 2543 แสดงไว้ในตารางที่ 2.23

ตารางที่ 2.21 : งบประมาณของเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม

หน่วย : พันบาท

การศึกษา	ปีงบประมาณ					สัดส่วนใน ปี2543 (ร้อยละ)
	2539	2540	2541	2542	2543	
พระปริยัติธรรม						
แผนกสามัญศึกษา	196,983	270,933	344,106	384,240	408,586	73.3
แผนกธรรม-บาลี	134,113	134,113	148,933	149,121	149,121	26.7
รวม	331,096	405,046	493,039	533,361	557,707	100.00

ที่มา : ฝ่ายข้อมูลสถิติและสารสนเทศ กองแผนงาน กรมการศาสนา

จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา พบว่าค่าใช้จ่ายในการอุดหนุนการศึกษาแก่นักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย ค่าบริหารกลุ่ม 100 บาทต่อจำนวนนักเรียน 1 รูป/ปี ค่าตอบแทนครู 4,000 บาทต่อรูปต่อปี, ค่าตอบแทนผู้จัดการ 7,700 บาทต่อรูปต่อปี และค่าตอบแทนครูใหญ่ 6,600 บาทต่อรูปต่อปี เป็นต้น เมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวระหว่างนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากับนักเรียนภาครัฐในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายของกรมสามัญศึกษาแล้ว จะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาของสงฆ์ในแผนกสามัญศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ยังมีค่าใช้จ่ายต่อหัวที่ต่ำกว่าการศึกษาของนักเรียนภาครัฐมาก (ดูตารางที่ 2.24) ส่วนต่างที่ปรากฏระหว่างค่าใช้จ่ายต่อหัวของกรมสามัญศึกษาและกรมศาสนาคือ ค่าใช้จ่ายที่ทางวัดได้อุดหนุนทั้งในรูปของตัวเงินและมิใช่ตัวเงิน โดยที่การอุดหนุนได้เพิ่มขึ้นโดยตลอด การอุดหนุนมัธยมศึกษาตอนปลายสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษานั้น เป็นการจัดการศึกษาที่เอื้อโอกาสอย่างมากต่อผู้ที่ด้อยโอกาสในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ทั้งนี้โดยเฉพาะแผนกสามัญศึกษาที่เปิดสอนทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย สามารถเอื้อต่อการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีตามพรบ.การศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 ได้เป็นอย่างดี เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกที่กล่าวมาข้างต้นมีบุคลากรทั้งที่เป็นภิกษุและฆราวาส ซึ่งมีการศึกษาส่วนมากในระดับปริญญาตรีและนักธรรมเอก ขณะที่ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาที่ดำเนินการ โดยสงฆ์ต่ำกว่ามากอีกด้วย

ตารางที่ 2.23 : เป้าหมายดำเนินการตามงบประมาณของเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม
ประจำปี 2543

กิจกรรมในโครงการ	หน่วยนับ	ปริมาณงาน	งบประมาณ (บาท)
การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา			
1. อุดหนุนการบริหาร โรงเรียน	โรง	383	378,303,360
2. อุดหนุนการบริหารกลุ่มโรงเรียน	กลุ่ม	14	10,647,440
3. สัมมนาผู้บริหาร โรงเรียน (1 ครั้ง)	รูป	383	650,000
4. สัมมนาผู้บริหารกลุ่มโรงเรียน (6 ครั้ง)	รูป	50	420,000
5. อบรมผู้บริหาร โรงเรียน	รูป	50	160,000
6. อบรมนายทะเบียนวัดผล (GPA)	รูป/คน	224	1,000,000
7. สัมมนายกร่างธรรมเนียมโรงเรียน	รูป/คน	383	1,500,000
8. จัดหาอุปกรณ์สื่อการสอนทางไกล (10 ชุด)	โรง	10	420,000
9. สัมมนาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา	คน/รูป	383	1,500,000
10. อุดหนุนโรงเรียนตัวอย่าง	โรง	15	3,000,000
11. อุดหนุนโรงเรียนเปิดใหม่และโรงเรียนประสบภัย รวมทั้งซ่อมแซมโรงเรียนที่ทรุดโทรมน่าจะเป็นอันตรายแก่นักเรียน	โรง	15	6,560,000
12. อุดหนุนการศึกษาชาวไทยต่างวัฒนธรรม	โรง	1	2,909,480
13. นิเทศติดตามผลสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด, อำเภอ	โรง	376	940,000
14. ติดตามและประเมินผล กรมการศาสนา	โรง	383	400,000
15. ดำเนินการจัดหาวัสดุสำนักงาน กองศาสนศึกษา			126,520
16. ค่าอาหารทำการล่วงเวลา	คน	10	50,000
รวม			408,586,800
การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมบาลี			
1. อุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี			145,033,000
2. อุดหนุนค่าพาหนะและค่าใช้จ่ายในการจัดสอบธรรม-บาลี สนามหลวง	แห่ง	1,686	3,638,600
3. อุดหนุนการจัดประชุมสัมมนาเพื่อจัดทำหลักสูตรฝึกหัดครูสอนพระปริยัติธรรมรุ่น		2	450,000
รวม			149,121,600

ที่มา : ฝ่ายข้อมูลสถิติและสารสนเทศ กองแผนงาน กรมการศาสนา

ตารางที่ 2.24 : ค่าใช้จ่ายต่อหัวระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย (มูลค่าปัจจุบันของแต่ละปี)

สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในปีงบประมาณ2539-2543

กรม	2539	2540	อัตราการเพิ่มลด (ร้อยละ)	2541	2542	อัตราการเพิ่มลด (ร้อยละ)	2543*
มัธยมศึกษาตอนต้น							
1. กรมสามัญศึกษา	12,123	12,972	7.0	13,880	14,851	7.0	15,965
2. กรมการศาสนา	3,547	4,339	22.3	5,075	5,100	0.5	5,844
มัธยมศึกษาตอนปลาย (ประเภทสามัญ)							
1. กรมสามัญศึกษา	17,501	15,731	-10.1	20,042	21,445	7.0	23,056
2. กรมการศาสนา	3,547	4,339	22.3	5,098	5,100	0.04	5,844

ที่มา: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาและวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2542

หมายเหตุ : ข้อมูลปี 2543 ได้จากการคำนวณโดยใช้อัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยระหว่างปี 2539-42 ประมาณจากข้อมูลในปี 2542

ค่าใช้จ่ายต่อหัวในตาราง 2.24 นี้สามารถนำมาคำนวณเป็นส่วนต่างค่าใช้จ่ายต่อหัวทั้งระดับมัธยมต้นและปลายในส่วนของแผนกสามัญศึกษา ตารางที่ 2.24 แสดงส่วนต่างของค่าใช้จ่ายต่อหัวนักเรียน

ตารางที่ 2.25 : ส่วนต่างของค่าใช้จ่ายต่อหัว(มูลค่าปี2544)ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ระหว่างกรมสามัญศึกษาและกรมการศาสนาในปีงบประมาณ(หน่วยเป็นบาท)

ปี	2539	2540	2541	2542	2543
มัธยมศึกษาตอนต้น	10,223	9,745	9,191	10,146	10,121
เปลี่ยนแปลง(ร้อยละ)		-4.7	-5.7	10.4	-0.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	16,646	12,859	15,599	17,007	17,212
เปลี่ยนแปลง(ร้อยละ)		-22.8	21.3	9.0	1.2

หมายเหตุ : ตารางนี้เกิดจากผลต่างระหว่างค่าใช้จ่ายต่อหัวกรมสามัญศึกษาและกรมการศาสนา ในตาราง 2.24

จากตารางที่ 2.24 ส่วนต่างที่เป็นมูลค่าปัจจุบันของแต่ละปีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดเวลาทั้งระดับมัธยมศึกษาและปลาย ยกเว้นระดับมัธยมปลายระหว่างปี 2539-2540 ที่ส่วนต่างของค่าใช้จ่ายต่อหัวลดลง อย่างไรก็ตามเมื่อคิดเป็นมูลค่าของปี 2544 ในตารางที่ 2.25 ในระดับมัธยมศึกษาพบว่าส่วนต่างระหว่างค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงมัธยมศึกษาและกรมการศาสนาลดลงในปี 2540-2541 แล้วกลับเพิ่มขึ้นในปี 2542 และคงที่ในปี 2543 ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าอัตราเงินเฟ้อในหลังจากปี 2540 ได้รับผลกระทบจากการลอยตัวค่าเงินบาทที่ทำให้อัตราเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นประมาณสองเท่าเทียบกับปี 2539 สำหรับระดับมัธยมปลายก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นตลอดเวลาเช่นกัน ยกเว้นระหว่างปี 2539-2540 ที่ส่วนต่างของค่าใช้จ่ายต่อหัวนี้ลดลง สาเหตุของการลดลงนี้อธิบายได้หลายประการ ประการหนึ่งที่น่าจะเป็นไปได้คือเกิดจากสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำซึ่งส่งผลต่อค่าเล่าเรียนของนักเรียนที่อยู่ในภาคสามัญของกรมสามัญศึกษาที่มากกว่าค่าเล่าเรียนที่ต่ำกว่าของนักเรียนที่อยู่ในส่วนของกรมการศาสนา ขณะที่ไม่มี ความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนของทั้งสองประเภทอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุอะไร โดยทั่วไปแล้วส่วนต่างดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดเวลาซึ่งทำให้การศึกษาของสังคมมีแนวโน้มที่จะช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐที่มีแนวโน้มเพิ่มมากยิ่งขึ้น

นอกจากค่าใช้จ่ายต่อหัวแล้วปัจจัยอีกอย่างที่ควรนำมาพิจารณา คือจำนวนประชากรที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาและปลายดังแสดงในตารางที่ 2.26

ตารางที่ 2.26 จำนวนประชากรที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาและปลาย(หน่วย : พันคน)

อายุจำนวน	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543
10-14	5,095	4,981	4,835	5,329	5,277	4,540	4,564
15-19	5,506	5,457	5,358	5,578	5,522	5,047	5,047

ที่มา : กองคลังข้อมูลและสารสนเทศสถิติ, สำนักงานสถิติแห่งชาติ

หากให้ประชากรกลุ่มอายุ 10-14 ปีและ 15-19 ปี เป็นตัวแทนของประชากรที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ที่จะศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาและปลายตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนรวมทั้งภาคสามัญและสงฆ์ในปี 2542 กับจำนวนประชากรในปี 2542 จะได้อัตราส่วนโดยประมาณ 1 : 1.9 สำหรับระดับมัธยมศึกษาและ 1 : 2.1 จากสัดส่วนทั้งสองนี้จะเห็นได้ว่าหากพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี บังคับใช้แล้ว มีความเป็นไปได้ที่การศึกษาสำหรับประชาชนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์จะเพิ่มขึ้นอีกมาก อย่างไรก็ตามปัจจัยที่สำคัญที่ควรพิจารณาร่วมด้วยคือศักยภาพขององค์กรศาสนาที่จะช่วยขยายการศึกษาของประชาชน ซึ่งอาจพิจารณาเบื้องต้นได้จากการคำนวณในตาราง 2.27 และ 2.28 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.27 เงินที่ประหยัดได้ของรัฐ (มูลค่าปี 2544) เมื่อให้การศึกษาสงฆ์แผนกสามัญขยายตัวใน อัตราปกติเทียบกับกรณีที่มีนักเรียนในภาคของสงฆ์ทั้งหมดเรียนในภาคสามัญของกรมสามัญศึกษา

ปี	2545	2546	2547	2548	2549
นักเรียนม.ต้น(สงฆ์)	64,200	67,153	70,242	73,473	76,853
ส่วนต่าง(บาท)	13,501	14,560	15,702	16,934	18,262
ประหยัดต่อปี (ล้านบาท)	867	978	1103	1244	1404
นักเรียนม.ปลาย(สงฆ์)	27,512	29,439	31,499	33,703	36,063
ส่วนต่าง(บาท)	22,020	23531	25,146	26,872	28,716
ประหยัดต่อปี(ล้านบาท)	606	693	792	906	1036
รวมประหยัดได้ต่อปี (ล้านบาท)	1,473	1,670	1,895	2,150	2,439

หมายเหตุ ข้อมูลที่ใช้คำนวณส่วนหนึ่งมาจากตารางที่ 2.15 ซึ่งคำนวณอัตราการขยายตัวของจำนวนนักเรียนในแผนกสามัญศึกษาตอนต้น(ม.ต้น)ของสงฆ์ได้ค่าเฉลี่ยที่อัตราระหว่างปี2541-2542 ในอัตราร้อยละ 4.6 ต่อปี และ 7.12 ต่อปีตามลำดับสำหรับระดับแผนกสามัญศึกษาตอนปลายของสงฆ์ (ม.ปลาย) อีกส่วนหนึ่งมาจากการคำนวณข้อมูลในตารางที่ 2.25 ซึ่งใช้อัตราการขยายตัวของส่วนต่างระหว่างสถานศึกษาระดับมัธยมต้นในสังกัดกรมสามัญศึกษาและกรมการศาสนาเฉลี่ยร้อยละ 10.7 ต่อปี(ตามอัตราระหว่างปี2541-2542)และ 9.4 ต่อปีสำหรับมัธยมปลาย

ตาราง 2.27 แสดงถึงกรณีที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐ คือให้การศึกษาของสงฆ์ขยายไปตามปกติ ภาคการศึกษาของสงฆ์มีศักยภาพที่จะขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นในระดับมัธยมต้นโดยประมาณ 3,000 คนต่อปีและ 2,000 คนต่อปีสำหรับระดับมัธยมปลาย แต่กรณีต่อไปในตารางที่ 2.28 จะเป็นกรณีที่มีการเพิ่มจำนวนนักเรียนในการศึกษาของสงฆ์ จากตารางที่ 2.14 จำนวนนักเรียนต่อครูของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญเท่ากับ 10.9 : 1 และจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติปี 2540 ที่พบว่าสัดส่วนนักเรียนต่อครู ในระดับชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลายภาคสามัญเท่ากับ 36.3 : 1 และ 35.9 : 1 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่ 36.1 : 1 ซึ่งตัวเลขนี้แสดงให้เห็นถึงจำนวนนักเรียนต่อครูคนหนึ่งจะทำการสอนได้ ซึ่งอาจเป็นตัวเลขที่คลาดเคลื่อนเนื่องจากการประมาณการจากภาพรวม การศึกษานี้จึงไม่ได้ใช้ตัวเลขนี้ในการคำนวณ อย่างไรก็ตาม ศักยภาพในการสอนยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆเช่น อุปกรณ์ทางการศึกษาและงบประมาณอุดหนุน การคำนวณที่จะแสดงดังต่อไปนี้จึงเลือกที่ตัวเลขที่ต่ำกว่า คือ 20 :1 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่มีความเป็นไปได้ในกรณีที่ไม่มีการสนับสนุนปัจจัยการศึกษาด้านอื่นๆ

หากมีการรับนักเรียนเพิ่มจนอัตราส่วนนี้เพิ่มเป็น 20 : 1 ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายด้วยข้อสมมุติที่ว่าจำนวนครูเพิ่มในอัตราเดียวกับนักเรียนที่สัดส่วน 10.9:1 และปัจจัยทางการศึกษาอื่นๆสามารถรับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นได้ จะสามารถคำนวณจำนวนเงินที่ประหยัดเพิ่มขึ้นได้ในทำนองเดียวกับระดับเด็กก่อนเกณฑ์ ได้ดังนี้

ตารางที่ 2.28 ปริมาณเงินที่ประหยัดได้หากรับนักเรียนเพิ่มจนอัตราส่วนนี้เพิ่มเป็น 20 : 1

ปี	2545	2546	2547	2548	2549
นักเรียนม.ต้น(สามัญ)	117,367	122,766	128,414	134,321	140,499
ประหยัดต่อปี(ล้านบาท)	1,585	1,788	2,016	2,275	2,566
นักเรียนม.ปลาย(สามัญ)	50,296	53,817	57,584	61,615	65,928
ประหยัดต่อปี(ล้านบาท)	1,108	1,266	1,448	1,656	1,893
รวมประหยัดได้ต่อปี	2,692	3,054	3,464	3,930	4,459
(ล้านบาท)					

หมายเหตุ ในการคำนวณตาราง นี้ ได้จำนวนนักเรียนมัธยมต้นและมัธยมปลายของสงฆ์มาจากการคูณจำนวนนักเรียนมัธยมต้นและมัธยมปลายของสงฆ์แต่ละปีในตาราง 2.27 ด้วย 20/10.9 ส่วนเงินที่ประหยัดได้ต่อปีนั้นได้มาจากผลคูณระหว่างจำนวนนักเรียนในตารางนี้ กับส่วนต่างที่คำนวณได้ในตารางที่ 2.27

การคำนวณในตาราง 2.28 มีลักษณะเดียวกับการคำนวณสำหรับการศึกษาในระดับเด็กก่อนเกณฑ์ตัวเลขนี้จะลดลงหากพิจารณารวมถึงค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพิ่มขึ้นจากการที่รับนักเรียนเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามเงินที่ประหยัดได้เพิ่มขึ้นของรัฐบาลจะมีค่าเป็นบวกอย่างแน่นอนเพราะต้นทุนทางการศึกษาหลายประการไม่ได้เพิ่มขึ้น เช่น ในส่วนของต้นทุนคงที่ไม่ต้องสร้างอาคารเรียนหรือห้องเรียนเพิ่มขึ้น ในส่วนของต้นทุนผันแปร ซึ่งรัฐก็เพียงแต่จ้างครูเพิ่มขึ้นตามจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นในอัตรา 10.9 : 1 ซึ่งนักเรียนประมาณ 9 คนที่เพิ่มขึ้นต่อครูหนึ่งคน ไม่ได้ทำให้ต้นทุนผันแปรกล่าวคือค่าจ้างครูเพิ่มขึ้นในอัตราที่เกินกว่าการขยายตัวปรกติ

สำหรับค่าใช้จ่ายต่อหัวในส่วนของแผนกธรรมและแผนกบาลีนั้นต้องมีการคำนวณที่แตกต่างไปจากที่ได้แสดงไว้แล้วเพราะมีความแตกต่างกับแผนกสามัญศึกษาทั้งในจำนวนวิชาที่เรียนและจำนวนชั่วโมงเรียน โดยชั่วโมงเรียนนั้นไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับแต่ละสำนักเรียนว่าจะจัดมากหรือน้อย นอกจากนี้การสอบเลื่อนชั้นยังแตกต่างจากแผนกสามัญศึกษาอีกด้วยโดยทั้งแผนกธรรมและบาลีจะมีการสอบปีละหนึ่งครั้งถ้าสอบผ่านก็จะได้เลื่อนชั้นขึ้นไป ในส่วนวิชาเรียนของแผนกธรรมประกอบไปด้วยวิชาพระพุทธธรรม พุทธประวัติ และพระวินัย ส่วนแผนกบาลีนั้นก็เน้นการเรียนภาษาบาลีเช่นเรียนบาลีไวยากรณ์และแปลบาลีเป็นไทยในหลักสูตรเปรียญธรรม 1-2 ประโยค

ด้วยสาเหตุนี้จึงเป็นการยากหากจะเปรียบเทียบกับแผนกสามัญศึกษาโดยใช้ชั่วโมงเรียนหรือวิชาเรียน ดังนั้นการเปรียบเทียบในที่นี้จะทำโดยเปรียบเทียบจำนวนปีที่ศึกษา (year of schooling) ซึ่งเปรียบเทียบได้จากคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย ผู้ที่จะสอบเข้านั้นหากไม่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายก่อนสอบเข้าและนักธรรมชั้นเอกก่อนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ก็ต้องสำเร็จเปรียญธรรม 5 ประโยคและนักธรรมชั้นเอกก่อนที่จะสอบเข้า เนื่องจากแผนกธรรมและบาลีนั้นสามารถเรียนควบกันได้ทั้งสองแผนกจึงใช้แผนกบาลีซึ่งมีจำนวนปีที่ใช้ในการศึกษามากกว่า เป็นจำนวนปีในโรงเรียนที่จะใช้เปรียบเทียบกับแผนกสามัญศึกษา ผู้เรียนในแผนกธรรมและบาลีจะใช้เวลาเรียนหลังจากระดับประถม เพื่อศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยเพียง 4 ปี(เพราะประโยค 1-2 เรียนควบกันในปีแรก) เมื่อเทียบกับแผนกสามัญมัธยมศึกษาต้นและปลายซึ่งใช้เวลา 6 ปี(ข้อมูลจากการสอบถามเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย) จึงสามารถเปรียบเทียบได้ในเรื่องค่าใช้จ่ายต่อหัว หากตั้งสมมุติฐานว่าแม้นักเรียนเหล่านี้ไม่เข้าศึกษาในโรงเรียนของสงฆ์ก็ต้องศึกษาต่อภาคสามัญอยู่แล้ว

ข้อมูลที่กล่าวถึงต่อไปนี้จะใช้ในการคำนวณตารางที่ 2.29 จากข้อมูลจำนวนผู้เรียนตั้งแต่เปรียญธรรม 1-2 ถึงเปรียญธรรม 5 ประโยคในปี 2542 มีจำนวน 41,916 คนหรือสัดส่วนประมาณร้อยละ 91.8 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด จำนวนนักเรียนบาลีระหว่างปี 2542-2543 มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.5 ต่อปี หากตั้งข้อสมมุติให้นักเรียนตั้งแต่ประโยค 1 ถึง 5 มีอัตราการขยายตัวในอัตรานี้ด้วยจะคำนวณได้จำนวนนักเรียน 46,618 คนในปี 2544 จำนวนเงินอุดหนุนการศึกษาแผนกธรรมและบาลีการขยายตัวเพียงร้อยละ 0.1 ปี ในส่วนนี้เนื่องจากไม่ทราบงบประมาณที่แน่นอนที่จัดสรรให้แผนกธรรมและบาลีจึงต้องสมมุติว่าแผนกบาลีซึ่งงบประมาณครึ่งหนึ่งของงบทั้งหมดซึ่งเป็นจำนวนเงิน 74,560,500 บาทซึ่งเมื่อหารด้วยจำนวนนักเรียน 41,916 คนก็จะได้ค่าใช้จ่ายต่อหัว 1,779 บาท หรือ 1851 บาทในมูลค่าปี 2544 แม้อัตราร้อยละของงบประมาณระหว่างแผนกบาลี : ธรรมจะสามารถเป็นไปในสัดส่วนอื่นได้เช่น 70 : 30 หรือ 60 : 40 ก็จะไม่ทำให้การคำนวณด้านล่างนี้ได้ผลลัพธ์แตกต่างเท่าใดนักเพราะค่าใช้จ่ายต่อหัวของแผนกบาลีต่ำกว่าภาคสามัญถึงประมาณสิบเท่า

นอกจากนี้หากใช้อัตราร้อยละ 0.1 ในการพยากรณ์เงินอุดหนุนในปี 2544 จะได้จำนวนเงิน 74,754,483 บาท ซึ่งหารด้วยจำนวนนักเรียน 46,618 คนก็จะได้ค่าใช้จ่ายต่อหัว 1,604 บาท เมื่อนำมาคำนวณอัตราการขยายตัวของค่าใช้จ่ายต่อหัวก็ได้อัตราการขยายตัวร้อยละ -6.7 ต่อปี เป็นอัตราการขยายตัวติดลบเช่นเดียวกับกรณีของศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ซึ่งอาจแสดงถึงความสามารถในการจัดการศึกษาขององค์กรศาสนาที่อาจจะรองรับการขยายตัวได้ในลักษณะเดียวกัน

เนื่องจากต้องนำค่าใช้จ่ายต่อหัวของแผนกบาลีนี้ไปเปรียบกับทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและปลายจึงต้องคำนวณค่าใช้จ่ายต่อหัวรวมทั้งสองระดับในปี 2542 โดยการถ่วงน้ำหนักดังสูตรต่อไปนี้

ค่าใช้จ่ายต่อหัวทั้งสองระดับ = [(จำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น×ค่าใช้จ่ายต่อหัวระดับมัธยมศึกษาตอนต้น)+(จำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย×ค่าใช้จ่ายต่อหัวระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย)]/(จำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น+จำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย)

เมื่อนำข้อมูลจำนวนนักเรียนกับค่าใช้จ่ายต่อหัวมาคำนวณตามสูตรข้างบนก็จะได้ค่าใช้จ่ายต่อหัวรวมทั้งสองระดับเป็นเงิน 17,651 บาท เมื่อพิจารณาข้อมูลจำนวนนักเรียนระดับมัธยมต้นภาคสามัญศึกษาระหว่างปี 2540-2541 และ 2541-2542 มีอัตราการขยายตัวติดลบซึ่งผิดจากข้อมูลก่อนๆ ที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องโดยตลอด จึงใช้อัตราการขยายตัวเฉลี่ยระหว่างปี 2539-2540 ซึ่งมีค่าประมาณร้อยละหนึ่งต่อปี ส่วนระดับมัธยมปลายยังคงใช้อัตราระหว่างปี 2541-2542 ซึ่งมีค่าประมาณ ร้อยละ 4.3 ต่อปี เมื่อนำอัตราการขยายตัวทั้งสองนี้มาถ่วงน้ำหนักอัตราการขยายตัวทั้งสองระดับด้วยจำนวนนักเรียนในแต่ละระดับในสูตรทำนองเดียวกับที่แสดงข้างบนจะได้อัตราการขยายตัว ร้อยละ 2.4 ต่อปี

ตารางที่ 2.29 เงินที่ประหยัดได้ของรัฐเมื่อให้แผนกบาลีขยายตัวในอัตราปกติเทียบกับกรณีที่ให้นักเรียนในภาคของสงฆ์ทั้งหมดเรียนในภาคสามัญของกรมสามัญศึกษา

ปี	2544	2545	2546	2547	2548	2549
รายจ่ายต่อหัวสองระดับ	17,654	17,724	17,793	17,863	17,933	18,003
รายจ่ายต่อหัวแผนกบาลี	1,604	1,468	1,343	1,229	1,124	1,028
ส่วนต่าง	16,050	16,256	16,450	16,634	16,809	16,986
จำนวนนักเรียนแผนกบาลี	46,618	48,186	49,806	51,481	53,212	55,001
ประหยัดได้ต่อปี(ล้านบาท)	748	783	819	856	894	934

เนื่องจากในกรณีของแผนกบาลีนี้ค่อนข้างจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกับการศึกษาภาคสามัญเพราะวิชาที่ศึกษาส่วนใหญ่คือภาษาบาลีและวิชาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงไม่ได้มีการคำนวณเงินที่ประหยัดได้เพิ่มขึ้น หากมีการขยายการศึกษาในส่วนนี้โดยเพิ่มจำนวนนักเรียนต่อครู

2.2.4 การศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาแม้จะไม่รวมอยู่ในการศึกษา 12 ปีที่โดยตรงแต่ก็ต้องนำมาพิจารณาด้วยเนื่องจากสามารถนำมาคำนวณต้นทุนในการผลิตครูสำหรับการศึกษาลงต่ำลงไป

2.2.4.1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สืบเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระปิยมหาราช) รัชกาลที่ 5 แห่งพระบรมจักรีวงศ์ ทรงสถาปนาสถาบันการศึกษาชั้นสูงขึ้นเมื่อ

พ.ศ. 2430 โปรดให้เรียกว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” และให้ตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาของคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ใน พ.ศ. 2432 โดยมีสมเด็จพระวันรัต (จิต อุตฺตมมหาเถร) เป็นนายกมหาธาตุวิทยาลัยรูปแรก ได้เปิดทำการสอนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2432 ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงถวายอาคาร “สังฆิกเสนาสน์ราชวิทยาลัย” ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่บำเพ็ญพระราชกุศลอุทิศแด่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ เพื่อให้ใช้เป็นอาคารเรียน และโปรดให้เปลี่ยนนามจากมหาธาตุวิทยาลัย เป็น “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2439 ถือได้ว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศไทยซึ่งมีอายุถึงปัจจุบัน 105 ปี

เพื่อเป็นการสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้านการพัฒนาบุคลากรของประเทศให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีความสามารถในการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น **พระพิมลธรรม (ช้อย ฐานตฺตมมหาเถร)** อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ในสมัยนั้น จึงจัดประชุมพระเถรานุเถระฝ่ายมหานิกายจำนวน 57 รูป เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2490 และประกาศให้มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการจัดการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงในระดับมหาวิทยาลัย เปิดสอนระดับปริญญาตรีคณะพุทธศาสตร์เป็นคณะแรก เมื่อวันที่ **18 กรกฎาคม พ.ศ. 2490**

อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนในช่วง 2 ทศวรรษแรก ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และรัฐเท่าที่ควร ทำให้ประสบปัญหาด้านสถานภาพของมหาวิทยาลัยและงบประมาณเป็นอย่างมาก แต่ก็สามารถจัดการศึกษามาได้อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2512 คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ได้ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง “การศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ พ.ศ. 2512” และเรื่อง “การศึกษาของสงฆ์ พ.ศ. 2512” คำสั่งทั้ง 2 ฉบับนี้เองส่งผลให้มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีสถานะเป็นสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยโดยสมบูรณ์

ในปีพ.ศ. 2521 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเริ่มขยายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปยังส่วนภูมิภาค โดยตั้งวิทยาเขตแห่งแรกที่จังหวัดหนองคาย และได้ขยายไปยังจังหวัดอื่นๆที่มีความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ อาคารและสถานที่ ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีวิทยาเขตในกำกับดูแล ทั่วประเทศ 10 แห่ง วิทยาลัยสงฆ์สี่แห่ง และศูนย์การศึกษาหนึ่งแห่ง

ในปีพ.ศ. 2527 รัฐบาลโดยการนำของ ฯพณฯ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ได้ดำเนินการร่างพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการศึกษาพระพุทธศาสนา โดยรัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้วประกาศใช้เป็นกฎหมายตั้งแต่วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา มีผลทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีศักดิ์และสิทธิแห่งปริญญาเช่นเดียวกับผู้สำเร็จการศึกษาในระดับเดียวกันจากสถาบันการศึกษาอื่นๆ

ที่รัฐให้การรับรอง และในปี พ.ศ. 2535 มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งศูนย์ที่วัดศรีสุคาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ซึ่งปัจจุบันใช้เป็นสถานที่ศึกษาของนิสิตปีที่ 1 และ 2 ของทุกคณะ

คณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์ ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธาน ได้ออกระเบียบคณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์ว่าด้วยการจัดการศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2535 โดยมหาวิทยาลัยสามารถจัดการศึกษาและการบริหารให้เป็นไปตามระบบสากล แม้จะมีพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะของผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527 แล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่มี การรับรองสถานภาพความเป็นนิติบุคคลของมหาวิทยาลัยเหมือนมหาวิทยาลัยทั่วไป จึงทำให้ไม่สามารถขยายการจัดการศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ตามวัตถุประสงค์และนโยบายของมหาวิทยาลัยได้ ดังนั้นจึงมีความพยายามในการผลักดันให้มีการดำเนินการตรากฎหมายหรือพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเป็นการเฉพาะ โดยใช้เวลาในการดำเนินการเป็นเวลานาน จนกระทั่ง พ.ศ. 2540 รัฐบาลโดยการนำของ ฯพณฯ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ได้เสนอให้รัฐสภาตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2540 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ส่งผลให้มหาวิทยาลัย มีพระราชบัญญัติรับรองสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับของรัฐบาล เป็นนิติบุคคลที่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ เน้นจัดการศึกษาวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ระดับประกาศนียบัตร ระดับปริญญาตรี และปริญญาโท โดยมีโรงเรียนและคณะวิชาที่รับผิดชอบในการให้การศึกษา 4 คณะ มีบัณฑิตวิทยาลัยและมีการให้การศึกษาภาคพิเศษแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ดังนี้

ก) ระดับมัธยมศึกษา

มหาวิทยาลัยเริ่มจัดการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาในพ.ศ. 2490 เพื่อเตรียมความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร ก่อนที่จะเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ปัจจุบันมหาวิทยาลัยจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เฉพาะส่วนกลาง มี 3 แห่งดังนี้

- โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา ตั้งอยู่ที่วัดพระเชตุพนฯ ถนนพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ จัดการศึกษาตามหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ รับพระภิกษุ สามเณร ที่สอบได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักธรรมชั้นตรี เพื่อเข้าศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม และวิชาสามัญ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว สามารถศึกษาต่อใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) ทุกแห่ง และศึกษาต่อใน โรงเรียนบาลีอบรมศึกษาหรือโรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษา ของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานและศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่ออบรมส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้ได้ศึกษาพระธรรมวินัยและวิชาสามัญควบคู่กันไป เป็นการสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร ผู้ต้องการศึกษาแต่ไม่มีโอกาสเข้าเรียนในสายสามัญโดยตรง และเพื่อยกระดับความรู้วิชาสามัญและพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณรให้สูงยิ่งขึ้น

- โรงเรียนบาลีอบรมศึกษา ตั้งอยู่ที่วัดสระเกศวรมหาวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ จัดการศึกษาตามหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ รับพระภิกษุสามเณรผู้ที่สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค (ป.ธ. 3) และนักธรรมชั้นเอก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาวิชาสามัญพื้นฐาน ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายก่อนเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา
- โรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษา ตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ จัดการศึกษาตามหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ รับพระภิกษุสามเณรที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนบาลีสาริตศึกษา (ม.3) หรือจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (ม.3) ทุกแห่ง และหรือผู้สำเร็จการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 4 (ม.3) และสอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค (ป.ธ.3) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาจนสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมต้น และเพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรที่ใฝ่การศึกษาความรู้วิชาสามัญและพระปริยัติธรรมควบคู่กันไปในระดับสูงขึ้นไป

ข) ระดับอุดมศึกษา

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีเรียกว่า “บาลีอุดมศึกษา” หลักสูตร 4 ปี แบ่งเป็นการศึกษา 4 คณะคือ

- คณะพุทธศาสตร์: เปิดดำเนินการศึกษาดังแต่ พ.ศ. 2493 ปัจจุบันมี 4 สาขาวิชาคือ สาขาวิชาเอกปรัชญา สาขาวิชาเอกบาลี-สันสกฤต สาขาวิชาเอกศาสนา และสาขาวิชาเอกพระพุทธศาสนา
- คณะครุศาสตร์: เปิดดำเนินการศึกษาดังแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2504 ปัจจุบันมี 4 สาขาวิชาคือ สาขาวิชาเอกการบริหารการศึกษา สาขาวิชาเอกจริยศึกษา สาขาวิชาเอกการสอนภาษาไทย สาขาวิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ

- คณะมนุษยศาสตร์: จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2506 ปัจจุบันมี 3 สาขาวิชาคือ สาขาวิชาเอกภาษาอังกฤษ สาขาวิชาเอกพุทธจิตวิทยา สาขาวิชาเอกภาษาไทย
- คณะสังคมศาสตร์: ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2526 ปัจจุบันเปิดสอน 3 สาขาวิชาคือ สาขาวิชาเอกรัฐศาสตร์ (บริหารรัฐกิจ) สาขาวิชาเอกเศรษฐศาสตร์ และสาขาวิชาเอกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

นอกจากนี้ในระดับปริญญาโท ซึ่งจัดการเรียนการสอนโดยบัณฑิตวิทยาลัย ได้เริ่มเปิดการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2531 เพื่อผลิตอาจารย์ นักวิชาการ และนักบริหารด้านพระพุทธศาสนา สำหรับการศึกษาของคณะสงฆ์และของรัฐ ปัจจุบันเปิดสอน 3 สาขาวิชาคือ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ธรรมนิเทศ และปรัชญา ในปี 2541 มีนิสิตทั้งสิ้น 83 รูป

นอกจากการดำเนินงานบริหารและจัดการศึกษาในส่วนกลางที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์แล้ว มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ขยายการศึกษาไปยังส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ 15 แห่ง โดยจัดตั้งเป็นวิทยาเขต 10 แห่ง วิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง และศูนย์การศึกษาอีกหนึ่งแห่ง

การจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีสำหรับสงฆ์ได้มีการขยายออกไปในส่วนภูมิภาคโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ดังที่เห็นได้จากการเปิดวิทยาเขตถึง 5 แห่ง และวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่งที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการเปิดวิทยาเขต 3 แห่ง และวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง และศูนย์การศึกษาอีก 1 แห่งที่ภาคเหนือ (ดูตารางที่ 2.30) ซึ่งสอดคล้องกับการให้การศึกษาในระดับพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาและแผนกธรรม-บาลี ที่เน้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเหล่านี้ที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีจะเป็นกำลังสำคัญในการช่วยให้การศึกษาในระดับพื้นฐาน 12 ปี ในท้องถิ่นต่อไป (ดูตารางที่ 2.31)

ตารางที่ 2.29 : จำนวนนักศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ จำแนกตามสถาบันและวิทยาเขต
ประจำปีการศึกษา 2542

มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	จำนวน	มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย	จำนวน
รวมระดับปริญญาตรี	7,218	ระดับปริญญาตรี	2,206
1. ม.มหาจุฬาฯ (ส่วนกลาง)	2,280	1. ม.มหามกุฏราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง)	437
2. วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	269	2. วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณฯ	213
3. ศูนย์การศึกษาพิชญ์โลก	90	3. วิทยาเขตสิรินธรฯ	213
4. วิทยาเขตหนองคาย	270	4. วิทยาเขตอีสาน	220
5. วิทยาเขตนครพนม	121	5. วิทยาเขตล้านนา	353
6. วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	250	6. วิทยาเขตศรีธรรมโศกราชฯ	67
7. วิทยาเขตเชียงใหม่	656	7. วิทยาเขตร้อยเอ็ด	551
8. วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน	118	8. วิทยาเขตศรีล้านช้าง	152
9. วิทยาเขตขอนแก่น	918		
10. วิทยาลัยสงฆ์เลย	260		
11. วิทยาเขตนครราชสีมา	426		
12. วิทยาเขตอุบลราชธานี	409		
13. วิทยาเขตแพร่	355		
14. วิทยาเขตสุรินทร์	312		
15. วิทยาเขตพะเยา	425		
16. วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส	59		
รวมระดับปริญญาโท	293	รวมระดับปริญญาโท	58
1. ม.มหาจุฬาฯ (ส่วนกลาง)	260	1. ม.มหามกุฏราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง)	58
2. วิทยาเขตเชียงใหม่	33		
รวมทั้งหมด	7,511	รวมทั้งหมด	2,264

ที่มา : กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ฝ่ายทะเบียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตารางที่ 2.31 : สถิติจำนวนผู้สำเร็จการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(ทั้งส่วนกลางและวิทยาเขต) ประจำปีการศึกษา 2538-2542

คณะ	ปีการศึกษา				
	2538	2539	2540	2541	2542
บัณฑิตวิทยาลัย					
- สาขาบาลี	0	0	0	0	0
- สาขาพระพุทธศาสนา	4	6	2	5	4
- สาขาปรัชญา	4	7	2	5	4
- สาขาธรรมนิเทศ	0	0	0	2	9
รวม	8	13	4	12	17
ปริญญาตรี					
- คณะพุทธศาสตร์	93	85	99	118	147
- คณะครุศาสตร์	218	194	247	268	328
- คณะมนุษยศาสตร์	120	134	183	188	175
- คณะสังคมศาสตร์	187	175	157	189	213
รวม	618	588	686	763	863
รวมทั้งหมด	626	601	690	775	880

ที่มา : กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อมูลสำรวจ ณ วันที่ 15 มิถุนายน 2543

งบประมาณของมหาวิทยาลัยที่ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาได้มาจากเงินอุดหนุนของรัฐบาลและงบรายได้ของมหาวิทยาลัยซึ่งได้มาจากค่าหน่วยกิต ค่าธรรมเนียม ดอกผลมูลนิธิ และเงินบริจาคอื่นๆ โดยมีเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537-2541 ดังแสดงในตารางที่ 2.32

ตารางที่ 2.32 : งบประมาณอุดหนุนจากรัฐบาลของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ 2537-2541

แผนงานศาสนศึกษา	2537	2538	2539	2540	2541
งานบริหารทั่วไป	44,173,584	49,660,988	59,906,493	59,758,940	69,067,660
งานจัดการศาสนศึกษา				4,187,670	4,390,500
งานวิจัย					450,000
งานบริการวิชาการแก่ชุมชน					1,919,808
งานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม					518,832
รวม	44,173,584	49,660,988	59,906,493	63,946,610	76,346,800

ที่มา : รายงานประจำปี 2541 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำหรับค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนนั้น นักศึกษาต้องใช้เงินทุนของตนเองทั้งหมด เนื่องจากไม่มีเงินทุนการศึกษาสนับสนุน โดยค่าใช้จ่ายแบ่งเป็น (จากการสอบถามกองทะเบียนและวัดผล มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

1. ค่าหน่วยกิต หน่วยกิตละ 25 บาท (เฉลี่ย 800-850 บาทต่อเทอม)
2. ค่าธรรมเนียม 250 บาท แบ่งเป็น ค่าปฏิบัติธรรมประจำปีภาคละ 100 บาท ค่าวารสารพุทธจักร-เสียงธรรมภาคละ 100 บาท และค่าบำรุงห้องสมุดมหาวิทยาลัยภาคละ 50 บาท

2.4.2 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ในปี พ.ศ. 2436 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งวิทยาลัยขึ้นในบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร โดยพระราชทานนามว่า "มหามกุฏราชวิทยาลัย" เพื่อเป็นที่เล่าเรียนศึกษาของพระภิกษุ สามเณร ทรงอุทิศพระราชทรัพย์เป็นค่าก่อสร้างวิทยาลัยแห่งนี้ ทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ด้วยอาศัยพระราชประสงค์ที่จะให้พระภิกษุสามเณรมีสถานศึกษาดังกล่าวแล้ว

เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2476 จึงได้ตั้ง มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำดอกผลมาช่วยบำรุงอุดหนุนการศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัยในปัจจุบัน อยู่ในความควบคุมดูแลของสภามหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วยกรรมการ 2 ชุดคือ กรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ มีนายกสภาวิทยาลัยเป็นประธาน ใช้อำนาจและหน้าที่ออกกฎ ระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับต่างๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบของคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535

สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้เปิดทำการสอนในรูปของมหาวิทยาลัยสงฆ์ตั้งแต่ 16 กันยายน 2489 เป็นต้นมา ปัจจุบันเปิดสอนในระดับอุดมศึกษา โดยใช้โครงสร้างหลักสูตรปี พ.ศ. 2534 ซึ่งแบ่งเป็น 4 คณะคือ

1. คณะศาสนาและปรัชญา
2. คณะมนุษยศาสตร์
3. คณะสังคมศาสตร์
4. คณะศึกษาศาสตร์

ในปัจจุบันมหามกุฏราชวิทยาลัยมีวิทยาเขตทั้งสิ้น 7 แห่งคือ

1. วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณ์
2. วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
3. วิทยาเขตอีสาน
4. วิทยาเขตล้านนา
5. วิทยาเขตศรีธรรมมาโคราช
6. วิทยาเขตร้อยเอ็ด
7. วิทยาเขตศรีล้านช้าง

จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ขยายออกไปในส่วนภูมิภาคโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีวิทยาเขต 3 แห่งจากจำนวนทั้งหมด 7 แห่ง ซึ่งสอดคล้องกับการให้การศึกษาในระดับพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และแผนกธรรม-บาลี ที่เน้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือดังกล่าวแล้วข้างต้นเช่นเดียวกันกับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งบุคลากรในระดับอุดมศึกษาเหล่านี้ซึ่งน่าจะเป็นกำลังสำคัญในการช่วยให้การศึกษาในระดับพื้นฐาน 12 ปี ในเขตท้องถิ่นต่อไปเช่นเดียวกัน ตั้งแต่ช่วงปีการศึกษา 2489-2539 มีพระนักศึกษสำเร็จการศึกษารวมทั้งสิ้น 1,410 รูปและในปี 2542 มีจำนวนนักศึกษาทั้งสิ้น 2,264 คน (ดูที่ตารางที่ 34)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นหน่วยงานของรัฐ ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 การจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเป็นลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไป ทั้งนี้การจัดสรรงบประมาณแผ่นดินอุดหนุนทั่วไปในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2535-2539 มหาวิทยาลัยได้รับค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษาเฉลี่ยเท่ากับ 15,130 บาทต่อรูปต่อปี และมีอัตราเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละหกต่อปี ทั้งนี้มหาวิทยาลัยได้ประมาณการค่าใช้จ่ายต่อหัวในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2540-2544 ดังนี้

ปีงบประมาณค่าใช้จ่ายต่อนักศึกษา 1 รูป

	<u>ระดับปริญญาตรี</u>	<u>ระดับบัณฑิตศึกษา</u>
พ.ศ. 2540	20,900 บาท	31,000 บาท
พ.ศ. 2541	21,000 บาท	31,500 บาท
พ.ศ. 2542	22,200 บาท	33,300 บาท
พ.ศ. 2543	24,000 บาท	36,000 บาท
พ.ศ. 2544	26,000 บาท	39,000 บาท

ทั้งนี้แหล่งรายได้ที่นอกจากเงินอุดหนุนจากรัฐบาลแล้ว ยังได้รับจากมูลนิธิหม่อมหลวงราชวิทยาลัย จากผู้มีจิตศรัทธาบริจาคและอื่นๆ ในการขอตั้งงบประมาณประจำปีตามแผนงานนั้น มหาวิทยาลัยได้ขอตั้งงบประมาณประจำปีตามแผนงานโดยตรงผ่านกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อของบประมาณประเภทหมวดเงินอุดหนุนทั่วไปให้กับมหาวิทยาลัย

เมื่อได้รับงบประมาณจากกรมการศาสนาแล้ว มหาวิทยาลัยจะโอนงบประมาณฝากไว้ที่มูลนิธิหม่อมหลวงราชวิทยาลัย ซึ่งทำหน้าที่เป็นไวยาวัจกรของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจะใช้จ่ายงบประมาณได้ โดยตั้งงบประมาณรายจ่ายไปที่มูลนิธิฯ แล้วขอเบิกงบประมาณมาใช้ แต่เนื่องจากเงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้กับมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะค่านิตยภัตและเงินเดือน ค่าครุภัณฑ์ ค่าสาธารณูปโภค และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ซึ่งไม่เพียงพอในการดำเนินงาน มูลนิธิฯ ได้สำรองจ่ายให้ไปก่อนโดยไม่คิดดอกเบี้ย ครั้นถึงปีงบประมาณต่อไป เมื่อมหาวิทยาลัยได้รับเงินงบประมาณจากรัฐบาล มูลนิธิฯ ก็จะหักจ่ายไป เป็นระบบเช่นนี้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับค่าธรรมเนียม ค่าบำรุง และค่าบริการทางการศึกษา ที่นักศึกษาต้องจ่ายในการเรียนระดับปริญญาตรี นักศึกษาที่เป็นพระภิกษุ สามเณร และแม่ชีต้องเสียค่าใช้จ่ายรวมทั้งสิ้นภาคเรียนละ 2,470 บาท สำหรับนักศึกษาคฤหัสถ์จะเสียค่าใช้จ่ายรวมทั้งสิ้นภาคเรียนละรวมทั้งสิ้น 3,920 บาท

มหาวิทยาลัยมีทุนสนับสนุนนักศึกษาที่ขาดสน ในปี พ.ศ. 2543 ทุนที่ได้รับจากสำนักงบประมาณผ่านกระทรวงศึกษาธิการ แบ่งเป็นระดับปริญญาตรี 80 ทุน ทุนละ 3,000 บาท และระดับปริญญาโท 50 ทุน ทุนละ 5,000 บาท และยังมีทุนสนับสนุนที่อาจได้รับการจัดสรรจากเงินบริจาค ซึ่งเป็นไปตามแต่วาระโอกาส

เช่นเดียวกับการศึกษาระดับอื่นที่กล่าวมาแล้ว ค่าใช้จ่ายต่อหัวของระดับอุดมศึกษาของสงฆ์สามารถนำมาเทียบกับค่าใช้จ่ายของนักศึกษาในสาขาวิชาที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ประกอบไปด้วยคณะพุทธศาสนหรือศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ จึงควรนำมาเปรียบเทียบกับสถาบันที่สำเร็จการศึกษาแล้วมีโอกาสที่จะประกอบอาชีพเป็นครูสูงเช่นสถาบันราชภัฏ

จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ของสำนักงานนโยบายและพัฒนากิจการสถาบันราชภัฏ ได้ข้อมูลว่าการศึกษาในระดับอื่นๆนอกจากระดับอุดมศึกษาที่สถาบันราชภัฏจัดอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง จึงตั้งสมมุติฐานว่างบประมาณที่สำนักงานราชภัฏได้รับจะนำไปใช้ในระดับอุดมศึกษาทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงสถาบันราชภัฏอาจนำไปใช้ในกิจการอื่นในบางกรณี เช่น การทำวิจัย การทำโครงการบริการชุมชน เป็นต้น เนื่องจากกรณีเหล่านี้ใช้งบประมาณจำนวนน้อยและไม่เกิดขึ้นบ่อยๆจึงไม่น่าจะส่งผลกระทบต่อข้อสมมุติฐานดังกล่าว นอกจากนี้จากการสอบถามยังได้ข้อมูลด้วยว่าทางสถาบันยังได้มีการใช้เงินนอกงบประมาณสำหรับค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา(เงินบำรุงการศึกษา(บ.กศ.)และเงินจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ(กศ.บป) การคำนวณค่าใช้จ่ายต่อหัวของสถาบันราชภัฏจึงอาจทำได้จากการนำผลรวมของเงินงบประมาณและนอกงบประมาณนี้หารด้วยจำนวนนักศึกษา อย่างไรก็ตาม ข้อมูลทั้งสามอย่างที่ใช้ในการคำนวณนี้ยังขาดข้อมูลในปี 2541 ดังนั้นจึงต้องประมาณการค่าใช้จ่ายต่อหัวในปี 2541 โดยอาศัยอัตราการเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายนี้ระหว่าง ปี 2540-42 สำหรับปี 2544 นั้นคำนวณได้ในทำนองเดียวกันโดยใช้ตัวเลขปี 2543 เป็นตัวตั้งแล้วคำนวณค่าของปี 2544โดยใช้อัตราการเพิ่มระหว่างปี2541-42(เนื่องจากระหว่างปี 2542-43 อัตราการเพิ่มติดลบซึ่งผิดจากแนวโน้มของปีก่อนๆ) ผลการคำนวณแสดงในตารางที่ 2.33

ตารางที่ 2.33 : ค่าใช้จ่ายต่อหัวของบัณฑิตจากสถาบันราชภัฏ

ปี	2539	2540	2541	2542	2543	2544
งบประมาณ(ล้านบาท)	3,531	5,666	4,778	4,892	4,671	n.a.
เงินรายจ่ายนอกงบ	1,934	1,947	n.a.	3,189	3,024	n.a.
ประมาณ(ล้านบาท)						
รวม	5,465	7,613	n.a.	8,082	7,695	n.a.
จำนวนนักศึกษา	333,399	354,032	149,376	165,740	194,342	n.a.
ค่าใช้จ่ายต่อหัว(บาท) (มูลค่าณเวลานั้นๆ)	16,392	21,503	35,132	48,760	39,594	54,954
ค่าใช้จ่ายต่อหัว(บาท) (มูลค่าปี 2544)	19,542	25,636	36,672	50,734	40,377	54,954

หมายเหตุ : n.a. คือไม่มีข้อมูล

ที่มา : ข้อมูลสถิติการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (<http://www.moc.go.th/main2/stat-thai/stat-cdu.htm>) และข้อมูลเงินนอกงบประมาณจากสำนักงานนโยบายและพัฒนากิจการสถาบันราชภัฏ

การประมาณการค่าใช้จ่ายต่อหัวของมหาวิทยาลัยสงฆ์(มูลค่าปี 2544) ซึ่งได้จากการหารค่าใช้จ่ายต่อหัวระดับบัณฑิตศึกษาด้วยดัชนีราคาผู้บริโภคในตารางที่ 2.6 สามารถนำมาสรุปได้ในตารางที่ 2.34

ตารางที่ 2.34 : ค่าใช้จ่ายต่อหัวของบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยสงฆ์(มูลค่าปี 2544)

ปีงบประมาณ	2540	2541	2542	2543	2544
ค่าใช้จ่ายต่อหัว(สงฆ์)	24,917	21,921	23,099	24,475	26,000

เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วพบว่าค่าใช้จ่ายต่อหัวของสถาบันราชภัฏมีค่าใกล้เคียงกับของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในปี 2540 แต่หลังจากนั้น ค่าใช้จ่ายต่อหัวของสถาบันราชภัฏมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นมากกว่าของสงฆ์เป็นอย่างมาก หากมีการเพิ่มในลักษณะนี้เป็นไปได้มากกว่าการขยายการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาสามัญในวัดในพระพุทธศาสนาจะมีต้นทุนในการผลิตบุคลากรครู อาจารย์ที่ต่ำกว่า ซึ่งจะมีผลทำให้อัตราการเพิ่มของต้นทุนในการผลิตน้อยกว่า ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ดี ถ้ามีการสนับสนุนให้สงฆ์จัดการศึกษาในระดับที่ต่ำลงมากมากขึ้น

2.2.5 สถาบันพุทธศาสนาที่ให้การศึกษโดยคณะสงฆ์อื่น ๆ ที่มีใช้เระวาท

กฎกระทรวงฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2520) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดคำว่าคณะสงฆ์อื่นหมายถึง คณะสงฆ์จีนนิกายและหรือคณะสงฆ์อนัมนิกาย อยู่ในปกครองบังคับบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช และกรมการศาสนาเป็นผู้รับผิดชอบงานของคณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระสังฆราชและทางราชการ

2.2.5.1 คณะสงฆ์จีนนิกาย

คณะสงฆ์จีนนิกายมีวัดในปกครองจำนวน 11 วัด สำนักสงฆ์จำนวน 6 สำนัก ได้แก่

จังหวัดกรุงเทพมหานคร มี 4 วัด 6 สำนักสงฆ์ ได้แก่วัด โพธิ์แมนคุณาราม วัดมังกรกมลาวาส วัดบำเพ็ญจินพรต วัดทิพย์วารีวิหาร สำนักสงฆ์สุธรรม สำนักสงฆ์เล่งจิ๋วเจ็งเสี่ย สำนักสงฆ์ กวงเม็งเจ็งเสี่ย สำนักสงฆ์ก๊กฮึงเนียมชุกถิม สำนักสงฆ์จินเฮงเซ็งตั้ง และสำนักสงฆ์หมี่ท้อ

จังหวัดชลบุรี มี 2 วัด ได้แก่ วัดโพธิ์ตัดาราม และวัดเทพพุทธาราม

จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ วัดจีนประชาสโมสร

จังหวัดนนทบุรี ได้แก่วัดโพธิ์ทอง

จังหวัดจันทบุรี ได้แก่วัดมังกรบูรพาาราม

จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่วัดโพธิ์เย็น

จังหวัดสงขลา ได้แก่วัดฉือฉาง

การศึกษาของพระภิกษุ สามเณร ในคณะสงฆ์จีนนิกาย ได้นำหลักพุทธศาสตร์ภาษาจีนที่ใช้ศึกษาในจีนได้หันมาทำการสอนแก่พระภิกษุสามเณร รวมทั้งได้นำพระสูตรที่สำคัญๆ ของฝ่ายมหายานมาศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ส่วนในภาคภาษาไทย ได้นำแบบเรียน นักรธรรมตรี โท เอก มาสอนควบคู่กันไปพร้อมทั้งได้นำพจนานุกรม และศัพทานุกรม เป็นคู่มือประกอบการศึกษาด้วย

ในปี 2532 คณะจีนิกายได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในวัดมังกรกมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ชื่อว่า โรงเรียนมังกรกมลาวาสวิทยาลัย โดยสอนตามหลักสูตรของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นมา

2.2.5.2 คณะสงฆ์จีนอนัมนิกาย

การปกครองของคณะสงฆ์อนัมนิกายในปัจจุบัน เป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2520) แก้ไขเพิ่มเติม โดยกฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2536) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีวัดในปกครอง จำนวน 15 วัด ดังนี้

จังหวัดกรุงเทพมหานคร มี 6 วัด ได้แก่ วัดกุศลสมาคร วัดมงคลสมาคม วัดชัยภูมิการาม วัดโลกนุเคราะห์ วัดสมณานัมบริหาร และวัดอนัมนิกายาราม

จังหวัดกาญจนบุรี มี 2 วัด ได้แก่ วัดถ้ำเขาน้อย และวัดถาวราราม

จังหวัดฉะเชิงเทรา มี 2 วัด ได้แก่ วัดอภัยราชบำรุง และวัดอภัยภาติการาม

จังหวัดจันทบุรี ได้แก่ วัดเขตรันานูญญาราม

จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ วัดอนัมนิกายเฉลิมพระชนมพรรษากาล

จังหวัดหาดใหญ่ ได้แก่ วัดถาวราราม

จังหวัดยะลา ได้แก่ วัดมหายานกาญจนมาศราษฎร์บำรุง

จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ วัดสุนทรประดิษฐ์

การศึกษาของพระภิกษุสามเณรอนัมนิกาย โดยปกติศึกษาพระธรรมวินัยและลัทธิพิธีตามที่บูรพาจารย์สั่งสอนสืบทอดกันมา โดยไม่ได้มีการสอนความรู้เป็นการวัดผล คณะสงฆ์ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณร ไปศึกษาพระปริยัติธรรมจากสำนักเรียนต่างๆ ได้แก่ การศึกษานักธรรมชั้นตรี โท เอก และการศึกษาพระอภิธรรมจากสำนักเรียนพระอภิธรรมด้วย

คณะสงฆ์อนัมนิกาย ได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 2 แห่งคือ

ก) โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย วัดกุศลสมาคร เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย

ข) โรงเรียนสุนทรประดิษฐ์วิทยาลัย วัดสุนทรประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.3 สรุปการใช้ทรัพยากรของสถาบันในพุทธศาสนาในการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการวิเคราะห์ทั้งหมดที่ได้กล่าวมาอาจจะสรุปได้ว่าศาสนาพุทธยังมีศักยภาพอีกมากที่จะสามารถใช้ในการจัดการศึกษาซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติทั้งในแง่การประหยัดงบประมาณและการสร้างทรัพยากรบุคคลที่จะช่วยพัฒนาประเทศต่อไป

อย่างไรก็ดี ความสามารถในการขยายการศึกษาของสงฆ์ยังขึ้นกับปัจจัยอื่นๆอีกหลายประการเช่น ความพร้อมของสถานที่ที่ใช้ศึกษา บุคลากร และอุปกรณ์ ในเรื่องบุคลากรอาจพิจารณาได้จากจำนวนนักเรียนต่อจำนวนครูในการศึกษาของสงฆ์ทั้งในก่อนประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ดังแสดงในตารางที่ 2.35

ตารางที่ 2.34 จำนวนครูต่อนักเรียนในสถานศึกษาในสังกัดของกรมการศาสนา(ตัวเลขที่แสดงคือจำนวนนักเรียนต่อครู(พระ) 1 คน/รูป)

จำนวนนักเรียนต่อครู1คน	2540	2541	2542
ระดับก่อนประถมศึกษา	23.28	21.36	22.98
แผนกสามัญศึกษา	11.44	11.72	10.94
แผนกธรรม-บาลี	16.77	19.78	20.08
ศูนย์พุทธศาสนาวินอาทิตย์	23.76	22.99	24.25

จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติปี 2540 พบว่าสัดส่วนนักเรียนต่อครูในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายภาคสามัญเท่ากับ 36.3 และ 35.9 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่ 36.1 เมื่อเปรียบเทียบกับตารางที่ 2.35 แล้วจะพบว่า อัตราส่วนนักเรียนต่อครูในสถานศึกษาในสังกัดของกรมการศาสนาในแผนกสามัญศึกษานั้นต่ำกว่าถึงประมาณสามเท่า ในขณะที่แผนกบาลีต่ำกว่าประมาณสองเท่า ตัวเลขเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพขององค์กรศาสนาในการที่จะช่วยในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ ยังอาจพิจารณาภาพรวมว่าการศึกษาของสงฆ์ทุกระดับช่วยประหยัดให้รัฐเมื่อเทียบกับกรณีถ้าจะให้ให้นักเรียนในความดูแลของคณะสงฆ์ทั้งหมดศึกษาในโรงเรียนของรัฐตามปกติ ตัวเลขที่ได้แสดงในตารางที่ 2.36

ตารางที่ 2.36 : เงินที่ประหยัดได้โดยการจัดการศึกษาของสงฆ์ (ล้านบาท)

	2545	2546	2547	2548	2549
ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์	1,555	1,618	1,681	1,746	1,811
มัธยมต้นและปลายแผนกสามัญ	1,473	1,670	1,895	2,150	2,439
แผนกธรรมและบาลี	748	783	819	856	894
รวมประหยัดได้	3,776	4,071	4,395	4,752	5,144

หมายเหตุ ตารางนี้ ไม่ได้แสดงส่วนของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ เนื่องจาก โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ไม่ได้มีลักษณะเหมือนกับการศึกษานอกโรงเรียนทั้งหมด จึงเป็นการยากที่จะเปรียบเทียบ นอกเสียจากจะต้องปรับปรุงลักษณะการดำเนินการให้คล้ายคลึงกัน

ตารางที่ 2.35 และ 2.36 ได้แสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาของสงฆ์ถึงแม้มิได้มีนโยบายจากรัฐที่จะให้การสนับสนุนเป็นพิเศษก็ยังสามารถช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐได้ในระดับหนึ่ง หากมีการสนับสนุนจากรัฐทั้งในส่วนที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินก็จะช่วยให้องค์กรทางพุทธศาสนาสามารถใช้ประโยชน์จากศักยภาพที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาของประเทศชาติบ้านเมืองได้ดีขึ้น ได้อย่างแน่นอน

ประโยชน์ทางอ้อมในการที่ให้สงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นอกจากประโยชน์ที่รัฐจะได้รับจากการลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาแล้ว การที่กุลบุตรกุลธิดาได้มีโอกาสรับการอบรมสั่งสอนจากพระสงฆ์ใกล้ชิดยิ่งขึ้นจะได้มีโอกาสซึมซับศีลธรรมในพุทธศาสนาและวัตรปฏิบัติที่ดีของพระสงฆ์ด้วยเป็นการช่วยยกระดับการเรียนรู้ทางด้านจริยธรรมแก่เยาวชนท่ามกลางสภาพปัญหาสังคมที่มีความรุนแรงมากในปัจจุบัน อันเป็นการช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนได้จำนวนหนึ่ง เยาวชนเหล่านี้อาจจะเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางจริยธรรมในสังคมให้เพิ่มมากขึ้น ผลประโยชน์ดังกล่าวถ้าเป็นจริงดังนี้ย่อมมีคุณค่าต่อสังคมเหนือจำนวนเงินที่รัฐจะสามารถประหยัดได้จากการที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการศึกษามากกว่าที่แสดงเป็นตัวเลขนี้อันได้ไว้อย่างมากมาย ประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ไม่ควรมองข้ามและนี่จะเป็นความจริงในกรณีของศาสนาอิสลามและอาจจะรวมถึงคริสต์ศาสนาด้วย ถ้าหากมีการปลูกฝังคุณค่าทางจริยธรรมอย่างจริงจัง

ประโยชน์อีกส่วนหนึ่งที่สถาบันสงฆ์เองจะได้รับก็คือ จะช่วยให้สถาบันสงฆ์มีความเข้มแข็งมากขึ้นกว่าที่เคยเป็นมาในอดีตจนถึงปัจจุบันด้วย ในอดีตจนถึงปัจจุบันเนื่องจากสถาบันสงฆ์ส่วนน้อยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พระสงฆ์ส่วนใหญ่จึงมีพื้นฐานความรู้ด้านสามัญไม่สูงนัก นอกจากนั้นพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในพระพุทธรธรรมก็มีจำกัดเช่นกัน ถ้าหากมิได้มีการฝึกฝนปฏิบัติอย่างดีพอ และเมื่อสังคมฆราวาสเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วย่อมมีผลทำให้เกิดช่องว่างระหว่างพระสงฆ์กับสังคมฆราวาสมากยิ่งขึ้น พระสงฆ์ที่ไม่มีความเข้าใจในพระพุทธรธรรมดีพอ ก็จะปรับตัวโดยการเข้าไปมีวิถีชีวิตใกล้กับฆราวาสมากยิ่งขึ้น จนกลายเป็นจุดเสื่อของศาสนา และในที่สุดพระสงฆ์ทำหน้าที่ได้ดีอย่างเดียวคือเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม แต่ไม่สามารถช่วยลดกิเลสของฆราวาสและช่วยให้ฆราวาสได้พ้นทุกข์ได้ เพราะพระสงฆ์เองก็ไม่ต่างจากฆราวาสเท่าใดนัก

การที่ให้สถาบันสงฆ์เข้ามาช่วยจัดการศึกษาจะช่วยทำให้การจัดการศึกษาของสงฆ์เองเป็นระบบมากขึ้น พระเถระจะได้มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และสามารถนำความรู้ที่ได้มาอบรมสั่งสอนกุลบุตรธิดาโดยตรง ทำให้การศึกษาของสงฆ์นั้นมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น การที่ให้พระสงฆ์เข้ามาช่วยจัดการศึกษาก็คือ จะช่วยให้ท่านมีทักษะในการสอน

ฆราวาสเพิ่มมากขึ้น ข้อได้เปรียบของพระสงฆ์ในที่นี้ก็คือท่านไม่จำเป็นต้องดำเนินกิจกรรมเหมือนกับครูที่เป็นฆราวาส เพราะท่านมีไต่อยู่ในระบบราชการ พระหนุ่ม เณรน้อย อาจจะมีส่วนช่วยในการดูแลเด็กก่อนวัยเรียน และเมื่อมีประสบการณ์มากขึ้นประกอบกับอายุเพิ่มมากขึ้น ท่านเหล่านั้นอาจจะเปลี่ยนมาช่วยสอนเด็กในวัยประถมศึกษา เมื่อท่านมีความรู้มีประสบการณ์สูงขึ้นท่านก็อาจจะสอนเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ตามลำดับ ประสบการณ์เหล่านี้จะช่วยให้ท่านสามารถนำไปสอนฆราวาสได้ดีกว่าเดิมด้วย และถ้าท่านสอนมาระยะหนึ่ง ท่านต้องการไปค้นคว้าพุทธธรรมอย่างแท้จริงท่านก็สามารถทำได้โดยไม่มีข้อจำกัด เหมือนครูในระบบโรงเรียนที่เป็นฆราวาส

ลักษณะดังกล่าวจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันสงฆ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในการสั่งสอนประชาชนทั้งในทางโลกและทางธรรม ทำให้พระสงฆ์เองสามารถทำตัวให้เป็นที่พึ่งทางสังคมได้ดีกว่าปัจจุบัน ซึ่งทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก ในรูปแบบใหม่พระสงฆ์จะมีความรู้ในทางโลกและทางธรรมดีกว่าเดิมและจะมีทักษะในการสอนฆราวาสได้ดีกว่าเดิม ลักษณะเช่นนี้จะมีส่วนสำคัญในการช่วยยกระดับจริยธรรมในสังคมไทยให้สูงขึ้นได้อย่างมาก และช่วยให้สังคมไทยรุ่มเย็นเพิ่มขึ้นสมเป็นสังคมแห่งชาวพุทธอย่างแท้จริง คุณค่าเหล่านี้ไม่สามารถประเมินออกมาที่เป็นมูลค่าที่เป็นตัวเงินได้เช่นกัน

ความจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สถาบันสงฆ์โดยรวมมีศาสนสมบัติทั้งที่เป็นส่วนกลางและของวัดแต่ละแห่งเป็นจำนวนมากและที่เป็นสมบัติส่วนตัวของสงฆ์แต่ละรูปก็มีจำนวนไม่น้อยต่างๆ ที่พระพุทธร่องค์ทรงบัญญัติให้พระสงฆ์มีเพียงอัฐบริวารเท่านั้นก็ตาม ทรัพย์สินเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากความโลภของฆราวาสที่ต้องการจะซื้อสวรรค์ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยพระสงฆ์เป็นผู้ผูกขาดการจำหน่ายสวรรค์แต่เพียงผู้เดียว ลักษณะเช่นนี้ทำให้สังคมโดยรวมเสียประโยชน์ กล่าวคือพระศาสนาไม่สามารถเป็นเครื่องมือในการลดกิเลส อีกทั้งทรัพย์สินที่สำคัญทั้งหลายตกไปอยู่ในมือของผู้มีกิเลส แทนที่จะถูกใช้ไปเพื่อแก้ปัญหของผู้ทุกข์ยากและประโยชน์ของสาธารณชน ลักษณะดังกล่าวทำให้การจัดการศึกษาสำหรับพระเถรเองและประชาชนทั่วไปทำได้ยาก จำกัด ในขณะที่ทรัพย์สินอีกเป็นจำนวนมากอยู่ในความครอบครองและถูกใช้ไปในลักษณะที่ไม่เกิดประโยชน์แก่สังคมเท่าที่ควร เพราะเป็นไปเพื่อสร้างถาวรวัตถุและเพื่อสนองความโลภแทนที่จะเป็นไปเพื่อพัฒนาตัวมนุษย์เอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับจิตใจของมนุษย์อันเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา

ถ้าหากสถาบันสงฆ์หันมาจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบภายใต้นโยบายที่ชัดเจนของรัฐ และด้วยการสนับสนุนบางส่วนจากรัฐในตอนต้น ซึ่งก็จะได้จากกรณีลดภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่ให้สถาบันของรัฐเป็นผู้จัดเอง ในระยะยาวถ้าหากสถาบันสงฆ์มีความเข้มแข็งในด้านการจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้น มะเร็งร้ายในพระพุทธศาสนาอย่างที่ปรากฏอยู่อย่างทุกวันนี้ก็จะลดลงด้วย ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าประโยชน์ทางอ้อมที่จะให้สถาบันพระศาสนาเข้ามาช่วยจัดการศึกษานั้นมีมาก

มายมหาศาลมากกว่าจำนวนตัวเลขที่คำนวณเป็นตัวเงินไว้ในตอนต้นมากนัก กรณีนี้จึงเป็นกรณีเร่งด่วนที่รัฐจะต้องตระหนักถึงข้อเท็จจริงเหล่านี้ และถ้าหากยังไม่แน่ใจ ก็สามารถทำการวิจัยในเชิงลึกเกี่ยวกับประเด็นเหล่านี้ได้อีก แต่ที่สำคัญที่สุดคือความเข้าใจถึงประโยชน์ที่จะได้รับทางอ้อมจากการลดสถานะมะเร็งในพระพุทธศาสนา และความสามารถในการเพิ่มทรัพยากรเพื่อการศึกษาในระยะยาวของชาติ ทั้งยังเป็นการยกระดับจริยธรรมและศีลธรรมของคนในชาติในระยะยาวอีกด้วย

บทที่ 3

การใช้ทรัพยากรของศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 ข้อมูลพื้นฐานของสถาบันศาสนาอิสลามในประเทศไทย

ปี 2543 จำนวนศาสนสถานในศาสนาอิสลามมีจำนวนทั้งสิ้น 3,252 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 8.7 ส่วนจำนวนบุคลากรทางศาสนาในปี 2542 มีจำนวนทั้งสิ้น 9,543 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 โดยมีมัสยิด 1 แห่ง ต้องมีโต๊ะอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน อย่างละ 1 คน ทำหน้าที่บริหารมัสยิด ปกครองดูแล สัปบุรุษ จำนวนอิสลามิกชน ปี 2543 มีจำนวนทั้งสิ้น 2,815,900 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 4.6

ส่วนกิจกรรมทางศาสนาอิสลามที่มีการจัดให้ผู้ไปแสวงบุญ ประกอบพิธีฮัจญ์ ณ กรุงเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบียมีจำนวนลดลงทุกปี จากจำนวน 18,131 คนในปี 2540 ลดลงเหลือ 5,827 คน ในปี 2542 สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ไปแสวงบุญมีจำนวนลดลงเนื่องจากในช่วงปีดังกล่าวสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ผู้ไปแสวงบุญลดลงไปด้วย

ตารางที่ 3.1 จำนวนและร้อยละของศาสนสถาน บุคลากรทางศาสนา ศาสนิกชนของศาสนาอิสลาม ปี 2540-2543

ประเภท	2540	2541	2542	2543*
มัสยิด อิสลาม	2,849 (8.1)	3,102 (8.6)	3,181 (8.7)	3,252 (8.7)
บุคลากรทางศาสนา	8,547 (2.4)	9,306 (2.45)	9,543 (2.5)	
อิสลามิกชน	3,185,710 (5.3)	3,222,659 (5.3)	2,977,434 (4.8)	2,815,900 (4.6)
จำนวนผู้ไปแสวงบุญ ประกอบพิธีฮัจญ์ ณ กรุง เมกกะ	18,131	8,233	5,827	

ที่มา : กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานศาสนสมบัติและกองศาสนูปถัมภ์

: ศูนย์สารสนเทศ กองศาสนูปถัมภ์

: ฝ่ายข้อมูลสถิติและสารสนเทศ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ และสำมะโนประชากร และเคหะ พ.ศ. 2543 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (รายงานผลล่วงหน้า)

หมายเหตุ : 1) ตัวเลขในวงเล็บคือร้อยละเมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวม

2) ข้อมูลบุคลากรทางศาสนาและจำนวนผู้ไปแสวงบุญของปี 2543 ยังไม่มีการเผยแพร่

ศาสนาอิสลามในประเทศไทย มีจุฬาราชมนตรีเป็นผู้นำสูงสุด เป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่กรรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม การบริหารกิจการศาสนาอิสลาม แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

1) กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ประกอบด้วยจุฬาราชมนตรี เป็นประธาน และมีบุคคลที่ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการอีก 42 ท่าน ได้รับการแต่งตั้งโดยพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่กระทรวงมหาดไทยในกิจการที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

2) กรรมการอิสลามประจำจังหวัด มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่จังหวัด ในกิจการที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามในจังหวัดนั้นๆ ที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามจำนวนมากพอสมควร เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย มีจำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน ในปัจจุบันจังหวัดที่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมี 27 จังหวัด

3) กรรมการอิสลามประจำมัสยิด แต่ละมัสยิดมีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่คัดเลือกจากมุสลิมที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ จำนวนไม่เกิน 15 คน ประกอบด้วยอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น และกรรมการอีก 12 คน สำหรับ 3 ตำแหน่งแรก เป็นตำแหน่งถาวรตลอดชีวิต ส่วนตำแหน่งกรรมการ 12 คน มีวาระบริหารคราวละ 4 ปี

3.2 การจัดการศึกษาของศาสนาอิสลาม

สถาบันการศึกษาของไทยมุสลิมจะมีทั้ง โรงเรียนที่สอนศาสนาอย่างเดียว และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาและวิชาสามัญตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภาคกลาง และภาคเหนือ ส่วนการสอนศาสนาโดยตรงจะสอนตามมัสยิดเป็นการสอนศาสนาเบื้องต้น คืออัลกุรอาน และฟิรคูน เพื่อใช้ในการปฏิบัติทั้งชายและหญิง

สถาบันการศึกษาของไทยมุสลิมแบ่งออกเป็น

1) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด หมายถึงสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นในบริเวณมัสยิดหรือที่ดินของมัสยิด เพื่อให้การเตรียมความพร้อมและการศึกษาอบรมปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กก่อนเกณฑ์ เข้าสู่วัยเรียนในระดับประถมศึกษา เรียกโดยย่อว่า “ศคม.” รับเด็กก่อนเกณฑ์เข้าสู่วัยเรียนในระดับประถมศึกษาซึ่งมีอายุระหว่าง 3-5 ปี ส่วนประวัติความเป็นมาและหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาได้จากของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดที่ได้อธิบายของศาสนาอิสลามไว้ข้างต้น

ในส่วนของศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิดนี้สามารถคำนวณค่าใช้จ่ายได้ในลักษณะเดียวกับศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ของศาสนาพุทธ เนื่องจากงบประมาณสนับสนุนที่มาจากกรมศาสนาเป็นงบประมาณเดียวกัน จากการคำนวณในส่วนนั้นพบว่าสัดส่วนของเด็กในศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด คือ 0.9 ดังนั้นสัดส่วนของเด็กในศูนย์ของมัสยิดคือ 0.06 ซึ่งสามารถนำมาคำนวณค่าใช้จ่ายต่อหัวได้เช่นเดียวกัน หากตั้งสมมุติฐานว่าปริมาณเด็กในอนาคตจะเติบโตในอัตราที่รักษาสัดส่วนนี้ จะสามารถคำนวณเงินที่ประหยัดได้เปรียบเทียบกับกรณีที่ให้เด็กก่อนเกณฑ์ในศูนย์ของมัสยิดเข้าโรง

เรียนอนุบาลของรัฐได้โดยแทนที่จำนวนเด็กในวัดในตารางที่ 2.7 ด้วยจำนวนเด็กในศูนย์ของมัธยม และให้มีอัตราการเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.8 เช่นเดียวกับตาราง 2.7 (ดูตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 เงินที่ประหยัดได้(มูลค่าปี 2544)เมื่อให้มีการขยายตัวตามปกติของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในมัธยมและโรงเรียนอนุบาลของรัฐเทียบกับกรณีที่ให้เด็กก่อนเกณฑ์ทั้งหมดเข้าโรงเรียนอนุบาลของรัฐ(หน่วยเป็นบาท)

	2545	2546	2547	2548	2549
รายจ่ายต่อหัวอนุบาล	8,871	8,744	8,619	8,496	8,374
รายจ่ายต่อหัวศูนย์ฯ	2,374	2,230	2,094	1,967	1,848
ส่วนต่าง	6,497	6,514	6,525	6,529	6,526
จำนวนเด็กในศูนย์ฯ	15,888	16,486	17,106	17,749	18,417
ประหยัดได้ต่อปี(ล้านบาท)	103	107	112	116	120

นอกจากนี้ สัดส่วนของครูต่อนักเรียนของศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัธยมนี้ยังใกล้เคียงกับของวัดอีกด้วยเช่น ในปี 2542 มีจำนวนครูในศูนย์ของมัธยม 691 คน มีเด็ก 15,313 คน คิดเป็นสัดส่วนเด็กต่อครู เท่ากับ 22.2 :1 การคำนวณเงินที่ประหยัดได้เพิ่มขึ้นด้วยสัดส่วนนี้ในกรณีที่เพิ่มปริมาณเด็กในระดับที่ศูนย์ยังรับได้ก็ทำได้ผลในลักษณะเดียวกันกับตาราง 2.8

2) ศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัธยม (6-12 ปี) หมายถึงสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นในบริเวณมัธยมหรือที่ดินของมัธยม เพื่อจัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรม ตลอดจนการจัดกิจกรรมด้านการศาสนาและประเพณีอันดีงามของผู้นับถือศาสนาอิสลาม มีชื่อย่อว่า “ศอม.” หลักสูตรที่ใช้เรียกว่าหลักสูตรวิชาศาสนา ภาคพิธีฮัจญ์ ยกเว้นในเขตจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลาบางส่วน เรียกว่า ตาดีกา โดยหลักการแล้ว การศึกษาตามหลักสูตรนี้ มุ่งเพื่อ

- เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ในหลักการศาสนาขั้นพื้นฐาน เพื่อปฏิบัติศาสนกิจและยึดมั่นในหลักการศรัทธาที่ถูกต้อง

- เน้นหลักการศรัทธา หลักปฏิบัติ และหลักคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้ผู้เรียนผ่านกระบวนการขัดเกลาจิตใจพร้อมกับการปฏิบัติควบคู่กันไป

- เป็นการศึกษาที่สนองตอบความต้องการของท้องถิ่น

ทั้งนี้หลักสูตรศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิดที่คณะกรรมการกลางรับรองได้แก่

- หลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
- หลักสูตรของสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตการศึกษา 2
- หลักสูตรของสมาคมครูสัมพันธ
- หลักสูตรอื่นๆที่คณะกรรมการกลางรับรอง

หลักสูตรเหล่านี้ประกอบด้วย 6 ชั้นเรียน และแต่ละชั้นเรียนมีเนื้อหาวิชาคือวิชาบังคับ 5 วิชาได้แก่ หลักศรัทธา ศาสนบัญญัติ อัลกุรอาน จริยธรรม และศาสนประวัติ วิชาเลือก ไม่น้อยกว่า 2 วิชา ตามความเหมาะสมและต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการกลาง

3) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม((ปอเนาะ) ที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ รูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีหลักสูตรวิชาสามัญ วิชาศาสนาและวิชาชีพแบ่งเป็น

- สอนวิชาสามัญ แบ่งเป็นระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 1-ปีที่ 6
- สอนวิชาศาสนา แบ่งเป็นตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย

สำหรับ โรงเรียนสอนวิชาสามัญและวิชาศาสนาของเอกชนนี้เป็นส่วนสำคัญของการศึกษาในศาสนาอิสลาม โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนี้บางแห่งสอนแต่วิชาศาสนาอย่างเดียว แต่บางแห่งสอนวิชาสามัญ (ดูตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 : จำนวนนักเรียนวิชาสามัญ ในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2542

ภาค/จังหวัด	มัธยมศึกษาตอนต้น				มัธยมศึกษาตอนปลาย				การศึกษา นอกระบบ เรียน	รวม ทั้งหมด
	ม.1	ม.2	ม.3	รวม	ม.4	ม.5	ม.6	รวม		
ภาคกลาง	96	34	35	165	0	0	0	0	0	165
นนทบุรี	96	34	35	165	0	0	0	0	0	165
ภาคตะวันตก	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
เพชรบุรี	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ภาคใต้	22,315	16,912	14,429	53,656	10,492	8,267	6,461	25,220	112	78,988
สตูล	1,504	1,168	945	3,617	628	522	456	1,606	0	5,223
ปัตตานี	6,801	5,254	4,576	16,631	3,203	2,605	2,080	7,888	0	24,519
ยะลา	4,999	3,534	3,092	11,625	2,942	2,544	2,078	7,564	0	19,189
นราธิวาส	4,698	3,600	3,148	11,446	2,323	1,755	1,258	5,336	112	16,894
นครศรีธรรม ราช	833	666	489	1,988	382	239	225	846	0	2,834
สงขลา	2,225	1,752	1,383	5,360	818	506	320	1,644	0	7,004
พัทลุง	701	441	415	1,557	101	66	44	211	0	1,768
กระบี่	295	247	173	715	95	30	0	125	0	840
พังงา	38	55	42	135	0	0	0	0	0	135
ภูเก็ต	169	144	125	438	0	0	0	0	0	438
ระนอง	52	51	41	144	0	0	0	0	0	144
รวมทั้ง หมด	22,411	16,946	14,464	53,821	10,492	8,267	6,461	25,220	112	79,153

ที่มา : กองทะเบียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ

หมายเหตุ 1) การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาวิชาสามัญควบคู่กับการศึกษาวิชาชีพและกำหนดระดับชั้นเรียน

2) ตัวเลขของปี 2543 ยังไม่มีการเผยแพร่

สำหรับผู้นับถือศาสนาอิสลาม การเรียนการสอนภาษาอาหรับและศาสนบัญญัติเป็นสิ่งสำคัญมาก ในประเทศไทยมีการสอนศาสนาอิสลามและศาสนบัญญัติตามบ้าน โต๊ะครู (ผู้มีความรู้ทางศาสนาในระดับสูงตามมัสยิด และปอเนาะ) ปอเนาะเป็นศัพท์ที่เพี้ยนมาจากคำว่าปอนโต๊ะซึ่งแปลว่ากระท่อมหรือที่พัก แต่โดยทั่วไปหมายถึงสำนักศึกษาวิชาการอิสลาม ปอเนาะมีขึ้นในประเทศอียิปต์และได้แพร่หลายเข้าสู่ประเทศในแถบอาเซียนผ่านประเทศมาเลเซีย ได้แพร่เข้าสู่ประเทศ

ไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยเริ่มที่จังหวัดปัตตานีเป็นแห่งแรกแล้วขยายเข้าสู่ภาคใต้และภาคกลางที่มีชุมชนมุสลิม

การสอนของโต๊ะครูถือว่าเป็นวิทยาทาน เพื่อเผยแพร่ศาสนาและอบรมขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมให้แก่เยาวชนมุสลิม โต๊ะครูจึงไม่เรียกเก็บค่าเล่าเรียนหรือค่าธรรมเนียมใดๆ แต่นักเรียนอาจตอบแทนด้วยการบริจาคชะกาตหรือด้วยแรงงานในการทำงานให้โต๊ะครู

พ.ศ.2508-2514 รัฐบาลได้อนุมัติให้กระทรวงศึกษาธิการทำการส่งเสริมปอเนาะที่จังหวัดปัตตานีแล้วให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ได้จัดโครงการช่วยเหลือสนับสนุนให้การเรียนการสอนวิชาสามัญและอาชีวศึกษาให้ได้ผลดี

ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ที่ให้โรงเรียนราษฎร์ที่จัดตั้งตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนราษฎร์ให้เป็นโรงเรียนเอกชนตามพระราชบัญญัตินี้ จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

เนื่องจากมีกฎหมายข้อบังคับเกี่ยวกับมัธยมศึกษาให้มัธยมไม่สามารถจัดการศึกษาโดยลักษณะโรงเรียนได้สะดวก เอกชนจึงมีส่วนสำคัญในด้านนี้มากกว่า การจัดตั้งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมักจะทำในลักษณะของมูลนิธิซึ่งจะดำเนินการ โดยคณะกรรมการมูลนิธิหรือมีบุคคลเป็นเจ้าของ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมารัฐบาลได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมาโดยตลอด และได้มีการอุดหนุนหลายประการ การอุดหนุนแบ่งเป็น 5 ประเภทคือ 1)การอุดหนุนด้านการเงิน 2)การอุดหนุนด้านบุคคลากร 3)การอุดหนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ 4)การอุดหนุนด้านวิทยาอาคารสงเคราะห์ 5)การอุดหนุนด้านอื่นๆ

สำหรับโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามหลายแห่งมีทั้งการสอนวิชาสามัญ ศาสนาและวิชาชีพ ดังตัวอย่างของโรงเรียนมุสลิมสันติธรรมมูลนิธิจังหวัดนครศรีธรรมราชและโรงเรียนบำรุงอิสลามจังหวัดปัตตานีที่มีการสอนวิชาสามัญถึงระดับมัธยมปลายดังแสดงในตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 ตัวอย่างของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม(มูลค่าปี 2532)

ชื่อโรงเรียน	มุสลิมสันติธรรมมูลนิธิ	บำรุงอิสลาม
ประเภทกิจการ	มูลนิธิ	มีบุคคลเป็นเจ้าของ
จำนวนนักเรียน	736	1,187
จำนวนนักเรียนที่เรียนวิชาศาสนาอย่างเดียว	225	440
จำนวนครู	25	36
งบประมาณอุดหนุนเฉลี่ยต่อคน(มูลค่าปี 2532)	849	1,053
งบประมาณอุดหนุนเฉลี่ยต่อคน(มูลค่าปี 2544)	1,435	1,779

ที่มา : ข้อมูลจำนวนนักเรียนและครูประจำปีการศึกษา 2532

อย่างไรก็ดีข้อมูลงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2544 จากสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชนพบว่า มีงบประมาณอุดหนุน โรงเรียนเอกชนสอนวิชาอิสลามที่เปิดสอนวิชาสามัญประเภทต่างๆ 157 โรงเรียน งบประมาณรวมทั้งสิ้น 520.8 ล้านบาท โดยมีนักเรียนในโรงเรียนเหล่านี้เป็นจำนวนทั้งสิ้น 92,412 คน คิดเป็นค่าใช้จ่ายต่อหัว 5,636 บาทต่อคนต่อปี และจากการสอบถามอาจารย์ก๊กดี มะเอห์ แห่งสำนักจุฬาราชมนตรีได้ให้ข้อมูลว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามโดยทั่วไปจะเก็บค่าเล่าเรียนประมาณสองพันบาทต่อเทอมหรือสี่พันบาทต่อปี (ปี 2544) ซึ่งหากรวมกับงบประมาณอุดหนุนในตารางที่ 43 จะได้ค่าใช้จ่ายต่อหัวเฉลี่ยประมาณ 9,636 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งสามารถนำมาเทียบกับโรงเรียนรัฐทั้งระดับประถมและมัธยมนี้ที่มีค่าใช้จ่ายรายหัวระดับประถม เป็นเงิน 9,000 บาท ในขณะที่ค่าเฉลี่ยทั้งมัธยมต้นและปลายอยู่ที่ 17,654 บาท (มูลค่าปี 2544 จากตาราง 33) เฉลี่ยทั้งระดับประถมและมัธยมเป็นเงิน 13,327 บาท จะพบว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโรงเรียนของรัฐประมาณถึง 4,327 บาท แสดงให้เห็นถึงศักยภาพขององค์กรทางศาสนาอิสลามในการระดมทรัพยากรของท้องถิ่นผ่านกิจกรรมการกุศล นอกจากท้องถิ่นแล้ว โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามบางแห่งเช่น โรงเรียนมุสลิมสันติธรรมมูลนิธิยังได้รับการบริจาคจากต่างประเทศคือซาอุดีอาระเบียเพื่อใช้ในการสร้างอาคารเรียนอีกด้วย

การประมาณเงินบริจาคขั้นต่ำขององค์กรจัดการศึกษาของศาสนาอิสลาม ได้จากการพยากรณ์ผลต่างระหว่างค่าใช้จ่ายต่อหัวระดับมัธยมในปี 2545 ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามและโรงเรียนของกรมสามัญศึกษา ค่าเฉลี่ยการขยายตัวของค่าใช้จ่ายต่อหัวระดับมัธยมต้นและปลายของโรงเรียนของกรมสามัญศึกษาคิดเป็นร้อยละ 3.5 ต่อปี และของโรงเรียนของกรมศาสนาคิดเป็นร้อยละ 0.13 ต่อปีซึ่งจะได้ผลต่างร้อยละ 3.37 ต่อปี หากใช้ผลต่างนี้ประเมินการขยายตัวของผลต่างระหว่างของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามและโรงเรียนของกรมสามัญศึกษาในปี 2545 จะสามารถคำนวณได้ดังนี้

ผลต่างที่มีมูลค่าเป็น 4,327 บาทในปี พ.ศ. 2544 ด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 3.37 ต่อปี ทำให้ผลต่างนี้มีมูลค่าเป็น

$$4,327 \times 1.0337 = 4,473 \text{ บาท ในปี พ.ศ. 2544}$$

จำนวนนักเรียนในปี พ.ศ. 2545 คำนวณได้จากการนำจำนวนนักเรียน 127,877 คน ในปี พ.ศ. 2543 คูณด้วยอัตราขยายตัวร้อยละ 6 ต่อปี ซึ่งจะทำให้มีนักเรียนในปี พ.ศ. 2545 จำนวน

$$= 127,877 \times (1.06)^2$$

$$= 143,683 \text{ คน}$$

ดังนั้น งบประมาณที่จะประหยัดได้จึงมีมูลค่า

$$= 4,473 \times 143,683$$

$$= 642,694,059 \text{ บาท}$$

เมื่อรวมงบประมาณจำนวนนี้กับงบประมาณที่จัดสรรให้กับศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในมัธยมศึกษาใน
ปี พ.ศ. 2545 ก็จะได้จำนวนรวมเป็น 705,694,059 บาท

สำหรับศักยภาพในการช่วยจัดการศึกษายังอาจพิจารณาได้จากข้อมูลในตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 จำนวนโรงเรียน นักเรียน และครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม นอกระบบ
โรงเรียนทั่วประเทศปีการศึกษา 2538-2543

ปี	จำนวนโรงเรียน	จำนวนนักเรียน	จำนวนครู
2538			
จำนวนทั้งหมด	500	89,335	5,929
สอนศาสนาอิสลาม	500	89,335	4,151
สอนศาสนาอิสลามและวิชาสามัญ	-	50,400	1,778
2539			
จำนวนทั้งหมด	496	95,977	6,310
สอนศาสนาอิสลาม	496	95,977	4,272
สอนศาสนาอิสลามและวิชาสามัญ	-	59,490	2,038
2540			
จำนวนทั้งหมด	488	102,688	6,729
สอนศาสนาอิสลาม	488	102,688	4,531
สอนศาสนาอิสลามและวิชาสามัญ	-	66,793	2,193
2541			
จำนวนทั้งหมด	490	108,058	7,585
สอนศาสนาอิสลาม	490	108,058	4,899
สอนศาสนาอิสลามและวิชาสามัญ	-	73,304	2,686
2542			
จำนวนทั้งหมด	495	112,370	7,553
สอนศาสนาอิสลาม	495	112,370	5,194
สอนศาสนาอิสลามและวิชาสามัญ	-	80,054	2,359
2543(ข้อมูลเบื้องต้น)			
จำนวนทั้งหมด	518	127,877	8,353
สอนศาสนาอิสลาม	518	127,877	5,408
สอนศาสนาอิสลามและวิชาสามัญ	-	80,054	2,945

ที่มา : สถิติการศึกษาเอกชน ปี 2538-2543, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, กระทรวงศึกษาธิการ

หมายเหตุ : โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามนั้นนักเรียนทั้งหมดต้องเรียนวิชาศาสนา แต่จะมีนักเรียนบางส่วน
เท่านั้นที่เรียนวิชาสามัญด้วย หัวข้อ “สอนวิชาศาสนาอิสลามและวิชาสามัญ” จะแสดงถึงจำนวนนักเรียน
ที่เรียนทั้งวิชาศาสนาและสามัญ และจำนวนครูที่สอนเฉพาะวิชาสามัญ

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องทั้งปริมาณนักเรียนและครูผู้สอน โดยในปี 2543 มีสัดส่วนนักเรียนต่อครู 15.4 : 1 สำหรับครูและนักเรียนทั้งหมด และมีสัดส่วน 27.2 : 1 สำหรับนักเรียนที่เรียนและครูที่สอนวิชาสามัญ

ในการศึกษาวิชาศาสนาอาจพิจารณาได้ในลักษณะเดียวกันกับการศึกษาแผนกบาลีและธรรมของศาสนาพุทธที่ว่าหากนักเรียนไม่เข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามก็ต้องเรียนภาคปรกติอยู่ดี

อย่างไรก็ดี เนื่องจากไม่มีข้อมูลค่าใช้จ่ายต่อหัวแยกย่อยของส่วนที่สอนศาสนา ส่วนที่สอนวิชาชีพและส่วนที่สอนวิชาสามัญ การเปรียบเทียบที่แสดงในการคำนวณข้างบนจึงเป็นเพียงการประมาณที่อาจคลาดเคลื่อนได้พอสมควรเนื่องจากยังไม่มีข้อมูลแยกย่อยลงไปว่ามีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่สอนตั้งแต่ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 ประถมการศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 อย่างละเท่าใดรวมถึงมีการจำแนกโรงเรียนที่มีการสอนวิชาชีพด้วย ดังนั้นจึงไม่มีข้อมูลค่าใช้จ่ายต่อหัวที่เฉลี่ยที่เป็นตัวเลขที่แท้จริงของทั่วประเทศ จึงไม่สามารถคำนวณค่าใช้จ่ายต่อหัวที่แท้จริงของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้

แต่ความเป็นไปได้ในการขยายการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอาจพิจารณาได้อีกทางหนึ่งจากจำนวนประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ศึกษาระดับมัธยมศึกษา จากตารางที่ 3 ในปี 2542 มีจำนวนประชากรนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 4.8 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ในตารางที่ 30 มีจำนวนประชากรกลุ่มอายุ 10-14 ปี ประมาณ 4,540,000 คน ส่วนประชากรกลุ่มอายุ 15-19 ปี มีประมาณ 5,047,000 คน หากตั้งข้อสมมุติว่าประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามในสองกลุ่มอายุนี้มีสัดส่วนเดียวกันกับในประชากรทั้งหมด จะพบว่าจำนวนประชากรที่นับถืออิสลามที่อายุ 10-14 ปีมีประมาณ 218,828 คน และที่อายุ 15-19 มีประมาณ 243,265 คน รวมเป็น 462,093 คน ซึ่งสามารถนำมาคำนวณสัดส่วนของนักเรียนต่อประชากรที่มีอายุระหว่าง 10-19 ปีในปี 2542 ได้สัดส่วน 1 : 4.1 ซึ่งสามารถขยายการศึกษาสำหรับอิสลามิกชนได้อีกมากหากมีการสนับสนุนในด้านต่างๆอย่างเพียงพอ

เนื่องจากในระดับอุดมศึกษาไม่พบว่ามิมหาวิทยาลัยของศาสนาอิสลามในประเทศไทยจึงไม่ได้พิจารณาศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่อาจจะมีส่วนในการผลิตบุคลากรมาช่วยการจัดการศึกษาระดับพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้างต้นอาจสรุปได้ว่าการศึกษาที่จัดโดยองค์กรทางศาสนาอิสลามมีศักยภาพที่จะช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐเช่นเดียวกับของศาสนาพุทธเพียงแต่มีขนาดเล็กกว่าเท่านั้น ซึ่งในระดับเด็กก่อนเกณฑ์นั้นมีตัวเลขที่ช่วยประหยัดได้ใกล้เคียงกับของศาสนาพุทธ ส่วนในระดับมัธยมศึกษานั้นก็มีตัวเลขค่าใช้จ่ายต่อหัวที่สูงกว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ แผนกธรรม

และบาลีมาก แต่ยังคงต่ำกว่าของรัฐอยู่พอสมควร ด้วยศักยภาพเหล่านี้รัฐจึงควรสนับสนุนและส่งเสริม เพื่อให้องค์กรทางศาสนาอิสลาม ได้ใช้ศักยภาพของตนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้น

3.3 ข้อมูลพื้นฐานของสถาบันศาสนาคริสต์ในประเทศไทย

ในปี 2543 จำนวนศาสนสถานในศาสนาคริสต์มีจำนวนทั้งสิ้น 2,254 แห่ง จำแนกเป็นของ นิกายโปรเตสแตนต์ 1,304 แห่ง และนิกายคาทอลิก 950 แห่ง ส่วนครูผู้สอนศาสนาคริสต์ ในปี 2542 มีทั้งหมด 2,200 คน คิดเป็นร้อยละ 0.6 จำนวนคริสตศาสนิกชน ปี 2543 มีจำนวนทั้งสิ้น 438,600 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 0.7 (ดูตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.6 จำนวนและร้อยละของศาสนสถาน บุคลากรทางศาสนา ศาสนิกชน ของศาสนาคริสต์ ปี 2540-2543

ประเภท	2540	2541	2542	2543
โบสถ์	1,442	1,198	1,500	1,304
โปรเตสแตนต์	(4.1)	(3.3)	(4.1)	(3.5)
	407	945	700	950
คาทอลิก	(1.2)	(2.6)	(1.9)	(2.5)
	40	40	40	20
บุคลากรทางศาสนา (ผู้สอนศาสนา)	-	1,953	2,200	
	(0.00)	(0.5)	(0.6)	
คริสตศาสนิกชน	810,775	820,576	1,012,871	438,600
	(1.4)	(1.4)	(1.7)	(0.7)

ที่มา : กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานศาสนสมบัติและกองศาสนูปถัมภ์

: ศูนย์สารสนเทศ กองศาสนูปถัมภ์

: ฝ่ายข้อมูลสถิติและสารสนเทศ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ และสำมะโนประชากร และเคหะ พ.ศ. 2543 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (รายงานผลล่วงหน้า)

หมายเหตุ : 1) ตัวเลขในวงเล็บคือร้อยละเมื่อเปรียบเทียบกับภาพรวม

ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่มีผู้นับถือเป็นอันดับสามรองจากศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม องค์กรทางศาสนาคริสต์มีส่วนร่วมในการศึกษาเช่นเดียวกับศาสนาพุทธและอิสลามแต่มีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างมากคือการศึกษาที่องค์กรศาสนาคริสต์เป็นผู้จัดส่วนมากเป็นเอกชนที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้และสอนวิชาสามัญ ส่วนที่สอนเฉพาะวิชาการทางศาสนาคริสต์มีจำนวนน้อยมากคือ

มีโรงเรียนสอนศาสนาคริสต์เพียง 5 โรงเรียนทั่วประเทศในปีพ.ศ.2538 และลดลงเหลือเพียง 3 โรงเรียนในปี พ.ศ. 2543(จากสถิติการศึกษาเอกชน ปี 2538-2543) องค์กรทางศาสนาคริสต์ในประเทศไทยแบ่งเป็นนิกายคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ แต่ละนิกายมีหลายองค์กรที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา สำหรับงานวิจัยนี้ได้เลือกองค์กรที่มีขนาดใหญ่และควรที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากที่สุดสององค์กรคือสภาประมุขแห่งบาทหลวงโรมันคาทอลิกของนิกายคาทอลิกและสภาคริสตจักรในประเทศไทยของนิกายโปรเตสแตนต์ ส่วนองค์กรที่เหลือนั้นเพียงจะยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3.4 การจัดการศึกษาของศาสนาคริสต์ในนิกายต่างๆ

ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ปกครองโดยสภาประมุขแห่งบาทหลวงโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย การปกครองแบ่งเป็น 10 เขตมิสซัง โดยมีมุขนายกปกครองดังนี้

1. **เขตมิสซังกรุงเทพมหานคร** ประกอบด้วย 11 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร ฉะเชิงเทรา นครปฐม นนทบุรี นครนายก (เฉพาะอำเภอบ้านนา) ปทุมธานี สุพรรณบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และพระนครศรีอยุธยา
2. **เขตมิสซังจันทบุรี** ประกอบด้วย 8 จังหวัดคือจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด ระยอง นครนายก (ยกเว้นอำเภอบ้านนา) ปราจีนบุรี และสระแก้ว
3. **เขตมิสซังเชียงใหม่** ประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย น่าน พะเยา แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และลำพูน
4. **เขตมิสซังท่าแร่หนองแสง** ประกอบด้วย 4 จังหวัด คือ กาฬสินธุ์ นครพนม มุกดาหาร และสกลนคร
5. **เขตมิสซังนครราชสีมา** ประกอบด้วย 3 จังหวัด คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ และบุรีรัมย์
6. **เขตมิสซังนครสวรรค์** ประกอบด้วย 13 จังหวัด คือ นครสวรรค์ กำแพงเพชร ชัยนาท ตาก พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ลพบุรี สิงห์บุรี สระบุรี สุโขทัย อุทัยธานี และอุตรดิตถ์
7. **เขตมิสซังสุราษฎร์ธานี** ประกอบด้วย 15 จังหวัด คือ สุราษฎร์ธานี กระบี่ ชุมพร ตรัง ปัตตานี ประจวบคีรีขันธ์ นครศรีธรรมราช นราธิวาส พังงา พัทลุง ภูเก็ต ระนอง ยะลา สงขลา และสตูล
8. **เขตมิสซังอุดรธานี** ประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ อุดรธานี ขอนแก่น เลย หนองคาย และหนองบัวลำภู
9. **เขตมิสซังอุบลราชธานี** ประกอบด้วย 7 จังหวัด คือ อุบลราชธานี มหาสารคาม ยโสธร ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ สุรินทร์ และอำนาจเจริญ

สำหรับจำนวนสถิติสถาบัน นักเรียนนักศึกษา-ครูอาจารย์ของโรงเรียนคาทอลิกในแต่ละเขตมิสซัง หรือสังฆมณฑลได้แสดงไว้ในตารางที่ 3.7

ตารางที่ 3.7 สถิตินักเรียนนักศึกษา-ครูอาจารย์ของโรงเรียนคาทอลิก ปีการศึกษาปี 2543

สังฆมณฑล	จำนวนสถาบัน	จำนวนนักเรียน	จำนวนครู
1. กรุงเทพฯ	115	184,690	9,376
2. จันทบุรี	31	46,258	2,374
3. เชียงใหม่	13	27,553	1,473
4. ท่าแร่-หนองแสง	11	9,112	448
5. นครราชสีมา	13	14,164	677
6. นครสวรรค์	15	19,221	908
7. ราชบุรี	20	33,998	1,492
8. สุราษฎร์ธานี	20	31,364	1,410
9. อุตรธานี	19	16,910	724
10. อุบลราชธานี	17	10,885	526
รวมทั้งหมด	274	394,155	19,408

ที่มา : ฝ่ายการศึกษาในโรงเรียนของอัครสังฆมณฑล กรุงเทพฯ

นอกจากนี้ได้มีการจัดการศึกษางานภายใต้คณะกรรมการต่างๆ ได้แก่

- 1) คณะกรรมการพระคัมภีร์คาทอลิกแห่งประเทศไทย
- 2) คณะกรรมการงานแพร่ธรรม
- 3) คณะกรรมการคำสอน
- 4) คณะกรรมการศาสนสัมพันธ์

ปรัชญาการศึกษาคาทอลิก มี 4 ประการดังนี้

- 1) การศึกษาที่แท้จริงมุ่งหล่อหลอมมนุษย์สู่จุดหมายของตน
- 2) การศึกษามีส่วนเตรียมบุคลากรสู่หน้าที่และการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์สังคมที่เขาดำรงอยู่ให้ดีขึ้น
- 3) กระบวนการศึกษาจะต้องเหมาะกับแต่ละคนจะต้องเคารพในเสรีภาพและสร้างเสริมความรับผิดชอบส่วนบุคคล นั่นคือจะต้องปรับให้เหมาะสมกับความสามารถ เพศ วัย

วัฒนธรรม เชื้อชาติ พร้อมทั้งเอื้อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชาติ ทั้งนี้ เพื่อความ
 สมานฉันท์ และสันติภาพในโลก

- 4) ด้วยศักดิ์และสิทธิ์แห่งความเป็นมนุษย์ทุกคนต้องได้รับการศึกษาโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ

นโยบายการศึกษาภาคทอติก มี 6 ประการที่สำคัญ คือ

- 1) บิดามารดาเป็นผู้ให้การอบรมที่สำคัญที่สุดอันดับแรกของบุตร
- 2) โรงเรียนไม่เพียงแต่พัฒนาผู้เรียนด้านความรู้ปัญญาเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาให้เขามีเสรีภาพ
 และความรับผิดชอบส่วนบุคคล มีวิจารณ์ญาณรู้จักเลือก และในขณะที่มุ่งสร้าง
 มิตรภาพระหว่างนักเรียนที่มีความแตกต่างทางภูมิหลังนั้น โรงเรียนพึงถ่ายทอดมรดก
 ทางวัฒนธรรมและค่านิยมควบคู่ไปกับการเตรียมนักเรียนให้พร้อมทางวิชาชีพ
- 3) โรงเรียนควรเป็นศูนย์กลางให้ครู คอบคริว สมาคมต่างๆ และชุมชน ได้มีส่วนในการ
 จรรโลงและสรรค์สร้างวัฒนธรรม อารยะธรรม ศาสนา และสังคม
- 4) ในขณะที่สถาบันการศึกษาภาคทอติกยึดมั่นในหลักการเฉพาะตน สถาบันก็ปรับระบบ
 เพื่อการพัฒนาและวิธีการใหม่ๆทางวิทยาศาสตร์
- 5) บุคคลซึ่งนับว่ามีกระแสนิยมสูงส่งและสำคัญอย่างยิ่งคือบรรดาผู้ที่เป็นครู ท่านปฏิบัติ
 ภารกิจในนามของสังคมเพื่อช่วยบิดามารดา กระทำหน้าที่การเป็นครู ซึ่งเรียกรื่องคุณ
 สมบัติพิเศษทางปัญญาและจิตใจต้องอาศัยการเตรียมตัวอย่างดี และพร้อมเสมอที่จะ
 เปิดรับสิ่งใหม่ รวมทั้งปฏิรูปสิ่งที่มีอยู่เดิม
- 6) ทุกสถาบันจะทำทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดความมั่นใจและความร่วมมือระหว่างสถาบันมาก
 ยิ่งขึ้น ความร่วมมือเช่นนี้ยังมุ่งพัฒนาสวัสดิภาพของชุมชนด้วย

กิจกรรมการศึกษาประกอบด้วย 11 ประการ คือ

1. ให้การศึกษาอบรมผู้ที่มีสมัครใจเป็นนักบวชคาทอลิกทั้งชายและหญิง
2. ให้การศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปศาสตร์และศาสนศาสตร์ที่วิทยาลัยแสงธรรม
3. ให้การศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
4. ให้การศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
5. จัดประกวดและให้รางวัลดีเด่นในด้านความประพฤติแก่เยาวชนทั้งในและนอกโรงเรียน
6. ให้การศึกษาแก่เด็กยากจนโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน
7. ร่วมมือกับรัฐบาลในการให้การศึกษาในท้องถิ่นทุรกันดาร
8. เปิดสถานฝึกหัดอาชีพสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
9. จัดสัมมนาผู้บริหาร โรงเรียนและครุคาทอลิก
10. ให้การศึกษาเกี่ยวกับด้านการแพทย์และอนามัย และสาธารณสุขเบื้องต้น
11. ให้การศึกษาด้านวัฒนธรรมและศาสนาทางวิทยุและโทรทัศน์

การจัดการศึกษาของคาทอลิกแบ่งได้เป็นสามลักษณะคือดำเนินการโดยสังฆมณฑลคณะนักบวชและฆราวาสคาทอลิก จากข้อมูลในตาราง 3.7 ในปี 2543 มีโรงเรียนของคาทอลิกที่สอนสายสามัญตั้งแต่อนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย 274 โรงเรียน ดำเนินการโดยสังฆมณฑล คณะนักบวชและฆราวาสคาทอลิก 119, 64 และ 91 โรงเรียนตามลำดับมีจำนวนนักเรียนทั่วประเทศรวม 394,155 คน มีจำนวนครูทั้งหมด 19,408 คน คิดเป็นอัตราส่วนนักเรียน 20.3 คนต่อครูหนึ่งคน (เฉพาะส่วนของนิกายคาทอลิก)

สำหรับค่าใช้จ่ายต่อหัวนั้น เนื่องจากไม่มีข้อมูลงบประมาณแยกเฉพาะของโรงเรียนคาทอลิกจึงต้องใช้ข้อมูลของโรงเรียนเอกชนทั่วไปเป็นตัวแทน จากเอกสารเผยแพร่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนปีงบประมาณ 2544 มีโรงเรียนที่ได้รับเงินอุดหนุน 1,273 โรงเรียนนักเรียน 861,217 คน ใช้งบประมาณอุดหนุน 3,097.6 ล้านบาทคิดเป็นงบประมาณอุดหนุนต่อหัวหรือค่าใช้จ่ายรายหัว 3,597 บาทต่อคน อย่างไรก็ตาม ไรก็ดีโรงเรียนที่ได้รับการอุดหนุนนี้ถือว่าเป็นสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับจำนวนโรงเรียนสามัญศึกษาทั้งหมด 2,796 โรงเรียน นอกจากนั้นงบประมาณอุดหนุนยังเป็นที่มาของรายได้เพียงส่วนเดียวของโรงเรียนเอกชน ซึ่งโรงเรียนเอกชนยังมีที่มาของรายได้ที่สองทางคือค่าธรรมเนียมการเรียนและเงินบริจาค สำหรับในปีการศึกษา 2544 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนดให้โรงเรียนเอกชนสามัญศึกษาสามารถเก็บค่าเล่าเรียนได้ไม่เกินอัตราค่าใช้จ่ายรายหัวภาครัฐลดด้วยอัตราเงินอุดหนุน ซึ่งหมายความว่ารายได้จากทั้งสองทางคือเงินอุดหนุนและค่าธรรมเนียมการเรียนรวมกันแล้วต้องไม่เกินค่าใช้จ่ายรายหัวภาครัฐ ซึ่งกำหนดเป็นเงิน 9,000 บาทสำหรับอนุบาลและประถมศึกษา 9,800 บาทสำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 10,700 บาทสำหรับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยเฉลี่ยทั้งสามระดับเป็นเงิน 9,833 บาท ตัวเลขเหล่านี้สามารถนำมาเป็นตัวแทนของค่าใช้จ่ายต่อหัวสำหรับโรงเรียนคาทอลิกทั่วไปที่ไม่มีรายได้จากเงินบริจาค แต่สำหรับโรงเรียนที่มีชื่อเสียงและมีผู้ปกครองให้ความนิยมนั้นต้องคิดเงินบริจากรวมเข้าไปในค่าใช้จ่ายต่อหัวด้วย สำหรับในส่วนของเงินบริจาค่นั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีข้อมูลของแต่ละโรงเรียน และโรงเรียนที่มีก็มักไม่เต็มใจที่จะเปิดเผย แต่อาจสามารถแสดงภาพโดยสังเขปการคำนวณดังต่อไปนี้

จากการสัมภาษณ์คุณพ่อวิวัฒน์ แพร์ศิริ ซึ่งรับผิดชอบทางด้านการศึกษาของนิกายคาทอลิก ได้ข้อมูลว่าการศึกษาที่จัดโดยองค์กรของศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกแทบทั้งหมดจัดโดยเอกชน แต่ไม่ได้เป็นไปเพื่อผลกำไร กำไรที่ได้บางส่วนเช่นในกรณีของโรงเรียนเซนต์คาเบรียลซึ่งสถานศึกษามีผู้ปกครองให้ความนิยมในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนได้นำเงินบริจาคและกิจกรรมระดมทุนต่างๆ ไปอุดหนุนโรงเรียนในเครือโรงเรียนอื่นซึ่งไม่มีกำไร จากการสัมภาษณ์คุณณภาพรณ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน โรงเรียนเซนต์คาเบรียลซึ่งได้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่าโรงเรียนในเครือทั้งหมดของเซนต์คาเบรียลมี 14 โรงเรียนเซนต์คาเบรียลในปีการศึกษา 2543 ได้อุดหนุนเป็นเงินประมาณ 20 ล้านบาทผ่านทางมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียล ค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนเซนต์คาเบรียลทั้งหมดเป็นเงิน

ประมาณ 20,000 บาท และ โรงเรียนเซนต์คาเบรียลในปัจจุบันไม่มีการสนับสนุนทางการเงินบริจาคจากต่างประเทศ

เงินบริจาคซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถขององค์กรศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกในการระดมทุน ประเมินได้จากการคำนวณตามขั้นตอนต่อไปนี้

ด้วยข้อมูลในปี พ.ศ. 2543 ที่ระบุว่าโรงเรียนเซนต์คาเบรียลได้รับเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัวร้อยละ 60 ของค่าใช้จ่ายรายหัวจากรัฐ

$$\begin{aligned} \text{นักเรียนในระดับประถมศึกษาจำนวน 2,461 คนก็จะได้รับเงินอุดหนุน} &= 5,400 \times 2,461 \text{ คน} \\ &= 13,289,400 \text{ บาท} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 1,332 คนก็จะได้รับเงินอุดหนุน} &= 5,880 \times 1,332 \text{ คน} \\ &= 7,832,120 \text{ บาท} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 850 คนก็จะได้รับเงินอุดหนุน} &= 6,420 \times 850 \text{ คน} \\ &= 5,495,820 \text{ บาท} \end{aligned}$$

งบประมาณอุดหนุนต่อหัวของนักเรียนทั้งสามระดับจะเป็น

$$\begin{aligned} &\frac{13,289,400 + 7,832,120 + 5,495,820}{4,649} \\ &= 5,725 \text{ บาท} \end{aligned}$$

ดังนั้นค่าธรรมเนียมที่โรงเรียนจัดเก็บเพื่อทำให้ค้ำทุมนจึงเป็นส่วนต่างของต้นทุนและงบประมาณอุดหนุนจากรัฐ ซึ่งเท่ากับ

$$20,000 - 5,725 = 14,775 \text{ บาท}$$

ขณะที่การบริจาค 20 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2543 ก็ทำให้โรงเรียนมีเงินบริจาคต่อหัวนักเรียนเป็น

$$\begin{aligned} \frac{20,000,000}{4,649} &= 4,303 \text{ บาท} \end{aligned}$$

เมื่อรวมค่าธรรมเนียมและเงินบริจาคแล้ว จะได้เงิน $14,275 + 4,303 = 18,578$ บาทต่อคนต่อปี

เงินบริจาคและค่าธรรมเนียมรวมทั้งหมดจะเป็น

$$\begin{aligned} &= 18,578 \times 4,649 \\ &= 86,369,122 \end{aligned}$$

เนื่องจากโรงเรียนคาทอลิกค่อนข้างกลมกลืนไปกับโรงเรียนเอกชนทั่วไปมากจนไม่มีสถิติบ่งบอกถึงการอุดหนุนเฉพาะโรงเรียนเอกชนของคาทอลิกเป็นจำนวนเท่าไร(แต่สามารถคำนวณตัว

เลข โดยประมาณ ได้เช่นเดียวกับตัวอย่างข้างต้น) อีกทั้งรายได้และค่าใช้จ่ายของแต่ละโรงเรียนก็มีความแตกต่างกันมากดังตัวอย่างที่ยกมาแสดงไว้แล้ว โดยที่โรงเรียนเซนต์คาเบรียลมีกำไร ในขณะที่โรงเรียนในเครือของเซนต์คาเบรียลอยู่ได้โดยอาศัยเงินบริจาคผ่านทางมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียล จึงไม่สามารถคิดค่าใช้จ่ายต่อหัวที่แท้จริงได้เช่นเดียวกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

ในระดับอุดมศึกษามีสถาบันที่ดำเนินการ โดยองค์กรคาทอลิกเช่นกัน ได้แก่วิทยาลัยแสงธรรม มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญและเซนต์จอห์น แต่เนื่องจากเป็นไปได้อย่างที่ผู้สำเร็จการศึกษาจากทั้งสองสถาบันนี้จะมาเป็นครูในระดับการศึกษาที่ต่ำลงมาเนื่องจากต้นทุนทางการศึกษาที่สูง จึงไม่ได้นำทั้งสามสถาบันนี้มาร่วมพิจารณาในการวิจัยนี้ด้วย

อย่างไรก็ดี จากข้อมูลที่ได้นำเสนอข้างต้นก็พอที่จะสรุปได้ว่า เสนอส่วนของโรงเรียนที่จัดโดยคาทอลิกนี้ บางโรงเรียนเช่นเซนต์คาเบรียลที่มีชื่อเสียง มีมาตรฐานการศึกษาสูง จึงก็เป็นทางเลือกสำหรับกลุ่มนักเรียนที่มีทุนทรัพย์ เนื่องจากค่าใช้จ่ายต่อหัวประมาณ 20,000 บาทนั้นสูงกว่าค่าเฉลี่ยมัธยมของรัฐที่คิดเป็นเงิน 13,327 บาทมาก ในขณะที่การศึกษาของคาทอลิกบางส่วนก็มีลักษณะเป็นการศึกษาสงเคราะห์เช่น โรงเรียนในเครือที่ได้รับการจุนเจือจากเซนต์คาเบรียลในลักษณะของการอุดหนุนระหว่างกัน (cross-subsidies) จึงอาจกล่าวได้ว่าองค์กรทางศาสนาของคาทอลิกก็มีศักยภาพในการช่วยจัดการศึกษาเช่นเดียวกับของพุทธและอิสลาม แต่จะมีขนาดเล็กกว่าและมีความแตกต่างที่เป็นการระดมทรัพยากรจากกลุ่มหนึ่ง (เช่นกลุ่มนักเรียนที่มีทุนทรัพย์อย่างในกรณีของโรงเรียนเซนต์คาเบรียล) ไปสู่อีกกลุ่มหนึ่ง(กลุ่มนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในโรงเรียนในเครือ) ซึ่งการบริจาคจะถูกจำกัดด้วยปริมาณกำไรซึ่งมาจากความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ปกครองของกลุ่มนักเรียนที่มีทุนทรัพย์(หากตั้งข้อสมมุติว่าการบริหารของโรงเรียนคาทอลิกเป็นไปอย่างสัตย์ซื่อและเที่ยงธรรม) ดังนั้นในส่วนของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกนี้อาจสรุปได้ว่ามีศักยภาพที่จะช่วยจัดการการศึกษาเช่นกัน แต่ยังถูกจำกัดด้วยปริมาณเงินบริจาคที่ถูกจำกัดโดยจำนวนนักเรียนที่มีทุนทรัพย์ และความเต็มใจที่จะจ่ายเงินบริจาคของผู้ปกครองนักเรียนในกลุ่มนี้

สภาคริสตจักรในประเทศไทยเป็นองค์กรศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ในปี 2541 มีคริสตจักรในสังกัด 508 คริสตจักร หมวดยุทธศาสตร์ 282 แห่ง มีสมาชิกทั้งหมด 69,007 คน และสภาคริสตจักรฯ ได้แบ่งการปกครองออกเป็น 19 ภาค 8 กอง 5 หน่วยงานและกรรมการย่อยอีก 3 คณะ ทั้งนี้สภาคริสตจักรมีคริสตจักรและหน่วยงานกระจายอยู่ทั่วไป ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

สภาคริสตจักรในประเทศไทย มีธรรมนูญเป็นบรรทัดฐาน และระเบียบสำหรับการบริหารงานในส่วนของคริสตจักร กอง หน่วยงาน ทุกๆ 2 ปี จะมีการประชุมสมัชชาสภาคริสตจักรฯ สมัยสามัญ เพื่อเลือกตั้งเจ้าหน้าที่สภาคริสตจักรฯชุดใหม่เข้ามาบริหารกิจการของสภาคริสตจักรฯ ซึ่งจะ มีวาระการทำงาน 4 ปี

สภาคริสตจักรในประเทศไทย มีกองการศึกษาเป็นผู้ดูแลโรงเรียนในสังกัด โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะดูแลและสนับสนุน โรงเรียนของสภาคริสตจักรฯ ได้พัฒนาในทุกด้านให้เข้าสู่มาตรฐานที่ดี มีความเป็นเอกภาพในการบริหารภายใต้ระบบเดียวกัน ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งมั่นที่จะสนองความต้องการของสังคมและพัฒนาบุคลากรทุกด้านให้ถึงความสมบูรณ์ด้วยการเป็นพลเมืองดี มีความรักชาติ ศรัทธาในศาสนาและมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

ในปี 2541 สภาคริสตจักรฯ มีโรงเรียนในสังกัดกองการศึกษาสภาคริสตจักรฯ 24 โรงเรียน และอีก 8 โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่ขึ้นตรงต่อคริสตจักร ในสังกัดสภาคริสตจักรฯ และมีโรงเรียนสอนภาษาอีก 3 โรงเรียน

ข้อมูลในตาราง 3.8 ได้ช่วยชี้ให้เห็นถึงความกลมกลืนของโรงเรียนของโปรเตสแตนต์กับโรงเรียนเอกชนทั่วไปเพราะสัดส่วนของนักเรียนที่เป็นคริสเตียนนั้นน้อยมาก นอกจากข้อมูลในตารางนี้ยังมีสถาบันอุดมศึกษาอีก 2 แห่งคือ มหาวิทยาลัยพายัพ และวิทยาลัยคริสเตียน ในส่วนของมหาวิทยาลัยนี้มีลักษณะเช่นเดียวกันกับของคาทอลิกคือโอกาสที่ผู้สำเร็จการศึกษาจากสองสถาบันนี้จะเป็นครูสอนในระดับการศึกษาที่ต่ำลงไปมีน้อยจึงไม่ได้นำมาพิจารณาร่วม ณ ที่นี้ นอกจากนี้ ยังมีสถาบันสอนศาสนาอีก 2 แห่ง คือ คณะศาสนศาสตร์แมคกิลวารี มหาวิทยาลัยพายัพ และโรงเรียนกรุงเทพคริสตศาสนศาสตร์

ตารางที่ 3.8 สถิติจำนวนนักเรียนครู และบุคลากรปีการศึกษา 2544 (รวมเจ้าหน้าที่ พนักงานและคนงาน)

ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียน	จำนวนนักเรียนที่นับถือคริสต์	จำนวนครูและบุคลากร	จำนวนครูที่นับถือคริสต์
กรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย	5,091	311	410	119
อรุณประดิษฐ	2,971	24	162	13
วัฒนาวิทยาลัย	3,363	164	383	73
คาราวินวิทยาลัย	7,041	507	382	333
ปรีณสร้อยแยลส์วิทยาลัย	6,148	563	386	77
เซียงรายวิทยาคม	3,687	320	253	91
วิชานารี	1,704	64	77	43
เคนเน็ตแม็คเคสซี	1,109	35	75	29
ตรังคริสเตียนศึกษา	1,525	45	74	16
รังษีวิทยา	3,337	180	197	73
ศรีธรรมราชศึกษา	4,460	68	269	48
เซียงใหม่คริสเตียน	1,483	171	79	28
ผดุงราษฎร์	1,912	115	109	28
เจริญราษฎร์	1,427	155	91	26
บำรุงวิทยา	1,048	16	88	14
สหบำรุงวิทยา	1,200	15	59	10
น่านคริสเตียนศึกษา	2,013	98	133	35
อุตรคริสเตียนวิทยา	1,816	320	123	74
เซนเฮล์เม็ท โมเรียล	232	2	27	5
สืบนทีธรรม	672	126	38	22
สังฆพิทยา	415	36	42	17
สุริยวงศ์	615	17	47	13
สหคริสเตียนศึกษา	374	172	20	17
สว่างวิทยา	181	4	20	3
รวม	53,824	3,528	3,544	1,207

ที่มา : รายงานพันธกิจการศึกษาโดย สำนักงานพันธกิจการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

ในปีการศึกษา 2542 มีนักเรียนจำนวน 53,824 คน มีครูจำนวน 2,338 คน คิดเป็นอัตราส่วนนักเรียนต่อครู 22.8 : 1 นอกจากนี้ยังมีลักษณะการอุดหนุนระหว่างกัน (cross-subsidies) เช่นเดียวกันกับโรงเรียนของคาทอลิกได้แก่ นโยบายที่ช่วยน้องที่ให้สถาบันการศึกษาทั้งหลายของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยได้มีการจัดสรรเงินเข้าสมทบทุนกองทุนพัฒนาสถาบันการศึกษาเพื่อนำเงินมาพัฒนาการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นและมีความพยายามที่จะจัดทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจนทั้งที่เป็นคริสเตียนและนักเรียนทั่วไป ในส่วนของค่าใช้จ่ายต่อหัวนั้นก็อาจวิเคราะห์ได้ในทำนองเดียวกับของคาทอลิกกล่าวคือ โรงเรียนที่ไม่มีเงินบริจาคก็จะสามารถมีรายได้จากค่าธรรมเนียมการเรียนและเงินอุดหนุนของรัฐได้ไม่เกิน 9,000 บาทสำหรับอนุบาลและประถมศึกษา 9,800 บาทสำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 10,700 บาทสำหรับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนโรงเรียนที่ได้รับความนิยมจากผู้ปกครองก็จะมีรายได้จากเงินบริจาคอีกทางหนึ่งซึ่งอาจนำไปปรับปรุงคุณภาพการศึกษาหรือจุนเจือโรงเรียนในเครือโรงเรียนอื่นที่ขาดแคลน จึงอาจกล่าวได้ว่าองค์กรของโปรเตสแตนต์ที่มีศักยภาพที่จะช่วยจัดการศึกษาได้ แต่ก็คงจะมีข้อจำกัดในลักษณะที่คล้ายคลึงกับองค์กรของคาทอลิกที่กล่าวไว้แล้วในข้างต้น

การคำนวณเงินบริจาคสำหรับศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์จะได้ข้อสมมุติว่า โรงเรียนเอกชนที่จัดตั้งโดยนิกายนี้มีชื่อเสียงและความนิยมใกล้เคียงกับโรงเรียนเซนต์คาเบรียลมีจำนวนนักเรียนประมาณร้อยละ 10 ของนักเรียนทั้งหมด เงินบริจาคขั้นต่ำได้จากการคูณจำนวนนักเรียนนี้ด้วยเงินบริจาคส่วนเกิน 4,302 บาท โดยสมมุติให้เงินบริจาคส่วนเกินของปี 2544 นี้มีค่าเท่ากับของปี 2545 และสมมุติให้จำนวนนักเรียนของโปรเตสแตนต์ของมูลนิธิสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทยในปี 2544 มีค่าเท่ากับ 2545 ซึ่งมีค่าเท่ากับ $(0.1 \times 53,824) \times 4,302 = 23,155,084$ บาท

สหกิจคริสเตียนแห่งประเทศไทย “The Evangelical Fellowship of Thailand (E.F.T.)” ได้รับความรับรองจากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการให้เป็นองค์กรใหญ่ทางศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ ตามใบอนุญาตเลขที่ 5/2512 ลงวันที่ 9 กันยายน 2512 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ส่งเสริมการประสานงานและความร่วมมือกัน
2. ส่งเสริมการเผยแพร่ข่าวประเสริฐขององค์พระเยซูคริสต์
3. ส่งเสริมเจริญฝ้ายจิตวิญญาณของคริสเตียน
4. ส่งเสริมการผลิตและการใช้สื่อสารมวลชนของคริสเตียน
5. ส่งเสริมการสังคมสงเคราะห์และสาธารณประโยชน์

การปกครองมีคณะกรรมการอำนวยการและบริหารเป็นผู้รับผิดชอบต่อการดำเนินงานให้เป็นที่ไปตามธรรมนูญของสหกิจของคริสเตียนฯ แบ่งการปกครองออกเป็น 5 ภาคคือ

1. เขตภาคเหนือ ประกอบด้วย 9 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน อุตรดิตถ์ พะเยา และแม่ฮ่องสอน

2. **เขตภาคกลาง** ประกอบด้วย 22 จังหวัดคือ พระนครศรีอยุธยา ปราชินบุรี พิษณุโลก อ่างทอง นครสวรรค์ พิจิตร ลพบุรี อุทัยธานี กาญจนบุรี สิงห์บุรี กำแพงเพชร ชัยนาท สุพรรณบุรี ตาก ประจวบคีรีขันธ์ สระบุรี สุโขทัย สระแก้ว ฉะเชิงเทรา เพชรบุรี นครปฐม และจันทบุรี
3. **เขตภาคใต้** ประกอบด้วย 14 จังหวัดคือ นครศรีธรรมราช ระนอง พัทลุง กระบี่ ชุมพร ปัตตานี พังงา สงขลา ยะลา ภูเก็ต สตูล นราธิวาส สุราษฎร์ธานี และตรัง
4. **ภาคอีสาน** ประกอบด้วย 20 จังหวัดคือ นครราชสีมา ชัยภูมิ ร้อยเอ็ด บุรีรัมย์ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ สุรินทร์ อุรธานี สกลนคร ศรีสะเกษ เลย นครพนม อุบลราชธานี หนองคาย อำนาจเจริญ มุกดาหาร ยโสธร มหาสารคาม เพชรบูรณ์ และหนองบัวลำภู
5. **กรุงเทพมหานครและจังหวัดเขตปริมณฑล** ประกอบด้วย 11 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นครนายก สมุทรปราการ ชลบุรี ราชบุรี นนทบุรี ตราด สมุทรสาคร ระยอง และสมุทรสงคราม

สมาชิกในสังกัดสหกิจคริสเตียนแห่งประเทศไทยแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1. **ประเภทองค์กร** มี 123 องค์กร ในปี 2541
2. **ประเภทคริสตจักร (โบสถ์)** มี 952 คริสตจักร ในปี 2541

การจัดการศึกษามีหน่วยงานที่อบรมด้านศาสนาแก่คริสตศาสนิกชนเพื่อฝึกอบรมให้เป็นผู้ประกาศเผยแผ่คริสตศาสนา และอบรมบทเรียนทางไปรษณีย์แก่ผู้ที่สนใจทั้งในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดจำนวน 18 ศูนย์

มูลนิธิคริสตจักรคณะแบ็บติสต์ปกครองโดยรูปแบบของคณะกรรมการ ได้แบ่งการบริหารออกเป็น 2 หน่วยงาน คือส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แต่ละหน่วยงานได้แบ่งหน้าที่ตามความรับผิดชอบให้กับหัวหน้าหน่วยตามความเหมาะสม ตามที่กำหนดไว้ถ้าเกินขีดความสามารถที่หัวหน้าหน่วยงานจะรับผิดชอบได้ ต้องเสนอขออนุมัติไปยังคณะกรรมการบริหารเป็นผู้ชี้ขาด

หน่วยงานส่วนกลาง แบ่งเป็น 3 หน่วยงานคือ

1. งานด้านคริสเตียนศึกษา มีการจัดพิมพ์หนังสือคริสเตียน และหลักคำสอนของ คริสตศาสนาและการเผยแผ่ทางไปรษณีย์
2. งานด้านโรงเรียนคริสตศาสนศาสตร์ คณะแบ็บติสต์ ได้จัดตั้งโรงเรียนพระคริสตธรรม โดยใช้ชื่อว่าโรงเรียนศาสนศาสตร์ คณะแบ็บติสต์ ที่ซอยประสานมิตร ถนนสาทรใต้ แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
3. งานด้านศูนย์รวมนักศึกษา คณะแบ็บติสต์ ได้จัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษขึ้นที่สี่แยกพญาไท แขวงทุ่งพญาไท เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

หน่วยงานส่วนภูมิภาค แบ่งเป็น 4 หน่วยคือ

1. งานด้าน โรงพยาบาล จัดตั้งโรงพยาบาลขึ้นในชนบทที่อำเภอบางคล้า จังหวัด ฉะเชิงเทรา ชื่อ โรงพยาบาลคริสเตียนบางคล้า คณะแบ็บติสต์
2. งานค่ายอบรมคริสเตียน คณะแบ็บติสต์ ตั้งที่ซอยชัยพฤกษ์ หาดจอมเทียน อำเภอเมือง พัทยา จังหวัดชลบุรี
3. งานช่วยเหลือหมู่บ้านคนไทยตามชนบท มีรพพยาบาลเคลื่อนที่ที่จะไปรักษา พยาบาล
4. งานช่วยเหลือ โครงการอาหารกลางวันของเด็กนักเรียนในจังหวัดลำปาง รวม 5 โรงเรียน

มีการจัดตั้งโรงเรียนคริสตศาสนศาสตร์ คณะแบ็บติสต์ ที่ซอยประสาทคอร์ด ถนนสาทรใต้ แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตยานนาวา กรุงเทพฯ สำหรับผู้ที่สนใจหลักสูตร 2 ปี เมื่อสำเร็จออกไปเป็นผู้ประกาศศาสนาคริสต์ ตามหลักคำสอนขององค์พระเยซูคริสต์เจ้า ในปี 2541 มีผู้ประกาศศาสนาอยู่ 62 คน นอกจากนี้ได้จัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษชื่อศูนย์รวมนักเรียนคณะแบ็บติสต์ ตั้งอยู่ที่ 473 ถนนศรีอยุธยา แขวงทุ่งพญาไท กรุงเทพฯ อีกทั้งยังได้ช่วยเหลือให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษาที่เรียนดีแต่ยากจน 120,000 บาททุกปี นอกจากนี้ผู้สอนศาสนาชาวต่างประเทศยังได้ช่วยเหลือโดยการช่วยสอนภาษาอังกฤษให้กับนักศึกษาที่บ้านและตามคริสตจักร(โบสถ์) ทั่วยุโรป และได้จัดโครงการฝึกอบรมภาษาอังกฤษขึ้นสำหรับข้าราชการระดับสูง ซึ่งได้รับเกียรติจากข้าราชการระดับสูงของกรุงเทพมหานครได้มาเข้ารับการฝึกอบรมภาษาอังกฤษอีกด้วย และมีโครงการศึกษา ภาษาอังกฤษโดยเข้าค่ายภาคฤดูร้อนด้วย

มูลนิธิคริสตจักรวันเสาร์แห่งประเทศไทย มีเขตการปกครองแบ่งเป็น 3 เขต ได้แก่

- 1) เขตการปกครองที่ 1 ประกอบด้วย 17 จังหวัด ในภาคเหนือ มีโบสถ์ทั้งหมด 73 แห่ง
- 2) เขตการปกครองที่ 2 ประกอบด้วย 17 จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี โบสถ์ทั้งหมด 19 แห่ง
- 3) เขตการปกครองที่ 3 ประกอบด้วยภาคกลางและภาคใต้รวมกันมี โบสถ์ทั้งหมด 12 แห่ง

ปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาอยู่ภายใต้การดูแลของคริสตจักร 9 แห่งคือ

- 1) วิทยาลัยมิชชั่น ตั้งอยู่เลขที่ 430 ถนนพินิจูโลก เขตดุสิต กรุงเทพฯ สอนวิชาชีพ พยาบาลศาสตร์ รับเฉพาะนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อเรียน หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ 4 ปี
- 2) วิทยาลัยมิชชั่น วิทยาเขตมวกเหล็ก ตั้งอยู่เลขที่ 195 หมู่ 3 ตำบลมวกเหล็ก อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี เป็นวิทยาลัยที่เปิดสอนในคณะศิลปศาสตร์บัณฑิต เอกวิชา ภาษาอังกฤษ และคณะบริหารธุรกิจบัณฑิต เอกวิชาการบัญชี และเอกวิชาการจัดการ เปิดรับนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า

- 3) โรงเรียนแอ๊ดเวนตีส์เอ็กมัย ตั้งอยู่เลขที่ 57 ซอยเจริญใจ ถนนเอ็กมัย เขตพระโขนง กรุงเทพฯ เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
- 4) โรงเรียนนานาชาติเอ็กมัย ตั้งอยู่เลขที่ 57 ซอยเจริญใจ ถนนเอ็กมัย เขตพระโขนง กรุงเทพฯ เป็นโรงเรียนอาชีวศึกษา ที่เน้นการสอนวิชาภาษาอังกฤษ
- 5) โรงเรียนเทพอำนวยวิทยาคม ตั้งอยู่ที่ถนนราษฎร์อุทิศ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
- 6) โรงเรียนเทพอำนวยวิทยาคม ตั้งอยู่เลขที่ 4/1 ถนนเทพกษัตรี ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา
- 7) โรงเรียนเชียงใหม่มัธยม ตั้งอยู่ที่ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา รับนักเรียนประจำและไปกลับ ทั้งหญิงชาย
- 8) โรงเรียนศูนย์การศึกษาชาวเขา ตั้งอยู่ที่ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จเปิดสำหรับชาวเขา โดยเฉพาะ รับนักเรียนประจำทั้งชายและหญิง
- 9) โรงเรียนอนุบาลมิชชั่นอุบลฯ ตั้งอยู่เลขที่ 146 ถนนพโลรังฤทธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นโรงเรียนในระดับอนุบาล

บทที่ 4

การใช้ทรัพยากรของเทศบาลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.1 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายในการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน โดยพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 มาตรา 17 กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดเข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่ 16 และมาตรา 10 กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี โดยที่รัฐบาลต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ และไม่เก็บค่าใช้จ่าย

ในการขยายโอกาสการศึกษาพื้นฐาน 12 ปี ดังกล่าว พระราชบัญญัติการศึกษา 2542 ให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และเป็นองค์กรสำคัญที่จะช่วยพัฒนาการศึกษาให้มีส่วนสร้างเสริมเด็ก เยาวชน ประชาชน ให้สามารถดูแลตนเอง ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น ให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับ ตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

รัฐบาลท้องถิ่นมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและจะต้องให้ได้มาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนทางด้านงบประมาณการเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองและจากแหล่งอื่นๆมาใช้ในการจัดการศึกษาดังกล่าว

เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาแก่ชุมชน ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลในด้านต่างๆจะเป็นส่วนแรกที่กล่าวถึง ซึ่งสามารถสะท้อนถึงภาระหน้าที่รายรับ และรายจ่ายของเทศบาล โดยจะแยกพิจารณาในส่วนของเทศบาลและกรุงเทพมหานคร เนื่องจากมีการจัดการศึกษาที่แยกกันอย่างชัดเจน จากนั้นจะเน้นบทบาทด้านการศึกษาของเทศบาล โดยเฉพาะ ส่วนสุดท้ายจะวิเคราะห์การระดมทรัพยากรเพิ่มเติมเพื่อการศึกษาของเทศบาล

รัฐบาลต้องการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีอย่างทั่วถึงให้กับทุกคนอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายด้วยหลักการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนและการใช้นวัตกรรมตลอดจนรูปแบบที่หลากหลายให้สอดคล้องกับสภาพความแตกต่างของแต่ละบุคคลและความแตกต่างของท้องถิ่น โดยมียุทธศาสตร์การจัดการศึกษาดังนี้

ในระยะแรก แม้ว่าจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี หมายถึงการจัดการศึกษาดังแต่ ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ แต่สภาพโครงสร้างทางสุขภาพของเยาวชนไทยโดยทั่วไปยังต่ำกว่ามาตรฐาน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระยะแรกจึงรวม การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาอยู่ด้วย ทั้งนี้เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาด้านสุขภาพของเยาวชนไทย ให้สูงขึ้นและเป็นไปอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ในระยะต่อไป เมื่อการพัฒนาสุขภาพของเยาวชนไทยมีมาตรฐานสูงขึ้นแล้ว ประกอบ กับเมื่อเศรษฐกิจของผู้ปกครองและชุมชนโดยส่วนรวมดีขึ้น รัฐมอบการจัดการศึกษาระดับก่อน ประถมศึกษาให้อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครองและชุมชน โดย รัฐจะมุ่งเน้นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสาย สามัญและสายอาชีพ โดยวิธีทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่หลากหลายทั้งในและ นอกกระบบ โรงเรียนให้เหมาะสมกับความแตกต่างของพื้นที่และกลุ่มบุคคล

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี บรรลุวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องวิเคราะห์และใช้ มาตรการที่มีประสิทธิภาพและมีความเป็นไปได้ในสภาวะการณ์ขณะนั้น โดยอาศัยข้อมูลหมายที่ กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 อีกส่วนหนึ่งเป็นมาตรการที่กำหนดขึ้นด้วยความเชื่อที่ว่าจะทำให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึง เฉพาะมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล

มาตรการที่ 1 รัฐสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องร่วมรับผิดชอบในการจัดการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ตามที่กำหนดไว้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ. ศ. 2540 มาตรา 43 และมาตรา

289

เหตุผล : องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าของท้องที่ รู้ปัญหาความต้องการและรู้วิธีการ แก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี ในการจัดการศึกษาท้องถิ่นจึงควรจะทราบถึงเนื้อหาสาระที่จะให้ผู้เรียน ได้มากกว่าส่วนกลางและบุคคลภายนอก โดยส่วนกลางควรทำหน้าที่เพียงให้การสนับสนุนในด้าน ต่างๆตลอดจนกำกับด้านมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา

วิธีการ : กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาทั้งอำนาจและ หน้าที่ทั้งการบริหารและการจัดหลักสูตร การวัดผล การบริหารครูและบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณ ตลอดจนตรวจสอบการประเมิน การจัดการศึกษาอบรมจากราชการส่วนกลางและราชการ ส่วนภูมิภาคให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งให้สอดคล้องกับกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

ระยะเวลา : ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2545

ผลที่ได้ : การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะกระจายได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพสอดคล้องกับ ความต้องการของท้องที่ ผู้สำเร็จการศึกษาจะมีความรักความผูกพันกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น ใน ขณะเดียวกันก็มีความผูกพันกับภาคภูมิและมีความเป็นชาติโดยรวม

มาตรการที่ 2 กำหนดบทบาทของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

เหตุผล : การกำหนดบทบาทจะทำให้เกิดความชัดเจนในบทบาท อำนาจและหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาอบรมของหน่วยงานแต่ละระดับ ทั้งระดับประเทศ ระดับท้องถิ่น ระดับองค์กรย่อยของรัฐและเอกชน

วิธีการ : กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานประมาณ ร่วมกันกำหนดให้ชัดเจนในเรื่อง

1. การกำหนดและดูแลนโยบายการศึกษาอบรม การฝึกอบรม ศิลปะและวัฒนธรรม การจัดการศึกษาพิเศษอื่น

2. การกำหนดหลักสูตร สื่อ และเทคโนโลยีการเรียนการสอน

3. การจัดสรรงบประมาณ การบริหารการจัดการโรงเรียน การตรวจสอบ การดำเนินงานของสถานศึกษา การประเมินและการประกันคุณภาพการศึกษา การควบคุมมาตรฐานวิชาชีพ การพัฒนาครู

4. การกำกับ ดูแล คุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา

5. การนำสื่อและเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดฝึกอบรม ในลักษณะเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย

ระยะเวลา : ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปี พ. ศ. 2544 เนื่องจากกระบวนการออกระเบียบกฎหมายต้องใช้ระยะเวลา

ผลที่ได้รับ : เกิดระบบที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานทางด้านการศึกษาสูงขึ้น

ทั้งนี้รัฐบาลมีเป้าหมายในการที่จะจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับประชาชนในวัยเรียนทุกคนภายในปี พ.ศ. 2545 ซึ่งจากการคาดการณ์จำนวนประชากรวัย 13-17 ปีในปี พ. ศ. 2545 จำนวน 16,063,000 คน จะจำแนกตามกลุ่มอายุและระดับการศึกษา ได้ดังนี้ (ดูตารางที่ 4.1)

ก่อนประถมศึกษา (อายุ 3-5 ปี)	จำนวน	3,119,000	คน
ประถมศึกษา (อายุ 6-11 ปี)	จำนวน	6,366,000	คน
มัธยมศึกษาตอนต้น (อายุ 12-14 ปี)	จำนวน	3,251,000	คน
มัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งสายสามัญ และสายอาชีพ (อายุ 15-17 ปี)	จำนวน	3,327,000	คน
	รวม	16,063,000	คน

ตารางที่ 4.1 การคาดคะเนเป้าหมายนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษาในปีการศึกษา 2541-2545

หน่วย : พันคน

ระดับการศึกษา	ปีการศึกษา				
	2541	2542	2543	2544	2545
ก่อนประถมศึกษา	2,404	2,595	2,763	2,939	3,119

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการคาดว่าจะมีความสามารถในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับก่อนประถมศึกษาในปี ต่างๆดังนี้

- ปี 2542 ร้อยละ 82 ของประชากร
- ปี 2543 ร้อยละ 88 ของประชากร
- ปี 2544 ร้อยละ 94 ของประชากร
- ปี 2545 ร้อยละ 100 ของประชากร

การประมาณการงบประมาณรายจ่ายสามารถคำนวณจากค่าใช้จ่ายต่อหัวในแต่ละระดับการศึกษาในทุกหมวดรายจ่ายคืองบประมาณที่ใช้จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเท่ากับร้อยละของประชากรในกลุ่มอายุ 3-5 ปี ในปีนั้นคูณด้วยค่าใช้จ่ายรายหัว (ดูตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 : ประมาณจำนวนนักเรียน จำแนกตามกลุ่มอายุวัยเรียนปี พ.ศ. 2541 - 2545

ระดับการศึกษา	ปีการศึกษา				
	2541	2542	2543	2544	2545
ก่อนประถมศึกษา					
- นักเรียน	2,404	2,595	2,763	2,939	3,119
- ประชากร	3,192	3,164	3,140	3,127	3,119
- ร้อยละ	75	82	88	94	100

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ

4.2 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรของเทศบาลในการจัดการศึกษา

แนวทางในการระดมทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ในการขยายโอกาสทางการศึกษา มีแนวทางหลักที่สำคัญได้แก่ การหารายได้เพิ่มเติมของเทศบาล นั่นคือ การหาแนวทางที่จะพัฒนารายได้ของเทศบาลให้เพิ่มขึ้น ในปัจจุบัน เทศบาลมีรายได้ส่วนใหญ่จากภาษีอากร (โดยเฉพาะภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะ) ซึ่งเป็นภาษีอากรที่รัฐบาลจัดเก็บให้แล้วนำมาจัดสรรให้แก่ท้องถิ่น

ทรัพยากรอื่นๆ ในชุมชนที่นอกเหนือจากรายได้จากภาษีแล้ว การมีส่วนร่วมของชุมชนและการระดมทรัพยากรจากเทศบาลในรูปแบบต่างๆ เช่น การขอรับบริจาคจากองค์กรเอกชน การจัดกิจกรรมชุมชน การขอความร่วมมือจากประชาชนในรูปแบบของแรงงานและวัสดุอุปกรณ์ การได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรทางศาสนาในชุมชน ยังนับว่าเป็นกิจกรรมสำคัญที่เทศบาลจะสามารถระดมทรัพยากรมาเพื่อจัดการศึกษาได้ โดยเงินบริจาคเงินบริจาคแหล่งสำคัญที่เทศบาลจะสามารถระดมได้ ได้แก่ การบริจาคจากประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปแบบของทุนการศึกษา วัสดุอุปกรณ์ หรือเงินบำรุงการศึกษาให้แก่โรงเรียน การที่จระดมทรัพยากรดังกล่าวได้มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจของชุมชนนั้น รวมทั้งความสามารถของผู้นำชุมชนในการระดมทรัพยากรด้วย

จากรายงานการวิจัยเรื่อง “การประถมศึกษาในชนบทไทย” (ปรัชญา เวสารัชช์, 2527) ซึ่งศึกษาถึงการให้บริการทางการศึกษาของโรงเรียนในชนบท ในด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยใช้วิธีวิจัยทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ใช้วิธีการหาความถี่และสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ข้อมูลบางส่วนได้จากการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ แหล่งข้อมูลจากพื้นที่วิจัย ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ 80 โรงเรียน (32 อำเภอ 8 จังหวัด) และโรงเรียนในสังกัดเทศบาล 12 โรงเรียนจาก 4 จังหวัดรอบกรุงเทพมหานคร

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาในส่วนของการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ซึ่งจะสามารถสรุปได้จากการสำรวจในด้านโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา พบว่า โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการจัดโครงการคือ โรงเรียนที่ผู้รับผิดชอบโครงการมีความสมัครใจและเต็มใจเสียสละเวลาและแรงงานดำเนินการ นอกจากนี้ ยังได้รับสนับสนุนจากทางวัดและชาวบ้าน ช่วยบริจาคข้าวสารและอาหารอื่นๆ ส่วนอุปสรรคสำคัญที่ทำให้บางโรงเรียนไม่สามารถดำเนินโครงการได้สำเร็จ ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ ปัญหาความเสียสละของครู รวมทั้งปัญหาความยากจนของเด็กนักเรียน

ผลการศึกษาในด้านการระดมทรัพยากรในชุมชน พบว่า การสนับสนุนที่โรงเรียนได้รับจากชาวบ้าน มักเป็นการสนับสนุนในด้านเงินทุน แรงงาน และอุปกรณ์ โดยในด้านการเงิน ชาวบ้านอาจจะช่วยบริจาครวมเมื่อมีการทอดผ้าป่า หรือบริจาคให้โดยตรง ซึ่งจำนวนเงินที่โรงเรียนได้จะแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจและความสนใจของชาวบ้าน บางกรณีชาวบ้านอาจช่วยสนับสนุนแรงงาน เช่น ช่วยซ่อมรั้ว ตกแต่งบริเวณสถานที่ ร่วมพัฒนาอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน นอกจากนี้ ชาวบ้านบางแห่งอาจช่วยโรงเรียน โดยร่วมโครงการที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อช่วยกวดขันลูกหลานของตนที่เป็นนักเรียนด้วย

โดยสรุป การสนับสนุนที่ชาวบ้านให้แก่ครูและนักเรียนจะขึ้นอยู่กับฐานะ ระดับรู้ความเข้าใจ ทศนคติของชาวบ้าน รวมทั้งกับการปฏิบัติตัวของครูและผู้บริหารโรงเรียน ถ้าหากครู

ไม่สนใจติดต่อขอความร่วมมือหรือไม่ริเริ่มโครงการแล้ว ชาวบ้านก็มักไม่สนใจในการเข้าร่วมโครงการด้วย

รายงานการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท (ปรัชญา เวสารัชช์ , 2528) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชนบท โดยมีแหล่งข้อมูล จำนวน 24 หมู่บ้านของ จังหวัดอุดรธานีและศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมทางการพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในหมู่บ้าน เพื่อช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและสุขภาพอนามัยของคนในหมู่บ้าน มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 20 ของกิจกรรมทั้งหมด

ส่วนการระดมทรัพยากรทางการเงินหรือวัตถุนั้น จะกระทำในขณะที่มีการประชุมครั้งแรกหรือโดยการอาศัยผู้นำและชาวบ้านช่วยเผยแพร่ความคิดในการทำกิจกรรม เช่น เรียกเก็บเงินหรือข้าว (ในกรณีนี้คือ การจัดตั้งธนาคารข้าว) จากชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรม ในบางกรณีก็ติดต่อบุคคลที่สามารถให้ความสนับสนุนโดยตรง เช่น สมภารวัด เพื่อขอรับบริจาควัสดุที่เหลือจากการก่อสร้างศาลาพระปริยัติธรรม นอกจากนี้ ยังมีชาวบ้านช่วยออกเงินและวัสดุสมทบอีกทางหนึ่ง

ปัจจัยที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น แตกต่างกันไป เช่น สภาพแวดล้อม ปัจจัยส่วนบุคคล การเป็นผู้นำในชุมชน ถ้าหากผู้นำในชุมชนมีความสามารถในการระดมทรัพยากรหรือได้รับความศรัทธาจากประชาชน จะสามารถดึงดูดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มาก นอกจากนี้ยังมีปัจจัยในด้านการได้รับรางวัลตอบแทน ความเกรงใจ การเห็นแก่ประโยชน์ของท้องถิ่นเป็นหลักด้วย

งานศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองสมุทรสาคร จ.สมุทรปราการ (คันฉัตร ต้นเสถียร , 2537) ได้ศึกษาประชาชนในเขตเทศบาลเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 26 ชุมชน ในด้านการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ในด้านการออกเงิน วัสดุ อุปกรณ์ หรือช่วยด้านแรงงานซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ผู้วิจัยได้สรุปว่าเป็นลักษณะปกติในสังคมทั่วไป โดยเฉพาะสังคมไทย ซึ่งอยู่ภายใต้คำสอนของพุทธศาสนา โดยผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะช่วยเหลือด้านอุปกรณ์หรือเงิน ส่วนผู้ที่ไม่พร้อมจะช่วยเหลือเรื่องเงิน ก็จะช่วยด้านแรงงานแทน

ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงปัญหาและผลที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งเทศบาลจะต้องช่วยเป็นแกนนำในการชี้แนะและกระตุ้นเตือนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน และทางราชการต้องช่วยสนับสนุนในส่วนที่เกินศักยภาพของชุมชนที่จะดำเนินงาน

งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในโครงการพัฒนาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณี จ.ปทุมธานี (จินตนา เสมารเงิน , 2539) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงปัจจัยที่

มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในโครงการพัฒนาตำบล ในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งในการเก็บรวบรวมจะใช้แบบสอบถาม มีกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ประชาชนจำนวน 98 คนในจังหวัดปทุมธานี

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยหลักที่มีผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ ความคาดหวังผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาตำบล รองลงมาคือ การมีรายได้ของประชาชนและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาตำบล ตามลำดับ ปัญหาอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การมีภาระครอบครัวและการประกอบอาชีพ เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรมของโครงการ ส่วนมากจะบริจาคเป็นทุนทรัพย์สมทบเป็นค่าแรงและค่าวัสดุแทน

งานเรื่อง การศึกษารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล (กาญจนา หมาดหล้า , 2541) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการดำเนินงานพัฒนาชุมชนตลอดจนศึกษาปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์กับการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เพื่อ เสนอรูปแบบการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลที่เหมาะสม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 6 เทศบาล คือ เทศบาลเมืองนครปฐม เทศบาลเมืองกาญจนบุรี เทศบาลเมืองเพชรบุรี เทศบาลเมืองบึงโป่ง เทศบาลตำบลท่าเรือพระแท่น และเทศบาลตำบลหัวหิน แล้วมาประมวลวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เทศบาลควรเปิดโอกาสให้ชุมชนดำเนินกิจกรรมเองโดยเป็นผู้สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ เป็นต้น โดยให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดกิจกรรมและเสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากเทศบาลและเป็นผู้ดำเนินการกิจกรรมในระดับชุมชน โดยเทศบาลควรมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กรชุมชน เป็นผู้ให้ความรู้ ให้การศึกษา ผู้ประเมิน วิจัยและศึกษารูปแบบการทำงานที่เหมาะสมและการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาและปรับปรุงระบบงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ยังมีงานศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน สำหรับการพัฒนาสู่ยุคการเรียนรู้ชุมชนในเขตพื้นที่ฝั่งธนบุรี (สนิท สุทนต์ , 2544) ซึ่งเป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในกระบวนการจัดตั้งและการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตพื้นที่ฝั่งธนบุรีและศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนต่อการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตพื้นที่ฝั่งธนบุรี มีกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้นำชุมชนที่เป็นคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 32 ศูนย์ จำนวน 210 คน โดยใช้แบบสอบถามและการสังเกตการณ์

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในด้านงบประมาณ ได้แก่ การร่วมจัดหาทุน การร่วมบริจาคเงิน เพื่อดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ร่วมระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ ร่วมจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน ร่วมบริจาคสิ่งของอุปกรณ์ เพื่อการดำเนินงานและร่วมสนับสนุนงบประมาณศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในระดับปานกลาง

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดระบบการศึกษาของชุมชน มาจากสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษา การไม่ได้รับความสนใจจากคนในชุมชน คณะกรรมการขาดประสิทธิภาพในการทำงาน และการไม่มีคณะกรรมการเข้ามาทำงานในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนไม่มีความรู้เรื่องการจัดระบบการศึกษา การขาดครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปว่าการจัดการศึกษาของคนในชุมชนเองยังไม่สามารถพัฒนาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่มีมาตรฐานได้ ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตั้งแต่การคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมบริหารจัดการกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและร่วมดำเนินการในทุกกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นของชุมชนอย่างแท้จริง

งานศึกษาที่ผ่านมาสรุปได้ว่าประชาชนและผู้นำชุมชนโดยทั่วไปมีความเต็มใจให้ความร่วมมือในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาเป็นอย่างดี โดยประชาชนก็จะให้ในรูปของการบริจาคในรูปแบบต่างๆ ในขณะที่ผู้นำชุมชนก็มีบทบาทที่สำคัญในการรวบรวมทรัพยากรที่ได้จากการบริจาค แต่ปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญคือ การขาดความรู้ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับจัดสรรและจากการระดมทุนในเทศบาลเอง ตลอดจนการประเมินศักยภาพในการพึ่งตนเองในด้านเหล่านี้

4.3 ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลและกรุงเทพมหานคร

4.3.1 เทศบาล

เทศบาลเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่ได้รับการจัดตั้งขึ้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มีการตราพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 ขึ้น โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งท้องถิ่นใดขึ้นเป็นเทศบาลไว้ 3 ประการคือ

1. จำนวนและความหนาแน่นของประชากร
2. ความเจริญทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาจากการจัดเก็บรายได้

ตามที่กฎหมายกำหนดและงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินกิจการของท้องถิ่น

3. ความสำคัญทางการเมืองของท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงศักยภาพของท้องถิ่น

นั้นว่าจะสามารถพัฒนาความเจริญได้รวดเร็วมากน้อยเพียงใด

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น กฎหมายได้กำหนดให้จัดตั้งเทศบาลขึ้นได้ 3 ประเภทดังนี้ (ชูวงศ์, 2537, น.92-93)

1. เทศบาลตำบล
2. เทศบาลเมือง
3. เทศบาลนคร

ปัจจุบันมีจำนวนเทศบาลทั้งสิ้น 1,130 แห่ง โดยจำแนกเป็น

- เทศบาลตำบล 1,030 แห่ง
- เทศบาลเมือง 79 แห่ง
- เทศบาลนคร 20 แห่ง
- เทศบาลเมืองพัทยา 1 แห่ง

อำนาจหน้าที่ของเทศบาลประเภทต่างๆ ได้ถูกกำหนดขึ้นมาแตกต่างกันไป โดยแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้คือ (ชวงส์ , 2537, น.107-108)

1. หน้าที่บังคับหรือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ

ตารางที่ 4.3 หน้าที่บังคับหรือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติของเทศบาล

เทศบาลตำบล	เทศบาลเมือง	เทศบาลนคร
1. รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน	มีหน้าที่เช่นเดียวกับเทศบาลตำบล ตามข้อ 1-7 และมีหน้าที่เพิ่มอีก ดังนี้	มีหน้าที่เช่นเดียวกับเทศบาลตำบล ตามข้อ 1-7 และมีหน้าที่เพิ่มอีก ดังนี้
2. ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ	1. ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา	1. ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
3. รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล	2. ให้มีโรงฆ่าสัตว์	2. กิจการอย่างอื่นซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
4. ป้องกันและระงับโรคติดต่อ	3. ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษา	
5. ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง	4. ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ	
6. ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม	5. ให้มีและบำรุงส้วมสาธารณะ	
7. หน้าที่อื่นๆ ซึ่งมีคำสั่งกระทรวงมหาดไทยหรือกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล	6. ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น	
	7. ให้มีการดำเนินกิจการ โรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น	

2. อำนาจหน้าที่ที่จะเลือกปฏิบัติ

ตารางที่ 4.4 อำนาจหน้าที่ที่จะเลือกปฏิบัติของเทศบาล

เทศบาลตำบล	เทศบาลเมือง	เทศบาลนคร
1. ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา	1. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม	มีหน้าที่เช่นเดียวกับเทศบาลเมือง ตามข้อ 1-12
2. ให้มีโรงฆ่าสัตว์	2. ให้มีสุสานและฌาปนสถาน	
3. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม	3. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร	
4. ให้มีสุสานและฌาปนสถาน	4. ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก	
5. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร	5. ให้มีและบำรุงโรงพยาบาล	

6. ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษาคนเจ็บไข้	6. ให้มีการสาธารณสุข	
7. ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น	7. จัดทำกิจการซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข	
8. ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ	8. จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา	
9. เทศพาณิชย์	9. ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬาและพลศึกษา	
	10. ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ สวนสัตว์และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	
	11. ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมและรักษาความสะอาดเรียบร้อยของท้องถิ่น	
	12. เทศพาณิชย์	

3. อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายเฉพาะอื่นๆ กำหนด

ในปัจจุบัน เทศบาลมีแหล่งรายได้ที่ถูกกำหนดโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 และพระราชบัญญัติรายได้เทศบาล พ.ศ.2497 ได้แก่ (ชวงส์, 2537, น.108)

1. ภาษีอากรตามแต่กฎหมายกำหนด ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย อากรฆ่าสัตว์ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสรรพสามิต ภาษีสุรา ภาษีสรรพสามิต ภาษีการพนัน ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน
2. ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาตและค่าปรับ ตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
3. รายได้จากทรัพย์สินของเทศบาล
4. รายได้จากสาธารณูปโภคและเทศพาณิชย์
5. เงินและทรัพย์สินอื่นที่มีผู้ทูลให้
6. เงินอุดหนุนจากรัฐบาลหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด
7. เงินกู้จากแหล่งต่างๆ
8. รายได้อื่นตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้

รายได้จริงของเทศบาลเมื่อจำแนกตามหมวดรายได้ ในปี พ.ศ. 2536-2542 เทศบาลมีรายได้จากภาษีอากรมากที่สุด ประมาณร้อยละ 60 ของรายได้ทั้งหมด(คำนวณจากมูลค่าปัจจุบันของแต่ละปี) และรายได้จากภาษีดังกล่าว มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา กล่าวคือ มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 50.0, 59.0, 62.0 ในปี พ.ศ. 2540, 2541 และ 2542 ตามลำดับ(มูลค่าปัจจุบันของแต่ละปี) โดยภาษีที่มีสัดส่วนสูงและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีมูลค่าเพิ่มและสุรภิกษเฉพาะ โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 9 และร้อยละ 18 ของรายได้ตามลำดับ(มูลค่าปัจจุบันของแต่ละปี) โดยภาษีทั้งสองประเภทนี้มีแนวโน้มที่จะสามารถจัดเก็บได้เพิ่มขึ้นในอนาคต

เช่นเดียวกับภาษีโรงเรือนและที่ดิน เนื่องจากภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นภาษีที่จัดเก็บจากผู้ประกอบการจดทะเบียนหรือผู้นำเข้าจากการขายสินค้า การให้บริการและการนำเข้าสินค้าหรือบริการทั่วไปจากต่างประเทศ (ชูวงศ์ , 2537 , น.235) ดังนั้น หากเศรษฐกิจมีการขยายตัว จะทำให้การผลิต การค้าและการบริการมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น ท้องถิ่นจะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากภาษีประเภทนี้ ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น พ.ศ.2542 กำหนดให้ท้องถิ่นสามารถจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มได้ไม่เกินร้อยละสามสิบของภาษีที่จัดเก็บได้หักส่วนที่ต้องจ่ายคืนแล้วและสามารถจัดเก็บภาษีธุรกิจเฉพาะเพิ่มขึ้นได้ไม่เกินร้อยละ 30 ของอัตราภาษีที่จัดเก็บตามประมวลรัษฎากร (สมคิด , 2543 ,น.20)

นอกจากนี้ เทศบาลควรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเก็บภาษีสรรพสามิต ภาษีสุรา และค่าแสมต้มปายาสูบ โดยสามารถออกข้อบัญญัติจัดเก็บเพิ่มขึ้น ในอัตราไม่เกินร้อยละสามสิบของอัตราภาษีที่กรมสรรพสามิตจัดเก็บ ซึ่งเดิมนั้นท้องถิ่นสามารถจัดเก็บเพิ่มขึ้นได้ไม่เกินร้อยละ 10 เท่านั้น รวมทั้ง เทศบาลยังอาจมีรายได้เพิ่มจากค่าภาคหลวงแร่และค่าภาคหลวงปิโตรเลียม ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลที่มีพื้นที่ครอบคลุมได้รับการจัดสรรในอัตราร้อยละยี่สิบของเงินที่จัดเก็บได้ภายในเขต ถ้าอยู่ในจังหวัดเดียวกัน ให้ได้รับการจัดสรรในอัตราร้อยละสิบของเงินค่าภาคหลวงแร่ที่จัดเก็บได้ภายในเขต และถ้าอยู่ในจังหวัดอื่นให้ได้รับการจัดสรรในอัตราร้อยละสิบของเงินค่าภาคหลวงแร่ที่จัดเก็บได้ภายในเขต (สมคิด , 2543 ,น.23) รวมทั้งภาษีเพื่อการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ (สมคิด , 2543 , น.43) ซึ่งเดิมไม่เคยมีการเก็บภาษีประเภทนี้มาก่อน ดังนั้น จึงสามารถคาดคะเนได้ว่า เทศบาลจะมีรายได้จากภาษีอากรประเภทต่างๆ เพิ่มขึ้น ในอนาคต

รายได้ที่สำคัญรองลงมา ได้แก่ รายได้จากเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 30 ต่อปี ซึ่งมีเพียงปี พ.ศ. 2542 ที่รายได้จากเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 22 ของรายได้ทั้งหมด เงินอุดหนุนเฉพาะกิจ เป็นเงินที่รัฐบาลจัดสรรให้แก่เทศบาล เพื่อการพัฒนาในกิจการด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม การประปา สาธารณสุข การศึกษา โดยงานทางด้านการศึกษาเงินอุดหนุนเฉพาะกิจเพื่อสนับสนุนงานด้านการศึกษา เป็นการจัดสรรเงินอุดหนุนสำหรับเงินเดือน ค่าจ้าง เงินช่วยเหลือบุคลากรทางด้านการศึกษาของเทศบาลและค่าก่อสร้างอาคารเรียนอาคารประกอบ การจัดซื้อครุภัณฑ์ทางการศึกษา รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษา และการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่น

รายได้ที่สำคัญลำดับถัดมา ได้แก่ รายได้จากทรัพย์สินในรูปดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยจากการถือครองพันธบัตรรัฐบาล รายได้จากการให้เช่าสถานที่หรือที่ดิน การดูแลรักษาที่ดิน ตลาดหรือแผงลอย ห้องแถวหรือท่าเทียบเรือและรายได้ในรูปเงินปันผลจากโรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 6-8 ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนที่ไม่มากนัก

รายได้ประเภทอื่นๆ มีสัดส่วนค่อนข้างน้อยมาก ได้แก่ รายได้จากค่าธรรมเนียม ค่าปรับ ใบอนุญาต มีสัดส่วนร้อยละ 3 ส่วนรายได้เบ็ดเตล็ด ได้แก่ เงินที่มีผู้อุทิศให้ทั่วไป เงินอุทิศให้โรงพยาบาล ค่ารับรองเอกสาร ค่าจำหน่ายเครื่องมือแพทย์ เงินช่วยเหลือท้องถิ่นจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค มีสัดส่วนร้อยละ 2 และรายได้จากกิจการสาธารณูปโภค มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 1 เท่านั้น (มูลค่าปัจจุบันของแต่ละปี) เนื่องจากปัจจุบัน กิจการสาธารณูปโภคที่สำคัญถูกกำหนดให้เป็นภารกิจของรัฐบาลกลาง โดยผ่านหน่วยงานรัฐวิสาหกิจต่างๆ

จากข้อมูลเบื้องต้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่า แหล่งรายได้แหล่งต่างๆ ของเทศบาลนั้น รายได้จากภาษีถือเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญและมีเสถียรภาพมากที่สุดและมีโอกาสที่เพิ่มรายได้จากส่วนนี้มากที่สุด โดยภาษีที่มีแนวโน้มว่าจะสามารถเก็บเพิ่มเติมได้ในอนาคต ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีสรรพสามิต ภาษีมูลค่าเพิ่มและธุรกิจเฉพาะและ ค่าภาคหลวงแร่และปิโตรเลียม

ส่วนการประมาณการรายได้ในอนาคตนั้น ได้นำข้อมูลการประมาณการปีงบประมาณ 2544 -2545 จากอนุกรรมการด้านการเงิน การคลัง งบประมาณและบุคลากรในคณะกรรมการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการกระจายรายได้ ส่วนปี 2546-2548 นั้น ผู้วิจัยได้ทำการประมาณรายได้ดังกล่าวโดยใช้วิธีคำนวณโดยค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่ (Moving Average) ซึ่งมีวิธีคำนวณคือ ประมาณตัวเลขปีที่ 4 โดยใช้ค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของรายได้ในปีที่ 1-3 โดยอัตราการเจริญเติบโตดังกล่าว คำนวณเพิ่มปีต่อปี เช่น อัตราการเจริญเติบโตของรายได้ปี 2543 เทียบกับปี 2542 เท่ากับร้อยละ 10 ปี 2544 เทียบกับปี 2543 เท่ากับร้อยละ 10 และปี 2545 เทียบกับปี 2544 เท่ากับร้อยละ 10 ดังนั้น อัตราการเพิ่มของรายได้ในปี 2546 เท่ากับ $(10+10+10) / 3 =$ ร้อยละ 10

การประมาณการแนวโน้มรายได้ในอนาคตด้วยวิธีนี้จะช่วยให้ได้แนวโน้มที่มีความเชื่อถือได้มากกว่าการประมาณการแนวโน้มด้วยตัวเลขตามที่รายงานมา (โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังท้องถิ่น , 2544 , น.49) เนื่องจากช่วยให้การคำนวณแนวโน้มภาษีทุกประเภทสะท้อนความเป็นจริงมากกว่าการประมาณการรายได้ในภาพรวม

อย่างไรก็ตามมีรายได้บางประเภทที่ไม่สามารถใช้วิธีประมาณการ โดยค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่ (Moving Average) ได้ เนื่องจากการใช้ โดยค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่นั้นจะเป็นการหาค่าเฉลี่ยของอัตราการเติบโตของรายได้ ถ้าหากประมาณการรายได้ในปี 2544 และ 2545 ลดลงมาก จะทำให้ค่าประมาณการในปี 2546 ลดลงมากด้วย ซึ่งไม่น่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดให้งบประมาณในส่วนดังกล่าวมีค่าคงที่ นอกจากนั้น ยังมีข้อมูลจากภาษีบางประเภทที่ไม่สามารถประมาณการได้ เนื่องจากขาดฐานข้อมูลในการประเมิน ดังนั้นจึงสมมติให้ค่าประมาณการในปี 2546 เท่ากับค่าประมาณการในปี 2545 ภาษีดังกล่าว ได้แก่ ภาษีการพนัน ค่าภาคหลวงแร่ และ ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม

นอกจากนี้ จากการประมาณการของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง ประเภทของภาษีที่มีแนวโน้มว่าจะจัดเก็บได้เพิ่มขึ้น ได้แก่ ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีสุราและเบียร์ ภาษีสรรพสามิต

อนึ่ง การประมาณการรายได้ในที่นี้ เป็นเพียงวิธีการประมาณโดยสังเขปเท่านั้น ดังนั้นตัวเลขที่คำนวณออกมาด้วยวิธีการดังกล่าว อาจแตกต่างจากที่จะเกิดขึ้นจริงได้ในภายหลัง เนื่องจากในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจได้กำหนดว่า ภายในไม่เกินปี พ.ศ.2544 รัฐจะต้องดำเนินการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้รัฐบาลไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 และภายในปี 2549 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ซึ่งการเพิ่มสัดส่วนรายได้ดังกล่าว นั้น รัฐจะดำเนินการด้วยการเพิ่มภาษีอากร เงินอุดหนุน หรือรายได้อื่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สมคิด, 2543, น.29)

4.3.2 กรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร ในปัจจุบัน มีฐานะเป็นราชการส่วนท้องถิ่นนครหลวง มีเขตปกครองเต็มพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีการเลือกตั้งคณะกรรมการอันประกอบด้วยผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครพร้อมกับเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการในเขตกรุงเทพมหานครตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มาตรา 89 โดยต้องปฏิบัติตามกฎหมายอื่นที่ว่าด้วยเรื่องนั้นๆ ซึ่งรวมถึงการจัดการศึกษาด้วย และปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่กฎหมายระบุ (ชวงส์, 2537, น.185-186)

กรุงเทพมหานครมีรายได้ที่กำหนดอยู่ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528 มาตรา 109-113, 117 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร (ฉบับที่2) พ.ศ. 2534 มาตรา 7 สรุปได้ดังนี้

1. ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้ายและอากรการฆ่าสัตว์
2. ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน
3. ภาษีบำรุงกรุงเทพมหานครจากน้ำมันเบนซินและน้ำมันที่คล้ายกัน น้ำมันดีเซลและ น้ำมันที่คล้ายกัน และก๊าซปิโตรเลียม
4. ภาษีธุรกิจเฉพาะ
5. ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตในการขายสุรา
6. ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตในการเล่นการพนัน
7. ภาษีมูลเพิ่ม
8. รายได้จากแหล่งอื่นๆ เช่น รายได้จากทรัพย์สิน จากสาธารณูปโภค จากการพาณิชย์ และอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนด (ชวงส์, 2537, น.219)

จากตารางที่ 2 แสดงข้อมูลรายได้ของกรุงเทพมหานคร โดยกรุงเทพมหานครมีรายได้ส่วนใหญ่จากภาษีอากร โดยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 76.8 ในปีงบประมาณ 2540 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 90 ในปีงบประมาณ 2543 รายรับจากภาษีอากรส่วนใหญ่มาจากภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บให้ คือ ภาษีมูลค่าเพิ่มและธุรกิจเฉพาะ มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 40 ของรายได้ทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน โดยภาษีโรงเรือนและที่ดินมีแนวโน้มที่กรุงเทพมหานครจะจัดเก็บได้เพิ่มขึ้น จากเดิมนั้นเก็บได้เพียงร้อยละ 15 ในปีงบประมาณ 2540 และเป็นร้อยละ 21 ในปีงบประมาณ 2543 รายได้จากภาษีที่สามารถจัดเก็บได้ในลำดับรองลงมา ได้แก่ ภาษีสรรพสามิต เก็บได้ประมาณร้อยละ 4 รายได้ประเภทที่น่าจะเก็บได้ลดลง ได้แก่ รายรับจากทรัพย์สิน โดยมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 7 ในปีงบประมาณ 2540 เหลือเพียงร้อยละ 2 ในปีงบประมาณ 2543

โดยสรุป ภาษีที่กรุงเทพมหานครมีแนวโน้มจะจัดเก็บได้เพิ่มขึ้นและน่าจะเป็นแหล่งรายได้สำคัญของกรุงเทพมหานครต่อไปในอนาคต ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีมูลค่าเพิ่มและธุรกิจเฉพาะ ภาษีค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อนและภาษีสรรพสามิต

เมื่อประมาณการรายได้โดยใช้วิธีคำนวณค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่แล้ว พบว่ากรุงเทพมหานครมีแนวโน้มว่าจะจัดเก็บรายได้จากภาษีโรงเรือนและที่ดิน ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ ใบอนุญาต ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีสุราและเบียร์ ภาษีสรรพสามิต และค่าธรรมเนียมจดทะเบียนเอกสารพิมพ์เพิ่มขึ้น

4.4 บทบาทของเทศบาลและกรุงเทพมหานครด้านการศึกษา

4.4.1 เทศบาล

หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาของเทศบาลได้แก่

1) กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่และความรับผิดชอบควบคุมส่งเสริมในด้านธุรการเกี่ยวกับนโยบายและการจัดการศึกษาของท้องถิ่น ให้เป็นไปตามเป้าหมาย จัดสรรเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลางและช่วยเหลือหน่วยการปกครองท้องถิ่นในการแก้ปัญหา อุปสรรค ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย

2) กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมและส่งเสริมงานด้านวิชาการและมาตรฐานการศึกษาของท้องถิ่น พิจารณาดำเนินการเกี่ยวกับคุณวุฒิครู คุณภาพการศึกษา การกำหนดหลักสูตรแบบเรียน แนวการสอน ตลอดจนการวัดผลการช่วยเหลือในด้านการนิเทศการศึกษา (กระทรวงมหาดไทย , 2527 , น.189-190)

3) เทศบาลทุกเทศบาลมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุถึงเกณฑ์ในเขตเทศบาล จัดตั้ง ดำเนินการและควบคุมและบริหาร โรงเรียนเทศบาลในเขตของตน (กระทรวงมหาดไทย , 2527 , น.191) นอกจากนี้ ยังต้องส่งเสริมสวัสดิการและความก้าวหน้าของครูประจำบาลให้ดีขึ้น ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญของ

การศึกษาและเข้ามีส่วนช่วยเหลือการศึกษาให้มากที่สุด (ศิลป์ ชื่นนิรันดร์, 2517) จัดหาเครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาในหลายรูปแบบ ได้แก่ การกระจายเสียง การให้ความรู้ความเข้าใจโดยหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนในแบบนี้เป็นทางการและการจัดการศึกษานอกระบบ สนับสนุนงานวิชาการทั่วไปและการงานอาชีพ การประชุม การฝึกอบรม การจัดนิทรรศการและประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ (กระทรวงมหาดไทย, 2528, น.22-23)

ภารกิจจัดการศึกษาของเทศบาล แบ่งเป็น

1. การบริหารการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนในเขตโรงเรียนสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา โดย

- จัดบริการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยตามแนวจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษาเพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาเต็มตามศักยภาพและมีความพร้อมในกรเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปีอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์มากที่สุด

- จัดให้มีระบบประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น, 2542, น.9)

เทศบาลทั่วประเทศจำนวนทั้งสิ้น 1,130 แห่ง (รวมเมืองพัทยา) สามารถแบ่งกลุ่มการจัดการศึกษาได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. เทศบาลที่มีเจ้าหน้าที่ประจำองค์การศึกษาและมีโรงเรียนเทศบาลในสังกัด จำนวน 129 เทศบาล คิดเป็นร้อยละ 11.4 ของเทศบาลทั้งหมด โดยแยกเป็นเทศบาลนคร 17 เทศบาล เทศบาลเมือง 76 เทศบาล และเทศบาลตำบล 36 เทศบาล

2. เทศบาลที่มีเจ้าหน้าที่ประจำองค์การศึกษา แต่ยังไม่มียังไม่มีโรงเรียนเทศบาลในสังกัด จำนวน 65 เทศบาล โดยเทศบาลกลุ่มนี้จะมีนักบริหารการศึกษาทำหน้าที่ด้านการจัดการศึกษาต่างๆ เช่น การศึกษานอกระบบ โรงเรียน งานเกี่ยวกับการกีฬา ศิลปะ ประเพณีและ วัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 5.8

3. เทศบาลที่ยังไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำองค์การศึกษา จำนวน 936 เทศบาล เทศบาลกลุ่มนี้จะมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นในเทศบาลเป็นผู้ทำหน้าที่ทางด้านการศึกษาแทน โดยเทศบาลกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเทศบาลตำบลที่ได้รับการยกฐานะจากสุขาภิบาล คิดเป็นร้อยละ 82.8

ในจำนวนเทศบาลที่มีโรงเรียนเทศบาลในสังกัด จำนวน 129 แห่ง (รวมเมืองพัทยา) นั้น มีโรงเรียนสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยาทั่วทั้งประเทศ จำนวน 497 โรงเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 371,269 คน ในปีการศึกษา 2543 โดยมีการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาต่างๆ แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

1. ระดับอนุบาลศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กที่จะเข้าเรียนต่อในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีนักเรียน 84,209 คน คิดเป็นร้อยละ 22.7 ของนักเรียนทั้งหมด

2. ระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียน 248,760 คน คิดเป็นร้อยละ 67.0 ของนักเรียนทั้งหมด

3. ระดับมัธยมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษามีนักเรียน 38,300 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3 ของนักเรียนทั้งหมด โดยเป็นการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเริ่มเปิดสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นมา และในปีการศึกษา 2542 ได้เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นปีแรกที่โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง เทศบาลนครขอนแก่น จำนวน 2 ห้องเรียน มีนักเรียน 63 คน และได้เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นโรงเรียนนำร่องในปีการศึกษา 2543 อีก 10 เทศบาล เทศบาลละ 1 โรงเรียน รวม 20 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งสิ้น 656 คน

จากข้อมูลของกองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติจำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 0-4 ปี(ใช้เป็นเปรียบเทียบกับระดับอนุบาล) 5-10 ปี(ใช้เป็นเปรียบเทียบกับระดับประถม) และ 11-16 ปี(ใช้เป็นเปรียบเทียบกับระดับมัธยม) ในปี 2543 มีจำนวน 4,362,398 คน 4,785,879 คนและ 9,610,818 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3, 25.5 และ 51.2 ตามลำดับ จากจำนวนประชากรทั้งหมดจากที่อายุอยู่ในวัยที่จะศึกษาชั้นอนุบาลถึงมัธยมตอนปลาย จะเห็นได้ว่าจำนวนนักเรียนในโรงเรียนเทศบาลมีสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่มีอายุอยู่ในวัยเรียนระดับชั้นต่างๆ และเทศบาลจะเน้นการศึกษาในระดับประถมมากกว่าระดับอื่น ซึ่งถ้าจะให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาในระดับมัธยมเพิ่มขึ้น ก็จะต้องมีการเตรียมการเพิ่มเติมอีกหลายประการ เช่นบุคลากร อุปกรณ์การศึกษาและปัจจัยอื่น ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการสนับสนุนจากภาครัฐในบางส่วน

นอกจากการจัดการศึกษาของเทศบาลในระดับชั้นการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแล้ว เทศบาลบางแห่งได้จัดให้มีการสอนในระดับอาชีวศึกษาแล้ว คือ เทศบาลนครปฐม ได้จัดตั้งวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทศบาลนครปฐม ในปีการศึกษา 2541 เป็นปีแรก โดยใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งได้จัดสอนใน 5 สาขา มีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 327 คน และในปีการศึกษา 2543 มีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 310 คน (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น , 2543 , น.1-4)

ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนของเทศบาลและเมืองพัทยาแต่ละแห่ง จะมีการจัดการเรียนการสอนในแต่ละโรงเรียนแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ความพร้อมในด้านบุคลากร สภาพอาคารเรียน ประชากรในเขตเทศบาล จึงทำให้โรงเรียนแต่ละแห่งจัดการศึกษาในแต่ละระดับชั้นการศึกษาตามความเหมาะสมของโรงเรียนนั้นๆ

ในด้านอัตรากำลังของพนักงานครูเทศบาลนั้น ปัจจุบันมีอัตราพนักงานครูเทศบาลตามบัญชีถือจ่ายเงินเดือน รวมทั้งสิ้น 14,344 อัตรา โดยแยกเป็น

- อัตราครูระดับก่อนประถมศึกษา	1,224	อัตรา
- อัตราครูระดับประถมศึกษา	11,825	อัตรา
- อัตราครูระดับมัธยมศึกษา	1,295	อัตรา

2. การบริการการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาหรือบริการให้แก่เด็กเยาวชน ประชาชนและชุมชนกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ประชาชนได้เรียนรู้ตามความสนใจให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนตามความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์เยาวชน การกีฬา การศาสนาและวัฒนธรรม การจัดการศึกษาอบรมและฝึกอาชีพ การจัดการศึกษาแก่เด็กเร่ร่อนจรจัดในชุมชน

ซึ่งถึงแม้ว่าเทศบาลที่จัดตั้งใหม่ส่วนใหญ่ยังไม่มีโรงเรียนอยู่ในความรับผิดชอบ ก็มีใช้จะละเลยการจัดการศึกษาได้ เทศบาลยังคงต้องรับผิดชอบการพัฒนาคุณภาพพลเมือง ดังนั้น การศึกษานอกระบบจึงถือเป็นกิจกรรมสำคัญที่เทศบาลที่จัดตั้งใหม่จะต้องเร่งดำเนินการ โดยมีภารกิจคือ การศึกษาสายสามัญสำหรับเยาวชนและประชาชนนอกระบบ การฝึกอาชีพระยะสั้นและการพัฒนาฝีมือแรงงาน (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น , 2542 , น.9)

แหล่งรายได้ของเทศบาลสำหรับจัดการศึกษามาจาก 2 แหล่งหลักคือ

1. เงินรายได้ของเทศบาล ซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจากภาษีอากร ดังรายละเอียดที่กล่าวข้างต้น เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายหลักในการจัดการศึกษาที่ท้องถิ่น ใช้เพื่อการบริหารการศึกษาในทุกปีงบประมาณ นอกเหนือจากที่รัฐจัดสรรสนับสนุนประกอบด้วย

- 1) ค่าเงินเดือนค่าจ้าง ของบุคลากรทางการศึกษาในสำนักงาน
- 2) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสวัสดิการของบุคลากรทางการศึกษาในสำนักงาน
- 3) ค่าวัสดุ/ใช้สอย ในการบริหารสำนักงาน
- 4) ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ท้องถิ่นกำหนด

2. เงินอุดหนุนรัฐบาล แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1) เงินอุดหนุนทั่วไปที่แฝงอยู่ในเงินรายได้ เป็นเงินอุดหนุนที่เทศบาลได้รับจัดสรรเพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดยมีจำนวนแตกต่างกันตามขนาดเทศบาล ซึ่งงบประมาณเพื่อการศึกษาที่มาจากเงินรายได้จะมีงบประมาณในส่วนนี้แฝงอยู่ด้วย

2) เงินอุดหนุนทั่วไปและเงินอุดหนุนเฉพาะกิจสำหรับการจัดการศึกษาของเทศบาล ตามแผนงานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานดำเนินการศึกษาก่อนประถมศึกษา งานดำเนินการประถมศึกษา และ โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาและตามแผนงานส่งเสริมและพัฒนาพลานามัย งานอนามัยโรงเรียน สำหรับการสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นภาระหน้าที่อย่างหนึ่งของเทศบาล ที่ได้รับจากรัฐบาล ได้แก่ เงินเดือน ค่าจ้าง เงินช่วยเหลือบุคลากรด้านการศึกษาของเทศ

บาลและค่าก่อสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบ การจัดซื้อครุภัณฑ์ทางการศึกษา รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษาและการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้แก่ประชาชนในเทศบาล (สำนักประเมินผล , 2542) นอกจากนี้ รัฐบาลยังให้งบประมาณอุดหนุนในส่วน of ค่าอาหารเสริม ค่าอาหารกลางวัน ค่าวัสดุการศึกษา ค่าเวชภัณฑ์ อุปกรณ์การศึกษา ค่าแบบเรียนสำหรับนักเรียนมัธยมเรียน ค่าเครื่องเขียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่าบริการสุขภาพนักเรียน ค่าตอบแทนครู

จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ตารางที่ 1ก. (ในภาคผนวก ก.) ที่แสดงร้อยละของรายจ่ายจริงของเทศบาลจำแนกตามประเภทของแผนงานปี พ.ศ. 2536-2542 พบว่าในระยะแรกคือปี พ.ศ. 2536-2538 แผนงานด้านการศึกษามีการใช้จ่ายสูงเป็นลำดับที่ 4 โดยในช่วงปี 2536-2538(มูลค่าปัจจุบันของแต่ละปี) นั้น มีการใช้จ่ายระหว่างร้อยละ 10-11 โดยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 14.5 ในปี พ.ศ.2540 และลดลงเป็นร้อยละ 8.5-9 ในช่วงปี 2541-2542 (คำนวณจากมูลค่าปัจจุบันของแต่ละปี) แสดงให้เห็นว่า เทศบาลมีการใช้จ่ายเพื่อการศึกษาลดลง ในขณะที่ค่าใช้จ่ายทางด้านการบริหาร ซึ่งเป็นรายจ่ายประเภทงานบริหารทั่วไป งานทะเบียนราษฎร งานตรวจสอบภายใน งานบริหารงานคลัง งานบริหารวิชาการและแผนงาน งานบริหารงานช่าง เพิ่มขึ้น

เมื่อนำรายจ่ายจริงด้านแผนงานการศึกษาของเทศบาลปี พ.ศ. 2536-2542 มาพิจารณาปรากฏว่าในช่วงเวลาดังกล่าว รายจ่ายทางด้านการศึกษาส่วนใหญ่ของเทศบาล คือ รายจ่ายด้านงานโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 47.4, 42.1, 42.2, 64.8, 41.0 และ 34.9 ในปี พ.ศ. 2536, 2537, 2538, 2540, 2541 และ 2542 ตามลำดับ การที่ปี พ.ศ.2540 มีการใช้จ่ายงบประมาณเพิ่มสูงขึ้นมาก เนื่องจากท้องถิ่นได้รับงบประมาณเงินอุดหนุนจากรัฐบาลมากกว่าปีอื่นๆ ส่วนรายจ่ายที่มีลำดับรองลงมาได้แก่ รายจ่ายด้านงานสวัสดิการสังคมและนันทนาการ ประมาณร้อยละ 26-30 และตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมา รายจ่ายที่จ่ายเป็นลำดับที่สอง ได้แก่ กิจกรรมเด็ก เยาวชน และการศึกษาออกโรงเรียน โดยคิดเป็นร้อยละประมาณ 23 ส่วนในปี 2542 นั้น งานที่มีการใช้จ่ายเป็นสัดส่วนที่มากเป็นลำดับที่สองได้แก่ งานบริหารการศึกษา เป็นที่น่าสังเกตว่า งานบริหารการศึกษาซึ่งเป็นงานที่ประกอบด้วย งานสวัสดิการบุคลากร งานธุรการ ได้มีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นมา

ในส่วนที่เหลือจะได้นำผลการวิเคราะห์กรณีศึกษาเทศบาล 4 แห่งมาเสนอ โดยเน้นพิจารณางบประมาณรายจ่ายแยกตามแผนงานและแผนงานการศึกษาแยกตามงาน ซึ่งการพิจารณางบประมาณรายจ่ายแยกตามแผนงานนั้น โดยพิจารณาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2542 เนื่องจากเป็นปีที่เริ่มการจัดทำงบประมาณแบบไม่รวมเงินอุดหนุนเฉพาะกิจและเงินอุดหนุนทั่วไปสำหรับการศึกษา (โปรดดูตาราง 4 ก. – 8 ก. ในภาคผนวก ก.)

1. เทศบาลเมืองปทุมธานี

เมื่อพิจารณางบประมาณรายจ่ายแยกตามแผนงานของเทศบาลปทุมธานีแล้ว พบว่าแผนการศึกษา มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 11.6- 13.1 ในปีงบประมาณ 2542-2544 ตามลำดับ โดยในปีงบประมาณ 2544 ขอบข่ายงานของสำนักการศึกษาจะครอบคลุมงานของแผนการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและนันทนาการด้วย จัดได้ว่าเทศบาลเมืองปทุมธานีมีการใช้จ่ายทางด้านการศึกษาในระดับที่สูงพอสมควร เป็นรองก็มีเพียงแผนงานบริหาร แผนงานอนามัยและสิ่งแวดล้อมและแผนงานช่างเท่านั้นที่ได้รับงบประมาณในสัดส่วนที่สูงกว่า

เมื่อพิจารณางบประมาณแผนงานการศึกษา จำแนกตามงานและแหล่งรายได้ที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา พบว่าในปีงบประมาณ 2540-2543 เทศบาลใช้งบประมาณจากเงินรายได้ประมาณร้อยละ 30.6 -44.2 เพื่อการจัดการศึกษา ส่วนที่เหลือนั้นเป็นรายได้จากเงินอุดหนุนจากรัฐบาล โดยเป็นเงินอุดหนุนเฉพาะกิจประมาณร้อยละ 53.3-67.7 ในปีงบประมาณ 2540-2543 ตามลำดับ เงินอุดหนุนส่วนใหญ่จะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในงานโรงเรียน ปีงบประมาณที่ได้รับเงินอุดหนุนเป็นสัดส่วนที่สูงนั้นเนื่องจากได้รับค่าก่อสร้างอาคารเรียน

งานที่มีการใช้จ่ายเป็นสัดส่วนสูงสุด ได้แก่ งานโรงเรียน ซึ่งมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 71.7 – 81.0 ในปีงบประมาณ 2540-2543 ตามลำดับ สาเหตุที่บางปีมีสัดส่วนงบประมาณเพิ่มขึ้น เนื่องจากได้รับงบประมาณเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเพิ่มขึ้น ส่วนงานที่มีการใช้จ่ายเป็นสัดส่วน รองลงมา ได้แก่ งานบริหารการศึกษาและงานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน โดยที่ทั้งสองงานมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน

2. เทศบาลนครนนทบุรี

เมื่อพิจารณารายจ่ายแยกตามแผนงาน พบว่าเทศบาลนครนนทบุรี มีรายจ่ายของแผนงานการศึกษาประมาณร้อยละ 5, 8 และ 5 ในปีงบประมาณ 2542-2544 ตามลำดับ ซึ่งจัดว่าเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับแผนงานอื่นๆ โดยแผนงานที่ใช้งบประมาณเป็นสัดส่วนสูงสุดและรองลงมา ในปีงบประมาณ 2542-2544 ได้แก่ แผนงานช่าง แผนงานอนามัยและสิ่งแวดล้อม โดยใช้เป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 43 และ 25 ในปีงบประมาณ 2543 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณารายละเอียดของแผนงานการศึกษา จำแนกตามงานและแหล่งรายได้ พบว่าเทศบาลนครนนทบุรีได้รับเงินรายได้ในการจัดการศึกษาประมาณร้อยละ 20.3 – 34.8 ในปีงบประมาณ 2540 – 2543 และใช้เงินอุดหนุนเฉพาะกิจเป็นสัดส่วน 58.2 - 80 ในปีงบประมาณ 2540-2543 และเงินอุดหนุนทั่วไปที่แฝงอยู่ในเงินรายได้ ร้อยละ 3.1 - 7.0 ในปีงบประมาณ 2540-2543 ตามลำดับ สาเหตุที่ปีงบประมาณ 2541 มีการใช้เงินรายได้เป็นในสัดส่วนที่สูงเนื่องจากมีรายจ่ายด้านการก่อสร้างในส่วน งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน นอกจากนี้เงินบำเหน็จบำนาญและเงินช่วยเหลือครูของเทศบาลนนทบุรียังมีสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงอีกด้วย กล่าวคือ มีสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 6-10 ของงบประมาณแผนการศึกษาทั้งหมด

งานที่ได้รับงบประมาณสูงสุด ได้แก่ งาน โรงเรียน มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 67.3 - 88.5 ในปีงบประมาณ 2540 - 2544 ตามลำดับ สาเหตุที่ในปีงบประมาณ 2541 มีสัดส่วนงบประมาณเพียง 67.3 เนื่องจากได้รับงบประมาณในส่วนของเงินอุดหนุนไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับปีอื่นๆ ส่วนงานที่มีการใช้จ่ายรองลงมา ได้แก่ งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอก โรงเรียนและงานบริหารการศึกษา โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 11.7 และ 3.2 ในปีงบประมาณ 2543 และงบประมาณในงานดังกล่าวมีแนวโน้มที่ค่อนข้างคงที่

2) เทศบาลนครสมุทรปราการ

เมื่อพิจารณาจากงบประมาณรายจ่ายแยกตามแผนงาน ปีงบประมาณ 2542 -2544 พบว่าแผนงานการศึกษาได้รับงบประมาณเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 14.5 -19.3 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าแผนงานการศึกษาได้รับงบประมาณเป็นสัดส่วนเพิ่มขึ้นทุกปี ส่วนแผนงานที่มีการใช้จ่ายมากที่สุด ได้แก่ แผนงานอนามัยและสิ่งแวดล้อมและแผนงานช่าง โดยมีการใช้จ่ายประมาณร้อยละ 24-26 ทั้งสองแผนงาน

เมื่อพิจารณาแผนการศึกษาแยกตามงานและแหล่งที่มาของรายได้ พบว่าเทศบาลนครสมุทรปราการใช้เงินรายได้ในการจัดการศึกษาประมาณร้อยละ 16-22 เท่านั้น กล่าวคือ มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 16.8 - 22.4 ตามลำดับ ได้รับเงินอุดหนุนเฉพาะกิจประมาณร้อยละ 75.7 - 81.7 ซึ่งมีแนวโน้มลดลงและได้รับเงินอุดหนุนที่แฝงอยู่ในเงินรายได้ร้อยละ 1.5 - 2.0 ในปีงบประมาณ 2540-2543 ตามลำดับ

งานที่มีค่าใช้จ่ายสูงสุด ได้แก่ งาน โรงเรียน มีการใช้จ่ายสูงถึงประมาณร้อยละ 86-90 ส่วนงานอื่นๆ ที่มีค่าใช้จ่ายรองลงมา ได้แก่ งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียนและงานบริหารการศึกษา ซึ่งมีการใช้จ่ายเพียงร้อยละ 5.0 และ 2.2 ในปีงบประมาณ 2543 เท่านั้น

4. เทศบาลนครนครปฐม

เมื่อพิจารณางบประมาณรายจ่ายแยกตามแผนงานของเทศบาลนครปฐม พบว่ามีการใช้จ่ายเป็นร้อยละ 17.2 - 20.6 ในปีงบประมาณ 2542-2544 ตามลำดับ นับว่าเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับแผนงานอื่นๆ โดยแผนงานที่มีการใช้จ่ายสูงสุด ได้แก่ แผนงานช่างและแผนงานอนามัยและสิ่งแวดล้อม มีการใช้จ่ายประมาณร้อยละ 35.0 และ ร้อยละ 20.0 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณางบประมาณของแผนงานการศึกษาจำแนกตามงานและแหล่งที่มาของรายได้ พบว่า เทศบาลนครปฐมใช้เงินรายได้เพื่อการจัดการศึกษาประมาณร้อยละ 35.5 - 41.0 ในปีงบประมาณ 2540-2543 ตามลำดับ ซึ่งมีแนวโน้มว่าสัดส่วนดังกล่าวค่อนข้างคงที่ และได้รับงบประมาณจากเงินอุดหนุนเฉพาะกิจเป็นร้อยละ 56.7 - 62.2 ในปีงบประมาณ 2540-2543 และเงินอุดหนุนแฝงอีกร้อยละ 2.3 - 2.5 ส่วนงานที่ได้รับงบประมาณมากที่สุด ได้แก่ งาน โรงเรียน โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 70.5 - 79.1 ในปีงบประมาณ 2540-2543 ตามลำดับ งานที่ได้รับงบประมาณรองลงมา ได้แก่ งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน และมีแนวโน้มว่า

งานนี้จะได้รับงบประมาณในส่วนดังกล่าวเพิ่มขึ้นด้วย งานบริหารการศึกษาได้รับงบประมาณเพียงร้อยละ 3-6 เท่านั้น ส่วนเงินบำเหน็จบำนาญและเงินช่วยเหลือครูมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 4 ของงบประมาณด้านการศึกษาทั้งหมด

โดยสรุป เทศบาลจะใช้จ่ายเงินสำหรับแผนงานการศึกษาประมาณร้อยละ 10-20 ขึ้นอยู่กับขนาดของเทศบาล นโยบายของผู้บริหารที่จะให้ความสำคัญกับการศึกษา ซึ่งจะมีผลอย่างมากต่อจำนวนเงินอุดหนุนที่ท้องถิ่นจะได้รับจัดสรร นอกจากนี้ยังรวมถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจในแต่ละปีประกอบด้วย

สำหรับแผนงานการศึกษา โดยเฉลี่ยของเทศบาลที่ทำการศึกษา 4 แห่งจะใช้จ่ายเงินรายได้เพื่อจัดการศึกษาประมาณร้อยละ 26-32 ของงบการศึกษาทั้งหมดและเป็นงบประมาณเงินอุดหนุนเฉพาะกิจที่ได้จากรัฐบาลประมาณร้อยละ 63.9 – 72.4 สัดส่วนที่มากหรือน้อยของงบประมาณแต่ละปีจะขึ้นกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศด้วย ส่วนเงินอุดหนุนแฝงจะมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 1.9 – 3.3 ตามขนาดของเทศบาลที่จะได้รับเงินอุดหนุนดังกล่าวในสัดส่วนที่แตกต่างกัน

งานที่มีการใช้จ่ายเป็นสัดส่วนสูงที่สุด ได้แก่ งาน โรงเรียน เนื่องจากเป็นงานที่ครอบคลุมทางด้านจัดการศึกษาเกือบทั้งหมด ซึ่งจะรวมงบประมาณในส่วนของเงินอุดหนุนทั่วไปและเงินอุดหนุนเฉพาะกิจที่จัดสรรให้สำหรับเป็นเงินเดือนครู ค่าวัสดุ ค่าอาหารเสริมและค่าครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างต่างๆ โดยที่เงินบำเหน็จบำนาญได้ถูกรวมอยู่ในงานนี้ด้วยเช่นกัน

4.4.2 กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในมาตรา 89 (21) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528 โดยมีจัดการศึกษาใน 5 ลักษณะ คือ

1. การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

1.1 การจัดในรูปแบบศูนย์เลี้ยงดูเด็กหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักพัฒนาชุมชน ซึ่งดำเนินงานในลักษณะของการให้ความสนับสนุนชุมชนที่เปิดดำเนินการ และสำนักอนามัย ซึ่งเปิดสถานเลี้ยงเด็กกลางวันและให้การสนับสนุนบ้านเลี้ยงเด็ก

1.2 การจัดการศึกษาในระดับอนุบาล 1 มีจำนวน 415 โรงเรียน ระดับอนุบาล 2 จำนวน 426 โรงเรียน

2. การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักการศึกษาและสำนักงานเขต มีโรงเรียนจำนวน 431 โรงเรียน ซึ่งตั้งอยู่กระจายทั่วพื้นที่ 50 สำนักงานเขต

3. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เปิดสอนในโรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร จำนวน 56 โรงเรียน ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักการศึกษาและสำนักงานเขต

4. การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยพยาบาลเพื่อการอนุรักษ์ใน
ความรับผิดชอบของสำนักการแพทย์

5. การจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ได้แก่ การฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น
ในโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร และจัดให้แก่กลุ่มสนใจตามความเหมาะสม ซึ่งอยู่ในความ
รับผิดชอบของสำนักพัฒนาชุมชน

กรุงเทพมหานครมีการจัดการศึกษาแบ่งเป็น 3 ระดับ โดยในปีการศึกษา 2543 มีจำนวน
นักเรียนทั้งสิ้น 328,313 คน แบ่งเป็น

1. ระดับก่อนประถมศึกษา มีนักเรียน 67,735 คน คิดเป็นร้อยละ 20.6
2. ระดับประถมศึกษา มีนักเรียน 245,495 คน คิดเป็นร้อยละ 74.8
3. ระดับมัธยมศึกษา (โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา) มีนักเรียน 15,083 คน คิดเป็น
ร้อยละ 4.6

ในปีการศึกษา 2543 มีครูทั้งสิ้น 12,727 คน (สำนักการศึกษากทม. 2542, น. 24-25)

แหล่งรายได้ของกรุงเทพมหานครสำหรับจัดการศึกษามาจาก 2 แหล่งหลักคือ

1. จากเงินรายได้ของกรุงเทพมหานคร
2. จากเงินอุดหนุนรัฐบาล ซึ่งจะจ่ายเป็นเงินบำเหน็จบำนาญ เงินช่วยเหลือครู งาน

ดำเนินการก่อนการศึกษาภาคบังคับ งานดำเนินการประถมศึกษา โครงการขยายโอกาสทางการ
ศึกษาและงานอบรมผู้บริหารการศึกษา

จากข้อมูลงบประมาณของกรุงเทพมหานคร พบว่ากรุงเทพมหานครใช้จ่ายในงานด้านการ
ศึกษาประมาณร้อยละ 5 ของรายจ่ายทั้งหมดและเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9 ตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมา
จะเห็นได้ว่ากรุงเทพมหานครใช้จ่ายงบประมาณทางด้านการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยราย
จ่ายที่เพิ่มขึ้นนั้นอยู่ในแผนงานบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้ข้อมูลงบประมาณของกรุงเทพมหานครนี้ยังระบุว่าแหล่งงบประมาณส่วนใหญ่
มาจากเงินอุดหนุนเป็นหลัก โดยในปีงบประมาณ 2540 กรุงเทพมหานครได้รับเงินอุดหนุนเพื่อจัด
การศึกษาจากรัฐบาลประมาณร้อยละ 69 ของงบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษาทั้งหมด โดยงบ
ประมาณดังกล่าวมีส่วนประมาณร้อยละ 53 ในปีงบประมาณ 2541 และเพิ่มเป็นร้อยละ 57 ในปี
งบประมาณ 2542-2544 (เงินอุดหนุนในส่วนนี้เป็นเงินที่ไม่ได้รวมงบประมาณในส่วนองงาน
บำเหน็จบำนาญและงานเงินช่วยเหลือครู ซึ่งถือเป็นรายจ่ายที่ไม่ใช่รายจ่ายเพื่อการศึกษา) ซึ่งจะเห็น
ได้ว่า การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครยังต้องพึ่งพารัฐบาลกลางอยู่มาก

รายจ่ายที่สำคัญในการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ แผนงานจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ประกอบด้วยงานดำเนินการก่อนประถมศึกษา งาน
ดำเนินการประถมศึกษาและ โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา แผนงานนี้มีสัดส่วนการใช้จ่ายเป็น
ร้อยละ 69 ในปีงบประมาณ 2540 และลดลงเป็นร้อยละ 53.7 ในปีงบประมาณ 2541 และมีสัดส่วน

เป็นร้อยละ 57 ในปีงบประมาณ 2542-2544 ซึ่งจะเห็นได้ว่า แผนงานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา กรุงเทพมหานครยังต้องใช้งบประมาณของรัฐบาลในการสนับสนุนแผนงานดังกล่าว ข้อมูลข้างต้นที่แสดงมานี้ชี้ให้เห็นว่า กรุงเทพมหานครยังมีความจำเป็นต้องพึ่งรัฐบาลในการจัดการศึกษาค่อนข้างมาก

ส่วนงานที่มีรายจ่ายเป็นสัดส่วนรองลงมา ได้แก่ แผนงานบริหารการศึกษา มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 18.7 ในปีงบประมาณ 2540 และเพิ่มเป็น 26.9 และ 28.3 ในปีงบประมาณ 2541-2542 ส่วนในปีงบประมาณ 2543 และ 2544 นั้น มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 6.6 และ 4.5 เนื่องจากได้มีย้ายงบประมาณในส่วนของการจัดการสถานศึกษาซึ่งเป็นรายจ่ายทางด้านค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้างไปทำงานบริหารการศึกษาเขต โดยจะเห็นได้ว่าสัดส่วนงบประมาณของงานบริหารการศึกษาเขตได้เพิ่มจากร้อยละ 7 ในปีงบประมาณ 2542 เป็นร้อยละ 28.70 และ 32.97 ในปีงบประมาณ 2543 และ 2544 แต่ถ้าหากว่ามีการนำงบประมาณของ 2 งานดังกล่าวมารวมกัน ค่าใช้จ่ายในนี้จะมีสัดส่วนค่อนข้างคงที่คือ ร้อยละ 33.3 – 37.5 ในปีงบประมาณ 2540-2544 ตามลำดับ

4.5 การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายต่อหัวสำหรับการจัดการศึกษาในเทศบาลและกทม.

4.5.1 เงินอุดหนุนจากรัฐและทรัพยากรจากภายในท้องถิ่นจากเงินรายได้ของเทศบาลที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา

ผลการคำนวณค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนในสังกัด กทม. และ สปช. แสดงไว้ในตารางที่ 4.5 โดยที่การคำนวณอาศัยอัตราการขยายตัวของค่าใช้จ่ายต่อหัวในปี 2540 – 2542 เป็นฐานในการคำนวณค่าใช้จ่ายในปี 2543 และอาศัยอัตราการขยายตัวของค่าใช้จ่ายต่อหัวในปี 2542- 2543 เป็นฐานในการคำนวณค่าใช้จ่ายในปี 2544 แล้วค่าใช้จ่ายต่อหัวของทุกปีถูกปรับด้วยอัตราเงินเฟ้อเพื่อให้เป็นมูลค่าของปี 2544

ตารางที่ 4.5 ค่าใช้จ่ายต่อหัวนักเรียนในสังกัด กทม.และสปช. (มูลค่าปี 2544)

ปี	2540	2541	2542	2543	2544
กทม.	17,066.6	19,659.3	17,830.1	16,697.2	17,070.7
(เงินรายได้)	5,289.4	9,066.9	7,583.2	7,056.2	7,867.0
(เงินอุดหนุน)	11,777.2	10,592.4	10,247.0	9,641.0	9,203.8
สปช.	14,541.7	13,113.5	12,753.6	13,157.0	13,573.1

ที่มา : เอกสารงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณปี พ.ศ. 2540-2543 กระทรวงศึกษาธิการ
เอกสารงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณปี พ.ศ. 2540-2543 กรุงเทพมหานคร
รายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

การที่ต้องเลือกอัตราการเติบโตที่เป็นบวกในการคำนวณ เนื่องมาจากอัตราการขยายตัวของค่าใช้จ่ายต่อหัวควรมีค่าเป็นบวก แต่ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ได้เกิดภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรงและตามด้วยภาวะเงินฝืดซึ่งทำให้ตัวเลขที่ปรับด้วยเงินเฟ้อในช่วงนี้ต่างไปจากสถานะปกติ

ถึงแม้ว่าค่าใช้จ่ายต่อหัวโดยรวมแล้วของกทม.จะมีค่าสูงกว่า แต่มีข้อสังเกตที่น่าสนใจสองประการคือหนึ่งโรงเรียนที่ กทม.รับผิดชอบนั้นมีการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษารวมอยู่ด้วยต่างจาก สปช.ซึ่งงบประมาณส่วนใหญ่จะใช้ไปกับระดับประถมศึกษา สอง งบประมาณอุดหนุนต่อหัวในส่วนที่ได้นั้น กทม.ใช้น้อยกว่าสปช.มาโดยตลอด(ระหว่างปี 2540-2543) และมีแนวโน้มที่จะใช้งบประมาณอุดหนุนลดลงเรื่อยๆ ซึ่งแนวโน้มนี้สอดคล้องกับนโยบายที่จะให้องค์กรท้องถิ่นเป็นผู้ระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษา และการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น

เพื่อการปรับให้สามารถเปรียบเทียบกัน ได้ระหว่างค่าใช้จ่ายของกทม.และเทศบาล ควรมีการนำค่าใช้จ่ายต่อหัวของโรงเรียนรัฐที่มีทั้งระดับประถมและมัธยมมาเฉลี่ย แล้วนำมาเปรียบเทียบระหว่างกทม.กับเทศบาล ค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนระดับก่อนประถมเท่ากับ 9,000 บาทในปี 2544 ในขณะที่ค่าใช้จ่ายของสปช. ตัวแทนค่าใช้จ่ายต่อหัวในระดับประถมในปี 2544 มีค่าเท่ากับ 13,573.1 บาท และจากในตารางที่ 33 ค่าใช้จ่ายต่อหัวเฉลี่ยทั้งมัธยมต้นและมัธยมปลายในปี 2544 เท่ากับ 17,654 บาท เมื่อนำค่าทั้งสามนี้มาเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักด้วยสัดส่วนร้อยละของนักเรียนชั้นก่อนประถม ประถม และมัธยมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งเท่ากับ 22.7, 67, 10.3 ตามลำดับจะได้ค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่ายต่อหัวของโรงเรียนของรัฐที่มีสัดส่วนนักเรียนเท่ากับเทศบาลเท่ากับ 12,955.3 บาท ซึ่งถึงแม้ว่าค่าใช้จ่ายต่อหัวของกทม.จะยังมากกว่าค่าใช้จ่ายต่อหัวที่คำนวณได้นี้ แต่ค่าใช้จ่ายต่อหัวที่คำนวณได้นี้สูงกว่าเงินอุดหนุนต่อหัวปี 2544 ของกทม. ถึง 3,751.5 บาท ผลการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของกทม.ในการระดมทรัพยากรจากท้องถิ่นเพื่อจัดการศึกษา

จากตารางที่ 4.6 พบว่าเทศบาลทั้ง 4 ที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษาสามารถใช้เป็นตัวแทนของเทศบาลทั่วประเทศ โดยต้องมีการปรับข้อมูล เนื่องจากค่าใช้จ่ายต่อหัวปีเฉลี่ยในปี 2543 ของเทศบาลทั้ง 4 เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายต่อหัวเทศบาลทั่วประเทศสูงกว่าถึงร้อยละ 16 ดังนั้นค่าใช้จ่ายต่อหัวเฉลี่ยของ 4 เทศบาลต้องปรับ โดยการคูณกับ 0.84 ซึ่งเป็นสัดส่วนระหว่างค่าใช้จ่ายต่อหัวของ 4 จังหวัดนี้กับค่าใช้จ่ายต่อหัวของทั่วประเทศ (การที่ต้องใช้ข้อมูลของเทศบาลทั้ง 4 ในการคำนวณเนื่องจากข้อมูลของเทศบาลทั่วประเทศที่มีนั้นเป็นของปี 2543 เพียงปีเดียว จึงไม่สามารถนำมาคำนวณแนวโน้มอัตราการเพิ่มและสถิติที่จำเป็นอื่นๆ)

ตารางที่ 4.6 ค่าใช้จ่ายต่อหัว 4 เทศบาลตัวอย่าง(มูลค่าปี 2544)

ปี	2540	2541	2542	2543	2544
นครปฐม	16,559.1	14,800.7	12,194.0	13,969.6	13,423.5
(เงินรายได้)	5,871.8	6,068.3	4,419.1	5,091.9	4,922.8
(เงินอุดหนุน)	10,687.2	8,732.4	7,774.9	8,877.7	8,501.9
สมุทรปราการ	16,035.4	16,188.7	18,626.4	16,712.9	16,889.5
(เงินรายได้)	2,700.4	2,957.7	3,753.2	3,738.7	4,098.1
(เงินอุดหนุน)	13,335.1	13,231.0	14,873.2	12,974.3	12,886.5
นนทบุรี	12,980.3	21,767.2	19,705.3	19,691.0	22,236.1
(เงินรายได้)	2,635.0	7,583.7	3,326.3	4,710.1	5,637.4
(เงินอุดหนุน)	10,345.3	14,183.5	16,379.1	14,981.0	16,659.2
ปทุมธานี	18,466.4	13,135.1	10,312.5	12,734.5	11,746.4
(เงินรายได้)	5,606.4	5,834.6	4,040.4	4,113.3	3,839.4
(เงินอุดหนุน)	12,860.0	7,300.5	6,272.1	8,621.3	7,910.9
เฉลี่ย 4 จังหวัด	16,010.3	16,472.9	15,209.5	15,777.0	15,719.6
เทศบาล (รวม)				13,359.9	
(เงินรายได้)				3,763.3	
(เงินอุดหนุน)				9,596.6	
เทศบาล (ไม่รวม 4 เทศบาล)				13,264.1	
(เงินรายได้)				3,729.8	
(เงินอุดหนุน)				9,534.3	

* ปรับด้วยอัตราเงินเฟ้อโดยใช้ปี 2544 เป็นปีฐาน

หมายเหตุ ข้อมูลปี 2544 ได้จากการใช้อัตราเจริญเติบโตระหว่างปี 2540-2543 ในการพยากรณ์

ที่มา : เทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2540-2543 ของเทศบาลเมืองนนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และนครปฐม สำนักงานศึกษาส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย

เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนในสังกัดเทศบาลที่ได้จากการปรับข้อมูล (ตารางที่ 4.7) พบว่าเงินอุดหนุนจากรัฐมีแนวโน้มที่ลดลง และเงินรายได้มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าค่าใช้จ่ายต่อหัวของเทศบาลทั้ง 4 ที่ใช้เป็นตัวแทนของทั้งประเทศที่ได้จากการคำนวณในปี 2544 นั้นจะยังมากกว่าค่าใช้จ่ายต่อหัวของโรงเรียนของรัฐที่ได้จากการนำค่าใช้จ่ายต่อหัวสามระดับการศึกษามาเฉลี่ยซึ่งมีค่า 12,955.3 บาท

ตารางที่ 4.7 ค่าใช้จ่ายต่อหัวของสี่ เทศบาลหลังจากการปรับให้สอดคล้องกับของทั่วประเทศ(มูลค่าปี 2544)

ปี	2540	2541	2542	2543	2544
เฉลี่ย 4 จังหวัด	13,448.7	13,837.2	12,776.0	13,252.7	13,535.8
(เงินรายได้)	3,530.9	4,713.3	3,263.2	3,707.3	3,884.5
(เงินอุดหนุน)	9,917.8	9,124.0	9,512.8	9,545.4	9,651.3

ที่มา : จากการคำนวณ

แต่ถ้าพิจารณาเฉพาะส่วนต่างของเงินอุดหนุนภาครัฐพบว่า ความแตกต่างของเงินอุดหนุนภาครัฐในปี 2544 ที่ได้รับการปรับแล้วน้อยกว่าค่าใช้จ่ายต่อหัวเฉลี่ยสามระดับการศึกษาเป็นเงินถึง 3,304 บาทซึ่งผลต่างในส่วนนี้คือทรัพยากรทั้งหมดที่ท้องถิ่นระดมมาเพื่อการศึกษา ทรัพยากรที่ท้องถิ่นระดมมาโดยตรงเพื่อการศึกษาคือรายได้ของเทศบาลที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษานั้นมีค่าเท่ากับ 3,884.5 บาทในปี 2544 การที่เงินบริจาคมีค่ามากกว่าส่วนต่างระหว่างเงินอุดหนุนต่อหัวของเทศบาลกับค่าใช้จ่ายต่อหัวสามระดับของ โรงเรียนรัฐแสดงให้เห็นถึงการที่เทศบาลหรือองค์กรระดับท้องถิ่นมีต้นทุนในการจัดการศึกษาสูงกว่าองค์กรการศึกษาของสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะเทศบาลมีต้นทุนการบริหารต่อหัวค่อนข้างสูง

ค่าใช้จ่ายต่อหัวที่คำนวณออกมาได้ในที่นี้ อาจจะถือว่าต่ำกว่าความเป็นจริง เนื่องจากในการดำเนินการจัดการศึกษานั้น โรงเรียนยังสามารถระดมทรัพยากรบางส่วนได้จากในชุมชน ทั้งในรูปของที่ดิน สิ่งของ อุปกรณ์การศึกษาและเงินบริจาคเป็นทุนการศึกษา ซึ่งค่อนข้างยากในการประมาณตัวเลขดังกล่าวออกมาเป็นตัวเงิน เนื่องจากในแต่ละเทศบาลจะมีความสามารถในการระดมทรัพยากรที่ต่างกันตลอดจนความหลากหลายของทรัพยากรที่เทศบาลสามารถระดมมาได้

หากจะประมาณการว่า ในอนาคตเทศบาลจะสามารถช่วยรัฐประหยัดงบประมาณได้เท่าไร และระดมทรัพยากรในรูปรายได้มาช่วยในการจัดการศึกษาได้เท่าไร การประหยัดงบประมาณจะพิจารณาได้จากการคำนวณผลต่างระหว่างค่าใช้จ่ายต่อหัวสามระดับของ โรงเรียนของรัฐและเงินอุดหนุนต่อหัวของเทศบาลในอนาคตนำมาคูณกับจำนวนนักเรียนที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคตแต่ละปี ในขณะที่การระดมทรัพยากรในอนาคตจะใช้ตัวเลขรายได้ของเทศบาลที่จะนำไปอุดหนุนการศึกษาจากตารางที่ 4.7 ในการคำนวณ

จากตารางที่ 4.7 จะสามารถคำนวณอัตราการเพิ่มระหว่าง 2540-2544 ของเงินอุดหนุนต่อหัวของเทศบาลได้ ซึ่งเป็นอัตราติดลบร้อยละ -0.7 จากตารางที่ 4.6 ให้ค่าใช้จ่ายต่อหัวสามระดับเพิ่มในอัตราร้อยละ 3.2 ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มของค่าใช้จ่ายต่อหัวของ สปช.ระหว่างปี 2542-43

จะสามารถคำนวณผลต่างระหว่างเงินอุดหนุนต่อหัวของเทศบาลและค่าใช้จ่ายต่อหัวสามระดับของภาครัฐ(ซึ่งเป็นเงินอุดหนุนเช่นเดียวกับเทศบาล)ในปี 2545-2549 (โดยสมมติให้ระหว่างปี 2545-2549 มีอัตราเงินเฟ้อร้อยละ 2 ต่อปี) ในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ผลต่างของเงินอุดหนุน(ค่าใช้จ่าย)ต่อหัวในปี 2545-2549(มูลค่าปี 2544)

ปี	2545	2546	2547	2548	2549
เทศบาล	9,397.6	9,331.8	9,266.5	9,201.6	9,137.2
โรงเรียนรัฐ	13,732.8	14,172.2	14,625.7	15,093.8	15,576.8
ผลต่าง	4,335.2	4,840.4	5,359.3	5,892.2	6,439.6

ที่มา : จากการคำนวณ

จำนวนนักเรียนในขนาดนั้นคำนวณโดยใช้สัดส่วนการเพิ่มในอดีตระหว่างปี 2540-2543 ซึ่งจะใช้อัตราการเพิ่มในระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในอัตราร้อยละ 5, 2.5 และ 10 ตามลำดับ การที่สมมติว่าโรงเรียนเทศบาลสามารถรับนักเรียนที่เพิ่มขึ้นในอนาคตได้ในอัตราเหล่านี้ เนื่องมาจากข้อมูลของเทศบาล 118 แห่งจาก 129 แห่งที่มีโรงเรียนเทศบาล เมื่อหาค่าเฉลี่ยของเงินสนับสนุนการศึกษาแล้วพบว่ามีอัตราส่วนประมาณเพียงร้อยละ 12.5 ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับงบประมาณทั้งหมดและสามารถเพิ่มได้อีกมาก หากให้จำนวนนักเรียนของเทศบาลขยายตัวต่อไปในอัตราเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการคำนวณ จะสามารถช่วยประหยัดงบอุดหนุนจากรัฐบาลดังแสดงในตาราง 4.9

ตารางที่ 4.9 จำนวนนักเรียนของเทศบาลระหว่างปี 2545-2549 และเงินที่รัฐประหยัดได้เทียบกับกรณีที่ให้นักเรียนทั้งหมดเรียนในโรงเรียนของรัฐ(มูลค่าปี 2544 และหน่วยเป็นบาท)

ระดับการศึกษา	2545	2546	2547	2548	2549
ก่อนประถมศึกษา	92,840	97,482	102,356	104,400	109,620
ประถมศึกษา	261,353	267,890	274,585	281,450	288,486
มัธยมศึกษา	46,343	50,978	56,075	61,680	67,848
รวม	400,536	416,350	433,016	447,530	465,954
ผลต่าง	4,335.2	4,840.4	5,359.3	5,892.2	6,439.6
เงินที่ประหยัดได้	1,736.4	2,015.3	2,320.7	2,636.9	3,000.5
(ล้านบาท)					

ที่มา : จากการคำนวณ

ในการคำนวณการระดมทรัพยากรจากท้องถิ่นในรูปรายได้มาช่วยในการจัดการศึกษาจะใช้ตัวเลขเงินอุดหนุนจากรัฐบาลที่ 4.7 โดยสมมติว่ารายได้ของเทศบาลที่จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษา

ขยายตัวในอัตราคงที่ ขณะที่จำนวนนักเรียนจะเพิ่มในอัตราเดียวกับตารางที่ 4.9 และรายได้ของเทศบาลที่นำมาใช้จ่ายเป็นเงินอุดหนุนต่อหัวนักเรียนขยายตัวในอัตราร้อยละ 2.5 ซึ่งเป็นอัตราเฉลี่ยระหว่างปี 2540-2544 จะได้จำนวนทรัพยากรทั้งหมด (จากรายได้ซึ่งถือเป็นการประเมินขั้นต่ำเพราะท้องถิ่นยังสามารถระดมจากทางอื่นได้เช่นการบริจาค) ที่เทศบาลระดมได้ดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 เงินรายได้จากการประมาณที่เทศบาลจะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาระหว่างปี 2545-2549(มูลค่าปี 2544และหน่วยเป็นบาท)

ปี	2545	2546	2547	2548	2549
(เงินรายได้)	3,903.6	4,001.1	4,101.2	4,203.7	4,308.8
จำนวนนักเรียน	400,536	416,350	433,016	447,530	465,954
เงินรายได้รวม (ล้านบาท)	1,563.5	1,665.9	1,775.9	1,881.3	2,007.7

ที่มา : จากการคำนวณ

การประมาณการเงินรายได้นี้ สมมติว่าไม่มีการขยายโรงเรียนเทศบาลในเขตเทศบาลที่ยังไม่มีโรงเรียนเทศบาลในปัจจุบัน ถ้ามีการขยายโรงเรียนเทศบาลไปยังเขตที่ยังไม่มีโรงเรียน เทศบาลต้องมีการคำนวณเพิ่มเติมว่า เขตเทศบาลที่ได้มีการขยายโรงเรียนนั้นใช้รายได้ในสัดส่วนเท่าไรมาช่วยในการจัดการศึกษา นอกจากนี้ ถ้ามีเทศบาลที่เพิ่มสัดส่วนของเงินรายได้เพื่อนำมาใช้ในการจัดการศึกษา ผลที่ได้จากการคำนวณก็จะเปลี่ยนไปด้วย

ในการวิจัยในครั้งนี้ได้พบข้อมูลที่สำคัญอีกหลายชุดซึ่งอาจนำมาคำนวณในกรณีที่มีการขยายโรงเรียนเทศบาลหรือเพิ่มสัดส่วนเงินสนับสนุนการศึกษา ข้อมูลดังกล่าวคือการประมาณการรายได้รวมของเทศบาลทั้งประเทศระหว่างปี 2544-2548 ของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง ซึ่งถ้าทราบถึงเขตเทศบาลทั้งหมดที่มีการขยายโรงเรียนก็จะสามารถหาสัดส่วนระหว่างงบประมาณของเขตเทศบาลทั้งหมดที่มีโรงเรียนกับงบประมาณของเทศบาลทั้งประเทศ สัดส่วนนี้สามารถนำไปปรับข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการคลังระหว่างปี 2544-2548 ให้เหลือเพียงงบประมาณทั้งหมดของเขตเทศบาลที่มีโรงเรียนเทศบาล ซึ่งสามารถนำมาคำนวณสัดส่วนเงินงบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนการศึกษาในอนาคตได้ แต่ที่ไม่ได้คำนวณในที่นี้เพราะการขยายโรงเรียนเทศบาลในแต่ละท้องถิ่นนั้นขึ้นกับปัจจัยหลายประการเช่นความพร้อมและความต้องการของท้องถิ่น ในส่วนกรุงเทพมหานครเมื่อใช้วิธีการเดียวกันจะพบว่าได้ผลดังแสดงในตารางที่ 4.11-4.13

ตารางที่ 4.11 ผลต่างของเงินอุดหนุน(ค่าใช้จ่าย)ต่อหัวของโรงเรียนของกรุงเทพมหานครกับโรงเรียนของรัฐในปี 2545-2549(มูลค่าปี 2544)

ปี	2545	2546	2547	2548	2549
กทม.	8,701.0	8,225.7	6,169.3	4,627.0	3,470.2
โรงเรียนรัฐ	13,732.8	14,172.2	14,625.7	15,093.8	15,576.8
ผลต่าง	1,955.6	3,579.8	4,378.7	5,452.8	6,373.0

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางที่ 4.12 จำนวนนักเรียนของกรุงเทพมหานครระหว่างปี 2545-2549 และเงินที่รัฐประหยัดได้เทียบกับกรณีที่ให้นักเรียนทั้งหมดเรียนในโรงเรียนของรัฐ(มูลค่าปี 2544 และหน่วยเป็นบาท)

ระดับการศึกษา	2545	2546	2547	2548	2549
ก่อนประถมศึกษา	89,579	103,016	118,468	136,239	153,980
ประถมศึกษา	260,445	268,259	276,306	284,595	291,192
มัธยมศึกษา	17,592	19,000	20,520	22,161	23,600
รวม	367,616	390,275	415,294	442,995	468,772
ผลต่าง	1,956	3,580	4,379	5,453	6,373
เงินที่ประหยัดได้ (ล้านบาท)	718.9	1,397.1	1,818.5	2,415.5	2,987.5

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางที่ 4.13 เงินรายได้จากการประมาณที่กรุงเทพมหานครจะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาระหว่างปี 2545-2549(มูลค่าปี 2544และหน่วยเป็นบาท)

ปี	2545	2546	2547	2548	2549
(เงินรายได้)	8,825.4	9,900.6	11,106.8	12,459.9	13,977.9
นักเรียนรวม	367,616.0	390,275.0	415,294.0	442,995.0	468,772.3
รายได้รวม (ล้านบาท)	3,244.4	3,864.0	4,612.6	5,519.7	6,552.4

ที่มา : จากการคำนวณ

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าถ้าหากว่าในอนาคต เทศบาลและกรุงเทพมหานครมีเงินรายได้เพิ่มขึ้นจากภาษีประเภทต่างๆ ตามพระราชบัญญัติขึ้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีด้วยแล้ว ทั้งเทศบาลและกรุงเทพมหานครจะสามารถพึ่ง

ตนเองได้มากขึ้นและต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาลน้อยลงในด้านการจัดการศึกษา แต่ผลการศึกษาก็จะเป็นไปตามนี้ต่อเมื่ออัตราการเพิ่มของนักเรียนอยู่ในระดับคงที่

การประมาณการนี้เป็นการประมาณการรายได้ในภาพรวมเท่านั้น ซึ่งถ้าหากท้องถิ่นที่พัฒนาแล้ว น่าจะสามารถจัดเก็บรายได้ได้ตามที่กำหนด และสามารถจัดการศึกษาได้ตรงตามเป้าหมาย แต่ถ้าหากท้องถิ่นที่เป็นท้องถิ่นที่มีรายได้น้อย อยู่ห่างไกลความเจริญ เช่น เทศบาลตำบลบางแห่ง อาจจะทำให้เกิดปัญหาในการจัดการศึกษาได้ ซึ่งรัฐบาลอาจจะนำงบประมาณที่เหลือจากเทศบาลที่มีรายได้เพียงพอมาจัดสรรแก่ท้องถิ่นที่ยังไม่พร้อม เพื่อให้เทศบาลทุกระดับสามารถจัดการศึกษาเพื่อประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่

4.5.2 การระดมทรัพยากรภายในท้องถิ่นในรูปแบบอื่นๆ

ในส่วนนี้จะแสดงถึงทรัพยากรที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาที่ได้มาจากรูปแบบอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากเงินอุดหนุนของรัฐและเงินรายได้นำมาใช้ในการจัดการศึกษาที่กล่าวถึงไว้ในหัวข้อที่แล้ว โดยจะใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เทศบาลตัวอย่างทั้งสิ้นเป็นหลัก

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสำนักการศึกษา/กองการศึกษา ของเทศบาลเมืองปทุมธานี เทศบาลนครสมุทรปราการ เทศบาลนครนครปฐม และเทศบาลนครนนทบุรีมีรายละเอียดที่สรุปได้ดังนี้

1. เทศบาลเมืองปทุมธานี

ข้อมูลพื้นฐาน มีโรงเรียนในสังกัด 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาลเมืองปทุมธานี

มีครูจำนวน 46 คน

มีนักเรียนจำนวน 1,440 คน โดยแบ่งเป็น

- ระดับก่อนประถมศึกษา 271 คน
- ระดับประถมศึกษา 918 คน
- ระดับมัธยมศึกษา 251 คน

ในด้านการระดมทรัพยากรจากแหล่งอื่นที่นอกเหนือจากงบประมาณที่จัดสรรจากรัฐบาลและเงินรายได้นั้น เทศบาลเมืองปทุมธานีมีแนวทางการระดมทรัพยากรดังนี้

1. ได้รับบริจาคจากมูลนิธิหาญสวัสดิ์ ซึ่งจะให้ในรูปทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน คนละ 1,000 บาท ปีละ 500 คน
2. ได้รับบริจาคจากพระที่เป็นเจ้าอาวาสในชุมชน ซึ่งจะให้ในรูปเงินบำรุงแก่โรงเรียน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในโรงเรียน
3. ได้กำไรจากการจัดงานประเพณีประจำปีต่างๆ โดยผลกำไรนี้จะมอบให้แก่โรงเรียน ประมาณปีละไม่เกิน 100,000 บาท

นอกจากนี้ ยังอาจได้รับบริจาคในรูปแบบวัสดุอุปกรณ์แก่เด็กนักเรียน ทั้งเงินและสิ่งของไปยังโรงเรียนโดยตรง ไม่ได้ผ่านเทศบาล ทำให้เทศบาลไม่มีข้อมูลทางด้านนี้มากนัก

สำหรับด้านการขยายโอกาสทางการศึกษาของเทศบาลเมืองปทุมธานีนั้น จัดเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนในระดับหนึ่ง เนื่องจากประชาชนในเขต จังหวัดปทุมธานีมีทางเลือกค่อนข้างมากในการศึกษาต่อ ทั้งในส่วนของโรงเรียนเอกชนและโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติรวมทั้งการที่จังหวัดปทุมธานีอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร จึงทำให้มีเด็กนักเรียนบางส่วนเดินทางเข้ามาศึกษาต่อในกรุงเทพมหานคร ดังนั้น การจัดการศึกษาที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นไปสำหรับ นักเรียนในระดับประถมศึกษา และส่วนหนึ่งเป็นนักเรียนที่มีฐานะยากจนที่ไม่สามารถศึกษาต่อในสถานศึกษาเอกชนที่เก็บค่าเล่าเรียนสูงได้

สำหรับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสนั้น ได้มีการสำรวจแล้วพบว่ามีคนพิการในเขตเทศบาลเมืองปทุมธานีประมาณ 10 คน โดยที่คนพิการเหล่านั้น ไม่มีความต้องการศึกษาต่อ ดังนั้น จึงไม่มีการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการแต่อย่างใด

2. เทศบาลนครนนทบุรี

ข้อมูลพื้นฐาน มีโรงเรียน 5 โรงเรียน ได้แก่ เทศบาล 1 วัดท้ายเมือง , เทศบาล 2 วัดทินกรนิมิต , เทศบาล 3 วัดนครอินทร์ , เทศบาล 4 วัดบางแพรกเหนือ และเทศบาล 5 ทานสัมฤทธิ์ มีครูรวม 5 เทศบาลทั้งสิ้น 116 คน

มีนักเรียนรวม 5 เทศบาลทั้งสิ้น 3,418 คน แบ่งเป็น

- ก่อนประถมศึกษา 818 คน
- ประถมศึกษา 2,256 คน
- มัธยมศึกษา 344 คน

ในด้านการระดมทรัพยากร จากแหล่งอื่นที่ไม่ใช่งบประมาณจากส่วนกลางนั้น เทศบาลนครนนทบุรีมีแนวทาง คือ ได้รับบริจาคจากบริษัทห้างร้านในจังหวัด โดยผ่านทั้งทางโรงเรียนและสำนักงานการศึกษา ในรูปของเงินทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน , ในรูปของอุปกรณ์การศึกษา เสื้อผ้า หรือในรูปของเงินสดเพื่อนำไปซื้ออุปกรณ์การศึกษา โดยมีรายได้ในส่วนนี้ แต่ละปีมากกว่า 1,000,000 บาท

ในด้านการขยายโอกาสทางการศึกษานั้น ทางสำนักงานการศึกษามีความพร้อมในการที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างเต็มที่ภายใน 3 ปี และสามารถให้การสนับสนุนได้ แต่ปัญหาหลักที่อาจจะเป็นอุปสรรคคือ มีงบประมาณน้อยและขาดแคลนบุคลากร

เทศบาลนครนนทบุรีไม่มีการจัดการศึกษาเพื่อคนด้อยโอกาสแต่อย่างใด

3. เทศบาลนครสมุทรปราการ

ข้อมูลพื้นฐาน มีโรงเรียน 5 โรงเรียน ได้แก่ เทศบาล 1 (เขียมเกษสุวรรณ) เทศบาล 2 (วัดใน) เทศบาล 3 (คลองตาเต็ด) เทศบาล 4 (สิทธิไชยอุปถัมภ์) เทศบาล 5 (วัดกลางวรวิหาร)

มีครูทั้งสิ้น 186 คน

มีนักเรียนทั้งสิ้น 5,049 คน แบ่งเป็น

- ก่อนประถมศึกษา 978 คน
- ประถมศึกษา 3,560 คน
- มัธยมศึกษา 511 คน

ในด้านการระดมทรัพยากรจากแหล่งอื่นที่ไม่ใช่งบประมาณนั้น ทางโรงเรียนจะได้จากผู้ปกครองหรือชุมชน แต่ไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นวัสดุ อุปกรณ์เพื่อการศึกษา และคาดว่าในอนาคตเทศบาลนครสมุทรปราการ ไม่น่าจะระดมทรัพยากรจากในชุมชนได้มากพอที่จะนำไปขยายโอกาสทางการศึกษาได้

ทางด้านการขยายโอกาสทางการศึกษานั้น ขณะนี้ได้ขยายใน 3 โรงเรียน จาก 5 โรงเรียนที่มีอยู่ ส่วนศักยภาพในการขยายในอนาคตนั้น ยังไม่สาม เรตระ努ได้ในขณะนี้ ขึ้นอยู่กับงบประมาณที่ได้รับ โดยปัญหาสำคัญที่เทศบาลนครสมุทรปราการ ในขณะนี้คือ การขาดแคลนครูผู้สอน

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสนั้น ทางเทศบาลไม่มีการดำเนินการ

4. เทศบาลนครนครปฐม

ข้อมูลพื้นฐาน มีโรงเรียน 5 โรงเรียน คือ เทศบาล 1 วัดพระงาม (สามัคคีวิทยา) เทศบาล 2 วัดเสน่หา เทศบาล 3 (สระกระเทียม) เทศบาล 4 (เขาวนปรีชาอุทิศ) เทศบาล 5 วัดพระปฐมเจดีย์

มีครูทั้งสิ้น 197 คน

มีนักเรียนทั้งสิ้น 6,172 คน แบ่งเป็น

- ก่อนประถมศึกษา 1,170 คน
- ประถมศึกษา 3,858 คน
- มัธยมศึกษา 1,144 คน

การระดมทรัพยากรจากแหล่งอื่นที่ไม่ใช่งบประมาณนั้น เทศบาลนครปฐมมีแหล่งรายได้ที่สำคัญ คือ

1. เงินกองทุนส่งเสริมพัฒนาการศึกษาสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
2. เงินจากมูลนิธิของโรงเรียน โรงละประมาณ 1,000,000 บาท โดยจัดสรรให้เด็กนักเรียนในรูปแบบการศึกษา สำหรับเด็กเล็ก คนละประมาณ 1,000 บาท และเด็กโต คนละประมาณ 2,000 บาท โรงละ 50 คน การหาเงินเข้ามูลนิธินั้น จัดทำโดยการจัดงานสังสรรค์

ศิษย์เก่า หรืองานประจำปี แล้วขอเงินบริจาค เงินในส่วนที่เป็นกำไรนั้น จะนำเข้ามามูลนิธิของโรงเรียน

3. การขอบริจาคมีทั้งในรูปตัวเงิน ที่ดิน หรืออุปกรณ์ต่างๆ
4. การเก็บค่าบริการ เช่น เก็บจากการให้เช่าสถานที่
5. เงินทุนหมุนเวียนอาหารกลางวัน ให้เด็กนักเรียนปีละ 1,600 บาท
ปีละ 200 คน

ในการระดมทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ในการขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับเทศบาลนครปฐมนั้น เป็นเรื่องที่ยากยิ่งเป็นไปได้ยาก เงินในส่วนนี้เป็นเงินสำหรับที่จะช่วยเสริมในส่วนที่ขาดได้เท่านั้น นอกจากนี้ สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ยากลำบาก ทำให้ไม่สามารถระดมเงินจากมูลนิธิได้ เนื่องจากมูลนิธิจะนำดอกผลมาใช้จ่ายเท่านั้นและเนื่องจากดอกเบี้ยในปัจจุบันมีอัตราต่ำ ทำให้ไม่สามารถใช้จ่ายได้มากนัก

ในการที่จะระดมทรัพยากรจากในชุมชนได้นั้น จะขึ้นอยู่กับศรัทธาของประชาชนที่มีต่อท้องถิ่น ความสามารถของผู้บริหารที่จะสนองความต้องการของประชาชน รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจของชุมชน อีกทั้งโรงเรียนเองที่ต้องการหาทางระดมทรัพยากรด้วยตนเองด้วย

ในด้านการขยายโอกาสทางการศึกษานั้น ในปัจจุบันมีการขยายโอกาสในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 5 โรงเรียน โดยรับโรงเรียนละไม่เกิน 2 ห้อง ห้องละไม่เกิน 40 คน มัธยมศึกษาตอนปลาย 1 โรงเรียน ซึ่งในปัจจุบันมีความต้องการศึกษาต่อมากกว่าจำนวนที่รับได้ แต่เนื่องจากเทศบาลขาดงบประมาณในการจ้างครูผู้สอน และเทศบาลต้องการรักษาคุณภาพการเรียนการสอนทำให้ไม่สามารถขยายได้มากกว่านี้

โดยสรุปแล้ว ท้องถิ่นจะสามารถระดมทรัพยากรได้ด้วยวิธีการสำคัญ 3 ประการคือ

1. การขอรับบริจาคจากประชาชน ทั้งในส่วนของบุคคลและองค์กรเอกชน มูลนิธิต่างๆ ซึ่งมีทั้งในรูปของเงินและอุปกรณ์
2. รายได้จากการจัดงานประจำปี
3. การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ที่ไม่ใช่ในรูปของเงิน เช่น การเข้ามีส่วนร่วม แรงงาน เป็นต้น

ปริมาณทรัพยากรที่สามารถระดมได้จากท้องถิ่นขึ้นอยู่กับ

1. ความสามารถของผู้บริหารเทศบาลในการสนองความต้องการของประชาชน เพื่อให้สามารถระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาได้เพิ่มขึ้น
2. ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อท้องถิ่น
3. สภาพเศรษฐกิจของชุมชนนั้น ถ้าหากชุมชนมีเศรษฐกิจดี ย่อมมีความสามารถในการช่วยเหลือการศึกษาได้มาก
4. ความสามารถของโรงเรียนในการระดมทรัพยากรจากชุมชน

ปัญหาที่สำคัญที่ทำให้ท้องถิ่นไม่สามารถขยายโอกาสทางการศึกษาได้เต็มที่ ได้แก่ การขาดแคลนบุคลากรที่จะทำการสอน อันเป็นผลสืบเนื่องจากการนโยบายจำกัดการเพิ่มอัตรากำลังในภาครัฐ

ข้อสรุปจากการสำรวจพบว่า เทศบาลบางแห่งยังไม่สามารถระดมทรัพยากรในรูปแบบอื่นๆ จากภายในชุมชน ได้มากนัก ถึงแม้ว่าเทศบาลบางแห่งจะสามารถระดมทรัพยากรจากภายในชุมชนได้ในระดับหนึ่งก็ตาม แต่ยังไม่เพียงพอถึงขั้นที่จะสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้นรายได้หลักที่ใช้ในการจัดการศึกษาจึงมาจากเงินรายได้ของเทศบาลและเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ซึ่งเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลางมีแนวโน้มที่จะลดลงจากนโยบายการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้มีการกระจายอำนาจทางการคลังเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถจัดเก็บรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว จะจะสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนได้อย่างเต็มที่

หากมีข้อสมมติว่าท้องถิ่นสามารถระดมทรัพยากรได้จากภายในท้องถิ่นในรูปแบบอื่นๆ โดยคิดเป็นร้อยละ 5 , 10 , 15 และ 20 ของเงินรายได้ สาเหตุที่ใช้ตัวเลขดังกล่าวเนื่องจากข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ว่าเทศบาลสามารถระดมทรัพยากรได้จากในท้องถิ่นในจำนวนไม่มากนัก ซึ่งเงินรายได้ที่นำมาคำนวณในที่นี้เป็นเงินรายได้เฉลี่ยของปีงบประมาณ 2540-2543 เพื่อให้ได้ค่าเฉลี่ย รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่อหัวที่นำมาพิจารณา จะเป็นค่าใช้จ่ายต่อหัวเฉลี่ย 4 ปี หากนำจำนวนเงินรายได้ที่ประมาณว่าจะได้เพิ่มขึ้นหารด้วยค่าใช้จ่ายต่อหัว จะสามารถคำนวณถึงจำนวนเด็กนักเรียนที่สามารถรับได้เพิ่มขึ้นในโรงเรียนดังกล่าวได้ ดังแสดงผลไว้ในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 การประมาณการจำนวนนักเรียนที่เทศบาลทั้งสิ้นแห่งสามารถรับนักเรียนได้เพิ่มขึ้น จากความสามารถในการระดมทรัพยากรได้เพิ่มขึ้น

ความสามารถในการระดม ทรัพยากรได้เพิ่มขึ้น (ร้อยละ)	จำนวนนักเรียนที่สามารถรับได้เพิ่มขึ้น (คน)				
	เทศบาลนคร สมุทรปราการ	เทศบาลเมือง ปทุมธานี	เทศบาลนคร นครปฐม	เทศบาลนคร นนทบุรี	เฉลี่ย 4 เทศบาล
10	98 (1.9%)	46 (3.2%)	234 (3.8%)	91 (2.7%)	116 (2.9%)
15	147 (2.9%)	69 (4.8%)	357 (5.8%)	134 (4.0%)	174 (4.3%)
20	196 (3.9%)	92 (6.4%)	468 (7.6%)	182 (5.3%)	232 (5.8%)

อย่างไรก็ดี ถึงแม้เทศบาลทั้งสิ้นที่เลือกมาเป็นตัวอย่างนี้เป็นเทศบาลที่มีรายได้ค่อนข้างมาก กล่าวคือ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของทั่วไปประเทศถึงร้อยละ 16 แต่เงินบริจาคที่สามารถระดมมาใช้จัดการ

ศึกษาเพิ่มจากเงินรายได้ก็สามารถนำมาช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาได้ไม่มากนัก ดังจะเห็นได้จากจำนวนนักเรียนที่รับได้เพิ่มขึ้นเมื่อระดมทรัพยากรได้เพิ่มขึ้น มีค่าสูงที่สุดไม่เกินร้อยละ 8

นอกจากนี้ จากการคำนวณดังกล่าวเห็นได้ว่าการที่เทศบาลจะสามารถขยายการศึกษาได้ด้วยการระดมทรัพยากรจากภายในท้องถิ่นเองนั้น มีเงื่อนไขที่สำคัญคือ เทศบาลจะต้องมีการพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐบาลในจำนวนที่ไม่มากนัก นั่นคือต้องมีค่าใช้จ่ายต่อหัวในส่วนของเงินอุดหนุนรัฐบาลต่ำ เนื่องจากค่าใช้จ่ายดังกล่าวสะท้อนถึงค่าใช้จ่ายที่ใช้จ่ายจริงของเด็กนักเรียน 1 คน ถ้าหากค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ต่ำ จะบ่งบอกถึงจำนวนทรัพยากรที่ระดมมาได้นั้นสามารถใช้ในการขยายโอกาสในการศึกษาได้สูงกว่าเทศบาลที่มีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้สูง

ผลการคำนวณข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เทศบาลไม่น่าจะขยายโอกาสทางการศึกษาได้เต็มที่เพียงจากการใช้ทรัพยากรที่ระดมได้จากในท้องถิ่นเท่านั้น ปัจจัยที่สำคัญกว่าได้แก่ การเพิ่มขึ้นของรายได้ของท้องถิ่นเองในการจัดเก็บภาษี

โดยสรุปแล้ว การระดมทรัพยากรในส่วนของเทศบาลเพื่อนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้นนั้น จะมีแหล่งที่มา 3 ส่วน คือ การปรับปรุงประสิทธิภาพการคลังท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถหารายได้จากแหล่งต่างๆ เพิ่มขึ้น และในอีกส่วนหนึ่งนั้นยังอาจระดมทรัพยากรได้จากในชุมชนนั้น ๆ เช่น การระดมเงินทุนเพื่อการศึกษาจากในท้องถิ่น การขอบริจาค การให้ใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นเอง เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณของรัฐ และอาจมีการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างท้องถิ่น โดยแนวทางในการถ่ายโอนภารกิจไปสู่ท้องถิ่นได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า จะต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าและการประหยัดจากขนาดการลงทุนที่เหมาะสม ดังนั้น หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพัง ก็อาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมมากกว่าดำเนินการไปก่อนได้ (อนุก เล่าธรรมทัศน์, 2543, น.112) ส่วนสุดท้ายคือ เทศบาลเองก็จำเป็นต้องปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารการศึกษาเพื่อลดต้นทุนต่อหน่วยให้มากที่สุด เนื่องจากต้นทุนต่อหน่วยของเทศบาลในปัจจุบันยังสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศอยู่พอสมควร

4.6 สรุปการใช้ทรัพยากรของเทศบาลและกรุงเทพมหานครในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการคำนวณและการวิเคราะห์ที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างสม่ำเสมอและแน่นอนคือ รายได้ของเทศบาลและกรุงเทพมหานครที่จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากเงินบริจาคและทรัพยากรที่ระดมมาในรูปแบบอื่น ๆ นั้นมีข้อจำกัดในหลายๆด้านดังที่กล่าวมาแล้ว

ในการดำเนินการจัดการศึกษาของเทศบาลนั้น มีแหล่งรายได้สำคัญจากสองแหล่งคือ เงินงบประมาณที่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาลซึ่งมีแนวโน้มลดลงในช่วงที่ทำการศึกษา และเงินรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเอง งบประมาณในส่วนที่ได้จากเงินรายได้นั้นไม่สามารถจำแนกได้ว่ามาจากแหล่งใด ดังนั้น ในการวิเคราะห์นี้จึงมีข้อสมมติว่ารายได้ที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาของเทศบาลนั้น

ส่วนใหญ่ได้จากภาษีที่เก็บได้ในสัดส่วนที่สูง ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีมูลค่าเพิ่ม ดังนั้น ถ้าหากภาษีทั้งสองประเภทนี้เพิ่มขึ้นก็ทำให้เทศบาลสามารถระดมทรัพยากรจากส่วนนี้มาเพื่อจัดการศึกษาเพิ่มขึ้นได้

ส่วนกรุงเทพมหานคร ซึ่งรายจ่ายส่วนใหญ่ทางการศึกษามาจากเงินอุดหนุน โดยมีแนวโน้มว่าจะได้รับเงินอุดหนุนดังกล่าวลดลง สำหรับกรุงเทพมหานครถ้าหากจะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา รายได้จากภาษีโดยเฉพาะภาษีมูลค่าเพิ่มและธุรกิจเฉพาะ ภาษีโรงเรือนและที่ดินและภาษีสรรพสามิต น่าจะเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ

ดังนั้น ประเด็นที่สำคัญในการที่จะให้ท้องถิ่นสามารถระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ ต้องให้ท้องถิ่น(เทศบาลและกรุงเทพมหานคร)สามารถเก็บได้เพิ่มขึ้นได้ โดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ด้านการบริหารจัดการ และด้านอื่นๆ เทศบาลอาจจะหารายได้เพิ่มเติมจากการพัฒนาการจัดเก็บภาษีและพัฒนาแหล่งรายได้ใหม่ ดังต่อไปนี้

● ในการพัฒนาการจัดเก็บภาษีและพัฒนาแหล่งรายได้ใหม่ต้องมีการศึกษาปัญหาที่มีมาก่อน จากทบทวนการศึกษาข้างต้น เทศบาลส่วนใหญ่มีปัญหาสถานะทางการคลัง ซึ่งมีสาเหตุที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เทศบาลขาดอิสระในการจัดเก็บรายได้และการใช้จ่ายเงิน
2. การบริหารงานภาษีอากรขาดประสิทธิภาพ
3. ความสำนึกในการเสียภาษีอากรของประชาชนอยู่ในระดับต่ำและบทลงโทษผู้หลีกเลี่ยงภาษียังไม่หนัก จนเกิดการหลีกเลี่ยงภาษีอากรอย่างกว้างขวาง

● โครงสร้างทางกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับภาษีอากรของ

เทศบาลไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเทศบาล

● ถ้าหากมีการปรับปรุงประสิทธิภาพในการหาจัดเก็บรายได้ของเทศบาลแล้ว เทศบาลมีความสามารถในการเพิ่มรายได้เพื่อนำมาปรับปรุงบริการสาธารณะต่างๆ ซึ่งจากงานศึกษาทางการคลังของเทศบาล ได้เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงรายได้ของท้องถิ่นไว้ดังนี้คือ

1. ควรมีการปรับปรุงระเบียบกฎหมายด้านภาษีอากรให้กับเทศบาล สามารถจัดเก็บภาษีเองมากขึ้น ให้อำนาจหน้าที่ทางการคลังมากขึ้น

2. ควรมีการปรับปรุงการจัดเก็บภาษีประเภทต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

3. การสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในการเสียภาษีของประชาชน

4. ให้ผู้รับผิดชอบในการเก็บภาษี ไม่ว่าจะระดับนโยบายหรือระดับปฏิบัติการ ดำเนินการเก็บภาษีอย่างจริงจังและให้มีการลงโทษผู้ละเว้นหรือหลีกเลี่ยงภาษีอย่างจริงจัง

5. พัฒนาแหล่งรายได้ใหม่ เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เทศบาล

6. กระจายอำนาจในการบริหารให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆ มากขึ้น

7.พิจารณาให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการท้องถิ่น โดยรัฐบาลมีหน้าที่ควบคุมคุณภาพของบริการนั้น และป้องกันไม่ให้ผู้ประกอบการเอารัดเอาเปรียบประชาชน นอกจากนี้ ยังควรส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

● นอกจากการปรับปรุงการจัดเก็บภาษีและหาแหล่งรายได้ใหม่แล้ว ยังมีประเด็นที่น่าสนใจที่วิเคราะห์ได้จากตารางที่ 4.15 และ 4.16

ตารางที่ 4.15 เงินที่ประหยัดได้เมื่อให้โรงเรียนในสังกัดเทศบาลและกทม.ขยายตัวในอัตราปกติเทียบกับกรณีให้นักเรียนทั้งหมดเรียนโรงเรียนของรัฐ

(ล้านบาท)

ปี	2545	2546	2547	2548	2549
กทม.	718.9	1,397.1	1,818.5	2,415.5	2,987.5
เทศบาล	1,736.4	2,015.3	2,320.7	2,636.9	3,000.5
รวม	2,455.3	3,412.4	4,139.1	5,052.5	5,988.0

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางที่ 4.16 เงินรายได้จากการประมาณที่เทศบาลและกรุงเทพมหานครจะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาระหว่างปี 2545-2549(มูลค่าปี 2544)

(ล้านบาท)

ปี	2545	2546	2547	2548	2549
กทม.	3,244.4	3,864.0	4,612.6	5,519.7	6,552.4
เทศบาล	1,563.5	1,665.9	1,775.9	1,881.3	2,007.7
รวม	4,807.9	5,529.8	6,388.5	7,401.0	8,560.1

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางที่ 4.15 และ 4.16 ได้ให้ข้อสังเกตที่น่าสนใจสองประการ ประการแรกคือการที่เทศบาลมีโรงเรียนมีรายได้ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาน้อยกว่ากรุงเทพมหานคร แต่สามารถช่วยรัฐประหยัดได้มากกว่ากรุงเทพมหานครแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของต้นทุนในการจัดการศึกษามากกว่าขนาดของรายได้ กล่าวคือ ถ้าองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถลดต้นทุนในการ

จัดการศึกษาได้โดยไม่กระทบถึงคุณภาพการศึกษามากนักก็จะช่วยในการจัดการศึกษาให้กระจายไปสู่ประชาชนให้ทั่วถึงได้มากขึ้น

ประการที่สองคือการแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อจัดการศึกษานั้นขึ้นกับศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจของท้องถิ่นนั้นๆ อย่างมาก ตัวอย่างเช่น กรุงเทพมหานคร มีรายได้ที่นำมาจัดการศึกษามากกว่าเทศบาล ด้วยเหตุนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาถึงความขัดแย้งระหว่างการกระจายอำนาจจากส่วนกลางในการจัดการศึกษาและข้อจำกัดทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นกล่าวคือ ถ้าท้องถิ่นใดมีศักยภาพทางเศรษฐกิจน้อยและต้องจัดการศึกษาเองก็อาจจัดได้ไม่ทั่วถึงและไม่เพียงพอ แต่ถ้ามีองค์กรระดับประเทศ เช่น สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติเข้ามาช่วยจัดก็จะไม่สามารถกระจายอำนาจด้านการจัดการศึกษาให้ท้องถิ่นได้ ข้อขัดแย้งนี้ยังรวมถึงการประหยัดต่อขนาดที่องค์กรระดับท้องถิ่นอื่น ได้แก่ เทศบาลและกรุงเทพมหานคร มีต้นทุนในการจัดการศึกษาบางส่วนสูงกว่าองค์กรการศึกษาระดับประเทศ แต่เทศบาลมีแนวโน้มที่จะลดต้นทุนส่วนนี้ได้ในอนาคตจากการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ต้นทุนที่ลดได้นี้จะช่วยให้สามารถจัดการศึกษาได้จะมากกว่าเงินรายได้เพิ่มขึ้นที่จะนำมาใช้ในการศึกษา ดังนั้นประเด็นที่ควรพิจารณาให้ชัดเจน คือ การกระจายอำนาจทางการคลัง ความสามารถในการหารายได้เพิ่มของท้องถิ่นจากการกระจายอำนาจ เทียบกับความต้องการทางการศึกษาของท้องถิ่น ต้นทุนในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น โดยหลักการก็คือการกระจายอำนาจซึ่งเป็นสิ่งที่ดี แต่สำหรับท้องถิ่นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีหรือมีปัญหาด้านการจัดเก็บรายได้ ขณะที่มีความต้องการให้ท้องถิ่นจัดการศึกษามีสูง ในกรณีนั้นการให้เงินอุดหนุนจากส่วนกลางเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ยังเป็นสิ่งที่ดี แต่ในกรณีการขยายขนาดการผลิตเพื่อลดต้นทุนในการจัดการศึกษาต่อหน่วยนั้นเป็นประเด็นสำคัญที่องค์กรส่วนท้องถิ่นจะต้องตระหนักเพราะจะช่วยลดภาระทางการเงินจากรัฐบาลกลางได้มาก

บทที่ 5

การใช้ทรัพยากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.1 พัฒนาการขององค์การปกครองท้องถิ่นของไทย

การปฏิรูประบบราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีกฎหมายว่าด้วยการจัดกิจการท้องถิ่นฉบับแรก คือพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพมหานคร ร.ศ. 116 ในสมัยรัชกาลที่ 6 ก็ได้ตราขรรณบัญญัติลักษณะปกครองคณะนคราภิบาลสุลิตธานี พ.ศ. 2461 เพื่อทดลองรูปแบบเมืองจำลอง “สุลิตธานี” นับเป็นการปกครองในรูปแบบเทศบาลครั้งแรก อันเป็นรูปแบบการปกครองอย่างประเทศอังกฤษ โดยกำหนดให้นิติบุคคลแยกจากส่วนกลาง มีรายได้ของตนเอง ดูแลการคมนาคม การดับเพลิง สวนสาธารณะ โรงพยาบาล สุสาน โรงฆ่าสัตว์ คูแผล โรงเรียนราษฎร การรักษาความสะอาดและการป้องกันโรค ทำบริการสาธารณะที่มีกำไร เช่น ตั้งโรงรับจำนำ ตลาด รถราง เป็นต้น ออกใบอนุญาตและเก็บค่าธรรมเนียมสำหรับยานพาหนะ ร้านจำหน่ายสุรา โรงละคร โรงหนัง สถานเริงรมย์และอื่นๆ

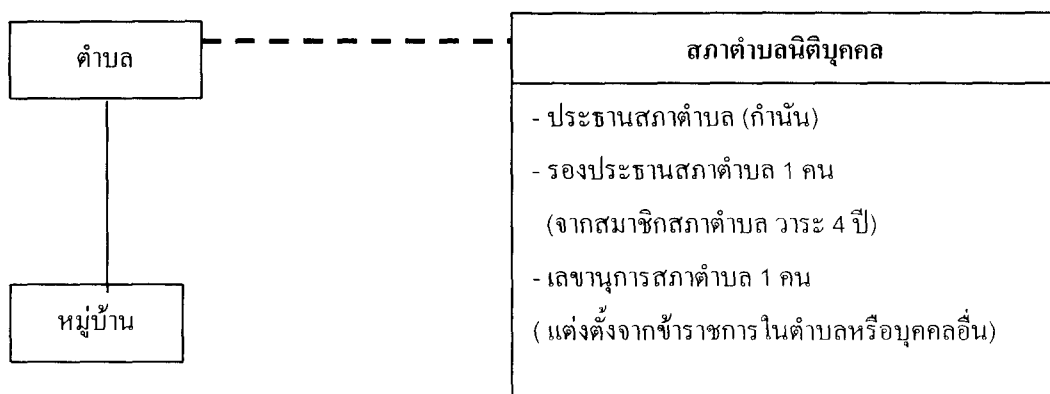
ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ประเทศไทยได้จัดระเบียบการบริหารราชการเป็นราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2476 โดยในส่วนของราชการส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดตั้ง *เทศบาล* ขึ้นตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2476 (ปัจจุบันใช้ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496) แต่ต่อมาปรากฏว่า การดำเนินงานของเทศบาลไม่ได้ผลเต็มที่ตามที่มุ่งหมายไว้ จึงไม่อาจขยายการตั้งเทศบาลออกไปทุกท้องที่ทั่วราชอาณาจักรได้ คงตั้งขึ้นได้เพียง 120 แห่ง และได้มีการระงับการจัดตั้งเทศบาลขึ้นใหม่เป็นเวลานานหลายสิบปี และได้มีการตั้ง *สุขาภิบาล* ขึ้นแทนเทศบาลในท้องที่ที่ยังไม่มีฐานะเป็นเทศบาล ตามพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495 จนกระทั่งถึงปี 2500 จึงได้มีการยกฐานะสุขาภิบาลบางแห่งขึ้นเป็นเทศบาลตำบล คือ เทศบาลตำบลกบินทร์ เทศบาลโคกสำโรง เทศบาลตำบลบัวใหญ่ เป็นต้น และกรณีที่มีการจัดตั้งจังหวัดใหม่ ให้มีการจัดตั้งเทศบาลเมืองขึ้นในท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด ตามบทบัญญัติมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งเทศบาลและสุขาภิบาลก็ยังไม่เป็นไปอย่างทั่วถึง ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในการปกครองท้องถิ่น ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลกับท้องถิ่นที่อยู่นอกเขตดังกล่าว จึงได้มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดขึ้น โดยตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 ให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการส่วนจังหวัดในเขตพื้นที่จังหวัดนอกเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาล

นับแต่นั้นมา การปกครองท้องถิ่นจึงครอบคลุมทั่วทั้งราชอาณาจักรไทย กล่าวคือ ทุกพื้นที่ของประเทศไทยจะอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ต่อมาได้มีการประกาศใช้กฎหมายการปกครองท้องถิ่นรูปพิเศษ ได้แก่ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521 ทั้งนี้เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองขนาดใหญ่มีประชากรมากที่สุด ส่วนเมืองพัทยาเป็นเมืองท่องเที่ยว ที่มีลักษณะพิเศษและใช้รูปแบบการบริหาร โดยการจ้างผู้บริหาร ซึ่งปรากฏว่าไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก ปัจจุบันจึงมีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงให้เป็นเทศบาลนคร

5.2 สถาตำบล

การจัดระเบียบบริหารงานในตำบลของไทยเกิดขึ้นตาม พระราชบัญญัติ ลักษณะการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 และจากคำสั่งกระทรวงมหาดไทยเลขที่ 222/2499 ได้กำหนดให้มี “สภาตำบล” ขึ้นเป็นครั้งแรกและได้มีการแก้ไขการจัดระเบียบการบริหารงานในตำบลเรื่อยมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2537 รัฐบาลได้ออก พระราชบัญญัติ สถาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของสภาตำบลดังนี้

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 กำหนดให้ตำบลตามกฎหมายลักษณะการปกครองท้องถิ่น ส่วนที่มีพื้นที่อยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลมีสภาตำบลเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่บริหารงานในตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีโครงสร้างเป็นรูปของคณะกรรมการ โดยมีสมาชิก 2 ประเภท คือ สมาชิกโดยตำแหน่ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบล, แพทย์ประจำตำบลและสมาชิกที่ได้รับเลือกตั้งจากราษฎรในแต่ละหมู่บ้านในตำบลนั้นหมู่บ้านละ 1 คน ทั้งนี้ให้กำนันเป็นประธานสภาตำบลโดยตำแหน่งและให้สมาชิกสภาตำบลเลือกสมาชิกด้วยกันเป็นรองประธานสภาตำบลคนหนึ่งและเลือกข้าราชการที่ปฏิบัติงานในตำบลนั้นหรือบุคคลอื่นเป็น เลขานุการสภาตำบลอีกคนหนึ่ง

สภาตำบลมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. พัฒนาคำบดตามแผนงาน โครงการและงบประมาณของตนเอง
2. เสนอแนะส่วนราชการในการบริหารราชการและพัฒนาคำบด
3. การจัดให้มีน้ำเพื่ออุปโภค บริโภคและการเกษตร
4. การจัดให้มีการบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก การให้มีและรักษาทางระบายน้ำและรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
5. การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. การบำรุงและส่งเสริมอาชีพของราษฎร
7. การส่งเสริมการพัฒนาเด็ก สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ

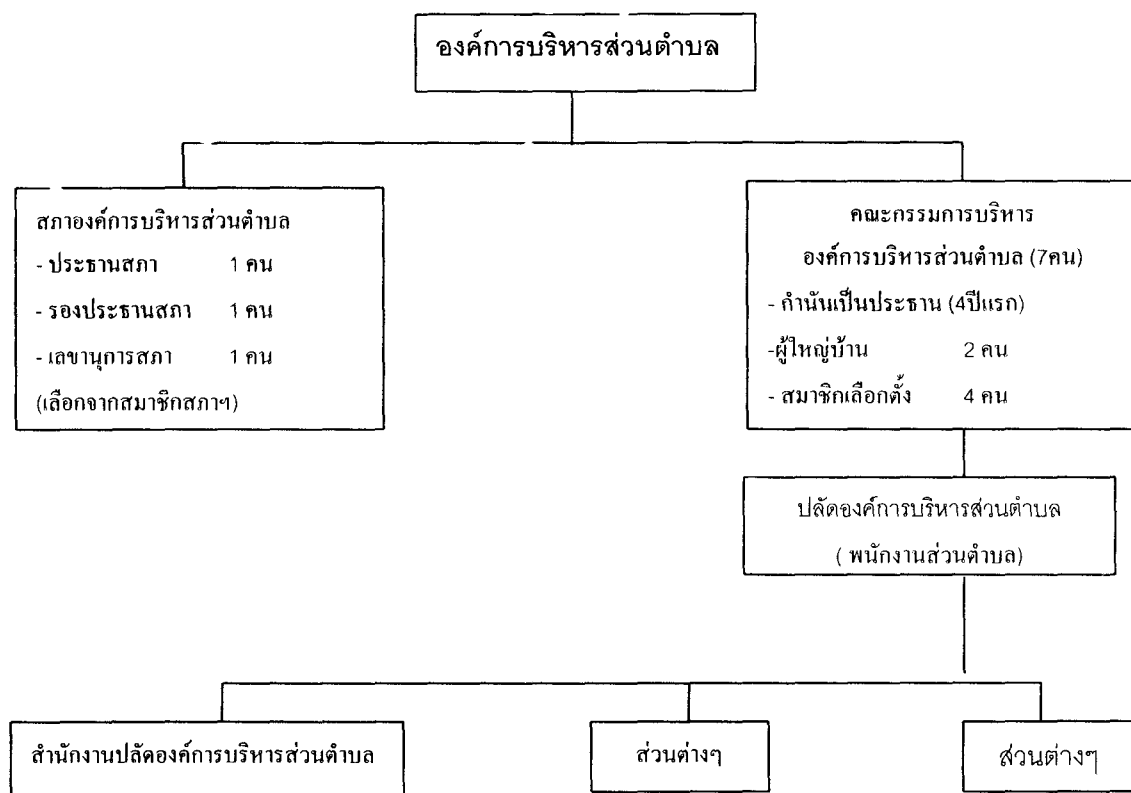
สภาตำบลมีรายได้ที่มีที่มาจาก 3 แหล่งคือ

1. รายได้จากการจัดสรรให้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด จากภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย อากรฆ่าสัตว์ ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตการพนัน ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีสุรา ภาษีสรรพสามิต ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน ค่าธรรมเนียม ใบอนุญาต ค่าปรับต่างๆซึ่งเป็นรายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
2. รายได้จากการจัดหาของสภาตำบลเองจากการจัดการสาธารณูปโภคและการจัดการทรัพย์สินของสภาตำบล
3. รายได้จากเงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้ในทุกปีงบประมาณ

5.3 องค์การบริหารส่วนตำบล

การตราพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งถือเป็นก้าวแรกของการส่งเสริมการกระจายอำนาจและการปกครองไปสู่ประชาชนและการตัดสินใจให้ผู้แทนที่ประชาชนเลือกมาบริหารงาน จากพระราชบัญญัติ ดังกล่าวส่งผลให้ยกระดับสภาตำบลเป็นนิติบุคคลทั่วประเทศและมีการยกฐานะสภาตำบลที่มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท ให้เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผู้แทนที่มาจากการเลือกตั้ง มีอำนาจในการตัดสินใจและดำเนินงานพัฒนาซึ่งนับเป็นการพัฒนาก้าวสำคัญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลและตัดสินใจในการพัฒนาชุมชนโดยมีผลทางกฎหมาย ในวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2538

โครงสร้างการบริหารงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภท คือ สมาชิกโดยตำแหน่ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบล, แพทย์ประจำตำบลและสมาชิกที่ได้รับ การเลือกตั้งจากราษฎรในแต่ละหมู่บ้านแห่งละ 2 คน สมาชิกสภา องค์การบริหารส่วนตำบลจะ เลือกคณะบุคคลขึ้นเป็นคณะกรรมการการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่เกิน 2 คนและสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้ง ไม่เกิน 4 คน นอกจากนี้สภาองค์การบริหาร ส่วนตำบลจะเลือกสมาชิกด้วยกันเป็นประธานสภา, รองประธานสภาและเลขานุการอย่างละหนึ่ง คน ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะต้องไม่เป็นคณะกรรมการบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบล ในส่วนของ คณะกรรมการบริหารก็จะเลือกคณะกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการและเลขานุการคณะ กรรมการบริหารอีกอย่างละหนึ่งคน

องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ในการพัฒนาตำบลในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยมีหน้าที่หลักดังนี้

1. จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำ,ทางบกและรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
2. การป้องกัน โรคและระงับ โรคติดต่อ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
3. การส่งเสริมการพัฒนาสตรีเด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ
4. การคุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. การปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย

นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลยังอาจจัดกิจกรรมในเขตของตนในกิจการ ดังต่อไปนี้

1. การให้มีน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค และการเกษตร
2. การให้มีและบำรุงรักษาไฟฟ้า หรือแสงสว่างโดยวิธีอื่นๆ
3. การให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
4. การให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
5. การให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
6. การส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว การบำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
7. การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสมบัติของแผ่นดิน การหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของ องค์การบริหารส่วนตำบล
8. การให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม และการจัดการเกี่ยวกับการพาณิชย์

ทั้งนี้การดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ดังกล่าว องค์การบริหารส่วนตำบล อาจออกข้อบังคับตำบลเพื่อบังคับใช้แก่ราษฎรในตำบลได้โดยอาจกำหนดโทษปรับแก่ผู้ฝ่าฝืนได้แต่ต้องไม่เกิน 500 บาท จากหน้าที่หลักของ องค์การบริหารส่วนตำบล ที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาโดยตรง แต่จะสามารถจัดการศึกษาได้ตามหน้าที่ที่รัฐบาลมอบหมาย

5.4 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรขององค์การบริหารส่วนตำบล

จรัส สุวรรณมาลา (2542) ได้ทำการประเมินขีดความสามารถทางการคลังของ องค์การบริหารส่วนตำบล โดยเน้นหนักในด้านการบริหารรายได้และรายจ่ายเป็นสำคัญ โดยเลือก องค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาจำนวน 4 แห่ง คือ

ลักษณะชุมชน	สถานะทางการคลัง	
	กลุ่มรายได้ต่ำ (25% ต่ำสุด)	กลุ่มรายได้สูง (25% สูงสุด)
ชุมชนเมือง	อบต.เทพารักษ์ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ	อบต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ
ชุมชนชนบท	อบต.ท่าเยี่ยม กิ่ง อ.สากเหล็ก จ.พิจิตร	อบต.ธนู อ.อุทัย จ.พระนครศรีอยุธยา

การศึกษานี้ได้ประเมินศักยภาพทางการคลังของ องค์การบริหารส่วนตำบลใน 6 ประเด็น คือ

1. ด้านรายได้และเสถียรภาพทางการคลัง

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้ องค์การบริหารส่วนตำบลกับหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นรูปแบบอื่นๆใน ปีงบประมาณ 2539 พบว่ารายได้ของ องค์การบริหารส่วนตำบล เพิ่มขึ้นจากปี 2538 ถึง 16.5 เท่าหรือร้อยละ 15.5 ของรายได้ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นทุกรูปแบบรวมกัน โดยมีแหล่งรายได้หลักคือ ค่าธรรมเนียม การโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน ร้อยละ 37.5 ภาษีอากร ร้อยละ 27.9 เงินอุดหนุนที่ได้จากรัฐบาล ร้อยละ 24.6 การพึ่งพาแหล่งรายได้หลักจากค่าธรรมเนียมเพื่อการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินอาจทำให้ฐานะทางการคลังของ องค์การบริหารส่วนตำบล ไม่นั่นคงในระยะยาวหรือในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำเนื่องจากที่ดินมีราคาตกลง

2. ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีท้องถิ่น

ภาษีป้ายเป็นแหล่งรายได้สำคัญของ องค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นกรณีศึกษา ซึ่งพบว่า มีรายได้จากภาษีป้ายสูงกว่าภาษีบำรุงท้องที่เกิน 2 เท่าในทุกกรณี โดยที่ภาษีป้ายนั้น องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้จัดเก็บเอง ในขณะที่อำเภอจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่ให้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล จึงเป็นข้อบ่งชี้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบล มีความสามารถในการเก็บภาษีท้องถิ่นสูงมาก ถ้าหากมีการถ่ายโอนภาระกิจการเก็บภาษี โรงเรือนและภาษีบำรุงท้องที่ให้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล ย่อมจะดีกว่าการให้อำเภอเป็นผู้จัดเก็บเพราะจากการสอบถามความเห็นของ องค์การบริหารส่วนตำบล ต่างๆพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการจัดเก็บภาษี โรงเรือนและภาษีบำรุงท้องที่ของอำเภอยังขาดประสิทธิภาพอยู่มากเพราะส่วนการคลังอำเภอไม่มีแรงจูงใจที่จะเพิ่มความพยายามในการจัดเก็บ อีกทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเพิ่มขึ้น ในขณะที่อำเภอไม่มีส่วนได้ประโยชน์ใดๆจากความพยายามดังกล่าว

ภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บให้ตาม พระราชบัญญัติ สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 กำหนดให้รัฐบาลจัดเก็บและส่งเงินรายได้จากภาษีให้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 4 รายการคือ ภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะ ค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน ภาษีสรรพสามิต และค่าธรรมเนียมที่ดิน แต่ในปี 2540 องค์การบริหารส่วนตำบล มีรายได้เฉพาะภาษีสรรพสามิต และค่าธรรมเนียมที่ดินเท่านั้น ซึ่งพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีรายได้น้อยกว่า องค์การบริหารส่วนตำบลที่มียอดภาษีมูลค่าเพิ่ม ได้รับการจัดสรรภาษีสรรพสามิตต่อหัวน้อยกว่า องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีฐานะดีกว่า

นอกจากนี้ยังพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 4 แห่งได้นำเงินสะสมเหลือจ่ายมาใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดการขาดประสิทธิภาพของระบบงบประมาณและการวางแผนการเงินของ องค์การบริหารส่วนตำบล

3. ด้านการวางแผน

ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลในระยะ 5 ปี (2540-2544) ของกลุ่ม องค์การบริหารส่วนตำบล ที่เป็นกรณีศึกษาได้กำหนดภารกิจหลักของตนไว้คล้ายๆกันคือ

- 1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (ถนน สะพาน แหล่งน้ำอุปโภค แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร)
- 2) การพัฒนารายได้และการจ้างงาน
- 3) การพัฒนาสภาวะแวดล้อม
- 4) การส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น
- 5) การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการของ องค์การบริหารส่วนตำบล

เนื่องจากแผนพัฒนาระยะ 5 ปีไม่ได้มีจุดประสงค์ที่จะประเมินความสามารถในการจัดเก็บรายได้ของ องค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสงสัยว่า องค์การบริหารส่วนตำบล จะสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาระยะ 5 ปีได้หรือไม่

4. ด้านการประมาณการรายได้ของ องค์การบริหารส่วนตำบล

การศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล มีการจัดทำงบประมาณรายจ่ายมากกว่า 2 ครั้งต่อปี เนื่องจาก องค์การบริหารส่วนตำบล จะต้องมียอดประมาณการรายได้เหนือประมาณการรายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 2 เนื่องจากความไม่แน่นอนในการคาดการณ์แหล่งรายได้ประเภทเงินอุดหนุนจากรัฐบาล และการขาดความรู้ความชำนาญในการจัดทำงบประมาณและตลอดจนขาดทักษะในการประมาณการรายได้ที่แม่นยำ

5. ด้านการจัดทำงบประมาณ

เนื่องจาก องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องจัดทำงบประมาณแบบสมดุลและมียอดประมาณการรายได้เหนือประมาณการรายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละสองและไม่สามารถกู้เงินมาใช้จ่ายในงบประมาณได้ กรมการปกครองได้กำหนดรูปแบบเอกสารงบประมาณให้เป็นแบบแสดงรายการ (Line-item budgeting) โดยการประมาณการรายได้จากแหล่งรายได้ต่างๆที่อาศัยฐานรายได้ในปีที่ผ่านมาเป็นเกณฑ์ สำหรับแหล่งรายได้ที่ไม่แน่นอนมักจะไม่มีมีการประมาณการจนกว่าจะได้รับการจัดสรรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้ต้องทำงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมในช่วงกลางปี การจัดทำงบประมาณดังกล่าวทำให้ องค์การบริหารส่วนตำบล มีรายได้เหลือจ่ายสะสมตอนปลายปีเป็นจำนวนมาก นั่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบล ไม่สามารถใช้จ่ายเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง ระบบงบประมาณดังกล่าวไม่สามารถแสดงข้อมูลต้นทุนและค่าใช้จ่ายตามภารกิจอย่างชัดเจน จึงทำให้ผู้บริหารไม่สามารถรับรู้รายจ่ายที่แท้จริงได้ทันการณ์

6. ด้านการบัญชี การควบคุมและการตรวจสอบทางการเงิน

องค์การบริหารส่วนตำบล บางแห่งมิได้มีการจัดทำทะเบียนและการควบคุมการรับ-จ่ายบางประเภทและการตรวจสอบภายในก็ยังไม่เคร่งครัดนัก ซึ่งอาจก่อให้เกิดการรั่วไหลหรือใช้เงินผิดประเภท

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนและกระทรวงมหาดไทย ภายใต้การสนับสนุนจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้จัดทำโครงการส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดี โดยการกระจายอำนาจส่วนท้องถิ่นเพื่อทดลองถ่ายโอนภารกิจจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคไปสู่ท้องถิ่นตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2542 ถึง สิงหาคม 2543 โดยเริ่มต้นจากกระทรวงและกรมในส่วนกลาง ซึ่งประกอบด้วย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข คัดเลือกภารกิจที่จะดำเนินการทดลองถ่ายโอนให้ท้องถิ่นรับผิดชอบ จากนั้นโครงการนี้ได้ประสานงานเพื่อเลือกจังหวัดต้นแบบ คือ จังหวัดราชบุรี นครราชสีมา และ มหาสารคาม เพื่อร่วมกันคัดเลือกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่สมัครใจร่วมทดลองจำนวน 34 แห่งประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและ องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีกรอบในการศึกษาวิจัยคือ

1. ศึกษาต้นแบบขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นว่ามีข้อดีข้อด้อยอย่างไร ในเรื่องดังต่อไปนี้

- โครงสร้างอำนาจหน้าที่
- ระบบบริหารงานบุคลากรท้องถิ่น
- การเงินการคลังและงบประมาณท้องถิ่น
- ความสัมพันธ์ของราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในกรณีที่มีการกระจายอำนาจ
- ความสัมพันธ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง

2. ศึกษาทดลองถ่ายโอนภารกิจจากกระทรวง

ข้อสรุปที่สำคัญ ได้แก่

- องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 1 มีรายได้ โครงสร้างการบริหารงาน ภารกิจ และกรอบอัตรา กำลังคนเพียงพอที่จะรองรับการกระจายอำนาจ ส่วน องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้นอื่นๆนั้นจะต้องปรับกรอบอัตรากำลังคนจาก 3 ตำแหน่งเป็น 6 ตำแหน่ง และควรเพิ่มส่วนต่างๆในโครงสร้าง องค์การบริหารส่วนตำบล คือ ส่วนการเกษตร ส่วนสวัสดิการและสังคมหรือสังคมสงเคราะห์ ส่วนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ส่วนดูแลอนามัยสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนพัฒนาท้องถิ่นและส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยว
- ในส่วนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนั้นเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่จะต้องรับผิดชอบจัดการศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียนและชั้นประถมศึกษา จึงควรมีการจัดตั้งส่วนการศึกษาขึ้น โดยอาจจะให้ปลัด องค์การบริหารส่วนตำบล ปฏิบัติหน้าที่ไปก่อนที่มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ แต่อาจรับสมัครครูใหญ่ใน โรงเรียนของตำบลนั้นๆเข้ามาทำหน้าที่ในภายหลัง
- องค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีการนำงบประมาณมาจากเงินอุดหนุนของรัฐบาล และรายได้ที่จัดเก็บเองในท้องถิ่นและเงินบริจาคมาใช้

- องค์การบริหารส่วนตำบล ขาดแคลนกำลังคน ดังนั้น จึงควรมีการถ่ายโอนบุคลากรจากหน่วยงานอื่นมาทำงานในองค์การบริหารส่วนตำบล แต่ควรใช้วิธีการจูงใจหรือสมัครใจเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานมากกว่าการบังคับ

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2544) วิเคราะห์หลักการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นหลังการปฏิรูปการคลังท้องถิ่นภายใต้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 โดยใช้กรอบการวิเคราะห์กระบวนการกระจายอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรทางการคลังของรัฐว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันอย่างไรที่จะแยกออกจากกันระหว่างการเมืองและเศรษฐกิจ โดยปูพื้นฐานความคิดและทบทวนทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกระจายอำนาจไว้ดังนี้

การแบ่งหน้าที่ของรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นนั้น รัฐบาลท้องถิ่นอาจเข้ามารับภาระเกี่ยวกับการจัดหาบริการท้องถิ่นเอง เช่น การรักษาความสะอาด การจดทะเบียนและใบอนุญาต เนื่องจากรัฐบาลท้องถิ่นสามารถรับรู้ความต้องการของประชาชน มีขนาดเล็กและมีความคล่องตัวมากกว่ารัฐบาลกลาง โดยมีทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์รองรับคือ

- แบบจำลองของ Charles Tiebout (1956)
- ทฤษฎี Collective goods ของ Samuelson (1951)
- ทฤษฎี Median Voter
- ทฤษฎี เงินอุดหนุน แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ
 - 1) เงินอุดหนุนทั่วไป
 - 2) เงินอุดหนุนเฉพาะกิจ
- ทฤษฎี Fiscal Equivalence Theorem (Bradford and Oates 1971)
- ภาษีของท้องถิ่น ควรใช้หลักภาษีผลประโยชน์ (benefit taxation)

นอกจากนี้ยังสรุปจุดอ่อนขององค์การปกครองท้องถิ่นไทยว่าเกิดจาก

- กลไกทางการเมืองท้องถิ่นไม่แข่งขันกันเพราะมีระบบผูกขาดและระบบอุปถัมภ์
- ปัญหาการคอร์ปชั่น การวิ่งเต้น เพราะนักวิ่งเต้นสามารถเข้าถึงตัวผู้บริหารองค์การปกครองท้องถิ่นได้ง่าย
- การปกครองท้องถิ่นถูกกำหนดโดยใช้หลัก “รูปแบบเดียวเหมือนกันหมดทั่วประเทศ” จึงไม่เกิดความหลากหลายหรือทางเลือกมากนัก
- องค์การปกครองท้องถิ่นมีฐานะรายได้น้อยเกินไป บุคลากรมีจำนวนจำกัด ขาดอิสระและถูกควบคุมโดยส่วนกลาง

ปัจจุบันได้มีการนำเทคนิคการวางแผนยุทธศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การปกครองท้องถิ่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน การประเมินผลการทำงานการ

วิเคราะห์ศักยภาพในอนาคต ดังนั้นองค์การปกครองท้องถิ่นจึงมีการปรับโครงสร้างเพื่อให้สอดคล้องกับการกระจายอำนาจ มีประเด็นสำคัญคือ

1. การยกฐานะทางการคลัง เพื่อให้สอดคล้องกับภาระกิจที่จะเพิ่มมากขึ้นจึงควรมีการมาตรการเพิ่มรายได้ทั้งชั่วคราวและแบบถาวร เช่น การขยายวงเงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินและการขยายฐานภาษี

พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 กำหนดให้ใช้กลยุทธ์กำหนดเป้าหมายสุดท้าย คือในปีพ.ศ. 2549 รายได้ของท้องถิ่นรวมกันต้องปรับเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 35 ของ รายได้รวมของรัฐบาล (ซึ่งปรับขึ้นจากปัจจุบันที่คิดเป็นร้อยละ 10) แต่ไม่ได้ระบุถึงวิธีการในการที่จะบรรลุเป้าหมาย

ผู้เขียนได้ให้ทัศนะในการขยายฐานภาษีของท้องถิ่นไว้ 4 แนวทางคือ

- การเพิ่มสัดส่วนของท้องถิ่นในภาษีแบ่ง (ภาษีแบ่ง หมายถึง ภาษีที่รัฐบาลสองระดับมีข้อตกลงจะเก็บภาษีและจัดแบ่งรายได้กันตามอัตราที่กำหนด) แต่ข้อเสนอนี้จะทำให้ฐานะทางการคลังของรัฐบาลลดลง
- การเพิ่มภาษีใหม่ให้เป็นภาษีท้องถิ่น
- การเพิ่มเงินอุดหนุนทั่วไป
- การจัดเก็บค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้น

2. การเพิ่มขีดความสามารถของท้องถิ่น โดยการปรับปรุงเชิงโครงสร้างของการบริหารให้เข้มแข็ง มีความคล่องตัว

3. การตรวจสอบการทำงานขององค์การปกครองท้องถิ่นโดยภาคประชาชน
4. ปรับปรุงเชิงโครงสร้างการจัดการให้เข้มแข็ง เนื่องจากโครงสร้างขององค์การปกครองท้องถิ่นในปัจจุบันมีลักษณะที่อ่อนด้อยดังนี้
 - องค์การบริหารส่วนตำบลมีขนาดเล็กเกินไป เพราะมี องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวนมากที่มีจำนวนประชากรน้อยกว่า 1000 คนจึงเกิดปัญหาขนาดการผลิต
 - การทำงานระหว่าง องค์การบริหารส่วนจังหวัดและ องค์การบริหารส่วนตำบล มีความซ้ำซ้อน
 - กติกาทางการคลังไม่เหมาะสม คือ การแบ่งภาษีและการจัดสรรเงินอุดหนุนที่ไม่เป็นธรรม และสัดส่วนภาษีท้องถิ่นที่น้อยเกินไป

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ ได้วิเคราะห์ทัศนะที่ควรจะเป็นของการกระจายอำนาจของไทยไว้ดังนี้

- การกระจายอำนาจควรดำเนินการควบคู่กับการลดขนาดของภาคราชการลง
- ควรมีการขยายฐานภาษีขององค์การปกครองท้องถิ่นให้เพิ่มขึ้น ซึ่งมีความเป็นไปได้สูงเนื่องจาก

- ภาษีท้องถิ่นที่จัดเก็บอยู่ในขณะนี้ยังไม่ทั่วถึง เพราะมีการยกเว้นและมีช่องโหว่มากเกินไป
- ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาตที่จัดเก็บในปัจจุบันน้อยเกินไป
- ภาษีแบ่งที่จัดเก็บน้อยเกินไป

โดยมีทางเลือกของเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายดังนี้

- เร่งการออกร่าง พระราชบัญญัติ ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งจะนำมาใช้แทนภาษีโรงเรือนและที่ดินและภาษีบำรุงท้องที่ ซึ่งจะลดเว้นและลดหย่อนการเสียภาษีบางประเภท
- การเก็บภาษีจากฐานรายได้ ซึ่งอาจเก็บในลักษณะ ภาษีเสริมจากภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

- จัดเก็บภาษีแบ่ง

- สร้างเกณฑ์ความเสมอภาคทางการคลังและปรับระบบเงินอุดหนุน โดยปรับสูตรการจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปให้เหมาะสมกับความจำเป็นด้านรายได้โดยให้มีลักษณะ “รวยให้น้อย จนให้มาก”
- การขยายวงเงินอุดหนุนทั่วไป ซึ่งควรเป็นมาตรการแบบชั่วคราวในระยะเปลี่ยนผ่านและเริ่มลดลงในภายหลัง
- สร้างเครื่องชี้วัดการทำงานของท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้มีการตรวจสอบการทำงานโดยประชาชน
- สร้างประชาสังคมและเครือข่ายเพื่อการตรวจสอบการทำงานของท้องถิ่น

5.5 การจัดแบ่งและถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบล

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งได้ตราขึ้นตามมาตรา 284 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทต่างๆ พร้อมทั้งแนวทางการจัดแบ่งและถ่ายโอนภารกิจให้บริการสาธารณะให้แก่องค์กรส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้้องค์กรส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรส่วนท้องถิ่นระดับชุมชนจะมีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะพื้นฐานของชุมชนในด้านต่างๆอย่างกว้างขวาง

ในส่วนการถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดบริการสาธารณะให้แก่องค์กรส่วนท้องถิ่นนั้น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการไว้ในมาตรา 30-34 ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

มาตรา ๓๐ แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการ ดังนี้

- (๑) ให้ดำเนินการถ่ายโอนภารกิจทำให้บริการสาธารณะที่ดำเนินการอยู่ในวันที่พระราชบัญญัติใช้บังคับแก่องค์กรส่วนท้องถิ่นภายในกำหนดเวลา
- (๒) กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบในการให้บริการสาธารณะของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ให้ชัดเจน
- (๓) กำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์ให้รัฐทำหน้าที่ประสานความร่วมมือและช่วยเหลือ การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ
- (๔) กำหนดการจัดสรรภาษีและอากร เงินอุดหนุน และรายได้อื่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทอย่างเหมาะสม
- (๕) การจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีในส่วนที่เกี่ยวกับการบริการสาธารณะในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้รัฐจัดสรรอุดหนุน ให้เป็นไปตามความจำเป็นและความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

มาตรา ๓๑ ในการดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถ้ามีกฎหมายใดบัญญัติไว้ในลักษณะที่เป็นผลทำให้องค์กรส่วนท้องถิ่นไม่อาจดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ได้ด้วยตนเอง หรือมีลักษณะเป็นการซ้ำซ้อนกับการปฏิบัติหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันและคณะกรรมการพิจารณาเห็นสมควรให้มีการแก้ไขกฎหมายนั้น ให้คณะกรรมการรายงานต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อดำเนินการให้มีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวต่อไป

มาตรา ๓๒ ให้คณะกรรมการดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แผนปฏิบัติการตามวรรคหนึ่งต้องกำหนดรายละเอียดวิธีการปฏิบัติและกำหนดหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ รวมทั้งระยะเวลาในการดำเนินการให้ชัดเจนด้วย

มาตรา ๓๓ เมื่อคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการตามมาตรา ๓๒ แล้วให้เสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ แล้วรายงานต่อรัฐสภาเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับต่อไป

มาตรา ๓๔ ให้คณะกรรมการพิจารณาทบทวนการกำหนดอำนาจและหน้าที่และการจัดสรรรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายหลังที่ได้ดำเนินการตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 สามารถสรุปได้ดังนี้

1. มีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

- 1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- 2) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
- 3) การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้ามและที่จอดรถ
- 4) การสาธารณสุขูปโภคและการก่อสร้างอื่นๆ
- 5) การสาธารณสุขโรค
- 6) การส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพ
- 7) การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
- 8) การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 9) **การจัดการศึกษา**
- 10) การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
- 11) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- 12) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- 13) การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 14) ส่งเสริมกีฬา
- 15) การส่งเสริมประชาธิปไตยความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- 16) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
- 17) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- 18) การกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
- 19) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัวและการรักษาพยาบาล
- 20) การจัดให้มีและควบคุมสุสานฌาปนกิจ
- 21) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- 22) การจัดให้มีและการควบคุมการฆ่าสัตว์
- 23) การรักษาความปลอดภัยความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการอนามัยโรงมหรสพ และสาธารณะสถานอื่นๆ
- 24) การจัดการ การบำรุง และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 25) การผังเมือง
- 26) การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร

- 27) การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- 28) การควบคุมอาคาร
- 29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 30) การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและการสนับสนุนการป้องกัน
และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 31) กิจการอื่นใดที่เป็นประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่
คณะกรรมการประกาศ กำหนด

2. อำนาจหน้าที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบล ตามข้อ 1 จะมีผลอย่างสมบูรณ์ต่อเมื่อแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีผลบังคับใช้แล้ว

ตามนัยแห่งกฎหมายข้างต้นนี้ รัฐบาลจะต้องถ่ายโอนภารกิจที่มีการดำเนินการซ้ำซ้อนกับหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งแห่งใด หรือรายแห่งร่วมกัน ตามกฎหมายอื่นหรือตามนโยบายของรัฐบาล ให้เสร็จสิ้นภายในสี่ปี อย่างไรก็ตาม เป็นหน้าที่สังเกตว่า พระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้เป็นกรอบกว้างๆ เช่น “ให้เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และกรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องการผังเมือง ... การสาธารณสุข โภคและก่อสร้างอื่นๆ ... การส่งเสริม การฝึกอบรม และการประกอบอาชีพ ... การจัดการศึกษา ... การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล...” เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องจำนวนประชากร รายได้ ฯลฯ แต่การกำหนดอำนาจหน้าที่ด้านการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้กว้างๆ เช่นที่ วนนี้ทำให้กลุ่มภารกิจการให้หน้าที่ “ซ้ำซ้อน” กันระหว่างรัฐบาลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีขอบเขตกว้างขวางมาก การถ่ายโอนหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจที่ “ซ้ำซ้อน” กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายข้างต้นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดย่อมเป็นไปได้ เช่น ในการจัดการศึกษา เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ทำหน้าที่จัดการศึกษาได้ในบางส่วน เช่น การศึกษาระดับก่อนภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น แต่ไม่สามารถจัดการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสบางกลุ่มและการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ ดังนี้เป็นต้นไป

ซึ่งการจัดแบ่งหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะระหว่างรัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทต่างๆ ตาม พระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจฯ องค์การบริหารส่วนตำบล สามารถจัดการศึกษาได้แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงความเป็นไปได้ และเป็น

ประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนผู้รับบริการสาธารณะในท้องถิ่นต่างๆ และความสามารถในการจัดการศึกษา โดยศึกษาได้จากรายได้ของ องค์การบริหารส่วนตำบล เหล่านี้เป็นหลัก

5.6 รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล จะมีรายได้เช่นเดียวกับที่หน่วยงานส่วนท้องถิ่นอื่นยังมี กล่าวคือ

1. รายได้ที่เก็บเองจากภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย อากรการฆ่าสัตว์ ค่าภาษี ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับต่างๆและรายได้จากทรัพย์สินสาธารณะูปโภคและการพาณิชย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลเอง
2. รายได้ที่หน่วยงานอื่นที่มีหน้าที่จัดเก็บให้จากภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีสุรา ภาษีสรรพสามิต และค่าใบอนุญาตเล่นการพนัน ภาษียรถยนต์และค่าธรรมเนียมล้อเลื่อนและจัดสรรหรือแบ่งให้จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ จากอากรรังนกนางแอ่น ค่าธรรมเนียมน้ำบาดาล อากรการประมง ค่าภาคหลวงป่าไม้ ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม ค่าจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมที่ดิน และค่าธรรมเนียมตามกฎหมายอุทยานแห่งชาติ ซึ่งรายได้จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาตินี้ ท้องถิ่นรูปแบบอื่นจะไม่ได้รับการจัดสรรหรือแบ่งให้แต่อย่างใด
3. รายได้จากเงินอุดหนุนจากรัฐบาลหรือการจัดสรรให้โดยหน่วยงานของรัฐ

ตารางที่ 5.1 แสดงรายได้ อบต.ชั้น 1 จำนวน 74 แห่งในปี พ.ศ. 2542 (มูลค่าปัจจุบัน ณ ปี 2542)

หน่วย : บาท

ลำดับที่	จังหวัด	อำเภอ	อบต.	พื้นที่ (ตร.กม.)	รายรับ	รายจ่ายรวมเงินอุดหนุน และเงินสะสม	รายได้ไม่รวม เงินอุดหนุน
1	สมุทรปราการ	บางเสาธง	บางเสาธง	56	67,294,497	53,309,234	66,953,697
2	สมุทรปราการ	บางพลี	บางพลีใหญ่	39	51,705,630	33,992,326	51,364,850
3	สมุทรปราการ	บางพลี	บางแก้ว	43	47,261,187	56,104,779	46,920,387
4	สมุทรปราการ	บางพลี	บางโคกแดง	34	40,372,362	44,085,199	45,031,562
5	สมุทรปราการ	เมืองสมุทรปราการ	บางเมือง	9	37,051,322	69,980,885	36,710,522
6	สมุทรปราการ	บางพลี	ราชมาทนะ	31	34,172,812	37,680,666	33,832,012
7	ภูเก็ต	เมืองภูเก็ต	วิชิต	56	34,992,048	29,340,800	33,474,104
8	สมุทรปราการ	พระสมุทรเจดีย์	ในคลองบางปลากด	14	30,291,400	24,315,864	32,838,184
9	นนทบุรี	เมืองนนทบุรี	ไทรมา	8	33,106,155	24,127,333	32,765,355
10	นนทบุรี	บางบัวทอง	บางบัวทอง	30	75,563,537	54,812,682	32,547,228
11	ปทุมธานี	เมืองปทุมธานี	บางกะดี	8	30,304,059	24,487,987	29,963,259
12	สมุทรปราการ	บางพลี	บางปลา	53	28,826,811	25,325,745	28,486,011
13	สมุทรสาคร	เมืองสมุทรสาคร	ท่าทราย	35	28,073,532	25,005,000	27,732,732
14	ปทุมธานี	ลำลูกกา	คูคต	12	27,016,636	45,876,623	27,016,636
15	สมุทรสาคร	เมืองสมุทรสาคร	นาดี	24	26,866,414	24,906,223	25,962,914
16	ภูเก็ต	เมืองภูเก็ต	รัชฎา	38	26,144,190	21,330,286	25,843,190
17	ปทุมธานี	ลำลูกกา	ลาดสวาย	33	25,105,555	25,105,556	25,007,700
18	สมุทรปราการ	เมืองสมุทรปราการ	แพรกษา	19	24,424,162	16,999,568	24,083,362
19	ปทุมธานี	ธัญบุรี	บึงขี้โถ	15	23,010,191	17,318,121	22,669,391
20	ปทุมธานี	เมืองปทุมธานี	หลักหก	12	30,735,514	22,024,404	21,211,110
21	นนทบุรี	บางใหญ่	เสาธงหิน	10	26,770,926	198,743	20,885,581
22	ชลบุรี	บางละมุง	หนองปรือ	46	20,881,542	23,881,542	20,580,542
23	สงขลา	เมืองสงขลา	เขารูปช้าง	22	20,639,678	24,478,847	20,338,678
24	สมุทรสาคร	เมืองสมุทรสาคร	โคกขาม	72	20,600,860	11,810,845	20,260,060
25	สมุทรสาคร	กระทุ่มแบน	สวนหลวง	17	29,298,895	26,673,441	19,544,127
26	ลำปาง	แม่เมาะ	แม่เมาะ	260	22,042,585	18,936,998	19,241,685
27	สมุทรปราการ	บางบ่อ	คลองด่าน	56	19,514,183	10,797,522	18,373,383
28	ระยอง	เมืองระยอง	เชิงเนิน	18	17,895,874	18,038,121	17,555,074
29	ขอนแก่น	เมืองขอนแก่น	เมืองเก่า	40	18,823,021	21,312,531	17,377,221

ลำดับที่	จังหวัด	อำเภอ	อบต.	พื้นที่ (ตร.กม.)	รายรับ	รายจ่ายรวมเงินอุดหนุน และเงินสะสม	รายได้ไม่รวม เงินอุดหนุน
30	สงขลา	หาดใหญ่	ควนดิ่ง	67	17,586,56	16,403,545	17,245,764
31	สงขลา	หาดใหญ่	ค้อหงส์	35	16,975,14	10,274,622	16,634,348
32	ชลบุรี	เมืองชลบุรี	เสม็ด	12	16,651,65	13,774,678	16,310,855
33	นครปฐม	สามพราน	ไร่จิ้ง	22	15,494,21	25,910,000	15,153,414
34	สมุทรสาคร	กระทุ่มแบน	คลองมะเดื่อ	8	16,281,17	15,516,903	14,840,374
35	สมุทรปราการ	บางบ่อ	บางบ่อ	49	14,838,14	21,836,155	14,838,147
36	นครปฐม	สามพราน	กระทุ่มล้ม	11	14,999,37	15,950,202	14,658,572
37	นนทบุรี	ไทรน้อย	ไทรน้อย	22	14,974,48	10,135,837	14,633,687
38	นนทบุรี	บางใหญ่	บางม่วง	11	14,756,75	9,782,932	14,615,956
39	เชียงใหม่	เมืองเชียงใหม่	สุเทพ	27	22,251,41	20,331,597	14,339,728
40	ปทุมธานี	เมืองปทุมธานี	บ้านใหม่	7	14,361,50	9,439,284	14,020,709
41	พระนครศรีอยุธยา	อุทัย	ธนู	7	14,021,23	9,039,711	13,680,434
42	นนทบุรี	บางบัวทอง	ละหาร	22	13,513,16	10,373,673	13,172,364
43	เชียงใหม่	เมืองเชียงใหม่	หนองป่าครั่ง	3	13,238,72	9,291,744	12,897,921
44	สมุทรสาคร	เมืองสมุทรสาคร	บางน้ำจืด	15	13,199,98	13,000,000	12,859,188
45	สงขลา	บางกล่ำ	ท่าช้าง	107	13,122,65	12,275,173	12,821,650
46	สมุทรสาคร	กระทุ่มแบน	ท่าไม้	9	17,581,22	16,388,515	12,819,771
47	ระยอง	เมืองระยอง	ตะพง	56	13,564,43	11,638,930	12,570,130
48	พระนครศรีอยุธยา	วังน้อย	ลำไทร	23	12,892,24	11,917,457	12,106,646
49	ปทุมธานี	คลองหลวง	คลองสี่	45	12,792,22	12,756,268	11,951,420
50	ชลบุรี	เมืองชลบุรี	ห้วยกะปิ	18	12,786,76	8,780,014	11,481,361
51	ชลบุรี	สัตหีบ	พญาหลวง	54	11,530,91	9,765,534	10,512,415
52	สมุทรสาคร	เมืองสมุทรสาคร	บางหญ้าแพรก	67	12,332,89	10,320,150	10,456,099
53	ชลบุรี	ศรีราชา	บางพระ	152	11,715,92	10,788,316	10,451,764
54	สงขลา	เมืองสงขลา	พะวง	40	10,924,00	8,595,252	10,170,078
55	สงขลา	หาดใหญ่	คลองแห	24	10,091,51	4,146,992	9,750,716
56	นนทบุรี	ไทรน้อย	ไทรใหญ่	43	10,736,60	6,168,531	9,745,942
57	เชียงใหม่	เมืองเชียงใหม่	แม่เหิยะ	24	10,907,30	16,071,850	8,666,503
58	สมุทรสาคร	เมืองสมุทรสาคร	บางกระเจ้า	35	9,408,08	10,427,200	8,560,183
59	ปทุมธานี	ลำลูกกา	บึงคำพร้อย	43	8,751,15	12,824,330	8,410,354

ลำดับที่	จังหวัด	อำเภอ	อบต.	พื้นที่ (ตร.ก.ม.)	รายรับ	รายจ่ายรวมเงินอุดหนุน และเงินสะสม	รายได้ไม่รวม เงินอุดหนุน
60	ยะลา	เมืองยะลา	สะเตงนอก	25	9,474,02	17,388,100	8,334,921
61	นนทบุรี	เมืองนนทบุรี	บางรักน้อย	7	8,524,29	12,000,000	8,183,496
62	นครราชสีมา	ปากช่อง	หมูสี	109	9,548,24	6,199,019	7,803,045
63	ปทุมธานี	ลาดหลุมแก้ว	ระแหง	40	8,236,19	7,765,658	7,405,692
64	ระยอง	กิ่ง อ.นิคมพัฒนา	มาบข่า	58	9,390,59	5,356,180	7,260,297
65	เชียงใหม่	สันทราย	หนองจ่อม	25	8,816,27	11,635,397	7,209,468
66	พระนครศรีอยุธยา	วังน้อย	พะยอม	21	7,624,40	17,142,956	6,959,609
67	ปทุมธานี	ลำลูกกา	บึงทองหลาง	53	7,942,24	3,880,163	6,757,740
68	ระยอง	บ้านค่าย	หนองละลอก	78	7,477,82	7,150,184	6,479,326
69	ฉะเชิงเทรา	บางปะกง	บางปะกง	35	6,329,31	5,697,493	6,212,416
70	อุบลราชธานี	เมืองอุบลราชธานี	ขามใหญ่	58	6,172,21	8,091,113	5,871,213
71	นนทบุรี	บางบัวทอง	บางรักใหญ่	6	5,753,40	8,963,451	4,996,601
72	นครราชสีมา	เมืองนครราชสีมา	โคกกรวด	64	3,174,34	2,937,048	2,803,543
73	เชียงราย	เมืองเชียงราย	รอบเวียง	20	3,218,49	5,157,381	1,997,991
74	สมุทรสาคร	เมืองสมุทรสาคร	คอกกระบือ	12	14,788,99	14,739,365	n.a

ที่มา : กองราชการส่วนตำบล กระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ : n.a หมายถึง ไม่ปรากฏข้อมูล

5.7 รายจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลอาจมีรายจ่าย ดังต่อไปนี้

1. เงินเดือน
2. ค่าจ้าง
3. เงินค่าตอบแทนอื่นๆ
4. ค่าใช้สอย
5. ค่าวัสดุ
6. ค่าครุภัณฑ์
7. ค่าที่ดิน สิ่งก่อสร้าง และทรัพย์สินอื่นๆ
8. ค่าสาธารณูปโภค
9. เงินอุดหนุนหน่วยงานอื่น
10. รายจ่ายอื่นใดตามข้อผูกพันหรือตามที่กฎหมายหรือระเบียบของกระทรวงมหาดไทยกำหนด

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบรายได้และรายจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลจะพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลชั้น 1 ที่มีรายได้สูงเป็นอันดับต้นๆเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลหลายแห่งในจังหวัดสมุทรปราการ จะมีรายรับมากกว่ารายจ่ายจึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 1 มีเงินสะสมมากพอที่จะจัดแบ่งมาใช้ในการจัดการศึกษาได้โดยอาจจะไม่ต้องขอรับการสนับสนุนเงินงบประมาณจากรัฐบาล แต่ก็คงจะจัดได้เฉพาะในส่วนที่มีต้นทุนไม่สูงคือระดับก่อนประถมศึกษาเท่านั้น โดยที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายมาจริงๆก็อาจช่วยจัดการศึกษาในระดับประถมได้อีกเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม มีองค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 1 ที่มีรายได้หลังหักรายจ่ายน้อยหรือแม้กระทั่งมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ก็จะยังไม่มีความสามารถในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา แต่จากหลักเกณฑ์ในการจัดลำดับชั้นของ องค์การบริหารส่วนตำบล นั้นจะพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 1 จะมีลักษณะของความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งซึ่งในระยะยาวจะมีความสามารถในการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาได้

จากตารางที่ 5.1 พบว่ามี องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุน มากกว่ารายจ่ายรวมเงินอุดหนุนและเงินสะสม เพียง 39 แห่งจาก 74 แห่ง ซึ่งจะถือว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 39 แห่งนี้มีศักยภาพในการช่วยจัดการศึกษาได้โดยทั้ง 39 แห่งนี้มีเงินรายได้เกินรายจ่ายคิดเป็นเงิน 184,419,067 บาท(มูลค่าปี 2544)

5.8 การจัดชั้นองค์การบริหารส่วนตำบล

เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งมีศักยภาพแตกต่างกัน โดยเฉพาะในด้านรายได้ ฉะนั้นเพื่อให้การกำหนดอัตราค่าจ้างพนักงานส่วนตำบลเหมาะสมกับรายได้และปริมาณงานขององค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการพนักงานเทศบาล (สท.) จึงได้แบ่งลำดับชั้นของ อบต. ออกเป็น 5 ชั้น โดยนำเรื่องรายได้ พื้น ที่ และประชากรของ องค์การบริหารส่วนตำบล ต่างๆมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาในตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.2 การจัดชั้น องค์การบริหารส่วนตำบลโดยรายได้

รายได้ของ อบต.	ชั้นของ อบต.
20 ล้านบาทขึ้นไป	1
12 – 20 ล้านบาท	2
6 – 12 ล้านบาท	3
3-6 ล้านบาท	4
ไม่เกิน 3 ล้านบาท	5

ที่มา : กองราชการส่วนตำบล กระทรวงมหาดไทย

นับตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นมาได้มีการปรับเปลี่ยนหลักเกณฑ์ในการจัดลำดับชั้นของ องค์การ
บริหารส่วนตำบล โดยใช้หลักเกณฑ์การแบ่งออกเป็นชั้นต่างๆใช้ตัวชี้วัด 4 ด้าน คือ

1. ด้านการปกครอง ให้น้ำหนัก 20%
 - ขนาดพื้นที่
 - จำนวนราษฎร
 - ความหนาแน่นประชากร
 - จำนวนหมู่บ้าน
 - จำนวนของหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาชนบท
2. ด้านเศรษฐกิจ ให้น้ำหนัก 55%
 - รายได้จริง (ไม่รวมเงินอุดหนุน เงินสะสม เงินกู้)
 - จำนวนเงินอุดหนุน
 - ลักษณะของงบประมาณรายจ่าย (เพื่อการลงทุน หรือ ประจำ)
 - จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม
 - จำนวนสถาบันทางการเงิน
 - จำนวนโรงแรม
 - จำนวนโรงจำหน่าย
 - จำนวนโรงฆ่าสัตว์
 - จำนวนห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัท
 - จำนวนสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง
 - จำนวนสถานีรถโดยสาร
 - จำนวนตลาดสด
 - จำนวนหน่วยงานของรัฐ
3. ด้านสังคม การศึกษาและวัฒนธรรม ให้น้ำหนัก 8%
 - จำนวนโรงเรียน / วิทยาลัย / มหาวิทยาลัย
 - จำนวนสถานพยาบาล
 - จำนวนสถานที่นันทนาการ
 - จำนวนงานประเพณีที่ได้รับการส่งเสริมจากราชการ
 - จำนวนสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับการส่งเสริม
 - จำนวนศูนย์เยาวชน
 - จำนวนสมาคม / มูลนิธิ
 - จำนวน วัด / โบสถ์ / มัสยิด

4. ด้านการบริหารจัดการ ให้นำหนัก 17%
- จำนวนโครงการพระราชดำริ
 - จำนวนนิคมสร้างตนเอง
 - จำนวนแหล่งน้ำ
 - จำนวนโครงสร้างพื้นฐาน (ถนน / ประปา / ไฟฟ้า)
 - จำนวนอุทยานแห่งชาติ
 - จำนวนกลุ่มอาชีพ / กลุ่มสหกรณ์ / กลุ่มองค์กรเอกชน
 - การมีส่วนร่วมของราษฎร (เสนอแผนพัฒนา / โครงการ / การแสดงความคิดเห็น)
 - ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - จำนวนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง
 - จำนวนด้านสุขภาพ
 - ปัญหาอาชญากรรม
 - ปัญหายาเสพติด
 - ปัญหาโรคเอดส์
 - ปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติ

ตารางที่ 5.4 และ 5.5 แสดงจำนวน องค์การบริหารส่วนตำบล ที่จัดตั้งขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2538-2542 และการเปลี่ยนแปลงในการจัดชั้น องค์การบริหารส่วนตำบล ในช่วงเวลานั้นด้วย

ตารางที่ 5.3 จำนวน องค์การบริหารส่วนตำบล ที่จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538-2542

ปี	จำนวน อบต.	จำนวน สภาตำบลที่เหลือในจังหวัด	หมายเหตุ
2542	6747	218	
2541	6397	567	ไม่มีการประกาศจัดตั้ง
2540	6397	567	
2539	2760	4201	
2538	617	6251	

ที่มา : กองราชการส่วนตำบล กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 5.4 การเปลี่ยนแปลงการจัดชั้น องค์การบริหารส่วนตำบล ในปี พ.ศ. 2538-2542

ชั้น อบต.	จำนวน				
	ปี 2538	ปี 2539	ปี 2540*	ปี 2541	ปี 2542*
ชั้น 1	n.a.	78	78	74	74
ชั้น 2	n.a.	65	65	78	78
ชั้น 3	n.a.	168	168	205	205
ชั้น 4	n.a.	298	298	843	843
ชั้น 5	n.a.	5,788	5,788	5,545	5,545
รวม	-	6,397	6,397	6,745	6,745

ที่มา : กองราชการส่วนตำบล กระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ : n.a. หมายถึง ไม่สามารถหาข้อมูลได้

* หมายถึง ไม่มีการจัดลำดับชั้น องค์การบริหารส่วนตำบล เพิ่มเติมจากปีที่ผ่านมา

5.9 วิธีประมาณค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

ในการโอนถ่ายภาระกิจการจัดการศึกษาให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ดำเนินการนั้น จำเป็นจะต้องมีการคำนวณต้นทุนในการจัดการศึกษาในแต่ละระดับเพื่อใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบกับรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่จะใช้ในการจัดการศึกษาในระดับนั้นๆว่าจะสามารถกระทำได้หรือไม่ ซึ่งการศึกษาต้นทุนในการจัดการศึกษาในระดับต่างๆจะใช้ข้อมูลของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดทำนโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ในระดับก่อนประถมศึกษา ดังนี้

คิดค่าใช้จ่ายรายหัวต่อปีที่สำนักงานประมาณจัดตั้งไว้ โดยใช้ค่าใช้จ่ายรายหัวเฉลี่ยของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2542 เป็นฐานในการคำนวณค่าใช้จ่าย

ค่าใช้จ่ายของการจัดการศึกษาระดับนี้เท่ากับ 11,734 บาท/คน/ปี จำแนกเป็น

1.1 งบลงทุน = 196 บาท/คน/ปี

1.2 งบดำเนินการ = 11,538 บาท/คน/ปี ประกอบด้วย

- เงินเดือน = 9,891 บาท/คน

- ค่าจ้างชั่วคราว ตอบแทนใช้สอยวัสดุ สาธารณูปโภค เงินอุดหนุน

และรายจ่ายอื่นๆ = 1,647 บาท/คน

ค่าใช้จ่ายส่วนตัว ได้แก่ ค่าเครื่องแบบ ค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าพาหนะ เครื่องเขียนและอุปกรณ์ ที่ผู้เรียนจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง และรัฐจะรับผิดชอบจัดการให้แก่ประชากรวัยเรียนที่ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส

หากคำนวณค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ทั้งหมดให้ทันตามรัฐธรรมนูญ กำหนดใน 5 ปี รวมแล้วจะเท่ากับ 731,235 ล้านบาท เมื่อจำแนกเป็นค่าใช้จ่ายรายปี โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2545 จะได้ประมาณการค่าใช้จ่ายแต่ละปี ดังนี้

ปี พ.ศ. 2542 เท่ากับ 168,861 ล้านบาท

ปี พ.ศ. 2543 เท่ากับ 178,727 ล้านบาท

ปี พ.ศ. 2544 เท่ากับ 187,809 ล้านบาท

ปี พ.ศ. 2545 เท่ากับ 195,838 ล้านบาท

ตารางที่ 5.6 แยกค่าใช้จ่ายในส่วนของระดับก่อนประถมศึกษาในแต่ละปีออกมา ซึ่งค่าใช้จ่ายโดยรวมเท่ากับ 133,955 ล้านบาทในช่วงเวลาดังกล่าว

ตารางที่ 5.5 การประมาณการงบประมาณที่จะใช้จ่าย จำแนกเป็นระดับการศึกษา 2542-2545 (มูลค่าปัจจุบัน ณ ปีนั้นๆ)

หน่วย : ล้านบาท

ระดับการศึกษา	ปีการศึกษา				
	2542	2543	2544	2545	2542-2545
ก่อนประถมศึกษา	30,450	32,421	34,486	36,598	133,955

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ

ในกรณีที่รัฐส่งเสริมเอกชน องค์กรเอกชน สถาบันทางศาสนา และองค์กรอื่นๆที่ไม่ใช่ องค์กรของรัฐมีส่วนในการจัดการศึกษาหรือถ่ายโอนการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่องค์กรบริหาร ส่วนตำบลเป็นผู้จัดการศึกษาแทน โดยองค์กรเหล่านี้เป็นเจ้าของสถานศึกษา หมายความว่าองค์กร เหล่านี้จะต้องรับผิดชอบงบประมาณในการลงทุนส่วนงบดำเนินการนั้นรัฐเป็นผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาโดยระบบนี้ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้มากขึ้นตรงตามเจตนารมณ์ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และจะเป็นการผ่อนปรนภาระรับผิดชอบ ทางด้านงบประมาณของรัฐบาลจากส่วนกลางลงเป็นจำนวนมาก ดังรายละเอียดในตารางที่ 5.7

ตารางที่ 5.6 การประมาณการงบประมาณที่จะใช้จ่าย จำแนกเป็นระดับการศึกษาและ
ปีการศึกษา 2542 – 2545 (มูลค่าปัจจุบัน ณ ปีนั้นๆ)

หน่วย : ล้านบาท

ระดับการศึกษา	ปีการศึกษา				
	2542	2543	2544	2545	2542-2545
ก่อนประถมศึกษา	29,941	31,880	33,910	35,987	131,718
ประถมศึกษา	72,307	73,461	73,845	74,183	293,796
มัธยมศึกษาตอนต้น	26,396	27,683	28,970	30,312	113,361
รวมการศึกษาระดับก่อนประถมถึง ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	128,644	133,024	136,725	140,482	538,875
มัธยมศึกษาตอนปลาย	26,705	30,693	34,609	37,681	129,688
สายสามัญ	14,113	16,218	18,292	19,908	68,531
สายอาชีพ	12,592	14,475	16,317	17,773	61,157
รวม	155,349	163,717	171,334	178,163	668,563

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ

หากประมาณการงบประมาณเฉพาะงบดำเนินการในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ให้ทันตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดภายใน 5 ปี รวมแล้วจะเท่ากับ 668,563 ล้านบาทโดยแยกออกเป็น ระดับก่อนประถมศึกษาเท่ากับ 131,718 ล้านบาท ระดับประถมศึกษาเท่ากับ 293,796 ล้านบาท ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเท่ากับ 113,361 ล้านบาท ระดับมัธยมศึกษาสายสามัญและสายอาชีพเท่ากับ 129,688 ล้านบาท

เมื่อแยกเป็นค่าใช้จ่ายรายปี โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2545 จะได้ประมาณการค่าใช้จ่ายแต่ละปี ดังนี้

ปี พ.ศ. 2542 เท่ากับ 155,349 ล้านบาท

ปี พ.ศ. 2543 เท่ากับ 163,717 ล้านบาท

ปี พ.ศ. 2544 เท่ากับ 171,334 ล้านบาท

ปี พ.ศ. 2545 เท่ากับ 178,163 ล้านบาท

หากมีการถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาให้แก่องค์กรบริหารส่วนตำบลรับผิดชอบในส่วนของสถานศึกษาที่จัดตั้งอยู่ในตำบลนั้นๆ ซึ่งเกือบทุกตำบลจะมีสถานศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษาตั้งอยู่ โดยสมมติว่าองค์กรบริหารส่วนตำบลสามารถรับภาระค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ได้โดยการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร การจัดเก็บรายได้ และด้านอื่นๆ จะทำให้รัฐบาลสามารถประหยัดเงินงบประมาณในการจัดการศึกษาได้ ดังตารางที่ 5.8

ตารางที่ 5.7 จำนวนเงินงบประมาณที่สามารถประหยัดได้หากมีการถ่ายโอนการจัดการศึกษาและ
อบต. สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายได้(มูลค่าปัจจุบัน ณ ปีนั้นๆ)

หน่วย : ล้านบาท

ระดับการศึกษา	ปีการศึกษา				
	2542	2543	2544	2545	2542-2545
ก่อนประถมศึกษา	509	541	576	611	2,237
ประถมศึกษา	1,216	1,235	1,242	1,248	4,941

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ

อย่างไรก็ดีจากตารางที่ 5.1 พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 1 มีเพียง 39 แห่งที่มีรายได้เก็บรายจ่ายรวมเป็นเงิน 184,419.067 บาท (มูลค่าปี 2544) องค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันคงมีความสามารถเพียงช่วยจัดการศึกษาระดับก่อนประถมเท่านั้น ถ้าใช้ตัวเลขค่าใช้จ่ายต่อหัวของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กของกรมพัฒนาชุมชนซึ่งเท่ากับ 5,582.14 บาท(มูลค่าปี 2544)ซึ่งได้มาจากการคำนวณในหัวข้อต่อไป เป็นพื้นฐานในการคำนวณและสมมติว่าองค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีค่าใช้จ่ายด้านอื่นเช่น อาคารสถานที่ เพิ่มมากนัก องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้นที่ 1 ทั้ง 39 แห่งนี้จะสามารถช่วยจัดการศึกษาสำหรับเด็กระดับก่อนประถมได้ 33,038 คน

5.10 การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยองค์การบริหารส่วนตำบล

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษานั้นมีหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับดังกล่าวอยู่ 3 หน่วยงาน คือ องค์การศาสนาที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในรูปแบบศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ และกรมพัฒนาชุมชนรับผิดชอบจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในรูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็ก ซึ่งศูนย์พัฒนาเด็กดังกล่าวจะดำเนินการคณะกรรมการพัฒนาเด็กซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลในท้องถิ่นซึ่งยังมีความต้องการจัดตั้งศูนย์เลี้ยงดูและพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนอีกทั้งยังใช้เป็นสถานที่ในการเลี้ยงดูเด็กในวัย 2-6 ปีแทนบิดามารดาที่ต้องประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวโดยที่ไม่มีเวลาดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด โดยจะจัดให้มีสถานที่สำหรับการเลี้ยงดูเด็กในวัยดังกล่าว ซึ่งเป็นสถานที่เอกเทศต่างๆไม่ใช่วัดและโรงเรียน (อาจจัดทำเพิงมุงหลังคา หรือใช้บ้านของราษฎรในพื้นที่) เป็นสถานที่ในการอบรมและเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งกรมพัฒนาชุมชนจะให้ความช่วยเหลือศูนย์พัฒนาเด็กดังกล่าวโดย

- การให้คำแนะนำในการจัดหลักสูตรการเลี้ยงดูเด็กในวัยดังกล่าว
- จัดจ้างผู้ดูแลเด็กและจ่ายเงินค่าสมนาคุณผู้ดูแลเด็กในอัตราเดือนละ 3,100 บาท

- เงินช่วยเหลือค่าอาหารกลางวันเด็กเป็นรายวัน โดยคิดเป็นรายหัวๆ 6 บาท
- เงินช่วยเหลือค่าจัดซื้อนมเป็นรายวัน โดยคิดเป็นรายหัวๆละ 5 บาท

ค่าใช้จ่ายในส่วนของการเงินสมทบเป็นเงินค่าสมนาคุณผู้ดูแลเด็ก ค่าวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ค่าสาธารณูปโภคและรายจ่ายอื่นอื่น ๆ นั้น คณะกรรมการพัฒนาเด็กจะเรียกเก็บจากผู้ปกครองของเด็กเป็นรายเดือน ซึ่งจะเป็นจำนวนเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับการตกลงกันระหว่างคณะกรรมการดูแลเด็กและผู้ปกครอง ตลอดจนฐานะเศรษฐกิจโดยรวมของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ (ดูตารางที่ 5.9)

ตารางที่ 5.8 จำนวนผู้ดูแลเด็กและจำนวนเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กของกรมพัฒนาชุมชน ปี พ.ศ. 2543 (มูลค่าปัจจุบัน ณ ปี 2543)

จำนวน	จำนวนผู้ดูแลเด็ก			เด็กใน ศพด.แยกตามช่วงอายุ			จำนวน
	ศพด.	ได้รับค่าตอบแทนจากกรมฯ	รวม ผดค.	ต่ำกว่า	2 ปี 6 เดือน	3 ปี ถึง	
(ศูนย์)	ได้รับ (คน)	ไม่ได้รับ (คน)	ทั้งหมด (คน)	2 ปี 6 เดือน	ถึง 3 ปี	6 ปี	(คน)
6,544	13,027	568	13,884	4,257	20,268	301,603	329,421

หมายเหตุ : ศพด. หมายถึง ศูนย์พัฒนาเด็ก
 ผดค. หมายถึง ผู้ดูแลเด็ก
 กรมฯ หมายถึง กรมพัฒนาชุมชน

ที่มา : สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ

จากตารางข้างต้นสามารถคำนวณรายจ่ายที่ใช้ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของกรมพัฒนาชุมชนด้วยสูตรต่อไปนี้

รายจ่ายต่อปี = [จำนวนผู้ดูแลเด็ก x เงินเดือน x 12 เดือน] + [เงินสมทบจากผู้ปกครองเป็น x จำนวนเด็ก x 12 เดือน] + [จำนวนเด็ก x (เงินสนับสนุนค่าอาหารกลางวันและนม x จำนวนวันเปิดเรียนในปีการศึกษา)]

เมื่อแทนค่าด้วยตัวเลขต่างๆจะได้รายจ่ายต่อปี ดังนี้

$$= [13,027 \times 3,100 \times 12] + [329,421 \times 100 \times 329,421] + [329,421 \times 11 \times 255]$$

$$= 1,803,935,505 \text{ บาท}$$

เมื่อคิดเฉลี่ยออกมาเป็นรายจ่ายต่อหัวของเด็กต่อปีจะได้

$$\frac{1,803,935,505}{329,421} = 5,476.08 \text{ บาทในพ.ศ. 2543}$$

และเป็น 5,582.14 บาทตามมูลค่าของปี พ.ศ. 2544

ซึ่งเมื่อเทียบกับต้นทุนการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณให้โดยสำนักงานงบประมาณที่มีต้นทุนการจัดการศึกษาเป็นรายหัวในส่วนของงบดำเนินการถึงรายละเอียด 11,538 บาทนั้น (มูลค่าปี 2542) หรือ 12,005 บาทสำหรับมูลค่าปี 2544 จะพบว่าการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยกรมพัฒนาชุมชนนั้นมีต้นทุนต่ำกว่าถึง 6,422.85 บาทสำหรับมูลค่าปี 2544 ซึ่งทำให้รัฐบาลสามารถประหยัดงบประมาณในส่วนของเงินอุดหนุนการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาได้ถึงร้อยละ 53.5 (เมื่อมีการใช้จ่ายงบประมาณในส่วนของงบลงทุนที่เท่ากัน)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้เตรียมการการถ่ายโอนการศึกษาการจัดการศึกษาปฐมวัยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2543 โดยให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 41, 42 และในปี 2544 ได้กำหนดนโยบายการจกอนุบาล 3 ขวบ ไว้ ดังนี้

1. ปีการศึกษา 2544 ทุกโรงเรียนไม่เปิดรับเด็กอนุบาล 3 ขวบ
2. ให้โรงเรียนที่เปิดรับอนุบาล 3 ขวบในปีการศึกษา 2543 ให้ความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 ด้านอาคารสถานที่ หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดแคลนอาคารและสถานที่ในการจัดอนุบาล 3 ขวบ และประสงค์จะขอใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษาให้ดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการขอใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษา พ.ศ. 2539

2.2 ด้านอัตราจ้างหรือครูที่ทำการสอนอนุบาล 3 ขวบเดิม หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสงค์จะขอความร่วมมือให้ครูอัตราจ้างหรือผู้สอนเดิมดำเนินการสอนไปก่อนในระหว่างที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถจ้างครูผู้สอนอื่นมาทดแทนได้ก็ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือดำเนินการสอนในปีการศึกษา 2544 ไปตามเดิมก่อน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาแก่เด็กในท้องถิ่น

2.3 ด้านวิชาการ ให้สถานศึกษาให้การสนับสนุนด้านวิชาการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในด้านการเป็นห้องเรียนต้นแบบและการสนับสนุนเอกสาร สื่อต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กอนุบาล 3 ขวบ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญาเต็มศักยภาพ

2.4 ด้านงบประมาณ การถ่ายโอนงบประมาณรายการค่าวัสดุการศึกษา (รายหัว) ของเด็กอนุบาล 3 ขวบ ประจำปีการศึกษา 2543 ภาคเรียนที่ 2 หรือประจำปีงบประมาณ 2544 งวดที่ 1 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจะดำเนินการจัดสรรงบประมาณดังกล่าวให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อจัดสรรให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล) หรือเทศบาลที่โรงเรียนตั้งอยู่ ส่วนการดำเนินการจัดซื้อวัสดุการศึกษาจะแจ้งหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติให้ทราบต่อไป

การดำเนินการถ่ายโอนระยะเริ่มแรกให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้แก่สถานศึกษาและประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการดำเนินการถ่ายโอนการจัดอนุบาล 3 ขวบตามนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้เกิด การ ประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กในท้องถิ่นต่อไป

สำหรับการจัดอนุบาล 4-5 ขวบ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจะได้ พิจารณาดำเนินการเพื่อการถ่ายโอนต่อไป

การส่งเสริมการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการจัดการศึกษา ปฐมวัย มีหลักการและยุทธศาสตร์ในการดำเนินการ ดังนี้

หลักการ

1. เน้นการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน
2. เน้นการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โดยใช้ยุทธศาสตร์หลัก 5 ประการ คือ

1. สร้างการรับรู้ : เป็นการสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ ความร่วมมือในการจัดการ ศึกษาปฐมวัยแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ทุกระดับและส่วนท้องถิ่น

2. คู่ความร่วมมือ : โรงเรียนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันสำรวจความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. หลอมไปสู่การวางแผน : เป็นการกำหนดเป้าหมาย รูปแบบและแผนการส่งเสริมการจัด การศึกษาปฐมวัยร่วมกันของโรงเรียนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. สร้างแกนวิชาการ : พัฒนาโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด / อำเภอ ให้เป็นแหล่งวิชาการ ในการสนับสนุน ส่งเสริมการศึกษาวิจัยให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือด้านวิชาการแก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและชุมชน

5. ดำเนินงาน โดยชุมชน : เป็นการปฏิบัติงานจัดการศึกษาปฐมวัยโดยองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและชุมชนซึ่งทยอยรับการถ่ายโอนตามสภาพความพร้อม

5.11 สรุปการใช้ทรัพยากรขององค์กรบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อมูลจากตารางที่ 5.1 และข้อมูลจากกรมพัฒนาชุมชนบ่งชี้ว่า แม้กระทั่งองค์การบริหาร ส่วนตำบล ชั้นที่ 1 ยังมีเพียง 39 จาก 74 แห่งที่สามารถช่วยจัดการศึกษาได้ องค์การบริหารส่วน ตำบลชั้นรองลงไปคงจะมีความสามารถในการช่วยจัดการศึกษาน้อยลงไปอีก เนื่องจากการจัดชั้น องค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าด้านการศึกษา

(ร้อยละ 55) จำนวนเด็กระดับก่อนประถมที่องค์การบริหารส่วนตำบล ทั่วประเทศได้จัดการศึกษาให้ไม่มากกว่า 33,038 คนที่ตามการคำนวณข้างต้น

ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่องค์การบริหารส่วนตำบลใช้ในการตัดสินใจว่ามีความสามารถจัดการศึกษาได้หรือไม่คือ รายได้และประสิทธิภาพของการบริหารรายได้ที่มีอยู่มีความสามารถตรวจสอบได้หรือไม่ โดยในส่วนของรายได้ที่นั้นสามารถพิจารณาจากข้อมูลของกระทรวงมหาดไทยดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 5.10

ตารางที่ 5.9 รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในระหว่างปีงบประมาณ 2540-2545

หน่วย : ล้านบาท

บาท

รายได้	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ
	2540	2541	2542	2543*	2544*	2545*
1.รายได้ที่ท้องถิ่นจัดหาง	3,230.6	2,488.1	2,736.8	2,736.8	3,027.47	3,366.79
1.1 รายได้จากภาษีอากรที่ท้องถิ่นจัดเก็บเอง	1,105.1	1,179.9	1,469.8	1,469.8	1,625.16	1,638.03
1.1.1 ภาษีโรงเรือนและที่ดิน	542.6	575.5	830.9	830.9	856.84	887.05
1.1.2 ภาษีบำรุงท้องที่	443.6	448.8	482.4	482.4	459.95	443.40
1.1.3 ภาษีป้าย	110.0	144.0	147.7	147.7	138.43	136.63
1.1.4 อากรฆ่าสัตว์	8.9	11.6	8.8	8.8	9.72	10.71
1.1.5 อากรริ่งนกนางแอ่น	n.a	n.a.	136.7	136.7	160.23	160.23
1.2 รายได้ที่ไม่ใช่ภาษีอากร	2,125.5	1,308.2	1,267.0	1,267.0	1,402.31	1,409.78
1.2.1 ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ และใบอนุญาต	410.3	84.5	66.0	66.0	269.14	276.96
1.2.2 รายได้จากทรัพย์สิน	842.4	959.9	919.9	919.9	904.70	862.29
1.2.3 รายได้จากสาธารณูปโภค	24.2	83.2	66.1	66.1	72.54	75.60
1.2.4 รายได้เบ็ดเตล็ด	848.6	180.6	215.0	215.0	155.92	194.94
1.3 รายได้จากการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บของท้องถิ่น	-	-	-	-	-	318.98
2. รายได้จากการจัดสรรภาษีที่รัฐบาลเก็บให้หรือแบ่งให้ท้องถิ่น	13,620.9	12,498.1	11,482.9	11,482.9	17,812	20,936.31
2.1 ภาษีมูลค่าเพิ่ม	-	-	-	-	3,468.41	5,523.25
2.2 ภาษีธุรกิจเฉพาะ	-	-	-	-	74.54	495.65
2.3 ภาษีสุราและเบียร์	2,001.1	2,374.5	2,606.3	2,606.3	1,807.61	2,917.11
2.4 ภาษีสรรพสามิต	5,739.0	6,068.6	5,662.0	5,662.0	7,635.66	7,758.93
2.5 ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน	-	-	-	-	585.14	0

รายได้	ปีงบประมาณ 2540	ปีงบประมาณ 2541	ปีงบประมาณ 2542	ปีงบประมาณ 2543*	ปีงบประมาณ 2544*	ปีงบประมาณ 2545*
2.6 ค่าธรรมเนียมจดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์	5,688.0	3,444.0	2,688.6	2,688.6	3,331.30	3,331.30
2.7 ภาษีการพนัน	-	1.0	0.6	0.6	0	0
2.8 ค่าภาคหลวงแร่	0.7	354.8	181.4	181.4	357.20	357.20
2.9 ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม	134.9	181.2	174.3	174.3	519.83	519.83
2.10 อื่นๆ	57.2	74.0	32.0	32.0	0	33.04
3. รวมรายได้ของท้องถิ่นเบื้องต้น (1+2)	16,851.5	14,986.2	14,219.7	14,219.7	20,840.19	24,303.1
4. รายได้ที่รัฐบาลจัดสรรเพิ่มให้ (เงินอุดหนุน)	7,779.0	8,943.2	14,054.4	14,054.4	17,411.80	12,076.16
5. รายได้จากภาษีที่รัฐบาลแบ่งให้	0	0	0	0	2,040.23	3,449.02
(ภาษีมูลค่าเพิ่มตาม พรบ. กำหนดแผนและขั้นตอน การกระจายอำนาจ)						
6. รวมรายได้ของท้องถิ่น (3+4)	24,630.5	23,929.4	28,274.1	28,274.1	38,251.99	36,379.26
7. รายได้จากเงินสะสม เงินกู้ และอื่นๆ	2,420.7	2,759.4	2,485.3	2,485.3	n.a.	n.a.
7.1 เงินสะสม	2,263.7	2,645.5	2,385.3	2,385.3	n.a.	n.a.
7.2 เงินกู้	157.0	113.9	100.0	100.0	n.a.	n.a.
7.3 อื่นๆ	-	-	-	-	n.a.	n.a.
8. รวมรายได้ของท้องถิ่นทั้งสิ้น (6+7)	27,051.2	26,688.8	30,759.4	30,759.4	38,251.99	39,828.28

- หมายเหตุ :
- ข้อมูลในปีงบประมาณ 2540-2542 เป็นข้อมูลจริง
 - ข้อมูลในปีงบประมาณ 2544-2544 เป็นข้อมูลการประมาณการโดยคณะอนุกรรมการด้านการเงินการคลัง งบประมาณ และบุคลากร ครั้งที่ 2/ 2544
 - ข้อมูลในปีงบประมาณ 2543 ยังอยู่ในระหว่างการเก็บตัวเลขดังนั้นจึงใช้ข้อมูลในปีงบประมาณ 2542 แทน
 - n.a. หมายถึง ไม่ระบุข้อมูลที่ชัดเจน

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

รวบรวมโดย กองนโยบายการคลังท้องถิ่น สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

หลักการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยกรมพัฒนาชุมชนนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยองค์การบริหารส่วนตำบลได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวทางการถ่ายโอนภาระการจัดการศึกษาของรัฐไปสู่องค์กรปกครองท้องถิ่น เนื่องจากศูนย์พัฒนาเด็กจัดตั้งขึ้น โดยความคิดริเริ่มของคณะกรรมการพัฒนาเด็กซึ่งเป็น

บุคคลในพื้นที่ กรมพัฒนาชุมชนมีส่วนช่วยในการสนับสนุนการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็กและแนะนำขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กให้แก่คณะกรรมการพัฒนาเด็กในชุมชนนั้น ตลอดจนสนับสนุนทรัพยากรในรูปของเงินอุดหนุนเป็นค่าอาหารกลางวัน ค่าจัดซื้อนมและเงินสมนาคุณผู้ดูแล เด็กเป็นบางส่วน

ซึ่งภารกิจในส่วน of เงินอุดหนุนที่กรมพัฒนาชุมชนจ่ายให้แก่ศูนย์พัฒนาเด็กนั้นสามารถถ่ายโอนมาให้ องค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาได้ ซึ่งในขั้นเริ่มต้นของการถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาให้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลนั้น องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 1 ที่มีรายได้จำนวนมากซึ่งมีเงินเหลือเป็นเงินสะสมอยู่เป็นจำนวนมากควรช่วยแบ่งเบาภาระในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นอันดับแรกแล้วจึงขยายการจัดการศึกษาระดับดังกล่าวให้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 2-5 ให้ช่วยจัดการศึกษาแทนรัฐบาลต่อไป เพราะนอกจากจะเป็นการช่วยลดภาระด้านงบประมาณรายจ่ายของประเทศแล้วยังเป็นการช่วยกระจายภาระต้นทุนทางการศึกษาไปสู่ผู้ที่มีผลได้จากการศึกษานั้น โดยตรงอีกด้วย

บทที่ 6

การสรุปผลการศึกษา

6.1 ความสามารถในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาขององค์กรทางศาสนา

การระดมทรัพยากรนั้นองค์กรทางศาสนาพุทธได้มีการระดมทรัพยากรทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อใช้ในการจัดการศึกษา ทางตรงนั้น ได้แก่สิ่งที่ได้รับจากการบริจาคต่างๆไม่ว่าจะอยู่ในรูปเงินหรือวัตถุต่างๆ ส่วนทางอ้อมนั้นมีหลายทางเช่นพระภิกษุสามารถมาช่วยสอนด้วยคำตอบแทนที่ตำรา เนื่องจากสังคมได้สนับสนุนพระภิกษุในหลายด้าน ได้แก่อาหารจากการบิณฑบาตร การรักษาโรค การเดินทางและบริการทางสังคมอื่นๆที่ไม่คิดค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่สร้างถาวรวัตถุเช่นศาลาการเปรียญให้แก่วัดซึ่งถาวรวัตถุเหล่านี้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในทางการศึกษาได้ ค่าใช้จ่ายต่อหัวที่ต่ำมากของการจัดการศึกษาโดยศาสนาพุทธได้สะท้อนถึงปริมาณทรัพยากรที่ศาสนาพุทธสามารถระดมมาเพื่อการศึกษาได้ (อาจประมาณมูลค่าของทรัพยากรที่ได้รับบริจาคขั้นต่ำในแต่ละปีได้โดยปริมาณเงินที่ช่วยประหยัดได้) ในส่วนของศาสนาพุทธนี้ไม่ได้รับรายงานว่ามีเงินบริจาคจากต่างประเทศมาช่วยในการจัดการศึกษา แต่ผลประโยชน์ทางอ้อมที่สำคัญที่สุดที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นก็คือ เป็นการสร้างความแข็งแกร่งทางด้านปัญญาให้แก่สถาบันสงฆ์เองช่วยให้พระสงฆ์กลับมาเป็นผู้นำทางปัญญาได้อีกเหมือนเช่นในอดีต ซึ่งปัจจุบันพระสงฆ์ได้กลายเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก การที่พระสงฆ์ได้กลับมามีบทบาทเป็นผู้นำทางปัญญาจะช่วยให้เป็นการยกระดับศีลธรรมและจริยธรรมในสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นการช่วยขจัดมะเร็งร้ายในพุทธศาสนาจากการประกอบอาชีพด้วยการกระตุ้นความโลภและขายสวรรค์ของพระสงฆ์จำนวนหนึ่งพร้อมกันไปด้วยทำให้สถาบันสงฆ์กลับมาเป็นสถาบันที่ช่วยยกระดับปัญญาในสังคมและช่วยพัฒนามนุษย์ตามความหมายของพุทธธรรมและความหมายที่แท้จริง ประโยชน์ในแง่นี้ย่อมมีมากกว่าการประหยัดทางการเงินที่ได้แสดงไว้ในบทที่ 2 อย่างสิ้นเหลือ สมควรที่รัฐจะได้มีนโยบายในเรื่องนี้อย่างจริงจัง แต่ถ้าหากยังไม่แน่ใจงานวิจัยในเชิงจะลึกในเรื่องนี้ก็เป็งานวิจัยที่จะเป็นประโยชน์มากและควรได้รับการสนับสนุนอย่างยิ่งเช่นกัน

สำหรับองค์กรศาสนาอิสลามนั้นก็มีความสามารถในการระดมทรัพยากรเช่นกันซึ่งจะเห็นได้จากค่าใช้จ่ายต่อหัวที่ต่ำกว่า ค่าใช้จ่ายต่อหัวเฉลี่ยของนักเรียนในโรงเรียนของรัฐซึ่งอาจสามารถนำมาใช้ในการประมาณทรัพยากรที่ได้รับบริจาคขั้นต่ำได้เช่นเดียวกับศาสนาพุทธ นอกจากนี้องค์กรทางศาสนาอิสลามยังได้รับเงินบริจาคจากต่างประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเช่นประเทศซาอุดีอาระเบีย มาช่วยในการจัดการศึกษา

ส่วนองค์กรทางศาสนาคริสต์นั้นดังที่กล่าวมาแล้วมีความสามารถระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาเช่นกัน แต่จะมีขนาดเล็ก และขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนที่มีฐานะทางการเงินดีและความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้ปกครองที่มีฐานะทางการเงินดี ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งโรงเรียนเอกชนที่จัด

โดยองค์กรทางศาสนาคริสต์โดยทั่วไปมีลักษณะเหมือนโรงเรียนเอกชนทั่วไปซึ่งโรงเรียนที่มีชื่อเสียงบางส่วนก็เน้นเป้าหมายที่นักเรียนที่มีฐานะทางการเงินดีที่ และก็ได้แบ่งไปจุนเจือโรงเรียนในเครือในถิ่นทุรกันดารดังที่ได้ยกตัวอย่างโรงเรียนเซนต์คาเบรียลดังที่กล่าวมาแล้ว ในส่วนของศาสนาคริสต์ไม่มีเงินบริจาคจากต่างประเทศ แต่สถานศึกษาส่วนใหญ่ที่จัดโดยองค์กรทางศาสนาคริสต์สามารถเลี้ยงตัวเองได้อย่างดี การประมาณมูลค่าทรัพย์สินที่สามารถระดมมาเพื่อจัดการศึกษาอาจทำได้ในลักษณะเดียวกับตัวอย่างของโรงเรียนเซนต์คาเบรียลดังที่กล่าวในข้างต้น

ตารางที่ 6.1 เป็นการเปรียบเทียบจำนวนและสัดส่วนของเงินบริจาคเพื่อใช้ในการศึกษาของสถานศึกษาของ 3 ศาสนาหลัก ซึ่งจะเห็นได้ว่าเงินบริจาคสำหรับศาสนาพุทธสูงสุดถึงร้อยละ 81 ตามด้วยศาสนาอิสลามร้อยละ 15 และศาสนาคริสต์ที่เป็นเพียงร้อยละ 4

ตารางที่ 6.1 เงินบริจาคขั้นต่ำที่นำมาใช้ในการศึกษาของสถานศึกษาที่จัดโดยองค์กรทางศาสนา พุทธ อิสลาม และคริสต์ในปี 2545 (หน่วย : ล้านบาท)

ศาสนา	เงินบริจาคขั้นต่ำ	คิดเป็นร้อยละ
พุทธ	3,766	80.73
อิสลาม	706	15.13
คริสต์	193	4.14
รวม	4,665	100

ที่มา : จากการศึกษา

จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์มาแล้วทั้งสามศาสนาพบว่าองค์กรทางศาสนาพุทธมีขนาดความสามารถในการจัดการศึกษาที่มากที่สุดและมีต้นทุนค่าใช้จ่ายต่อหัวนักเรียนที่ต่ำที่สุดซึ่งมีแนวโน้มที่จะประหยัดเงินงบประมาณของรัฐในอนาคต ข้อเสนอแนะของการศึกษานี้คือ การพิจารณาความสามารถในการจัดการศึกษาตามการกระจายของสถานศึกษาและศาสนิกชนด้วย จากสถิติของกองแผนงานในปี 2542 พบว่ามีพุทธศาสนิกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุดคือร้อยละ 36.6 และมีอิสลามมิกชนมากที่สุดภาคใต้คือร้อยละ 72.5 ซึ่งการกระจายของศาสนิกชนในที่นี้มีลักษณะเช่นเดียวกับการกระจายของสถานศึกษา โดยจำนวนนักเรียนในศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์และนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากกว่าภาคอื่นๆค่อนข้างมาก ในทำนองเดียวกันนักเรียนวิชาสามัญในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามในปีการศึกษา 2541 นั้นอยู่ในภาคใต้ถึงร้อยละ 99.9 (ข้อมูลจากกองทะเบียน สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ) ดังนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรสูงสุด การกระจายทรัพยากรขององค์กรศาสนาในการจัดการศึกษาจึงควรกระจายตามศาสนิกชนที่อยู่ตามพื้นที่ต่างๆ

6.2 ความสามารถในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาของเทศบาลและกรุงเทพมหานคร

ความสามารถในการระดมทรัพยากรของเทศบาลและกรุงเทพมหานครเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ ต้องให้เทศบาลและกรุงเทพมหานครสามารถเก็บภาษีได้เพิ่มขึ้น แต่ในทางปฏิบัติกลับเผชิญกับข้อจำกัดด้านกฎหมาย ด้านการบริหารจัดการ และด้านอื่นๆ ได้แก่

- การขาดอิสระในการจัดเก็บรายได้และการใช้จ่ายเงิน
- การขาดประสิทธิภาพในการหลีกเลี่ยงภาษีอากรอย่างกว้างขวาง
- โครงสร้างทางกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับภาษีอากรไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเทศบาล

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้กรุงเทพมหานครมีรายจ่ายส่วน ใหญ่ทางด้านการศึกษามาจากเงินอุดหนุน โดยมีแนวโน้มว่าจะได้รับเงินอุดหนุนดังกล่าวลดลง ถ้าหากว่ากรุงเทพมหานครต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เพิ่มขึ้น รายได้จากภาษีโดยเฉพาะภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีโรงเรือนและที่ดินและภาษีสรรพสามิต น่าจะเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญสำหรับกรุงเทพมหานครที่จะสามารถนำมาใช้จ่ายเพิ่มในการจัดการศึกษาได้

เช่นเดียวกัน เทศบาลก็ต้องอาศัยงบประมาณส่วนหนึ่งจากเงินอุดหนุนจากส่วนกลาง ซึ่งมีแนวโน้มลดลงในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา ขณะที่รายได้ที่เทศบาลได้จัดเก็บเองงบประมาณในส่วนนี้ได้จากเงินรายได้นั้นไม่สามารถจำแนกได้ว่ามาจากแหล่งใด ดังนั้นในการวิเคราะห์นี้มีข้อสมมุติว่า รายได้ที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาของเทศบาลนั้นส่วนใหญ่ได้จากภาษีที่เก็บได้ในสัดส่วนที่สูง ได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีมูลค่าเพิ่ม ดังนั้นถ้าหากภาษีทั้งสองประเภทนี้เพิ่มขึ้นก็ทำให้เทศบาลสามารถระดมทรัพยากรจากส่วนนี้มาเพื่อจัดการศึกษาเพิ่มขึ้นได้

ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงรายได้ของกรุงเทพมหานครและเทศบาล ได้แก่

- การปรับปรุงระเบียบกฎหมายด้านภาษีอากรให้ สามารถจัดเก็บภาษีเองมากขึ้น
- การปรับปรุงการจัดเก็บภาษีประเภทต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น
- การสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในการเสียภาษีของประชาชน
- ให้ผู้รับผิดชอบในการเก็บภาษี ไม่ว่าจะระดับนโยบายหรือระดับปฏิบัติการ ดำเนินการเก็บภาษีอย่างจริงจังและให้มีการลงโทษผู้ละเว้นหรือหลีกเลี่ยงภาษีอย่างจริงจัง
- พัฒนาแหล่งรายได้ใหม่ เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เทศบาล
- กระจายอำนาจในการบริหารให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆ มากขึ้น
- ให้โอกาสเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการทางการศึกษามากขึ้น โดยรัฐบาลมีหน้าที่ควบคุมคุณภาพของบริการนั้นและป้องกันไม่ให้ผู้ประกอบการเอาเปรียบประชาชน

แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ จะต้องเน้นการจัดการศึกษาของเทศบาลให้มีประสิทธิภาพด้วยโดยเทศบาลจะต้องพยายามลดต้นทุนต่อหน่วยลง แต่ปัญหาที่สำคัญในขณะนี้ก็คือ เทศบาลมักจะประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรครูที่จะช่วยให้สามารถรับนักเรียนเพิ่มขึ้นได้เป็นเหตุให้ต้นทุนต่อหน่วยสูงเมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยในระดับชาติ

6.3 ความสามารถในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

การประมาณการค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลที่จะประหยัดได้จากการที่มีการถ่ายโอนอำนาจในการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นในช่วง 500 – 2,200 ล้านบาท สำหรับระดับก่อนประถมศึกษา และในช่วง 1,200 – 4,900 ล้านบาทในระดับประถมศึกษา แต่เมื่อประเมินศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการแบกรับภาระค่าใช้จ่ายแล้ว จะพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลชั้นที่ 1 จำนวน 39 แห่งจาก 74 แห่ง ที่มีความสามารถที่จะช่วยจัดการศึกษาได้ สาเหตุที่องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ยังไม่สามารถจัดการศึกษาได้ เนื่องจากการจัดสรรเงินขององค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญทางด้าน เศรษฐกิจ (เช่น การสร้างโครงสร้างพื้นฐานและโครงการเกี่ยวกับอาชีพ เป็นต้น) มากกว่าด้านการศึกษา

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการถ่ายโอนการจัดการศึกษาทั้งสองระดับนี้จากรัฐบาลส่วนกลางจึงต้องเป็นไปอย่างรอบคอบและระมัดระวัง การศึกษานี้มีข้อเสนอแนะให้นำหลักการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยกรมพัฒนาชุมชนมาประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยองค์การบริหารส่วนตำบล วิธีการดังกล่าวได้เน้นให้บุคคลในพื้นที่จึมรวมตัวกันจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดจ้างผู้ดูแลเด็กขึ้นในพื้นที่ของตนเอง ตลอดจนมีการร่วมระดมทรัพยากรจากผู้ปกครองมาเพื่อใช้ในการสมทบเป็นเงินค่าสมนาคุณผู้ดูแลเด็ก ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการในส่วนอื่น และจัดหาสถานที่และสิ่งปลูกสร้างซึ่งอาจเป็นที่ดินหรือสถานที่สาธารณะของชุมชนเพื่อใช้เป็นสถานที่ในการเลี้ยงดูเด็กดังกล่าว ขณะที่รัฐบาลส่วนกลางได้สนับสนุนการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็กและแนะนำขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็ก ตลอดจนเงินอุดหนุนเป็นค่าอาหารกลางวัน ค่าจัดซื้อนมและเงินสมนาคุณผู้ดูแลเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่มีความพร้อมทางด้านการเงิน

การถ่ายโอนควรกระทำเป็นขั้นตอนตามศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วยการถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลชั้น 1 ที่มีรายได้จำนวนมาก ซึ่งมีเงินเหลือเป็นเงินสะสมอยู่เป็นจำนวนมากเพียงพอที่จะแบ่งเบาภาระในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นอันดับแรก แล้วจึงขยายการจัดการศึกษาระดับดังกล่าวให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 2-5 เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบล เหล่านี้มีความพร้อมทางการเงินมากขึ้น

โดยสรุป สถาบันทางศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธและอิสลามควรจะได้รับการสนับสนุน โดยรัฐให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยเงินดังกล่าวสามารถหาได้ง่ายจากเงินที่รัฐจะประหยัดจากการจัดการศึกษาเอง ส่วนในกรณีของเทศบาลนั้น การจัดหาทรัพยากรเพิ่มจากท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลายจะไม่ช่วยให้เพิ่มขีดความสามารถในการจัดการศึกษาได้มากนัก การกระจายทางการคลังให้เทศบาลสามารถหารายได้จากการเก็บภาษีเพิ่มมากขึ้นประกอบกับความสามารถในการลดต้นทุนในการจัดการศึกษาโดยการที่สามารถจ้างครูในอัตราที่แข่งขันกับโรงเรียนเอกชนและสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) ได้ก็จะทำให้เทศบาลสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการศึกษาได้มากกว่าในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นการช่วยประหยัดเงินงบประมาณในการจัดการศึกษาจากรัฐบาลกลางและเงินอุดหนุนต่อหัวที่ให้กับเทศบาลลงได้มาก ส่วนในกรณีขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้นถ้าช่วยจัดการให้องค์การบริหารส่วนตำบลทำรูปแบบของการสนับสนุนการเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนตามแบบของกรมพัฒนาชุมชนมาใช้ได้ ประกอบกับการอุดหนุนจากส่วนกลางในส่วนที่จำเป็นสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้น้อยก็จะช่วยเพิ่มศักยภาพให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถรับถ่ายโอนการจัดการศึกษาได้เร็วยิ่งขึ้น ทั้งหมดนี้รัฐบาลในส่วนกลางไม่จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่ม แต่กลับจะมีแนวโน้มที่จะมีค่าใช้จ่ายโดยรวมเพื่อการศึกษาลดลงเพียงแต่จะต้องอำนวยความสะดวกให้มีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง ซึ่งก็ต้องเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนักสำหรับโครงสร้างทางการเมืองและระบบราชการที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือและบทความในหนังสือ

กรมวิชาการ. รายงานการวิจัยเรื่อง การประเมินสภาพความพร้อมของท้องถิ่นในการขยายการศึกษา
พื้นฐาน 12 ปี. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ , 2539.

กรมสามัญศึกษา. รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางขยายโอกาสการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 9 ปี
ในร.ร. มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ : กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา ,
2540.

กองประเมินผลการศึกษา. รายงานการประเมินประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรระดับประถมศึกษา.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2536.

กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาการศึกษา
การศาสนาและการวัฒนธรรม ระยะที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว , 2540.

กองวิจัยการศึกษา . ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะ
กรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2533.

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. การคลังท้องถิ่นและการกระจายอำนาจการคลังในประเทศไทย .
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2522.

เกียรติศักดิ์ นาคประสิทธิ์ . การศึกษาสมรรถภาพการบริหารการศึกษาประชาบาลของ อบจ.
กรมสามัญศึกษาและเทศบาล. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา , 2517.

ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์, สกนธ์ วรรณวิวัฒนา และจรัส สุวรรณมาลา. แนวทางการปรับปรุงการจัด
เก็บภาษีและการจัดหารายได้ของหน่วยการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2537.

คณะอนุกรรมการด้านการเงิน การคลัง งบประมาณและบุคลากรในคณะกรรมการกระจายอำนาจสู่
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.. รายงานการวิจัยเบื้องต้น เรื่องรายได้ขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการกระจายรายได้ , 2544.

จรัส สุวรรณมาลา. ความสามารถในการพึ่งตัวเองทางการคลังของเทศบาล. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัย
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2529.

จรัส สุวรรณมาลา. ปฏิรูประบบการคลังไทย กระจายอำนาจสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น . กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย , 2538.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น , 2537.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. การจัดสรรรายได้ภาษีและเงินอุดหนุนให้เทศบาลที่สัมพันธ์กับเครื่องชี้วัดการ
ทำงานของเทศบาล . กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย , 2541.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. “เทศบาลเมืองพิษณุโลก.” ในเทศบาลในบริบทการกระจายอำนาจแห่งยุคสมัย.
รวบรวมโดย ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ปารีชาติ โชติยะ . กรุงเทพฯ : บริษัท พีเพอร์ช
จำกัด , 2538.

บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สถาบัน. การคลังเทศบาล. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาเมืองหลัก
กระทรวงมหาดไทย, 2527.

ปรีชญา เวสารัชช์. การประถมศึกษาในชนบทไทย. กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์, 2527.

ปรีชญา เวสารัชช์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ :
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2528.

วรพิทย์ มีมาก. “เทศบาลนครเชียงใหม่.” ใน **เทศบาลในบริบทการกระจายอำนาจแห่งยุคสมัย**. รวบรวมโดย ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ปารีชาติ โชติยะ. กรุงเทพฯ: บริษัท พีเพอช จำกัด , 2538.

วันชัย บุญยสุรัตน์ . เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง **นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐกับทิศทางการพัฒนาเทศบาล**. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร , 2540

วิทยากร เชียงกุล. **แนวความคิดใหม่ทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ . โพธิ์สามต้นการพิมพ์ , 2517.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู . **รายงานการวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานของผู้บริหารในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูอาจารย์ และผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา**. กรุงเทพฯ : กองตรวจสอบและทะเบียนประวัติ , 2538.

สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น . “การจัดการศึกษาท้องถิ่น.” ใน **รวมบทความทางวิชาการเกี่ยวกับเทศบาล . ที่ระลึกงานฉลอง 50 ปี เทศบาล** , 2527.

สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. **คู่มือแนวทางการปฏิบัติการจัดการศึกษาของท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย , 2542.

สำนักประเมินผล. **รายงานการประเมินผลการปฏิบัติงาน รายงานการติดตาม ประเมินผลการอุดหนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (เทศบาล)** . กรุงเทพฯ : สำนักประเมินผล , 2542.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และอื่นๆ. **เครื่องชี้วัดประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังท้องถิ่น , 2544.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. **การกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2543.

อภิชาติ วงศ์แก้ว. รายงานระบบการบริหารและการคลังเทศบาล. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย , 2527.

อุทัย คุลเกษม และ อรศิริ งามวิทยาพงศ์. ระบบการศึกษากับชุมชน กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการศึกษาวิจัย. กรุงเทพฯ : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด , 2540.

เอกสารอื่นๆ

กรุงเทพมหานคร. เอกสารงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2540.

กรุงเทพมหานคร. เอกสารงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2541.

กรุงเทพมหานคร. เอกสารงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2542.

กรุงเทพมหานคร. เอกสารงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2543.

กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. รายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2537. กรุงเทพฯ : กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา , 2537.

กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. รายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2538. กรุงเทพฯ : กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา , 2538.

กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. รายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2539. กรุงเทพฯ : กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา , 2539.

กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. รายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2540. กรุงเทพฯ : กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา , 2541.

กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. รายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2542. กรุงเทพฯ : กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา , 2542.

เทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2542 . เทศบาลนครสมุทรปราการ

เทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2540 . เทศบาลนครสมุทรปราการ

เทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2540 . เทศบาลเมืองปทุมธานี

เทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2541 . เทศบาลเมืองปทุมธานี

เทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2542 . เทศบาลเมืองปทุมธานี

เทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2543 . เทศบาลเมืองปทุมธานี

เทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2540 . เทศบาลนครนครปฐม

สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย . สถิติข้อมูลการศึกษา เทศบาลและเมืองพัทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสาธาธาธาธา , 2539.

สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย . สถิติข้อมูลการศึกษา เทศบาลและเมืองพัทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสาธาธาธาธา , 2540.

สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย . สถิติข้อมูลการศึกษา เทศบาลและเมืองพัทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสาธาธาธาธา , 2542.

สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย . สถิติข้อมูลการศึกษา เทศบาลและเมืองพัทยา . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสาธาธาธาธา , 2543.

สำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี. เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 3 รายละเอียด ประกอบงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2539 เล่มที่ 11 กระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงบประมาณ , 2539.

สำนักงานประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรื. เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 3 รายละเอียด ประกอบงบ
 ประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2539 เล่มที่ 11 กระทรวงศึกษาธิการ.
 กรุงเทพฯ : สำนักงานประมาณ , 2539.

สำนักงานประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรื. เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 3 รายละเอียด ประกอบงบ
 ประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2540 เล่มที่ 11 กระทรวงศึกษาธิการ.
 กรุงเทพฯ : สำนักงานประมาณ , 2540.

สำนักงานประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรื. เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 3 รายละเอียด ประกอบงบ
 ประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2541 เล่มที่ 11 กระทรวงศึกษาธิการ.
 กรุงเทพฯ : สำนักงานประมาณ , 2541.

สำนักงานประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรื. เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 3 รายละเอียด ประกอบงบ
 ประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2542 เล่มที่ 11 กระทรวงศึกษาธิการ.
 กรุงเทพฯ : สำนักงานประมาณ , 2542.

สำนักงานประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรื. เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 3 รายละเอียด ประกอบงบ
 ประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2543 เล่มที่ 11 กระทรวงศึกษาธิการ.
 กรุงเทพฯ : สำนักงานประมาณ , 2543.

สำนักงานประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรื. เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 3 รายละเอียด ประกอบงบ
 ประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2544 เล่มที่ 11 กระทรวงศึกษาธิการ.
 กรุงเทพฯ : สำนักงานประมาณ , 2544.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สถิติการศึกษาแห่งชาติปีการศึกษา 2539-2543.
 กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2544.

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. ประมาณการรายได้ของเทศบาลและกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2543-
 2546.เอกสารอัดสำเนา .กรุงเทพฯ , 2544.

กาญจนา หมาดหฺล้า. “การศึกษารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล.” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

คันฉัตร ดันเสถียร. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาล ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร.” ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2537.

จรัส สุวรรณมาลา. “การวัดความพยายามในการจัดเก็บภาษีของหน่วยการปกครองท้องถิ่นในจังหวัดตัวอย่าง.” วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2526.

จินตนา เสมารเงิน. “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี.” ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2539.

พีสค์ , เอ็ดเวิร์ด บี. การกระจายอำนาจทางการศึกษา การเมืองและจันทานุมติ. แปลโดย ภัทรนันท์ พัลลิตะ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2542.

ศิลป์ ชื่นนรินทร์. “บทบาทของเทศบาลเกี่ยวกับการศึกษา : ศึกษาด้านบริหารการศึกษา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2517.

สกนธิ์ วรรณวิวัฒนา. “เรื่องปัญหาระบบการคลัง เทศบาลไทย” เอกสารในการสัมมนา ที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2530. (อัดสำเนา)

สนิท สุทนต์. “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน สำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตพื้นที่ฝั่งธนบุรี.” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : บริษัทพัฒนาวิชาการจำกัด , 2542.

เทศบาลนครนนทบุรี . “โครงสร้างสำนักบริหารการศึกษาเทศบาล” . กรุงเทพฯ : 2544.

สัมภาษณ์

บุญส่ง จงรัชต์ลิขิต. ผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลนครนครสมุทรปราการ. สัมภาษณ์ , กันยายน 2544.

ประไพศรี ภูสาย. ผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลเมืองปทุมธานี .สัมภาษณ์ , กันยายน 2544.

ประสพสุข สาสนสิทธิ์. ผู้อำนวยการส่วนบริหารการศึกษา สำนักการศึกษา เทศบาลนครนนทบุรี. สัมภาษณ์ , มีนาคม 2544.

สุพล อัมพันธ์. ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา เทศบาลนครนครปฐม. สัมภาษณ์ , กันยายน 2544.

ภาษาอังกฤษ

Leibenstein , Harver. **General X-Efficiency Theory and Economic Development**. London : Oxford University Press , 1978.

Thoni , Erich. “The Political Economy of Tax and Expenditure Decentralisation . Are there answers for constitutional reform.” In **Local Government Economics in Theory and Practice** . Edited by David King. London : Rouhedge , 1992.

Walter , Alan. **Local Government Finance**. Washington : DC Health and company , 1975.

ภาคผนวก ก.

ข้อมูลเกี่ยวกับเทศบาลและกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 ก. แสดงสัดส่วนรายได้จริงของเทศบาล จำแนกตามประเภท ปีงบประมาณ 2536-2542

หน่วย : พันบาท

ประเภทรายรับ	2536	สัดส่วน	2537	สัดส่วน	2538	สัดส่วน
1. ภาษีท้องถิ่นเก็บเอง	1,006,898.90	10.32	1,340,820.90	11.08	1,526,229.40	10.61
1.1 ภาษีโรงเรือน	749,868.40	7.68	995,725.90	8.23	1,197,331.00	8.32
1.2 ภาษีบำรุงท้องที่	59,367.70	0.61	96,512.10	0.80	83,847.40	0.58
1.3 ภาษีป้าย	174,733.20	1.79	223,185.60	1.84	220,134.00	1.53
1.4 อากรฆ่าสัตว์	22,929.60	0.23	25,397.30	0.21	24,917.00	0.17
2. ภาษีที่รัฐบาลเก็บเพิ่มจาก	2,797,952.80	28.67	3,858,699.10	31.89	4,486,101.00	31.18
2.1 ภาษีการค้า	547,018.60	5.61	912,137.20	7.54	482,296.40	3.35
2.2 ภาษีมูลค่าเพิ่มและธุรกิจเฉพาะ	1,412,488.70	14.47	1,925,880.70	15.91	2,871,222.70	19.96
2.3 ภาษีสุรา	188,478.20	1.93	227,946.20	1.88	275,096.80	1.91
2.4 ภาษีสรรพสามิต	649,967.30	6.66	792,735.00	6.55	857,485.10	5.96
3. ภาษีที่รัฐบาลเก็บ	1,766,719.40	18.10	2,062,060.60	17.04	2,415,788.50	16.79
3.1 ภาษีรถยนต์	1,766,719.40	18.10	2,062,060.60	17.04	2,415,788.50	16.79
3.2 อื่นๆ	-	-	-	-	-	-
4. ภาษีอื่น ๆ	178,857.60	1.83	7,813.30	0.06	7,949.70	0.06
รวมรายรับจากภาษีอากร	5,750,428.70	58.92	7,269,393.90	60.07	8,436,068.60	58.63
5. ค่าธรรมเนียม	371,961.50	3.81	431,909.00	3.57	525,036.00	3.65
6. รับจากทรัพย์สิน	631,616.10	6.47	648,867.50	5.36	752,059.80	5.23
7. รับจากสาธารณูปโภค	81,095.70	0.83	95,597.40	0.79	149,110.50	1.04
8. รายรับเบ็ดเตล็ด	194,395.10	1.99	165,730.90	1.37	194,594.80	1.35
รวมรายรับอื่น ๆ	1,279,068.40	13.11	1,342,104.80	11.09	1,620,801.10	11.26
รวมรายรับประจำ	7,029,497.10	72.03	8,611,498.70	71.16	10,056,869.70	69.90
9. เงินอุดหนุน	2,729,920.00	27.97	3,489,906.10	28.84	4,331,208.10	30.10
10. เงินสะสม	-	-	-	-	-	-
11. เงินกู้	-	-	-	-	-	-
12. อื่นๆ	-	-	-	-	-	-
รวมรายรับพิเศษ	2,729,920.00	27.97	3,489,906.10	28.84	4,331,208.10	30.10
13. รับจากเฉพาะการ	-	-	-	-	-	-
รวมรายรับทั้งสิ้น	9,759,417.10	100.00	12,101,404.80	100.00	14,388,077.80	100.00

ที่มา : การประมวลข้อมูลรายได้และรายจ่ายจริงของหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2536 - 2542

หมายเหตุ : ข้อมูลของปี 2543 ยังไม่มีการเผยแพร่

ตารางที่ 1 สัดส่วนรายได้จริงของเทศบาล จำแนกตามประเภท ปีงบประมาณ 2536-2542 (ต่อ)

หน่วย : พันบาท

ประเภทรายรับ	2540	สัดส่วน	2541	สัดส่วน	2542	สัดส่วน
1. ภาษีท้องถิ่นเก็บเอง	1,997,052.00	10.41	2,199,041.30	10.86	5,846,699.60	28.36
1.1 ภาษีโรงเรือน	1,594,125.10	8.31	1,778,507.80	8.79	1,908,540.10	9.26
1.2 ภาษีบำรุงท้องที่	98,970.80	0.52	96,447.70	0.48	98,173.40	0.48
1.3 ภาษีป้าย	278,545.00	1.45	301,221.10	1.49	3,838,407.90	18.62
1.4 อากรฆ่าสัตว์	25,411.10	0.13	22,864.70	0.11	1,578.20	0.01
2. ภาษีที่รัฐบาลเก็บเพิ่มจาก	5,803,028.10	30.25	6,874,918.10	33.96	6,205,770.30	30.10
2.1 ภาษีการค้า	950,954.20	4.96	528,246.10	2.61	194,979.30	0.95
2.2 ภาษีมูลค่าเพิ่มและธุรกิจเฉพาะ	3,675,585.90	19.16	4,937,919.80	24.39	3,762,604.70	18.25
2.3 ภาษีสุรา	364,310.00	1.90	417,002.40	2.06	474,177.40	2.30
2.4 ภาษีสรรพสามิต	812,178.00	4.23	991,749.80	4.90	1,774,008.90	8.61
3. ภาษีที่รัฐบาลเก็บ	3,095,757.10	16.14	2,940,296.50	14.53	880,702.80	4.27
3.1 ภาษียกยนต์	3,095,757.10	16.14	2,940,296.50	14.53	880,702.80	4.27
3.2 อื่นๆ	-	-	-	-	-	-
4. ภาษีอื่น ๆ	138.10	0.00	5,207.90	0.03	15,311.20	0.07
รวมรายรับจากภาษีอากร	10,895,975.30	56.79	12,019,463.80	59.38	12,948,483.90	62.81
5. ค่าธรรมเนียม	711,544.20	3.71	697,482.10	3.45	805,885.60	3.91
6. รับจากทรัพย์สิน	111,988.00	0.58	1,136,992.20	5.62	1,667,173.70	8.09
7. รับจากสาธารณูปโภค	127,253.30	0.66	133,834.60	0.66	244,843.10	1.19
8. รายรับเบ็ดเตล็ด	217,436.50	1.13	277,753.40	1.37	397,092.80	1.93
รวมรายรับอื่น ๆ	1,168,222.00	6.09	2,246,062.30	11.10	3,114,995.20	15.11
รวมรายรับประจำ	12,064,197.30	62.88	14,265,526.10	70.47	16,063,479.10	77.92
9. เงินอุดหนุน	7,121,100.00	37.12	5,976,547.80	29.53	4,551,537.40	22.08
10. เงินสะสม	-	-	-	-	-	-
11. เงินกู้	-	-	-	-	-	-
12. อื่นๆ	-	-	-	-	-	-
รวมรายรับพิเศษ	7,121,100.00	37.12	5,976,547.80	29.53	4,551,537.40	22.08
13. รับจากเฉพาะการ	-	-	-	-	-	-
รวมรายรับทั้งสิ้น	19,185,297.30	100.00	20,242,073.90	100.00	20,615,016.50	100.00

ที่มา : การประมวลข้อมูลรายได้และรายจ่ายจริงของหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2536 - 2542

ตารางที่ 2 ก. ร้อยละรายจ่ายจริงของเทศบาล จำแนกตามประเภทของแผนงาน ปี พ.ศ. 2536 - 2542

หน่วย : พันบาท

ประเภทแผนงาน	ปี พ.ศ. 2536				ปี พ.ศ. 2537				ปี พ.ศ. 2538			
	รายจ่ายประจำ	สะสมทุน	รวม	ร้อยละ	รายจ่ายประจำ	สะสมทุน	รวม	ร้อยละ	รายจ่ายประจำ	สะสมทุน	รวม	ร้อยละ
แผนงานบริหาร	1,428,677.20	238,490.70	1,667,167.90	24.46	1,684,737.60	183,886.60	1,868,624.20	25.26	1,808,368.40	300,010.90	2,108,379.30	23.22
แผนการศึกษา	610,982.20	149,535.90	760,518.10	11.16	612,601.00	137,334.40	749,935.40	10.14	735,962.10	296,175.80	1,032,137.90	11.37
แผนงานสาธารณสุขด้านการแพทย์	126,131.00	23,839.30	149,970.30	2.20	139,838.70	21,985.50	161,824.20	2.19	173,643.30	28,042.70	201,686.00	2.22
แผนงานสวัสดิการสังคม	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
แผนการขนส่งและคมนาคม	512,406.90	813,603.50	1,326,010.40	19.46	546,891.20	1,139,637.70	1,686,528.90	22.80	660,769.50	1,269,879.10	1,930,648.60	21.27
แผนงานการบริการอื่นๆ	2,175,974.70	735,367.00	2,911,341.70	42.72	2,254,468.30	675,828.20	2,930,296.50	39.61	2,802,443.50	1,003,098.30	3,805,541.80	41.92
รวมทั้งสิ้น	4,854,172.00	1,960,836.40	6,815,008.40	100.00	5,238,536.80	2,158,672.40	7,397,209.20	100.00	6,181,186.80	2,897,206.80	9,078,393.60	100.00
ประเภทแผนงาน	ปี พ.ศ. 2540				ปี พ.ศ. 2541				ปี พ.ศ. 2542			
	รายจ่ายประจำ	สะสมทุน	รวม	ร้อยละ	รายจ่ายประจำ	สะสมทุน	รวม	ร้อยละ	รายจ่ายประจำ	สะสมทุน	รวม	ร้อยละ
แผนงานบริหาร	2,458,062.60	598,775.50	3,056,838.10	21.38	2,620,718.70	886,503.90	3,507,222.60	29.86	3,738,066.40	811,982.50	4,550,048.90	30.31
แผนการศึกษา	1,440,074.60	639,917.10	2,079,991.70	14.55	742,971.20	293,918.70	1,036,889.90	8.83	919,638.10	365,197.80	1,284,835.90	8.56
แผนงานสาธารณสุขด้านการแพทย์	2,016,152.20	786,254.90	2,802,407.10	19.60	1,864,910.70	415,232.60	2,280,143.30	19.41	2,337,712.80	534,608.90	2,872,321.70	19.14
แผนงานสวัสดิการสังคม	72,005.70	16,500.40	88,506.10	0.62	61,861.00	3,882.60	65,743.60	0.56	101,603.80	6,563.50	108,167.30	0.72
แผนการขนส่งและคมนาคม	785,371.70	2,359,891.70	3,145,263.40	22.00	724,905.10	1,132,709.30	1,857,614.40	15.82	823,530.80	1,678,441.60	2,501,972.40	16.67
แผนงานการบริการอื่นๆ	1,592,621.90	1,534,149.30	3,126,771.20	21.87	1,560,824.10	1,436,192.50	2,997,016.60	25.52	2,217,240.20	1,475,277.60	3,692,517.80	24.60
รวมทั้งสิ้น	8,364,288.70	5,935,488.90	14,299,777.60	100.00	7,576,190.80	4,168,439.60	11,744,630.40	100.00	10,137,792.10	4,872,071.90	15,009,864.00	100.00

ที่มา : การประมวลข้อมูลรายได้และรายจ่ายจริงของหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2536 - 2542

ตารางที่ 3 ก. งบประมาณการจัดการศึกษา ของกรุงเทพมหานคร ปี 2540-2543
 จำแนกตามแผนงานงบประมาณ (ไม่รวมเงินบริหารการศึกษาในส่วนของเงินอุดหนุน)

หน่วย : บาท

แผนงาน/งาน	ปีงบประมาณ							
	2540	%	2541	%	2542	%	2543	%
กรุงเทพมหานคร (สำนักการศึกษา)	1,244,151,800	30.86	2,484,361,270	46.12	2,231,920,100	42.53	2,272,755,700	42.26
แผนงานบริหารทั่วไป	47,368,400	1.18	234,791,400	4.36	192,820,700	3.67	153,486,400	2.85
- งานบริหารทั่วไปด้านการศึกษา	47,368,400	1.18	234,791,400	4.36	192,820,700	3.67	153,486,400	2.85
2. แผนงานปรับปรุงคุณภาพการศึกษา	133,660,800	3.32	455,143,500	8.45	158,492,600	3.02	223,048,000	4.15
- งานนิเทศการศึกษา	71,256,900	1.77	85,523,800	1.59	68,605,600	1.31	25,529,800	0.47
- งานทดสอบและประเมินผล	4,737,300	0.12	5,210,000	0.10	4,785,900	0.09	4,798,000	0.09
- งานส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตร	31,653,400	0.79	33,826,200	0.63	16,162,700	0.31	20,091,500	0.37
- งานแผนงาน	16,066,200	0.40	9,082,500	0.17	61,126,900	1.16	5,122,900	0.10
- โครงการคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา	-	-	310,000,000	5.75	-	-	160,000,000	2.98
- งานบริการและผลิตสื่อการเรียนการสอน	9,947,000	0.25	11,501,000	0.21	7,811,500	0.15	7,505,800	0.14
แผนงานบริหารการศึกษา	751,819,900	18.65	1,447,430,000	26.87	1,483,243,700	28.26	352,583,700	6.56
- งานบริการโรงเรียน	216,460,800	5.37	927,659,900	17.22	1,098,987,600	20.94	334,361,700	6.22
- งานลูกเสือและยุวกาชาด	15,835,300	0.39	20,792,500	0.39	22,021,800	0.42	18,222,000	0.34
- งานจัดการสถานศึกษา	519,523,800	12.89	498,977,600	9.26	362,234,300	6.90	-	-
กรุงเทพมหานคร (สำนักงานเขต)	311,302,700	7.72	346,996,370	6.44	397,363,100	7.57	1,543,637,600	28.70
ทบบริหารการศึกษาเขต	311,302,700	7.72	346,996,370	6.44	397,363,100	7.57	1,543,637,600	28.70
หลุดหนุนรัฐบาล	2,787,000,000	69.14	2,902,900,000	53.88	3,016,200,000	57.47	3,105,000,000	57.74
1. แผนงานบริหารการศึกษาระดับประถมศึกษา	-	-	-	-	-	-	-	-
- งานบำเพ็ญบ้านาญ	-	-	-	-	-	-	-	-
- งานเงินช่วยเหลือครู	-	-	-	-	-	-	-	-
แผนงานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	2,785,300,000	69.09	2,895,300,000	53.74	3,008,600,000	57.33	3,092,400,000	57.50
- งานดำเนินการก่อนประถมศึกษา	36,500,000	0.91	50,400,000	0.94	55,100,000	1.05	72,000,000	1.34
- งานดำเนินการประถมศึกษา	2,678,500,000	66.45	2,799,300,000	51.96	2,892,100,000	55.11	2,984,800,000	55.50
- โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา	70,300,000	1.74	45,600,000	0.85	61,400,000	1.17	35,600,000	0.66
แผนงานปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา	1,700,000	0.04	7,600,000	0.14	7,600,000	0.14	12,600,000	0.23
- งานพัฒนาบุคลากร	1,700,000	0.04	7,600,000	0.14	7,600,000	0.14	12,600,000	0.23
รวมทั้งสิ้น	4,031,151,800	100.00	5,387,261,270	100.00	5,248,120,100	100.00	5,377,755,700	100.00

ก: พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ปีงบประมาณ 2540-2543 กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 4 ก. งบประมาณรายจ่ายแยกตามแผนงาน เทศบาลเมืองปทุมธานี ปีงบประมาณ 2540-2543

หน่วย : บาท

แผนงาน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน
	2540		2541		2542		2543	
1. รายจ่ายทั่วไป	155,200,050.00	100.00	61,962,000.00	100.00	44,495,550.00	100.00	47,502,090.00	100.00
แผนงานบริหาร	82,621,620.00	53.24	11,367,740.00	18.35	15,508,500.00	34.85	11,097,680.00	23.36
แผนงานป้องกันและบรรเทา	4,089,440.00	2.63	4,093,720.00	6.61	2,583,910.00	5.81	3,219,280.00	6.78
แผนงานคลัง	2,819,300.00	1.82	2,503,480.00	4.04	3,465,160.00	7.79	2,828,320.00	5.95
แผนงานการศึกษา	11,969,800.00	7.71	13,300,510.00	21.47	5,241,800.00	11.78	6,240,400.00	13.14
แผนงานสวัสดิการและสังคม	230,360.00	0.15	204,560.00	0.33	200,900.00	0.45	744,080.00	1.57
แผนงานการแพทย์	657,820.00	0.42	858,120.00	1.38	702,880.00	1.58	928,140.00	1.95
แผนงานอนามัยและสิ่งแวดล้อม	9,065,160.00	5.84	9,971,160.00	16.09	8,512,920.00	19.13	8,484,310.00	17.86
แผนงานวิชาการและแผนงาน	2,749,900.00	1.77	1,823,640.00	2.94	1,323,240.00	2.97	1,580,980.00	3.33
แผนงานช่าง	40,996,650.00	26.42	16,031,990.00	25.87	5,620,880.00	12.63	10,303,320.00	21.69
แผนงานช่างสุขาภิบาล		0.00	1,807,080.00	2.92	1,335,360.00	3.00	2,075,580.00	4.37
รวม	155,200,050.00		61,962,000.00		44,495,550.00		47,502,090.00	

ที่มา : เทศบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ปีงบประมาณ 2540-2543 เทศบาลเมืองปทุมธานี

ตารางที่ 5 ก. รายละเอียดงบประมาณแผนการศึกษา เทศบาลเมืองปทุมธานี จำแนกตามงานและแหล่งรายได้ ปีงบประมาณ 2540-2543

หน่วย : บาท

งาน	ปีงบประมาณ 2540								ปีงบประมาณ 2541							
	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%
			เงินอุดหนุน**	%	เงินป่านาญ*	%					เงินอุดหนุน**	%	เงินป่านาญ*	%		
งานบริหารการศึกษา	1,460,860	7.78	-	0.00	-	0.00	1,460,860	7.78	1,603,320	11.05	-	0.00	-	0.00	1,603,320	11.05
งานโรงเรียน	2,496,530	13.29	12,617,510	67.18	99,740	0.53	15,213,780	81.00	3,175,680	21.89	7,640,060	52.66	99,740	0.69	10,915,480	75.24
งานนิเทศการศึกษา	555,120	2.96	-	0.00	-	0.00	555,120	2.96	391,720	2.70	-	0.00	-	0.00	391,720	2.70
งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน	1,376,900	7.33	34,050	0.18	-	0.00	1,410,950	7.51	1,395,740	9.62	42,800	0.30	-	0.00	1,438,540	9.92
งานกิจการนักเรียน	141,480	0.75	-	0.00	-	0.00	141,480	0.75	158,760	1.09	-	0.00	-	0.00	158,760	1.09
รวม	6,030,890	32.11	12,651,560	67.36	99,740	0.53	18,782,190		6,725,220	46.36	7,682,860	52.96	99,740	0.69	14,507,820	
งาน	ปีงบประมาณ 2542								ปีงบประมาณ 2543							
	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%
			เงินอุดหนุน**	%	เงินป่านาญ*	%					เงินอุดหนุน**	%	เงินป่านาญ*	%		
งานบริหารการศึกษา	1,600,920.00	12.74	-	0.00	-	0.00	1,600,920	12.74	1,655,720.00	9.15	-	0.00	-	0.00	1,655,720	9.15
งานโรงเรียน	1,714,400.00	13.64	7,193,220	57.23	99,740	0.79	9,007,360	71.67	2,516,100.00	13.91	11,713,820	64.76	99,740	0.55	14,329,660	79.22
งานนิเทศการศึกษา	320,040.00	2.55	-	0.00	-	0.00	320,040	2.55	366,020.00	2.02	-	0.00	-	0.00	366,020	2.02
งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน	1,316,520.00	10.48	33,400	0.27	-	0.00	1,349,920	10.74	1,549,720.00	8.57	35,100	0.19	-	0.00	1,584,820	8.76
งานกิจการนักเรียน	289,920.00	2.31	-	0.00	-	0.00	289,920	2.31	152,840.00	0.84	-	0.00	-	0.00	152,840	0.84
รวม	5,241,800	41.71	7,226,620	57.50	99,740	0.79	12,568,160		6,240,400	34.50	11,748,920	64.95	99,740	0.55	18,089,060	

ที่มา : เทศบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ปีงบประมาณ 2540-2543 เทศบาลเมืองปทุมธานี

* เป็นตัวเลขประมาณการโดยใช้งบประมาณของปีงบประมาณ 2541

** เงินอุดหนุนในปีงบประมาณ 2542 - 2543 เป็นตัวเลขที่ได้รับจากสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย แต่เงินอุดหนุนของปีงบประมาณ 2540 - 2541 เป็นตัวเลขที่ได้จากเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่าย

ตารางที่ 6 ก. งบประมาณรายจ่ายแยกตามแผนงาน เทศบาลนครนนทบุรี ปีงบประมาณ 2540-2543

หน่วย : บาท

แผนงาน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน
	2540		2541		2542		2543	
1. รายจ่ายทั่วไป	252,152,290.00	100.00	0.0	0	222,802,580.00	100.00	219,561,600.00	100.00
แผนงานบริหาร	13,231,670.00	5.25		0	13,441,630.00	6.03	15,971,030.00	7.27
แผนงานป้องกันและบรรเทาฯ	9,953,980.00	3.95		0	10,019,640.00	4.50	11,016,480.00	5.02
แผนงานคลัง	12,645,040.00	5.01		0	10,253,280.00	4.60	9,963,950.00	4.54
แผนงานการศึกษา	36,442,470.00	14.45		0	11,848,720.00	5.32	18,940,160.00	8.63
แผนงานสวัสดิการและสังคม	3,363,440.00	1.33		0	2,066,200.00	0.93	3,562,960.00	1.62
แผนงานการแพทย์	4,281,480.00	1.70		0	4,489,800.00	2.02	4,481,610.00	2.04
แผนงานอนามัยและสิ่งแวดล้อม	57,241,310.00	22.70		0	56,204,120.00	25.23	54,958,860.00	25.03
แผนงานวิชาการและแผนงาน	5,982,600.00	2.37		0	2,881,180.00	1.29	4,217,340.00	1.92
แผนงานช่าง	109,010,300.00	43.23		0	111,598,010.00	50.09	96,449,210.00	43.93
รวม	252,152,290.00		0.00		222,802,580.00		219,561,600.00	

ที่มา : เทศบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ปีงบประมาณ 2540 , 2542-2543 เทศบาลนครนนทบุรี

หมายเหตุ : ไม่มีข้อมูลในปีงบประมาณ 2541

ตารางที่ 7 ก. รายละเอียดงบประมาณแผนการศึกษา เทศบาลนครนนทบุรี จำแนกตามงานและแหล่งรายได้ ปีงบประมาณ 2540-2543

หน่วย : บาท

งาน	ปีงบประมาณ 2540							ปีงบประมาณ 2541								
	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%
			เงินอุดหนุน	%	เงินปานาญ	%					เงินอุดหนุน	%	เงินปานาญ	%		
งานบริหารการศึกษา	2,468,220	6.36	-	0.00	-	0.00	2,468,220	6.36	2,208,440	3.41	-	0.00	-	0.00	2,208,440	3.41
งานโรงเรียน	3,910,500	10.07	26,530,110	68.35	3,916,600	10.09	34,357,210	88.51	4,110,520	6.35	35,064,830	54.14	4,416,000	6.82	43,591,350	67.31
งานนิเทศการศึกษา	411,860	1.06	-	0.00	-	0.00	411,860	1.06	1,123,700	1.74	-	0.00	-	0.00	1,123,700	1.74
งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน	1,545,520	3.98	34,050	0.09	-	0.00	1,579,570	4.07	17,798,220	27.48	42,800	0.07	-	0.00	17,841,020	27.55
งานกิจการนักเรียน	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	
รวม	8,336,100	21.48	26,564,160	68.43	3,916,600	10.09	38,816,860		25,240,880	38.97	35,107,630	54.21	4,416,000	6.82	64,764,510	
งาน	ปีงบประมาณ 2542							ปีงบประมาณ 2543								
	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%
			เงินอุดหนุน**	%	เงินปานาญ*	%					เงินอุดหนุน**	%	เงินปานาญ*	%		
งานบริหารการศึกษา	2,093,800	3.29	-	0.00	-	0.00	2,093,800	3.29	2,245,400	3.19	-	0.00	-	0.00	2,245,400	3.19
งานโรงเรียน	4,277,320	6.72	47,358,490	74.40	4,416,000	6.94	56,051,810	88.05	7,316,720	10.39	47,050,000	66.79	4,416,000	6.27	58,782,720	83.45
งานนิเทศการศึกษา	741,600	1.17	-	0.00	-	0.00	741,600	1.17	1,206,600	1.71	-	0.00	-	0.00	1,206,600	1.71
งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน	4,736,000	7.44	33,400	0.05	-	0.00	4,769,400	7.49	3,171,440	11.60	35,100	0.05	-	0.00	8,206,540	11.65
งานกิจการนักเรียน	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	
รวม	11,848,720	18.61	47,391,890	74.45	4,416,000	6.94	63,656,610		18,940,160	26.89	47,085,100	65.84	4,416,000	6.27	70,441,260	

ที่มา : เทศบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ปีงบประมาณ 2540-2543 เทศบาลนครนนทบุรี

* เป็นตัวเลขประมาณการโดยใช้งบประมาณของปีงบประมาณ 2541

** เงินอุดหนุนในปีงบประมาณ 2542 - 2543 เป็นตัวเลขที่ได้รับจากสำนักงานศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย แต่เงินอุดหนุนของปีงบประมาณ 2540 - 2541 เป็นตัวเลขที่ได้จากเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่าย

ตารางที่ 8 ก. งบประมาณรายจ่ายแยกตามแผนงาน เทศบาลนครสมุทรปราการ ปีงบประมาณ 2541-2543

หน่วย : บาท

แผนงาน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน
	2541		2542		2543	
1. รายจ่ายทั่วไป	179,859,190.00	100.00	127,055,998.00	100.00	123,031,060.00	100.00
แผนงานบริหาร	20,029,040.00	11.14	22,353,100.00	17.59	19,567,117.00	15.90
แผนงานป้องกันและบรรเทาฯ	8,015,540.00	4.46	6,199,460.00	4.88	5,828,660.00	4.74
แผนงานคลัง	9,047,920.00	5.03	9,481,680.00	7.46	7,461,236.00	6.06
แผนงานการศึกษา	60,678,690.00	33.74	18,367,928.00	14.46	20,158,690.00	16.39
แผนงานสวัสดิการและสังคม	1,619,360.00	0.90	1,383,400.00	1.09	1,956,320.00	1.59
แผนงานการแพทย์	3,019,430.00	1.68	2,555,050.00	2.01	2,661,950.00	2.16
แผนงานอนามัยและสิ่งแวดล้อม	35,135,100.00	19.53	32,609,120.00	25.67	32,162,640.00	26.14
แผนงานวิชาการและแผนงาน	3,115,210.00	1.73	2,945,680.00	2.32	2,701,320.00	2.20
แผนงานช่าง	39,198,900.00	21.79	31,160,580.00	24.53	30,533,127.00	24.82
รวม	179,859,190.00		127,055,998.00		123,031,060.00	

ที่มา : เทศบัญญัติงบประมาณรายจ่าย เทศบาลนครสมุทรปราการ ปีงบประมาณ 2541-2543

หมายเหตุ : ไม่มีข้อมูลในปีงบประมาณ 2540

ตารางที่ 9 ก. งบประมาณแผนการศึกษา เทศบาลนครสมุทรปราการ จำแนกตามงานและแหล่งรายได้ ปีงบประมาณ 2540-2543

หน่วย : บาท

งาน	ปีงบประมาณ 2540							ปีงบประมาณ 2541								
	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%
			เงินอุดหนุน	%	เงินบำนาญ	%					เงินอุดหนุน	%	เงินบำนาญ	%		
งานบริหารการศึกษา	1,952,380	3.23	-	0.00	-	0.00	1,952,380	3.23	2,460,500	3.59	-	0.00	-	0.00	2,460,500	3.59
งานโรงเรียน	4,581,320	7.58	49,336,660	81.60	-	0.00	53,917,980	89.18	6,997,900	10.22	54,808,100	80.05	-	0.00	61,806,000	90.27
งานนิเทศการศึกษา	895,160	1.48	-	0.00	-	0.00	895,160	1.48	1,339,680	1.96	-	0.00	-	0.00	1,339,680	1.96
งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน	3,504,000	5.80	34,050	0.06	-	0.00	3,538,050	5.85	2,742,040	4.00	42,800	0.06	-	0.00	2,784,840	4.07
งานกิจการนักเรียน	156,280	0.26	-	0.00	-	0.00	156,280	0.26	80,140	0.12	-	0.00	-	0.00	80,140	0.12
รวม	11,089,140	18.34	49,370,710	81.66	-	0.00	60,459,850		13,620,260	19.89	54,850,900	80.11	-	0.00	68,471,160	
งาน	ปีงบประมาณ 2542							ปีงบประมาณ 2543								
	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%
			เงินอุดหนุน*	%	เงินบำนาญ*	%					เงินอุดหนุน**	%	เงินบำนาญ*	%		
งานบริหารการศึกษา	1,906,880	2.15	-	0.00	-	0.00	1,906,880	2.15	1,896,940	2.16	-	0.00	-	0.00	1,896,940	2.16
งานโรงเรียน	6,744,068	7.61	65,325,450	73.71	4,895,900	5.52	76,965,418	86.85	12,653,130	14.43	62,586,520	71.38	4,895,900	5.58	80,135,550	91.40
งานนิเทศการศึกษา	1,532,720	1.73	-	0.00	-	0.00	1,532,720	1.73	1,222,160	1.39	-	0.00	-	0.00	1,222,160	1.39
งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน	8,114,100	9.16	33,400	0.04	-	0.00	8,147,500	9.19	4,376,460	4.99	35,100	0.04	-	0.00	4,411,560	5.03
งานกิจการนักเรียน	70,160	0.08	-	0.00	-	0.00	70,160	0.08	10,000	0.01	-	0.00	-	0.00	10,000	0.01
รวม	18,367,928	20.73	65,358,850	73.75	4,895,900	5.52	88,622,678		20,158,690	22.99	62,621,620	71.42	4,895,900	5.58	87,676,210	

* ที่มา : เอกสารบัญชีงบประมาณรายจ่าย เทศบาลนครสมุทรปราการ ปีงบประมาณ 2540-2543

* เป็นตัวเลขประมาณการ

** เงินอุดหนุนในปีงบประมาณ 2542 - 2543 เป็นตัวเลขที่ได้รับจากสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย แต่เงินอุดหนุนของปีงบประมาณ 2540 - 2541 เป็นตัวเลขที่ได้จากเทศบาลนครสมุทรปราการ

ตารางที่ 10 ก. งบประมาณรายจ่ายแยกตามแผนงาน เทศบาลนครนครปฐม ปีงบประมาณ 2540-2543

หน่วย : บาท

แผนงาน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน	ปีงบประมาณ	สัดส่วน
	2540		2541		2542		2543	
1. รายจ่ายทั่วไป	359,816,643.00	100.00	288,451,740.00	100.00	226,431,463.00	100.00	191,646,725.00	100.00
แผนงานบริหาร	31,021,600.00	8.62	32,512,060.00	11.27	21,404,910.00	9.45	23,626,665.00	12.33
แผนงานป้องกันและบรรเทาฯ	14,617,800.00	4.06	12,901,970.00	4.47	10,387,733.00	4.59	5,796,500.00	3.02
แผนงานคลัง	16,260,260.00	4.52	15,443,420.00	5.35	14,347,010.00	6.34	14,471,400.00	7.55
แผนงานการศึกษา	84,683,283.00	23.54	89,542,330.00	31.04	49,832,850.00	22.01	32,948,860.00	17.19
แผนงานสวัสดิการและสังคม	1,802,320.00	0.50	1,915,070.00	0.66	1,340,280.00	0.59	1,433,040.00	0.75
แผนงานการแพทย์	2,990,500.00	0.83	2,579,130.00	0.89	3,061,118.00	1.35	2,713,760.00	1.42
แผนงานอนามัยและสิ่งแวดล้อม	45,430,540.00	12.63	45,285,770.00	15.70	42,682,182.00	18.85	39,058,040.00	20.38
แผนงานวิชาการและแผนงาน	3,721,900.00	1.03	5,253,030.00	1.82	2,649,390.00	1.17	3,242,170.00	1.69
แผนงานช่าง	92,463,440.00	25.70	79,476,260.00	27.55	80,214,390.00	35.43	66,871,090.00	34.89
แผนงานช่างสุขาภิบาล	66,825,000.00	18.57	3,542,700.00	1.23	511,600.00	0.23	1,485,200.00	0.77
รวม	359,816,643.00		288,451,740.00		226,431,463.00		191,646,725.00	

ที่มา : เทศบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ปีงบประมาณ 2540-2543 เทศบาลนครนครปฐม

ตารางที่ 11 ก. งบประมาณแผนการศึกษา เทศบาลนครนครปฐม จำแนกตามงานและแหล่งรายได้ ปีงบประมาณ 2540-2543

หน่วย : บาท

งาน	ปีงบประมาณ 2540							ปีงบประมาณ 2541								
	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%
			เงินอุดหนุน**	%	เงินปานาญ*	%					เงินอุดหนุน**	%	เงินปานาญ*	%		
งานบริหารการศึกษา	4,008,200	4.87	102,000	0.12	-	0.00	4,110,200	5.00	3,217,220	3.86	-	0.00	-	0.00	3,217,220	3.86
งานโรงเรียน	13,817,870	16.80	48,236,000	58.66	2,980,000	3.62	65,033,870	79.09	15,401,600	18.47	42,933,990	51.48	2,980,000	3.57	61,315,590	73.52
งานนิเทศการศึกษา	1,785,400	2.17	-	0.00	-	0.00	1,785,400	2.17	2,780,660	3.33	-	0.00	-	0.00	2,780,660	3.33
งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน	10,079,680	12.26	34,050	0.04	-	0.00	10,113,730	12.30	14,491,430	17.38	42,800	0.05	-	0.00	14,534,230	17.43
งานกิจการนักเรียน	1,182,500	1.44	-	0.00	-	0.00	1,182,500	1.44	1,555,800	1.87	-	0.00	-	0.00	1,555,800	1.87
รวม	30,873,650	37.55	48,372,050	58.83	2,980,000	3.62	82,225,700		37,446,710	44.90	42,976,790	51.53	2,980,000	3.57	83,403,500	
งาน	ปีงบประมาณ 2542							ปีงบประมาณ 2543								
	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%	เงินรายได้	%	เงินอุดหนุน				รวม	%
			เงินอุดหนุน**	%	เงินปานาญ*	%					เงินอุดหนุน**	%	เงินปานาญ*	%		
งานบริหารการศึกษา	4,266,160.00	5.92	-	0.00	-	0.00	4,266,160	5.92	4,349,320.00	4.93	-	0.00	-	0.00	4,349,320	4.93
งานโรงเรียน	5,444,280.00	7.56	42,387,360	58.85	2,980,000	4.14	50,811,640	70.55	8,718,400.00	9.89	51,598,220	58.50	3,613,260	4.10	63,929,880	72.49
งานนิเทศการศึกษา	1,344,440.00	1.87	-	0.00	-	0.00	1,344,440	1.87	1,868,320.00	2.12	-	0.00	-	0.00	1,868,320	2.12
งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน	14,708,190.00	20.42	33,400	0.05	-	0.00	14,741,590	20.47	17,355,100.00	19.68	35,100	0.04	-	0.00	17,390,200	19.72
งานกิจการนักเรียน	856,480.00	1.19	-	0.00	-	0.00	856,480	1.19	657,720.00	0.75	-	0.00	-	0.00	657,720	0.75
รวม	26,619,550	36.96	42,420,760	58.90	2,980,000	4.14	72,020,310		32,948,860	37.36	51,633,320	58.54	3,613,260	4.10	88,195,440	

ที่มา : เทศบาลนครนครปฐม งบประมาณรายจ่าย ปีงบประมาณ 2540-2543 เทศบาลนครนครปฐม

* เป็นตัวเลขประมาณการ

** เงินอุดหนุนทั้งปีงบประมาณ 2542 - 2543 เป็นตัวเลขที่ได้รับจากสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย แต่เงินอุดหนุนของปีงบประมาณ 2540 - 2541 เป็นตัวเลขที่ได้จากเทศบาลนครนครปฐม

ตารางที่ 12 ก. สัดส่วนที่มาของงบประมาณเพื่อการศึกษาของเทศบาล 4 แห่ง ปีงบประมาณ 2540-2543 (ไม่รวมป่าเหิน้ำป่านาญ)

หน่วย : บาท

ที่มาของเงิน	ปีงบประมาณ 2540										ปีงบประมาณ 2541									
	นครปฐม	สมุทรปราการ	นนทบุรี	ปทุมธานี	รวม	นครปฐม	สมุทรปราการ	นนทบุรี	ปทุมธานี	รวม	นครปฐม	สมุทรปราการ	นนทบุรี	ปทุมธานี	รวม					
1. เงินรายได้	28,971,850	35.46	10,184,240	16.84	7,085,700	20.30	5,672,090	30.36	51,913,880	26.52	35,492,010	41.00	12,508,860	18.27	21,023,080	34.84	6,400,420	44.42	75,424,370	32.82
2. เงินอุดหนุนจาก อบจ.	50,829,633	62.21	49,370,710	81.66	26,564,160	76.11	12,651,560	67.72	139,416,063	71.22	49,115,620	56.74	54,850,900	80.11	35,107,630	58.17	7,682,860	53.32	146,757,010	63.87
3. เงินอุดหนุนจากรัฐ ที่แบ่งอยู่ในเงินรายได้	1,901,800	2.33	904,900	1.50	1,250,400	3.58	358,800	1.92	4,415,900	2.26	1,954,700	2.26	1,111,400	1.62	4,217,800	6.99	324,800	2.25	7,608,700	3.31
รวมทั้งสิ้น	81,703,283		60,459,850		34,900,260		18,682,450		195,745,843		86,562,330		68,471,160		60,348,510		14,408,080		229,790,080	
ที่มาของเงิน	ปีงบประมาณ 2542										ปีงบประมาณ 2543									
	นครปฐม	สมุทรปราการ	นนทบุรี	ปทุมธานี	รวม	นครปฐม	สมุทรปราการ	นนทบุรี	ปทุมธานี	รวม	นครปฐม	สมุทรปราการ	นนทบุรี	ปทุมธานี	รวม					
เงินรายได้	25,019,750	36.24	16,870,928	20.15	9,997,920	16.88	4,885,400	39.18	56,773,998	25.29	30,826,960	36.45	18,517,790	22.37	15,790,360	23.92	5,810,500	32.30	70,945,610	28.22
เงินอุดหนุนจาก อบจ.	42,420,760	61.44	65,358,850	78.06	47,391,890	80.00	7,226,620	57.96	162,398,120	72.35	51,633,320	61.05	62,621,620	75.65	47,085,100	71.31	11,748,920	65.31	173,088,960	68.86
เงินอุดหนุนจากรัฐ แบ่งอยู่ในเงินรายได้	1,599,800	2.32	1,497,000	1.79	1,850,800	3.12	356,400	2.86	5,304,000	2.36	2,121,900	2.51	1,640,900	1.98	3,149,800	4.77	429,900	2.39	7,342,500	2.92
รวมทั้งสิ้น	69,040,310		83,726,778		59,240,610		12,468,420		224,476,118		84,582,180		82,780,310		66,025,260		17,989,320		251,377,070	

ตารางที่ 13 ก. รายได้ปี 2540-2542 และประมาณการรายได้ปี 2543-2548 กรุงเทพมหานคร

หน่วย : ล้านบาท

ประเภทรายรับ	2540	สัดส่วน	2541	สัดส่วน	2542	สัดส่วน	2543**	สัดส่วน	2544*
รายได้ที่ท้องถิ่นจัดหาเอง	7,605.30	21.16	8,079.20	23.15	8,339.30	24.11	7,601.51	26.38	6,863.72
1.1 รายได้จากภาษีอากรที่ท้องถิ่นเก็บเอง	4,840.80	13.47	4,846.60	13.88	4,910.20	14.20	5,002.81	17.36	5,095.41
1.1.1 ภาษีโรงเรียนและที่ดิน	4,346.40	12.10	4,402.70	12.61	4,471.00	12.93	4,571.62	15.87	4,672.24
1.1.2 ภาษีบำรุงท้องที่	119.90	0.33	121.50	0.35	120.90	0.35	118.09	0.41	115.27
1.1.3 ภาษีป้าย	373.30	1.04	320.70	0.92	316.70	0.92	311.42	1.08	306.13
1.1.4 อากรฆ่าสัตว์	1.20	0.00	1.70	0.00	1.60	0.00	1.69	0.01	1.77
1.1.5 ภาษีบำรุงท้องที่จากยาสูบ น้ำมันและโรงแรม	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	-	0.00	0.00
1.2 รายได้ที่ไม่ใช่ภาษีอากร	2,764.50	7.69	3,232.60	9.26	3,429.10	9.91	2,598.71	9.02	1,768.31
1.2.1 ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ โบนัส	366.70	1.02	303.00	0.87	291.20	0.84	304.37	1.06	317.54
1.2.2 รายได้จากทรัพย์สิน	1,974.10	5.49	2,285.40	6.55	1,524.10	4.41	1,062.05	3.69	600.00
1.2.3 รายได้จากสาธารณูปโภค	24.50	0.07	8.60	0.02	0.70	0.00	0.74	0.00	0.77
1.2.4 รายได้เบ็ดเตล็ด	399.20	1.11	635.60	1.82	1,613.10	4.66	1,231.55	4.27	850.00
1.3 รายได้จากการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บ		0.00		0.00		0.00		0.00	
รายได้จากฐานภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บให้	16,288.50	45.33	18,336.00	52.53	14,733.90	42.60	10,003.64	34.72	12,058.26
1.1 ภาษีการค้า	120.60	0.34	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-
1.2 ภาษีมูลค่าเพิ่ม	10,518.20	29.27	12,946.20	37.09	8,347.70	24.14	2,942.96	10.21	3,654.96
1.3 ภาษีธุรกิจเฉพาะ	-	0.00	-	0.00	1,273.90	3.68	781.41	2.71	957.05
1.4 ภาษีสรรพสามิต	312.50	0.87	330.30	0.95	368.00	1.06	302.89	1.05	237.77
1.5 ภาษีสรรพสามิต	971.40	2.70	854.60	2.45	799.50	2.31	901.94	3.13	1,004.37
1.6 ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน	4,232.40	11.78	4,042.20	11.58	3,805.80	11.00	4,019.76	13.95	4,233.72
1.7 ค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิ่งหามิทรัพย์สิน	-	0.00	-	0.00	-	0.00	912.10	3.17	1,824.20
1.8 ภาษีการพนัน	133.40	0.37	162.70	0.47	135.00	0.40	142.60	0.49	146.19
1.9 ค่าภาคหลวงแร่	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-
1.10 ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-
1.11 อื่นๆ	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-
รายได้จากเงินอุดหนุนและการถ่ายโอนงานฯ	8,404.80	23.39	8,490.50	24.32	9,870.80	28.54	8,970.45	31.13	8,070.10
1.1 เงินอุดหนุน	8,404.80	23.39	8,490.50	24.32	9,870.80	28.54	8,970.45	31.13	8,070.10
1.2 การถ่ายโอนงานฯ	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-
รวมรายได้ของท้องถิ่นเบื้องต้น (1+2+3)	32,298.60	89.88	34,905.70	100.00	32,944.00	95.26	26,575.60	92.24	26,992.08
รายได้จากเงินสะสม เงินกู้และอื่นๆ	3,636.10	10.12	-	0.00	1,641.00	4.74	2,236.70	7.76	-
1.1 เงินสะสม	3,636.10	10.12	-	0.00	1,641.00	4.74	1,869.40	6.49	-
1.2 เงินกู้	-	0.00	-	0.00	-	0.00	367.30	1.27	-
รายได้จากภาษีที่รัฐบาลแบ่งให้	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	4,613.64
3.1 ภาษีมูลค่าเพิ่ม (ตามพรบ.กำหนดแผนฯ)	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	4,613.64
รวมรายได้ทั้งสิ้น (4+5+6)	35,934.70	100.00	34,905.70	100.00	34,585.00	100.00	28,812.30	100.00	31,605.72

ก : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง

ตารางที่ 13 ก. รายได้ ตารางที่ 13 ก. รายได้ปี 2540-2542 และประมาณการรายได้ปี 2543-2548 กรุงเทพมหานคร (ต่อ)

หน่วย : ล้านบาท

ประเภทรายรับ	สัดส่วน	2545*	สัดส่วน	2546**	สัดส่วน	2547**	สัดส่วน	2548**	สัดส่วน
รายได้ที่ท้องถิ่นจัดหาเอง	21.72	8,783.94	24.00	8,833.94	24.08	8,833.94	20.43	8,833.94	19.43
1.1 รายได้จากภาษีอากรที่ท้องถิ่นเก็บเอง	16.12	5,962.24	16.29	5,962.24	16.25	5,962.24	13.79	5,962.24	13.12
1.1.1 ภาษีโรงเรือนและที่ดิน	14.78	4,837.00	13.22	4,837.00	13.18	4,837.00	11.19	4,837.00	10.64
1.1.2 ภาษีบำรุงท้องที่	0.36	111.13	0.30	111.13	0.30	111.13	0.26	111.13	0.24
1.1.3 ภาษีป้าย	0.97	302.16	0.83	302.16	0.82	302.16	0.70	302.16	0.66
1.1.4 ภาษีอากรสัตว์	0.01	1.95	0.01	1.95	0.01	1.95	0.00	1.95	0.00
1.1.5 ภาษีบำรุงท้องถิ่นจากยาสูบ น้ำมันและโรงแรม	0.00	710.00	1.94	710.00	1.94	710.00	1.64	710.00	1.56
1.2 รายได้ที่ไม่ใช่ภาษีอากร	5.59	1,927.53	5.27	1,977.53	5.39	1,977.53	4.57	1,977.53	4.35
1.2.1 ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ โบนัส	1.00	326.73	0.89	326.73	0.89	326.73	0.76	326.73	0.72
1.2.2 รายได้จากทรัพย์สิน	1.90	700.00	1.91	700.00	1.91	700.00	1.62	700.00	1.54
1.2.3 รายได้จากสาธารณูปโภค	0.00	0.80	0.00	0.80	0.00	0.80	0.00	0.80	0.00
1.2.4 รายได้เบ็ดเตล็ด	2.69	900.00	2.46	950.00	2.59	950.00	2.20	950.00	2.09
1.3 รายได้จากการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บ	0.00	894.17	2.44	894.17	2.44	894.17	2.07	894.17	1.97
รายได้จากฐานภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บให้	38.15	17,195.32	46.98	17,235.99	46.97	21,949.43	50.77	23,597.84	51.91
2.1 ภาษีการค้า	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
2.2 ภาษีมูลค่าเพิ่ม	11.56	8,938.49	24.42	8,982.30	24.48	13,529.04	31.29	14,971.22	32.94
2.3 ภาษีสรรพสามิต	3.03	961.90	2.63	837.54	2.28	896.94	2.07	970.06	2.13
2.4 ภาษีสรรพสามิต	0.75	383.56	1.05	457.12	1.25	489.56	1.13	529.80	1.17
2.5 ภาษีศุลกากร	3.18	1,020.18	2.79	1,067.84	2.91	1,143.60	2.65	1,235.57	2.72
2.6 ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน	13.40	3,911.05	10.69	3,911.05	10.66	3,911.05	9.05	3,911.05	8.60
2.7 ค่าธรรมเนียมจดทะเบียนของสิ่งทอหัตถ์	5.77	1,824.20	4.98	1,824.20	4.97	1,824.20	4.22	1,824.20	4.01
2.8 ภาษีการพนัน	0.46	155.94	0.43	155.94	0.42	155.04	0.36	155.94	0.34
2.9 ค่าภาคหลวงแร่	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
2.10 ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
2.11 อื่นๆ	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
รายได้จากเงินอุดหนุนและการถ่ายโอนงานฯ	25.53	7,090.75	19.37	7,090.75	19.33	7,090.75	16.40	7,090.75	15.60
3.1 เงินอุดหนุน	25.53	7,090.75	19.37	7,090.75	19.33	7,090.75	16.40	7,090.75	15.60
3.2 การถ่ายโอนงานฯ	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
รวมรายได้ของท้องถิ่นเบื้องต้น (1+2+3)	85.40	33,070.01	90.35	33,160.68	90.38	37,874.12	87.60	39,522.53	86.95
รายได้จากเงินสะสม เงินกู้และอื่นๆ	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
4.1 เงินสะสม	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
4.2 เงินกู้	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
รายได้จากภาษีที่รัฐบาลแบ่งให้	14.60	3,532.11	9.65	3,531.30	9.62	5,361.24	12.40	5,932.74	13.05
5.1 ภาษีมูลค่าเพิ่ม (ตามพรบ.กำหนดแผนฯ)	14.60	3,532.11	9.65	3,531.30	9.62	5,361.24	12.40	5,932.74	13.05
รวมรายได้ทั้งสิ้น (4+5+6)	100.00	36,602.12	100.00	36,691.98	100.00	43,235.36	100.00	45,455.27	100.00

ก : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง

ตารางที่ 14 ก. รายได้จริง ปี2540-2542 และประมาณการรายได้ปี 2543-2548 ของเทศบาล

หน่วย : ล้านบาท

ประเภทรายรับ	2540	สัดส่วน	2541	สัดส่วน	2542	สัดส่วน	2543**	สัดส่วน	2544*	สัดส่วน
1. รายได้ที่ท้องถิ่นจัดหาเอง	3,867.70	17.05	5,551.30	16.50	5,781.90	17.42	5,843.57	17.13	5,905.23	15.50
1.1 รายได้จากภาษีอากรที่ท้องถิ่นเก็บเอง	1,931.70	8.51	2,777.60	8.26	2,855.50	8.60	2,908.77	8.53	2,962.04	7.77
1.1.1 ภาษีโรงเรือนและที่ดิน	1,560.70	6.88	2,259.20	6.72	2,338.60	7.05	2,391.16	7.01	2,443.71	6.41
1.1.2 ภาษีบำรุงท้องที่	83.40	0.37	133.90	0.40	142.40	0.43	139.14	0.41	135.87	0.36
1.1.3 ภาษีป้าย	264.00	1.16	341.80	1.02	335.60	1.01	330.04	0.97	324.47	0.85
1.1.4 อากรฆ่าสัตว์	23.60	0.10	42.70	0.13	38.90	0.12	40.93	0.12	42.95	0.11
1.1.5 อากรรังนกอีแอ่น	0.00	0.00		0.00		0.00	7.52	0.02	15.04	0.04
1.2 รายได้ที่ไม่ใช่ภาษีอากร	1,936.00	8.53	2,773.70	8.24	2,926.40	8.82	2,934.80	8.60	2,943.19	7.72
1.2.1 ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ โบนัส	592.20	2.61	817.80	2.43	799.90	2.41	835.68	2.45	871.46	2.29
1.2.2 รายได้จากทรัพย์สิน	1,054.90	4.65	1,567.10	4.66	1,641.20	4.94	1,646.27	4.83	1,651.33	4.33
1.2.3 รายได้จากสาธารณูปโภค	112.20	0.49	146.70	0.44	174.70	0.53	183.27	0.54	191.83	0.50
1.2.4 รายได้เบ็ดเตล็ด	176.70	0.78	242.10	0.72	310.60	0.94	269.59	0.79	228.57	0.60
1.3 รายได้จากการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บ		0.00		0.00		0.00		0.00		0.00
2. รายได้จากฐานภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บให้	9,177.30	40.45	14,499.70	43.10	12,678.60	38.20	12,691.99	37.21	14,619.73	38.36
2.1 ภาษีการค้า	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
2.2 ภาษีมูลค่าเพิ่ม	-	0.00	-	0.00	-	0.00	5,686.53	16.67	5,780.68	15.17
2.3 ภาษีสรรพสามิต	4,969.60	21.90	7,158.00	21.28	5,481.40	16.51	-	0.00	110.98	0.29
2.4 ภาษีสรรพสามิต	310.70	1.37	788.10	2.34	813.20	2.45	670.26	1.96	527.32	1.38
2.5 ภาษีสรรพสามิต	965.60	4.26	2,038.80	6.06	1,768.50	5.33	1,997.99	5.86	2,227.47	5.85
2.6 ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน	2,931.40	12.92	4,404.50	13.09	4,600.70	13.86	4,337.22	12.71	4,073.73	10.69
2.7 ค่าธรรมเนียมจดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	1,785.70	4.69
2.8 ภาษีการพนัน	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	0.02	0.00
2.9 ค่าภาคหลวงแร่	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	45.32	0.12
2.10 ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	65.96	0.17
2.11 อื่นๆ	-	0.00	110.30	0.33	14.80	0.04	-	0.00	2.55	0.01
3. รายได้จากเงินอุดหนุนและการถ่ายโอนงานฯ	8,501.00	37.47	11,946.40	35.51	12,495.50	37.65	13,339.50	39.11	14,183.50	37.22
3.1 เงินอุดหนุน	8,501.00	37.47	11,946.40	35.51	12,495.50	37.65	13,339.50	39.11	14,183.50	37.22
3.2 การถ่ายโอนงานฯ	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
4. รวมรายได้ของท้องถิ่นเบื้องต้น (1+2+3)	21,546.00	94.96	31,997.40	95.11	30,956.00	93.26	31,875.06	93.44	34,708.46	91.08
5. รายได้จากเงินสะสม เงินกู้และอื่นๆ	1,143.30	5.04	1,645.50	4.89	2,236.70	6.74	2,236.70	6.56	-	0.00
5.1 เงินสะสม	806.30	3.55	853.40	2.54	1,869.40	5.63	1,869.40	5.48	-	0.00
5.2 เงินกู้	337.00	1.49	792.10	2.35	367.30	1.11	367.30	1.08	-	0.00
6. รายได้จากภาษีที่รัฐบาลแบ่งให้	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	3,400.28	8.92
6.1 ภาษีมูลค่าเพิ่ม (ตามพรบ.กำหนดแผนฯ)	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00	3,400.28	8.92
7. รวมรายได้ทั้งสิ้น (4+5+6)	22,689.30	100.00	33,642.90	100.00	33,192.70	100.00	34,111.76	100.00	38,108.74	100.00

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง

ตารางที่ 14 ก. รายได้จริง ปี2540-2542 และประมาณการรายได้ปี 2543-2548 ของเทศบาล (ต่อ)

หน่วย : ล้านบาท

ประเภทรายรับ	2545*	สัดส่วน	2546**	สัดส่วน	2547**	สัดส่วน	2548**	สัดส่วน
1. รายได้ที่ท้องถิ่นจัดหาเอง	6,634.39	16.28	6,634.39	16.18	6,634.39	14.21	6,634.39	13.62
1.1 รายได้จากภาษีอากรที่ท้องถิ่นเก็บเอง	3,043.52	7.47	3,043.52	7.42	3,043.52	6.52	3,043.52	6.25
1.1.1 ภาษีโรงเรือนและที่ดิน	2,529.89	6.21	2,529.89	6.17	2,529.89	5.42	2,529.89	5.19
1.1.2 ภาษีบำรุงท้องที่	130.98	0.32	130.98	0.32	130.98	0.28	130.98	0.27
1.1.3 ภาษีป้าย	320.27	0.79	320.27	0.78	320.27	0.69	320.27	0.66
1.1.4 อากรฆ่าสัตว์	47.34	0.12	47.34	0.12	47.34	0.10	47.34	0.10
1.1.5 อากรโรงนกอีแอ่น	15.04	0.04	15.04	0.04	15.04	0.03	15.04	0.03
1.2 รายได้ที่ไม่ใช่ภาษีอากร	2,956.26	7.25	2,956.26	7.21	2,956.26	6.33	2,956.26	6.07
1.2.1 ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ โบนัส	896.68	2.20	896.68	2.19	896.68	1.92	896.68	1.84
1.2.2 รายได้จากทรัพย์สิน	1,573.90	3.86	1,573.90	3.84	1,573.90	3.37	1,573.90	3.23
1.2.3 รายได้จากสาธารณูปโภค	199.91	0.49	199.91	0.49	199.91	0.43	199.91	0.41
1.2.4 รายได้เบ็ดเตล็ด	285.77	0.70	285.77	0.70	285.77	0.61	285.77	0.59
1.3 รายได้จากกรเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บ	634.61	1.56	634.61	1.55	634.61	1.36	634.61	1.30
2. รายได้จากฐานภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บให้	13,059.78	32.04	13,268.79	32.37	14,349.96	30.73	14,913.39	30.62
2.1 ภาษีการค้า	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
2.2 ภาษีมูลค่าเพิ่ม	1,611.25	3.95	1,611.60	3.93	2,446.74	5.24	2,707.56	5.56
2.3 ภาษีสรรพสามิต	144.59	0.35	125.49	0.31	134.39	0.29	145.43	0.30
2.4 ภาษีสรรพสามิต	850.96	2.09	1,013.63	2.47	1,085.56	2.32	1,174.77	2.41
2.5 ภาษีสรรพสามิต	2,263.40	5.55	2,328.49	5.68	2,493.69	5.34	2,698.59	5.54
2.6 ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน	6,290.03	15.43	6,290.03	15.34	6,290.03	13.47	6,290.03	12.92
2.7 ค่าธรรมเนียมจดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์	1,785.70	4.38	1,785.70	4.36	1,785.70	3.82	1,785.70	3.67
2.8 ภาษีการพนัน	0.02	0.00	0.02	0.00	0.02	0.00	0.02	0.00
2.9 ค่าภาคหลวงแร่	45.32	0.11	45.32	0.11	45.32	0.10	45.32	0.09
2.10 ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม	65.96	0.16	65.96	0.16	65.96	0.14	65.96	0.14
2.11 อื่นๆ	2.55	0.01	2.55	0.01	2.55	0.01	0.01	0.00
3. รายได้จากเงินอุดหนุนและการถ่ายโอนงานฯ	12,180.60	29.89	12,180.60	29.71	12,180.60	26.09	12,180.60	25.01
3.1 เงินอุดหนุน	12,180.60	29.89	12,180.60	29.71	12,180.60	26.09	12,180.60	25.01
3.2 การถ่ายโอนงานฯ	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
4. รวมรายได้ของท้องถิ่นเบื้องต้น (1+2+3)	31,874.77	78.21	32,083.78	78.26	33,164.95	71.03	33,728.38	69.26
5. รายได้จากเงินสะสม เงินกู้และอื่นๆ	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
5.1 เงินสะสม	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
5.2 เงินกู้	-	0.00	-	0.00	-	0.00	-	0.00
6. รายได้จากภาษีที่รัฐบาลแบ่งให้	8,883.08	21.79	8,911.20	21.74	13,529.04	28.97	14,971.22	30.74
6.1 ภาษีมูลค่าเพิ่ม (ตามพรบ.กำหนดแผนฯ)	8,883.08	21.79	8,911.20	21.74	13,529.04	28.97	14,971.22	30.74
7. รวมรายได้ทั้งสิ้น (4+5+6)	40,757.85	100.00	40,994.98	100.00	46,693.99	100.00	48,699.60	100.00

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง

ตารางที่ 15 ก. รายได้จริงกรุงเทพมหานคร ปีงบประมาณ 2540-2543

หน่วย : ล้านบาท

ประเภทรายรับ	2540	สัดส่วน	2541	สัดส่วน	2542	สัดส่วน	2543	สัดส่วน
ภาษีอากร	21,129,303,695.58	76.75	23,182,576,260.24	87.76	19,644,151,587.75	79.48	19,476,226,723.37	90.59
ภาษีที่กม.จัดเก็บเอง	4,840,810,756.91	17.58	4,846,587,294.90	18.35	4,910,208,558.32	19.87	5,140,525,146.61	23.91
1. ภาษีโรงเรือน	4,346,407,553.37	15.79	4,402,668,693.70	16.67	4,471,039,892.98	18.09	4,692,659,721.07	21.83
2. ภาษีบำรุงท้องที่	119,925,497.86	0.44	121,491,569.53	0.46	120,885,859.79	0.49	120,001,887.94	0.56
3. ภาษีป้าย	373,309,712.68	1.36	320,713,897.67	1.21	316,699,136.55	1.28	326,056,267.60	1.52
4. ออกรถมาส์ตอร์	1,167,993.00	0.00	1,713,134.00	0.01	1,583,669.00	0.01	1,807,270.00	0.01
ภาษีที่ส่วนราชการอื่นจัดเก็บให้	16,288,492,938.67	59.17	18,335,988,965.34	69.41	14,733,943,029.43	59.62	14,335,701,576.76	66.68
5. ภาษีการค้า	120,607,731.12	0.44	-	-	-	-	-	-
6. ภาษีมูลค่าเพิ่มและธุรกิจเฉพาะ	10,518,163,418.69	38.21	12,946,178,553.00	49.01	9,621,567,242.00	38.93	9,153,264,677.00	42.58
7. ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์	4,232,363,705.11	15.37	4,042,175,103.34	15.30	3,805,803,635.43	15.40	3,914,313,130.76	18.21
8. ภาษีสุรา	312,511,169.00	1.14	330,336,809.00	1.25	368,047,617.00	1.49	289,348,253.00	1.35
9. ภาษีการพนัน	133,449,040.75	0.48	162,736,184.00	0.62	138,983,575.00	0.56	119,568,287.00	0.56
10. ภาษีสรรพสามิต	971,397,874.00	3.53	854,562,316.00	3.24	799,540,960.00	3.24	859,207,229.00	4.00
ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ ค่าใบอนุญาต	366,696,261.26	1.33	302,974,366.16	1.15	291,245,755.16	1.18	304,383,985.46	1.42
1.1 ค่าธรรมเนียม	177,205,776.89	0.64	137,402,425.10	0.52	138,516,121.94	0.56	149,576,430.57	0.70
1.2 ค่าปรับและค่าบริการ	137,208,599.87	0.50	120,317,695.06	0.46	108,945,498.17	0.44	109,704,417.49	0.51
1.3 ค่าใบอนุญาต	52,281,884.50	0.19	45,254,246.00	0.17	43,784,135.05	0.18	45,103,137.40	0.21
รับจากทรัพย์สิน	1,974,078,412.07	7.17	2,285,436,328.39	8.65	1,524,085,576.54	6.17	521,834,498.22	2.43
รับจากสาธารณูปโภค	24,495,773.18	0.09	8,634,855.79	0.03	730,357.86	0.00	8,710,000.00	0.04
รายได้เบ็ดเตล็ด	399,210,624.55	1.45	635,631,313.14	2.41	1,613,080,711.91	6.53	1,146,445,298.39	5.33
รวมรายรับประจำ	23,893,784,766.64	86.79	26,415,253,123.72	100.00	23,073,293,989.22	93.36	21,457,600,505.44	99.81
ยได้พิเศษ	3,636,078,000.00	13.21	-	-	1,641,000,000.00	6.64	41,000,000.00	0.19
มรายรับทั้งสิ้น	27,529,862,766.64	100.00	26,415,253,123.72	100.00	24,714,293,989.22	100.00	21,498,600,505.44	100.00

ก : พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ปีงบประมาณ 2540-2543 กรุงเทพมหานคร

แผนงาน	ปีงบประมาณ							
	2536	%	2537	%	2538	%	2539	%
รายจ่ายประจำ								
ด้านการโยธาและระบบจราจร	3,055,821,460	25.81	3,529,111,238	26.78	4,597,195,500	27.04	6,688,847,300	32.79
1. แผนงานการโยธา	2,357,975,360	19.92	2,575,016,068	19.54	3,187,418,800	18.75	4,099,289,600	20.09
2. แผนงานบริหารทั่วไป	297,802,600	2.52	557,166,800	4.23	221,534,500	1.30	392,878,000	1.93
3. แผนงานพัฒนาและส่งเสริมการโยธาและระบบการจราจร	226,316,900	1.91	204,497,900	1.55	770,392,400	4.53	1,656,405,500	8.12
4. แผนงานพัฒนาการใช้ที่ดินและระบบจราจร	173,726,600	1	192,430,470	1.46	417,849,800	2.46	540,274,200	2.65
ด้านการบริหารทั่วไป	2,364,450,230	19.97	2,670,983,608	20.27	3,947,229,700	23.22	3,350,184,500	16.42
1. แผนงานส่งเสริมระบบบริหาร	1,297,289,360	10.96	1,409,416,580	10.70	2,581,630,800	15.19	1,969,220,600	9.65
2. แผนงานบริหารการคลัง	459,055,920	3.88	538,996,433	4.09	625,120,600	3.68	705,931,100	3.46
3. แผนงานบริหารงานปกครองและทะเบียนราษฎร	435,300,850	3.68	510,386,675	3.87	522,075,600	3.07	445,875,800	2.19
4. แผนงานบริหารทั่วไป	129,184,100	1.09	165,810,020	1.26	169,952,800	1.00	172,092,900	0.84
5. แผนงานบริหารงานบุคคล	43,620,000	0.37	46,373,900	0.35	48,449,900	0.28	57,064,100	0.28
ด้านการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย	1,885,746,060	15.93	2,116,948,889	16.07	2,260,590,100	13.30	2,529,581,550	12.40
1. แผนงานรักษาความสะอาด	1,742,142,560	14.71	1,887,015,109	14.32	2,042,080,900	12.01	2,278,557,750	11.17
2. แผนงานรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย	118,122,200	1.00	162,346,170	1.23	169,829,300	1.00	202,028,500	0.99
3. แผนงานบริหารทั่วไป	17,572,600	0.15	59,990,220	0.46	41,039,200	0.24	39,427,700	0.19
4. แผนงานพัฒนาและส่งเสริม	7,908,700	0.07	7,597,390	0.06	7,640,700	0.04	9,567,600	0.05
ด้านการสาธารณสุข	1,759,305,070	14.86	2,114,430,470	16.05	2,174,055,200	12.79	2,194,912,400	10.76
1. แผนงานบริการด้านการแพทย์	1,037,014,170	8.76	1,298,204,900	9.85	1,216,685,900	7.16	1,157,165,000	5.67
2. แผนงานอนามัย	564,227,900	4.77	510,559,660	3.87	565,919,800	3.33	623,409,500	3.06
3. แผนงานอนามัยสิ่งแวดล้อม	66,379,800	0.56	184,234,260	1.40	73,058,900	0.43	89,282,800	0.44
4. แผนงานบริหารทั่วไป	50,912,100	0.43	66,044,520	0.50	160,294,000	0.94	97,571,200	0.48
5. แผนงานพัฒนาด้านการแพทย์และอนามัย	40,771,100	0.34	55,387,130	0.42	158,096,600	0.93	227,483,900	1.12
ด้านการระบายน้ำและบำบัดน้ำเสีย	1,497,045,450	12.64	1,110,746,430	8.43	2,331,620,900	13.72	3,711,469,300	18.19
1. แผนงานจัดการระบายน้ำแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและบำบัดน้ำเสีย	608,600,790	5.14	992,623,430	7.53	1,188,334,300	6.99	1,788,522,800	8.77
2. แผนงานจัดการระบายน้ำและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม	493,784,200	4.17	841,931,000	6.39	823,485,200	4.84	1,703,199,800	8.35
3. แผนงานพัฒนาระบบระบายน้ำ	384,061,260	3.24	257,050,550	1.95	279,992,600	1.65	205,562,500	1.01
4. แผนงานบริหารทั่วไป	10,599,200	0.09	11,764,880	0.09	39,808,800	0.23	14,184,200	0.07
ด้านการพัฒนาและบริการสังคม	684,907,440	5.78	903,003,775	6.85	887,789,400	5.22	1,114,419,600	5.46
1. แผนงานพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อม	300,493,500	2.54	432,286,476	3.28	366,727,350	2.16	466,019,350	2.28
2. แผนงานบริการสังคม	137,421,000	1.16	218,921,699	1.66	178,634,750	1.05	248,492,550	1.22
3. แผนงานพัฒนาชุมชน	136,051,720	1.15	141,696,200	1.08	21,959,200	0.13	285,241,600	1.40
4. แผนงานส่งเสริมอาชีพ	99,510,020	0.84	96,504,050	0.73	70,456,500	0.41	95,132,200	0.47
5. แผนงานบริหารทั่วไป	11,431,200	0.10	13,595,350	0.10	14,391,100	0.08	19,533,900	0.10
6. แผนงานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน					235,620,500	1.39	-	0.00
ด้านการศึกษา	592,724,290	5.01	732,152,160	5.56	801,519,200	4.71	810,585,350	3.97
1. แผนงานบริหารการศึกษา	512,699,490	4.33	639,877,720	4.86	707,887,600	4.16	710,744,550	3.48
2. แผนงานปรับปรุงคุณภาพการศึกษา	47,400,200	0.40	54,254,100	0.41	58,644,200	0.34	59,452,000	0.29
3. แผนงานบริหารทั่วไป	32,624,600	0.28	38,020,340	0.29	34,987,400	0.21	40,388,800	0.20
รวมทั้งสิ้น	11,840,000,000	100.00	13,177,376,570	100.00	17,000,000,000	100.00	20,400,000,000	100.00

แผนงาน	ปีงบประมาณ						
	2540	%	2541	%	2542	%	2543
รายจ่ายประจำ							
ด้านการโยธาและระบบจราจร	7,744,488,510	32.00	5,740,712,700	21.75	4,997,686,950	20.82	6,193,835,900
1. แผนงานการโยธา	5,217,303,910	21.56	4,139,825,100	15.68	3,087,784,100	12.87	3,775,280,700
2. แผนงานบริหารทั่วไป	514,141,000	2.12	111,562,700	0.42	75,336,750	0.31	213,002,700
3. แผนงานพัฒนาและส่งเสริมการโยธาและระบบจราจร	1,614,179,300	6.67	1,163,420,200	4.41	293,791,200	1.22	1,326,823,600
4. แผนงานพัฒนาการใช้ที่ดินและระบบจราจร	398,864,300	1.65	325,904,700	1.23	1,540,774,900	6.42	878,728,900
ด้านการบริหารทั่วไป	3,729,487,880	15.41	4,950,096,680	18.75	4,432,372,850	18.47	3,883,743,900
1. แผนงานส่งเสริมระบบบริหาร	1,937,803,780	8.01	3,215,359,900	12.18	2,410,919,950	10.05	2,123,243,500
2. แผนงานบริหารการคลัง	753,608,500	3.11	857,371,400	3.25	1,148,302,000	4.78	855,879,200
3. แผนงานบริหารงานปกครองและทะเบียนราษฎร	762,503,400	3.15	578,812,480	2.19	583,208,900	2.43	575,554,200
4. แผนงานบริหารทั่วไป	213,615,300	0.88	219,082,800	0.83	217,122,600	0.90	255,979,600
5. แผนงานบริหารงานบุคคล	61,956,900	0.26	79,470,100	0.30	72,819,400	0.30	73,087,400
ด้านการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย	3,171,145,200	13.10	3,752,628,900	14.21	3,647,616,300	15.20	3,951,286,500
1. แผนงานรักษาความสะอาด	2,817,579,600	11.64	3,216,771,100	12.18	3,154,755,200	13.14	3,397,379,500
2. แผนงานรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย	217,523,900	0.90	408,567,500	1.55	384,960,500	1.60	478,716,700
3. แผนงานบริหารทั่วไป	84,574,800	0.35	39,974,700	0.15	53,911,700	0.22	47,102,100
4. แผนงานพัฒนาและส่งเสริม	51,466,900	0.21	87,315,600	0.33	53,988,900	0.22	28,088,200
ด้านการสาธารณสุข	2,574,295,190	10.64	3,586,567,200	13.59	3,628,824,500	15.12	3,107,120,400
1. แผนงานบริการด้านการแพทย์	1,416,613,200	5.85	2,019,621,100	7.65	2,012,465,100	8.39	1,710,141,800
2. แผนงานอนามัย	822,815,490	3.40	928,102,600	3.52	1,009,930,900	4.21	1,047,807,700
3. แผนงานอนามัยสิ่งแวดล้อม	101,342,000	0.42	111,502,800	0.42	114,530,400	0.48	161,437,400
4. แผนงานบริหารทั่วไป	150,122,500	0.62	275,391,200	1.04	307,821,700	1.28	137,676,400
5. แผนงานพัฒนาด้านการแพทย์และอนามัย	83,402,000	0.34	251,949,500	0.95	184,076,400	0.77	50,057,100
ด้านการระบายน้ำและบำบัดน้ำเสีย	4,162,262,420	17.20	4,264,403,700	16.15	3,172,523,500	13.22	2,449,566,700
1. แผนงานควบคุมคุณภาพน้ำ	1,216,420,320	5.03	811,653,400	3.07	519,750,300	2.17	365,020,500
2. แผนงานจัดการระบายน้ำและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม	2,189,653,100	9.05	2,458,268,000	9.31	1,583,181,500	6.60	1,359,129,700
3. แผนงานพัฒนาระบบระบายน้ำ	737,052,000	3.05	977,933,600	3.70	971,976,100	4.05	621,557,000
4. แผนงานบริหารทั่วไป	19,137,000	0.08	16,548,700	0.06	18,050,700	0.08	17,817,700
5. แผนงานจัดการคุณภาพน้ำ					79,564,900	0.33	86,041,800
ด้านการพัฒนาและบริการสังคม	1,574,169,000	6.50	1,621,229,550	6.14	1,889,055,800	7.87	2,141,690,900
1. แผนงานพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อม	629,099,600	2.60	681,661,000	2.58	791,725,100	3.30	698,091,000
2. แผนงานบริการสังคม	320,821,200	1.33	380,850,400	1.44	487,574,400	2.03	765,328,800
3. แผนงานพัฒนาชุมชน	479,213,500	1.98	418,421,450	1.58	453,207,000	1.89	521,517,000
4. แผนงานส่งเสริมอาชีพ	124,353,800	0.51	107,322,400	0.41	126,943,100	0.53	126,458,400
5. แผนงานบริหารทั่วไป	20,680,900	0.09	32,974,300	0.12	29,606,200	0.12	30,295,700
		0.00		0.00		0.00	
ด้านการศึกษา	1,244,151,800	5.14	2,484,361,270	9.41	2,231,920,100	9.30	2,272,755,700
1. แผนงานบริหารการศึกษา	1,063,122,600	4.39	1,794,426,370	6.80	1,880,606,800	7.84	1,896,221,300
2. แผนงานปรับปรุงคุณภาพการศึกษา	133,660,800	0.55	455,143,500	1.72	158,492,600	0.66	223,048,000
3. แผนงานบริหารทั่วไป	47,368,400	0.20	234,791,400	0.89	192,820,700	0.80	153,486,400
รวมทั้งสิ้น	24,200,000,000	100.00	26,400,000,000	100.00	24,000,000,000	100.00	24,000,000,000

ตารางที่ 17 ก. รายจ่ายจริงด้านแผนงานการศึกษาของเทศบาลจำแนกตามงานและหมวดรายจ่าย

ปี พ.ศ. 2536 - 2542

หน่วย : พันบาท

ประเภทงาน	ปี พ.ศ.2536							ปี พ.ศ.2537							ปี พ.ศ.2538							
	รายจ่ายประจำ	รายจ่ายสะสมทุน	รวม	สัดส่วน	ร้อยละ	เงินอุดหนุน	ร้อยละจากงบรวม	รายจ่ายประจำ	รายจ่ายสะสมทุน	รวม	สัดส่วน	ร้อยละ	เงินอุดหนุน	ร้อยละจากงบรวม	รายจ่ายประจำ	รายจ่ายสะสมทุน	รวม	สัดส่วน	ร้อยละ	เงินอุดหนุน	ร้อยละจากงบรวม	
งานบริหารการศึกษา	149,773.10	3,440.30	153,213.40	98 : 2	20.15	1,936.50	0.25	166,165.60	20,507.90	186,673.50	89 : 11	24.89		0.00	188,451.20	22,114.70	210,565.90	89 : 11	20.40			0.00
งานโรงเรียนประถมศึกษา**	256,490.20	104,316.10	360,806.30	71 : 29	47.44	65,880.40	8.66	222,896.60	92,503.00	315,399.60	71 : 29	42.06		-	271,658.60	163,474.50	435,133.10	62 : 38	42.16			-
งานนิตศการศึกษ	41,139.60	3,292.20	44,431.80	93 : 7	5.84	556.20	0.07	47,825.50	1,258.10	49,083.60	97 : 3	6.55		-	70,106.90	3,921.80	74,028.70	95 : 5	7.17			-
งานสวัสดิการสังคมและนันทนาการ	163,579.30	38,487.30	202,066.60	81 : 19	26.57	3,146.60	0.41	175,713.30	23,065.40	198,778.70	88 : 12	26.51		-	205,745.40	106,664.80	312,410.20	66 : 34	30.27			-
งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน *																						
งานศึกษานักเรียน *																						
รวมทั้งสิ้น	610,982.20	149,535.90	760,518.10	80 : 20		71,519.70	9.40	612,601.00	137,334.40	749,935.40	82 : 18		51,843.30	6.91	735,962.10	296,175.80	1,032,137.90	71 : 29		59,136.80		5.73
ประเภทงาน	ปี พ.ศ.2540							ปี พ.ศ.2541							ปี พ.ศ.2542							
	รายจ่ายประจำ	รายจ่ายสะสมทุน	รวม	สัดส่วน	ร้อยละ	เงินอุดหนุน	ร้อยละจากงบรวม	รายจ่ายประจำ	รายจ่ายสะสมทุน	รวม	สัดส่วน	ร้อยละ	เงินอุดหนุน	ร้อยละจากงบรวม	รายจ่ายประจำ	รายจ่ายสะสมทุน***	รวม	สัดส่วน	ร้อยละ	เงินอุดหนุน	ร้อยละจากงบรวม	
งานบริหารการศึกษา	214,830.70	113,997.70	328,828.40	65 : 35	15.81		1.00	225,649.50	9,610.10	235,259.60	96 : 4	22.69	2,365.30	0.23	259,392.80		259,392.80	100 : 0	28.21	9,665.90	1.05	
งานโรงเรียนประถมศึกษา	922,956.50	424,790.10	1,347,746.60	68 : 32	64.80		-	222,554.20	202,417.40	424,971.60	52 : 48	40.99	26,440.30	2.55	320,619.00		320,619.00	100 : 0	34.86	28,466.90	3.10	
งานนิตศการศึกษ	80,918.70	57,021.40	137,940.10	59 : 41	6.63		-	86,397.00	2,043.00	88,440.00	98 : 2	8.53	38.50	0.00	78,254.20		78,254.20	100 : 0	8.51	21.70	0.00	
งานสวัสดิการสังคมและนันทนาการ	-	-	-	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-		-	-	-	-	-	
งานกิจกรรมเด็ก เยาวชนและการศึกษานอกโรงเรียน *	204,926.90	37,269.10	242,196.00	85 : 15	11.64		-	185,183.00	54,004.30	239,187.30	77 : 23	23.07	2,640.00	0.25	237,938.30		237,938.30	100 : 0	25.87	8,858.40	0.96	
งานศึกษานักเรียน *	16,441.80	6,838.80	23,280.60	71 : 29	1.12		-	23,187.40	25,843.90	49,031.30	47 : 53	4.73	109.50	0.01	23,433.90		23,433.90	100 : 0	2.55	187.20	0.02	
รวมทั้งสิ้น	1,440,074.60	639,917.10	2,079,991.70	69 : 31		15,764.60	0.76	742,971.10	293,918.70	1,036,889.80	72 : 28		31,593.60	3.05	919,638.20	-	919,638.20	100 : -		47,200.10	5.13	

* เป็นงานที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540

** เปลี่ยนชื่อเป็นงานโรงเรียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540

*** ไม่มีข้อมูล

ที่มา : การประมวลข้อมูลรายได้และรายจ่ายจริงของหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2536-2542

ภาคผนวก ข.

ข้อมูลเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล

ตารางที่ 1 ข. แบบตรวจสอบข้อมูลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของกรมพัฒนาชุมชน ปี พ. ศ. 2543

ลำดับ ที่	จังหวัด	จำนวน ศพด. (ศูนย์)	จำนวนผู้ดูแลเด็ก			เด็กใน ศพด.แยกตามช่วงอายุ			จำนวน เด็กรวม (คน)
			ได้รับค่าตอบแทนจากกรมฯ		รวม ศพด. ทั้งหมด (คน)	ต่ำกว่า 2 ปี 6 เดือน	2 ปี 6 เดือน ถึง 3 ปี	3 ปี ถึง 6 ปี	
			ได้รับ (คน)	ไม่ได้รับ (คน)					
1	ชัยนาท	26	60	1	61	4	85	1,308	1,397
2	นครนายก	12	22	0	22	11	27	388	426
3	ลพบุรี	27	54	3	57	23	133	998	1,154
4	สระบุรี	15	51	8	59	48	88	984	1,120
5	สิงห์บุรี	17	26	1	27	2	31	520	553
6	เขียงราย	481	853	40	893	225	1,661	16,746	18,632
7	เขียงใหม่	403	631	63	964	921	1,555	11,872	14,348
8	พะเยา	218	403	19	422	295	479	7,293	8,067
9	แม่ฮ่องสอน	86	128	2	130	141	237	2,147	2,525
10	ลำปาง	393	541	34	584	701	1,786	10,496	12,983
11	ลำพูน	109	174	37	211	298	520	3,559	4,377
12	พิจิตร	46	97	4	101	3	209	1,886	2,098
13	พิษณุโลก	74	137	9	146	10	198	3,018	3,226
14	เพชรบูรณ์	87	157	18	181	22	190	3,748	3,960
15	แพร่	170	309	1	310	280	868	6,274	7,422
16	น่าน	293	507	4	511	0	0	9,421	9,421
17	อุดรดิตถ์	121	213	4	217	124	445	4,382	4,951
18	จันทบุรี	32	125	10	135	0	0	2,675	2,675
19	ฉะเชิงเทรา	51	109	1	110	0	33	2,586	2,619
20	ชลบุรี	30	98	0	98	0	102	2,044	2,146
21	ปราจีนบุรี	22	38	1	39	7	41	763	811
22	ตราด	18	29	2	31	6	58	533	597
23	ระยอง	29	100	2	102	17	75	2,289	2,381
24	สระแก้ว	72	132	0	132	3	172	2,462	2,637
25	อุบลราชธานี	253	493	6	499	24	251	10,068	10,343

ลำดับ ที่	จังหวัด	จำนวน ศพด. (ศูนย์)	จำนวนผู้ดูแลเด็ก			เด็กใน ศพด.แยกตามช่วงอายุ			จำนวน เด็กรวม (คน)
			ได้รับค่าตอบแทนจากกรมฯ		รวม ผดด. ทั้งหมด (คน)	ต่ำกว่า 2 ปี 6 เดือน	2 ปี 6 เดือน ถึง 3 ปี	3 ปี ถึง 6 ปี	
			ได้รับ.(คน)	ไม่ได้รับ (คน)					
26	กาฬสินธุ์	180	409	22	431	6	835	8,080	8,921
27	มุกดาหาร	84	167	13	180	1	65	3,449	3,515
28	ยโสธร	98	196	6	202	-	16	4,257	4,273
29	ร้อยเอ็ด	226	516	7	523	58	340	10,659	11,057
30	ศรีสะเกษ	128	250	15	265	47	328	5,389	5,764
31	อำนาจเจริญ	72	165	1	166	20	359	2,872	3,251
32	ขอนแก่น	168	348	13	361	61	846	6,615	7,522
33	หนองบัวลำภู	69	128	23	151	24	148	2,915	3,087
34	สกลนคร	226	487	4	491	7	389	9,557	9,953
35	หนองคาย	126	274	-	274	33	298	5,392	5,723
36	นครพนม	178	400		404	70	376	7,308	7,754
37	อุดรธานี	179	392	2	394	117	904	7,158	8,179
38	เลย	141	259	16	275	45	299	5,099	5,443
39	กระบี่	61	155	-	155	25	194	3,166	3,385
40	ชุมพร	71	140	4	144	81	330	2,698	3,109
41	นครศรี ธรรมราช	153	366	5	371	42	431	7,552	8,025
42	พังงา	21	51	0	51	3	29	971	1,003
43	ภูเก็ต	7	25	1	26	-	15	522	537
44	ระนอง	24	57	3	60	24	181	1,088	1,293
45	สุราษฎร์ธานี	112	261	9	270	21	253	6,089	6,363
46	ยะลา	57	105	5	110	65	263	1,940	2,268
47	ปัตตานี	71	122	20	142	88	224	2,866	3,178
48	นราธิวาส	103	216	17	233	76	540	3,685	4,301
49	สงขลา	99	289	9	298	9	327	6,090	6,426
50	สตูล	45	88	6	94	14	93	1,586	1,693
51	พัทลุง	118	321	9	330	40	540	6,943	7,523
52	ตรัง	74	178	1	179	12	341	3,910	4,263

ลำดับ ที่	จังหวัด	จำนวน ศพด. (ศูนย์)	จำนวนผู้ดูแลเด็ก			เด็กใน ศพด. จำแนกตามอายุ			จำนวน เด็กรวม (คน)
			ได้รับค่าตอบแทนจากกรมฯ		รวม ศพด. ทั้งหมด (คน)	ต่ำกว่า 2 ปี 6 เดือน	2 ปี 6 เดือน ถึง 3 ปี	3 ปี ถึง 6 ปี	
			ได้รับ (คน)	ไม่ได้รับ (คน)					
53	นนทบุรี	13	14	19	33	7	186	450	643
54	ปทุมธานี	27	62	15	77	4	452	1,061	1,517
55	อยุธยา	60	106	5	111	3	41	2,163	2,207
56	สมุทรปราการ	43	191	10	201	1	21	4,578	4,600
57	สุพรรณบุรี	108	204	8	212	16	322	4,434	4,772
58	อ่างทอง	19	29	2	31	10	57	550	617
59	กำแพงเพชร	59	107	10	117	10	245	2,215	2,470
60	ตาก	78	136	4	140	23	231	2,740	2,994
61	นครสวรรค์	62	124	6	130	21	314	2,559	2,894
62	สุโขทัย	50	100	0	100	0	70	1,929	1,999
63	อุทัยธานี	49	102	8	110	8	121	1,878	2,007
64	นครราชสีมา	194	?	?	378	69	486	7,414	7,969
65	มหาสารคาม	103	?	?	255	9	187	4,642	4,838
66	ชัยภูมิ	104	?	?	220	20	295	4,400	4,715
67	บุรีรัมย์	85	?	?	174	6	185	3,353	3,544
68	สุรินทร์	196	?	?	413	6	132	7,999	8,137
69	สมุทรสาคร	39	?	?	136	29	162	2,654	2,845
70	สมุทรสงคราม	12	?	?	20	0	5	425	430
71	ราชบุรี	30	?	?	67	23	81	1,400	1,504
72	เพชรบุรี	39	?	?	84	50	141	1,599	1,790
73	ประจวบคีรีขันธ์	28	?	?	67	40	295	1,191	1,526
74	นครปฐม	59	?	?	154	29	430	2,866	3,325
75	กาญจนบุรี	78	?	?	157	77	536	2,787	3,400
	รวม	6,544	13,027	568	13,884	4,257	20,268	301,603	329,421

หมายเหตุ : ศพด. หมายถึง ศูนย์พัฒนาเด็ก
 ศพด. หมายถึง ผู้ดูแลเด็ก
 กรมฯ หมายถึง กรมพัฒนาชุมชน

ที่มา กรมพัฒนาชุมชน